

PROFESSOR DR. FRANZ JOSEF WORSTBROCK

DIE REZEPTION PETRARCAS IN DEUTSCHLAND
WÄHREND DES 14. UND 15. JAHRHUNDERTS

K a t a l o g e   T e i l   I I I

Ehemalige DDR

LATEINISCHE PETRARCA–HANDSCHRIFTEN

IN DEN

LÄNDERN DER EHEMALIGEN DDR

bearbeitet von

ERWIN RAUNER

Augsburg 1998

Dresden
Sächsische Landesbibliothek (Sä.LB)
App. 2293 (Schneeberg)

15/2 — 225ff., pap., 4

Datierung : 1470
Provenienz : Deutschland, Leipzig (?)
Einband : orig.
Hände : mehrere
Einträge : Vorsatzblatt und f.1r, zahlreiche Rand- und Interlinearglossen.
Typ : Sammelhandschrift, moralisch, homiletisch
Bemerkung : f.138r: 'Anno domini M^oCCCC^o Septuagesimo'. - Predigttexte: siehe Schipke. (Hier nicht vollständig!)
Literatur :

Nr. 7 ARS PUNCTANDI

1. *1r–1r: *Notae variae et de sacramentis darunter die beiden Verse:*
1r (1) Qui regis excessus, rectos primum inope gressus / Exemplo que doce, prius omnia,
postea voce etc.
Verschiedene Notizen auf dem Vorsatzblatt recto (betr. Decretum Gratiani, Biblexzerpte, Notae theologicae)
2. 3v–9r: *Cicero, Somnium Scipionis (cum commentario)*
4r (1) Cum in affricam venissem anicio manlio consule ad quartam legionem tribunus ...
9r (E1) Ille discessit ego sompno solutus sum.
Kommentar siehe folgende Textnr.
3. 3v–9v: *Commentarius in Somnium Scipionis Ciceronis*
3v (1) Cum in affricam Iste est liber de sompno marcii tullii ciceronis romanorum disertissimi oratoris qui Leonardo Aretino testante princeps latine eloquencie nominatus est ...
9v (E1) hanc tu exerce hic tullius sub forma affricani circa finem presentis libri ...
9v (E2) finaliter concludit finem presentis hystorie ibi ille discessit etc.
humanistischer Kommentar (zitiert wird Leonardus Aretinus).
4. 9v–12v: *Aristoteles, Augustinus, Boethius, Cicero, Fulgentius, Seneca, Socrates, Excerpta*
(1) O homo quid dicis dives sum et locupletatus et nullo egeo ... appockalipsis 3°
<,17> primo miser est homo in introitu huius seculi ... ('introitu' cod.)
(E1) Item si natura daret in tantum de suis bonis quantum sunt arene in mari et sydera in celo adhuc enim cessaret plura appetere 2° In avaricia et cupiditate enim est finis hominum.
V Omnia sunt hominum tenui pendencia filo.
'Omnia sunt hominum...': Walther, Prov. 13282; der Vers steht im Anschluß an das Florileg.
5. 12v: *Notae de mensuris*
12v (1) Item quatuor digiti faciunt palmam ...
12v (E1) et 8 stadia faciunt unum miliare.
Notiz von drei Zeilen.

- 6. 12v:** *De ratione punctuandi secundum modernos*
 12v (1) Coma colus periodus ... apposicio ff
 12v (2) forme autem punctorum possunt videri in oracione sequenti ...
 12v (E1) punctus ff ut papa stupor mundi. Est hec de racione punctuandi secundum modernos.
- 7. 13r:** *Franciscus Petrarca (Ps.), Ars punctandi*
 13r (1) Quesisti vir egregie quid sciam de racione punctuandi ...
 13r (E1) per punctum planum et coma eidem puncta lateraliter supposito [Abbruch im Text]
 (E2) Item quidam nomine Salutatus scripsit viro egregio ac famoso francisco petrarcha petens et informari in arte punctuandi qui epistolam prescriptam eidem remisit.
 (E3) valitudo prospera, sanitas; valitudo egra, infirmitas; feriare, celebrare...
Novati, Di un' 'Ars punctandi'..., 116-18. Zu Expl.3: ein kurzes Synonymenverzeichnis, das an die Bemerkung zur 'ars punctuandi' angehängt ist.
- 8. 13v–14r:** *Notae variae*
 13v . Item: Nobilis est diminutum a noscibilis... (3 Zeilen)
 13v (2) A duplici verbo venit vox illa futurus ...
 13v (3) Discens vesari velud angelus atque frigellus ...
 13v (4) Sepe viatorem nova non vetus orbita fallit ... (2 Zeilen Walther II 27350)
 13v (5) Item se se te te igitur committitur una figura ... (2 Zeilen)
 13v (6) Luna cremento tu carpseris poma memento ... (2 Zeilen: Walther, Prov. II 14106)
 13v (7) Hic nullus intrat nisi prius hec tria narrat ... (2 Zeilen)
 14r (8) Intelligat se sola ... (Sentenz)
 14r (E1) Hec collecta a doctore kunen in lipcik(?).
Worterkklärungen, Sprüche, Sentenzen. 'doctor Kunen in Lipcik.'
- 9. 15v:** *Notae de rebus theologis (Titel nicht in der Hs.)*
 15v (E1) Ista oracio ponitur in decretali Honorii pape tercii in c. Sane cum olym in glosa de cele.mis. [=Decret. III,41,10]
 15v (E2) Salve lux mundi Verbum patris hostia vera Una caro deitas integra Verus deus et homo.
Diese 'Notae' enthalten u.a. 2 Sermones in Kurzform.
- 10. 17r:** *De sollicitudine [fragment. Text]*
Nur der Schluß des Textes ist erhalten; benützt ist Thom.Aquin. summa theol. II,2 q.55 art.6.
- 11. 17r–19v:** *De humilitate secundum sacram scripturam et auctoritates patrum*
 17r (1) Omnis qui se exaltat ... Luce XIII [Luc.18,14] In verbis istis duo invenitur primo eterne deieccionis ...
 19v (E1) Hieronymi dicta debemus supplere.
- 12. 19v–23v:** *De matrimonio [Florilegium ex sacra scriptura et decreto Gratiani] (Titel nicht in der Hs.)*
 19v (1) Nupcie facte sunt in chana gallilee ... Iohannis 2[1-2] Primo premittitur argumentum vigorosum quo scelus heretice perversionis reprobatur ...
 22r (E1) Mulieris bone beatus vir Ecclesiastici 26[1].
Teil I von f.19v-23v. Mit deutschen Glossen und Anmerkungen
- 13. 22r–22v:** *Vir tenetur uxori ad quedam [De matrimonio]*
 22r (1) Primo ad eius instruccionem 1 Corintorum 14[,35]: Mulieres domi viros interrogent. nam mulier que ...
 22v (E1) fornicator maioris est criminis, quia tulit membra Christi et facit membra meretricis XXXII q. in eo.
Decret.Grat. Causa XXXII. q.IV, cap.12 (CIC I 1130). Teil II von 'de matrimonio'.

- 14.** 22v–23r: *Uxor eius verso ad quedam tribuitur (?) ipsi viro [Überschrift]*
 22v (1) Primo ad fidei conservacionem Rom. VII[,1]: Iudicabitur adultera Eccli.XXIII[,32]:
 Mulier relinquens virum suum ...
Teil 3 von 'de matrimonio'.
- 15.** 23r–23v: *In nupciis matrimonialibus ista sunt attendenda [Überschrift]*
 23r (1) Primo felicitas, quia statutum est ut propter uxorem homo patrem et matrem
 relinquat, Gen. 2°[,24] ...
 23v (E1) in terram descendens visitando nupcias etc.
Teil 4 von 'de matrimonio'.
- 16.** 23v–24r: *Vivere volens iuste servare debet quasdam condiciones [Überschrift]*
 23v (1) Primo debet vivere in timore, Deuteronomii 18 [Dt. 28,66]: Eri vita tua pendens
 ante te ...
 24r (E1) Mathei XI [,29] discite ante quia mitis sum et humilis corde.
Es folgen auf den Bll. 24 bis 209v zumeist homiletische Texte.
- 17.** 24r: *De hiis qui filios occidunt secundum decretum Gratiani*
 24r (1) Nota quod si pater vel mater filium scenter debet inducio ut intret aliquod mona-
 sterium ...
 24r (E1) sentenciam sangwis ... (Abbruch)
Unvollständig; bricht im Text ab.
- 18.** 24r–64v: *Sermones dominicales super evangelia (Dom. in septuagesima - Dom. II post trin.)*
 24r (1) Quid statis hic tota die ociosi, Mathei XX[,6]. Gregorius papa in suo dialogo ... In
 verbis propositis sentenciosa questio proponitur ...
 In die purificationis Marie.
 26r (2) Accepit Symeon puerum Ihesum in ulnas suas ... Luce 2 [,28-32]. Bernhardus de
 interna consolacione li.III c. XXVII O dulcissime domine ...
 26v (3) In verbis sanctitas et iusticia huius sancti Symeonis ...
 28r (4) Semen quod cecidit in terram ... Luce VIII [,8]. Venerabilis Boethius de consolacione
 philosophie li.III metro primo ...
 28v (5) In verbis propositis duo describuntur, primo anime fidelis virtuosa preparacio ...
 63r (6) Dico vobis nemo virorum illorum ... Luce 14 [,24] pro introduccione beatus Augu-
 stinus in libro de solliloquiis c.17 et in c. octavo ...
 63v (7) In verbis propositis dictantur primo Sollicitudinis divine amabilis providencia ...
 63v (E1) asummere crucem quam pro nobis tulit Christus etc.
Dom. in septuag., dom. sec. in septuag., domin. sec. post septuag.
- 19.** 65r: *Tractatus de sacramentis ex diversis compilatus*
 65r (1) Quoniam humana natura post lapsum considerata alligatione peccati ...
 (E1) sanandum commissus subditus festinat iuste sibi abici. (Abbruch des Textes)
Text unvollständig
- 20.** 66r–72v: *Sermones II de adventu domini (Dom.III adv., Dom. IV adv.) (Titel nicht in de Hs.)*
 66r (1) Tu es qui venturus es ... Mathei XI [,3], Luce 7 [,19]. Aristoteles 2° metheorum
 dicit ...
 70v (2) Dirigite viam domini Iohannis primo c. [Io.1,13] originaliter Ex quo ista dominica
 peragitur advewntus ad mortem ...
 72v (E1) quatus effectus ad felicitatem transitum in celum etc.

- 21. 73r:** *Nota de mortalitate hominum*
 73r (1) Ex concilio Taburiensi et in c. in ecclesiastico 13 quia in ecclesiastico namque libro scriptum est mortuo enim prohibeas gratiam sciens quia omnis moriemur. Et item omnia que de terra mortua sunt ...
 73r (E1) Innocencius de miseria humane condicionis c. 41 (?) Morimur ante vivimus et tunc desinamus mori quoniam desicimus vivere.
- 22. 73v–81v:** *Excerpta ex officio [Expositio missae]*
 73v (1) Hoc facite in meam commemoracionem, Luce 22 [,18] de consecracione distincio 2 iteratur [Decr.Grat. III dist.II c.71 = CIC I 1341] gloria in memoria mortis mee. Quia secundum beatum Thomam in 3a parte summe sue q.83 art.4: Misterium nostre
 81v (E1) Ideo caveat sacerdos ne aliquis obmittat quod est de consuetudine ecclesie recta missam observandam etc. amen.
Franz, Messe, 611 mit Anm.1: Hinweis auf Wroclaw, UB, I Q 73, f.166r, wo dieser Text einen Anhang zu
- 23. 82r–83r:** *Sermo (Dom.II post trin.) [Titel nicht in der Hs.]*
 82r (1) Erant peccatores appropinquantes ad Ihesum ut audirent eum, Luce 15 [,1], Augustinus in tractatu [de] psalmo 33 sermone 2 et in capitulo accesserunt de consecracione 2 dist. [Decr.Grat.III d.II, c.92 = CIC 1,135] accedamus inquit ad Chr. et dabit nobis vitam eternam etc.
 83r (E1) *f.83v leer.*
- 24. 84r–84v:** *De consecracione ecclesiarum et missarum celebratione secundum Decretum Gratiani*
 84r (1) Cautele circa missam primo ut humiliter et devote et convenienter conveniunt ut dicitur de immunitate ecclesiarum decet ...
 84v (E1) quod tunc est hora consequens celebrandi secundum doctrinam modernorum.
- 25. 85r–86r:** *Sermo in die s.Iohannis Baptiste*
 85r (1) Amen dico vobis inter natus (!) mulierum ... Mathei XI [,11]. Pro introduccione beatus Ambrosius in libro sermonum 87 et in c. non osculatur [Decr.Grat.III, d.II, causa V, q.V, c.3] semper ...
 86r (E1) invenimus viam ad salutem eternam ad quam nos perducere digreditur dominus noster Ihesus Christus etc.
f.86v leer.
- 26. 87r–88r:** *Iohannes Gerson, De arte moriendi, De informacione infirmorum in confessione*
 87r (1) Si veraces fidelesque amici cuiuspiam egroti curam diligentius agant, pro ipsius vita corporali fragili defectibili conservanda exigunt a nobis ...
 88r (E1) et inde securis atque quietior erit etc.
Madre S.334, Nr.18; Rose Nr.641,20; jeweils anders lautend. / Vgl. Freiburg i.Br. ... (mit gleichen Initium).
- 27. 88r–89v:** *Andreas de Escobar (?), Lumen confessorum (excerptum)*
 88r (1) Hoc receptum est ex tractatu qui dicitur lumen confessorum et est fratris eiusdem.
 88r (2) Item dicendum est de uno genere primariorum quod genus omnium presbiterorum et sacerdotum secularium et regentium curas animarum ...
 89v (E1) et deus noster Ihesus Christus qui cum patre et spiritu sancto regnat et residet in perpetuo lumine.
 89v (E2) Vigilanti et non dormienti ... confessor confitentis vltum aspiciat ... naturas. [Zusatz von 4 Zeilen]
Expl. gleichlautend mit Graz, UB 304,3.

- 28.** 90r–92r: *Sermones II*
 90r (1) Estote misericordes sicut pater vester ... Luce XI <,36>. Beatus Ambrosius in commento super lucam libro 2° et in capitulo singulis 86 distincio (*Decr.Grat., CIC I 302*) Singulis generibus hominum Iohannis aptum dedit responsum ...
 . iubilanter decantata et descripta per gloriosum evangelistam Lucam 1° [,51]; pro introduccione Albertus Magnus super missus (?) tractatus primo ...
 91r . In die visitacionis Marie.
 (2) Fecit potenciam in brachio suo ... verba sunt precelse virginis Marie in suo cantico
 92r (E1) Que se ornavit in camera condoluit de hoc etc.
Sermo I: Dom. IV post trin.
- 29.** 92v–93v: *De morte [sermo de capite ieiunii]*
 92v (1) Memorare novissima tua ... Eccli. VII<,40>. Bernhardus in quodam sermone: Quatuor sunt novissima que memorare debemus, scilicet mors jehenna iudicium et gloria ...
 93v (E1) Ieronimus in epistola ad Ciprianum: Memento mortis tue et non peccabimus. Quoniam qui quottidie recordatur se moriturum, contempnit presencia et festinat ad futura.
- 30.** 94r–95v: *Sermones II*
 94r (1) Preceptor<es?> per totam noctem laborantes ... Luce 5° [,5]. Ambrosius super Luce li. 2 c. 4°: Quam multi laquei et retia extendit dyabolus ...
 95r (2) Vade prius reconciliari fratri ... Mathei 5° [,24]. Beatus Gregorius in registro epistola 223 et in illa prepositorum XI q.3 [*Decr.Grat. II, causa XI, q.3, c.67 = CIC I 662*] Illa prepositorum sollicitudo utilis, illa cautela laudabilis ...
 95v (E1) magno pro eo de ... b(eati) T(home) apostoli [*Rest unleserlich*]
Dom. VI. post trin.,; f.95r: Dom. VII post trin.
- 31.** 96r–209v: *Sermones varii (Titel nicht in der Hs.)*
Verschiedene Texte, vornehmlich homiletischer Art folgen. Näheres hierüber siehe Schipke S.20-24.
- 32.** 118r–138r: *Iohannes de Capistrano (?), Themata vel gesta evangeliorum dominicalium per circulum anni et de sanctis fratris Capistrani*
 (1) Notulis in subscriptis omnium evangeliorum dominicalium nec non quorundam ferialium una cum ewangeliis de sanctis continuaciones et gesta iuxta determinationem historie, quam prosequitur magister in speculo historiarum, similiter P.Comestor ...
 (E1) De sancta Elisabeth. Sedens Ihesus contra gazophilacium ... Luce 21 [,1?]. factum est secundum historiam scolasticam et Vincent<ium> ... bona sua in gazophilacium, de quo patet in ewangelio presenti.
 (E2) Et sic est fiis huius operis Anno domini M^oCCCC^o Septuagesimo.
 1470.
- 33.** 210v–211r: *Indulgentie papales*
betr. insbes. Erlasse Papst Iohannes XXII.
- 34.** 211r: *Miraculum notabile factum in civitate Stettin a.d. 1437*
 211r (1) Accidit in Marchia in civitate Stetyyn anno domini M^o CCCCXXXVII ... fide dignorum didici vero ...
 211r (E1) Illa anima a penis ut sperandum est liberata est misericors quia amor (?) non apparuit de quo sit deus eternaliter benedictus amen etc.
term. post quem 1437.

35. 211v–223v: *Sermones de sanctis, notae variae* (Titel nicht in der Hs.)

Verschiedene homiletische Texte, die Schipke genauer verzeichnet.

Schreiber : Kunen (?) • doctor • Leipzig • Hec collecta a doctore kunen in lipcik. (?)

Schreiber :

Dresden
 Sächsische Landesbibliothek (Sä.LB)
 C 123

15/1 (s. XV ex. Rossi) — 73ff., pap., fol., 27,3x19,3cm

Provenienz : Italien
 Schrift(-ht) : Italien (von einer italienischen Hand geschrieben, Rossi)
 Einband : neu
 Typ : reine Petrarca-Handschrift
 Literatur : Voigt, Wiederbelebung ²1880, 21. Ebert R 174 S.82, 243-250. Falkenstein S.224. - Piur, Briefw. (VMzR VII) LXXI Anm.1; VMzr II 2, 186 Rossi p.XXXVII Nr.22 (D).

Nr. 1 RERUM FAMILIARIUM LIBRI I-IV

1. 1-73: *Franciscus Petrarca, Rerum familiarium libri I-IV*
 . Francisci Petrarchae Epistolarum familiarium scriptae circa annum 1400 (Überschrift von einer Hand des 17.Jh.)
 19r . Rerum familiarium liber primus explicit. Incipit secundus. (Überschrift, so auch am Anfang von Buch III und IV).
Piur nennt die Hs. zusammen mit Cambrai, Bibl. publique 970 (868) und Krakau, UB 444 (VMzR II 2 Nr. 33i, 33i, 33k). - Rossi: Die ersten 3 Bücher Fam. und IV 1-6 in endgültiger Folge.

(Nr. 402)

Dresden
 Sächsische Landesbibliothek (Sä.LB)
 Db 90

15 — 85ff., perg., 8°

Provenienz : Italien
 Einträge : Besitzeintrag f.84; span.Einträge f.84v.
 Bemerkung : Elect. 546b. Regia D 176. Ebert, Zur Hss.-kunde, I 76. Falkenstein 242f.
 Literatur :

Nr. 2 LIBER AUGUSTALIS (?)

1. 1v–57: *Aristeas, Mattheus de Palmeriis (interpr.), De LXX interpretibus*
 . Ad Philocratem fratrem de LXX interpretibus per Mathi. Palmierium e greco in latinum versus. Premissa est praefatio ad Paulum II. (*in der Hs.?*)
2. 58r–84r: *Franciscus Petrarca (Ps.), Liber Augustalis (?) — Benevenutus de Imola, Commentaria imperatorum Romanorum*
 . Commentaria imperatorum Romanorum a Iulio Caesare usque ad tempora sua.
3. 84v: *Coplas espanolas, alia multoque recentiore manu adiectae*
 (1) Estan linda Giletta

Besitzer : Laurentius et Iohannes Petrus Franciscus de Medicis • 1427 (?) • Italien • Liber Laurentii et Iohannis Petri Francisci de Medicis XXVII. (f.84r)

Besitzer : Iacobus Valdeperes

Dresden
Sächsische Landesbibliothek (Sä.LB)
Ob 25 (ital.)

15 — ff., ,

Provenienz : Italien

Bemerkung : erst in der Neuzeit nach Deutschland gelangt

Literatur :

(Nr. 404)

Dresden
Sächsische Landesbibliothek (Sä.LB)
Ob 26 (ital.)

15 (Mitte) — ff., perg.,

Datierung : 1460
Provenienz : Italien, Pesaro
Schrift(-ht) : Italien
Einband : Buchausstattung spricht für Anfertigung für Heinrich III Kg. von Frankreich und Polen.
Typ : trionfi
Bemerkung : erst in der Neuzeit nach Deutschland gelangt (von Götze gekauft)
Literatur : Falkenstein 439f. Ebert 300. R. Bruck, Die Malereien in den Hss. des Königreiches Sachsen, Dresden 1906, 311-316.

Nr. 1   TRIONFI

1. :   *Franciscus Petrarca, Trionfi*

Schreiber : Iacobus de Verona • 1460 • Pesaro • f.48v

Dresden
Sächsische Landesbibliothek (Sä.LB)
Ob 27 (ital.)

15 — 52ff., ,

Provenienz : Italien

Typ : trionfi

Bemerkung : erst in der Neuzeit nach Deutschland gelangt (1732 aus dem Hofmarschallamt zur Königl. Bibl. geliefert)

Literatur : Falkenstein 441. Ebert 301 Nr.27.

Nr. 1   TRIONFI

1. :   *Franciscus Petrarca, Trionfi*

Dresden
Sächsische Landesbibliothek (Sä.LB)
Ob 32 (ital.)

18 — ff., ,

Literatur :

Dresden
Sächsische Landesbibliothek (Sä.LB)
Ob 44 (ital.)

15 — ff., ,

Provenienz : Italien

Bemerkung : erst in der Neuzeit (18.Jh.) nach Deutschland gelangt

Literatur :

Dresden
Sächsische Landesbibliothek (Sä.LB)
Oc 54 (franz.)

15 (Mitte) - 15/2 — 202ff., ,

Datierung : 1450-75 (Mann)
Provenienz : Frankreich (1461-1477 Conte de la Marche Jacques, Graf von Armagnac, +1477)
Bemerkung : Erst in der Neuzeit nach Deutschland gelangt (durch Götze)
Literatur : Falkenstein 425f. Ebert 311f. Bruck, Die Malereien..., 306-308. Mann, IMU 14 (1971) 87
Nr.218.

Nr. 1 DE REMEDIIS UTRIUSQUE FORTUNE (FRANZ.)

1. : *Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune (franz.)*

Erfurt
Domarchiv (Dom)
?????

— ff., pap.,

Literatur :

Erfurt
Wissenschaftliche Bibliothek der Stadt (WB)
Amplon. F. 5

14/2 - 15/1 — 101ff., pap., fol.

Datierung : 1399, 1403
Provenienz : Deutschland, Köln, Franziskaner (Emelricus de Kerpena O.F.M.)
Schrift(-ht) : Deutschland, Köln
Einband : Holzdeckel mit Überzug von weißem Leder
Hände : vier
Einträge : Vorn Inhaltsverzeichnis. Katalog der Amploniana Sign.: '33m moralis philosophie' (MBK D II Collegium Amplonianum 46, 31-34).
Typ : Moralis philosophia
Literatur : Schum S.3-4. Lehmann, MBK D II 46,31-34 (Phil.mor. 33).

Nr. 2 DE OTIO RELIGIOSO
Nr. 3 SECRETUM
Nr. 4 PSALMI PENITENTIALES
Nr. 5 DE SUI IPSIUS ET MULTORUM IGNORANTIA (excerpta)
Nr. 6 DE VITA SOLITARIA

1. 1r-27v: *Vegetius, De re militari*
. Incipit liber Vegecii de re militari quem scripsit Constantinopolitano Cesari Augusto (Überschrift, danach Kapitelverzeichnis).
(1) Antiquis temporibus mos fuit arcium ...
(E1) vetus doctrina monstraverit etc. amen.
(E2) Flavii Vegecii Renatique (!) viri illustris liber expl., quem scribere fecit frater Emelricus de Kerpena anno dni M^o CCC^o XCIX^o in quadragesima, pro tunc guardianus Coloniensis fratrum minorum. Orate pro eo. (rot)
Hand m1 in grober Kursive.
2. 28r-39r: *Franciscus Petrarca, De otio religioso*
. Incipit tractatus Francisci Petr. poete laureati de ocio relig., quem scripsit germano suo Cartusiensi monacho.
(1) Dignum erat o felix Christi familia ut ...
(E1) vos ipsos et bona vestra cognoscitis.
Von wenig älterer Hand als Nr.1 in kräftiger scharfer Schrift geschrieben (Schum). - Hand m2.
3. 40r-73r: *Franciscus Petrarca, Secretum*
. Dyalogus Francisci Petr. (Überschrift)
(1) Attonito michi quidem et sepissime ... ('mihi' cod.?)
(E1) sileat mundus et fortuna non obstrepat.
(E2) Explicit secretum vel dyalogus poete laureati scilicet Francisci. (rot durchstrichen)
<k1> *bemerkt über der Überschrift: Materia istius libri esset multum delectabilis, si esset correcta; indigeret enim bono correctore. Von derselben Hand wie Nr.1; Correcturen von einem anderen <k1> (Schum).*
4. 73r-74: *Franciscus Petrarca, Psalmi penitentiales*
. Sequuntur septem psalmi penit. eiusdem, quos scripsit in epistola ad Sagramors de Pomeriis - perseveranciam. Inc. psal. (Überschrift)
(1) Heu michi misero quia iratum ...
(E1) sub extremis. Gloria patri et filio et spiritui sancto.

5. 74v: *Franciscus Petrarca, De sui ipsius et multorum ignorantia (excerpta), Griseldis (excerpta), Sine nomine (excerpta)*
 . Excerpta ex Petrarchae scriptis quibus de ignorantia et de constantia Griseldis inscribitur et de libro sine nomine qui incipit: cum semper odiosa fuerit.
Von anderer Hand in spitzer Cursive (Schum). - Nicht im Catalog.
6. 76r–101: *Franciscus Petrarca, De vita solitaria*
 . Incipit tractatus poete laureati scilicet Francisci Petr. de vita solitaria qui distinguitur in duas partes - prologus. (Überschrift)
 (1) Paucos homines novi quibus opusculorum ...
 (E1) et sic te consulis, verum dicis.
 (E2) Hec simul collecta de dictis Francisci Petrarche disposuit frater Emelricus de Karpena ad usum librariae conventus Coloniensis, cuius conventus et custodie tunc erat custos a.d. M^o CCCC^o III°.
Der Korrektor der Nr.3 <k1> bemerkt: Domine custos, non intelligentem scriptorem ordinasti! Abermals von anderer Hand (Schum).

Besitzer : Emelricus de Kerpena OFM • guardianus Coloniensis fratrum minorum (O.F.M.), custos 1403 • (Karpena) 1399, 1403 • Köln (Deutschland) • f.27v, 101. Auftraggeber

Besitzer : Amplonius Ratinck de Berka • 1410-12 • Erfurt (Köln) • Vorsatzblatt: 'Ad librariam Port. Celi in Erf. et est volumen satis incorrectum, sicut patet legenti 33m morale.'

(Nr. 411)

Erfurt
Wissenschaftliche Bibliothek der Stadt (WB)
Amplon. F. 373

14/2 — 130ff., pap., fol.

Datierung : 1395
Provenienz : Deutschland, geschrieben in Paris (Frankreich), O.F.M. (Franziskaner): Emelricus de Kerpena
Schrift(-ht) : Deutscher O.F.M. (Emelricus de Kerpena, Franziskaner) an der Universität Paris (Deutscher in Frankreich), gotische Kursive - außerdem ein zweiter Schreiber (französisch?)
Einband : Holzdeckeleinband mit grünem Lederüberzug, vorn mit Titel
Hände : zwei (eine je Buch)
Einträge : Vorn und hinten mathematische Figuren und Text (14.Jh.). Signatur des Cat. Amplon. fehlt, wohl aber Phil. moral. m32 (MBK D II 46,29-30).
Typ : De remediis-Hs. mit 'Proverbia Senece', moralis philosophia
Bemerkung : Specimen für französische Überlieferung eines Petrarca-Textes in Deutschland.
Literatur : Schum. - Mann, de remed. (1971) 63.

Nr. 1 DE REMEDIIS UTRIUSQUE FORTUNE

1. 1r–125v: *Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune*
Incipit primus liber Francisci Petr. de remediis utriusque fortune (Überschrift)
(1) Cum res fortunasque hominum cogito ...
(E1) curam hanc linque viventibus.
(E2) Explicit tractatus de remediis utriusque fortune poete laureati scilicet Francisci Petr. de Florencia completi ac scripti a.d. M^o CCC^o XCV^o feria 4a ante festum Palmarum sub sumptibus et laboribus Emelrici de Kerpena ordinis Minorum pro tunc studentis ibidem.

Die beiden Bücher von je einer Hand in Cursive 2sp. ... geschrieben (Schum).

2. 126–127: *Tabula de premissis (de remediis utriusque fortune)*

3. 128–130: *Seneca (Ps.), Proverbia Senece*

Schreiber : Emelricus de Kerpena OFM • Franziskaner (O.F.M), Student in Paris • eines der beiden Bücher (?); das zweite schrieb ein anderer. • gotische Kursive • 1395 • Paris, Universität (Frankreich) • f.125v.

Besitzer : Emelricus de Kerpena OFM • Franziskaner (O.F.M.), Student in Paris 1395 • 1395 • Paris • Auftraggeber und Schreiber (siehe f.125v).

Erfurt
Wissenschaftliche Bibliothek der Stadt (WB)
Amplon. Q. 12

15 (Mitte) — 269ff., pap., 4°

- Datierung : 1447-1467
Provenienz : Deutschland, Erfurt (?)
Einband : Holzdeckel mit weißem gepreßten Lederrücken
Hände : mehrere
Einträge : Vorn innen unvollst. Inhaltsverzeichnis von Knaessens Hand sowie Besitzvermerk. Hinten innen von anderer Hand: 'A.D. 1499'.
Typ : Ars dictandi, Rhetorik, Briefmuster, Rhythmische Dichtung
Bemerkung : Verwandt mit Augsburg, Oettingen-W. II Lat. 2° 102, Clm 4393 und Prag, Metr.Kap., M CIX (alle vielleicht Leipziger Provenienz oder aus dem Umkreis des Iacobus Publicius).
Literatur : Schum S.292-294. H. Walther, Kleine mlat.Dichtungen aus zwei Erfurter Hss. (Amplon. Q.12 und Q.345), in: FS Degering, Leipzig 1926, 296-315.

Nr. 8 EPISTOLA METRICA AD BARBATUM SULMONENSEM (METR., I 1) (8 Verse)
Nr. 9 EXCERPTA (ex epistolis)

1. 1-61v: *Iohannes Knaessen de Bercka (?)*, *Commentarius in epistolas Senecae*
(1) Quoniam aliqui imperiti opinantes pocius quam ...
(E1) disputare posse, ex quo inprovide astruentes.
2. 63-80: *Sallustius, Catilina*
. Crispi Sallustii liber de coniuratione Catilinaria.
(1) Omnis homines qui sese student prestare ceteris ...
(E1) per omnem exercitum leticia, meror, luctus atque gaudium agitabantur.
(E2) Finit Salustius in Cathelinam per me Iohannem Knaesen de Bercka collegiatum collegii Porte celi.
Bis f.68r glossiert.
3. 84v-90v: *Iacobus Publicius, Ars distinguendi*
. Iacobi Publicii Florentini tractatus de arte distinguendi.
Erfurt, F 136, Nr.10 f.175r-176r; Sottili III 473 (Clm 663, f.125r; München, UB, 2° Cod. 665, f.238v-239v).
4. 93-125: *Iacobus Publicius, Oratorie artis epitome*
. Eiusdem rhetorica sive ars dictandi.
(1) Socraticam Eucratem bene appositeque dicere rethoricam, pontificii civilisque ...
(E1) superioremque reddere curabis.
(E2) Pridie Ydus Sextilis. Vale. Iacobi Publicii Rufi Florentini Ytali oratoris disertissimi institutiones oratorie finiunt feliciter temporis gracia a.d. 1467 scripte.
Anfangs von derselben Hand wie Nr.3, später von einer anderen (Schum).
5. 126-130: *Cicero, Pro Marcello*
(1) Nullius tantum flumen est ingenii ...
(E1) maximus hoc tuo facto cumulus accesserit. Finis.
6. 131-140: (?)
Sind die Blätter leer?
7. 135sqq.: *Exzerpte aus klassischen Autoren (Cicero off., Terenz, u.a., auch aus Petrarca's Briefen)*

8. 135v: *Franciscus Petrarca, Epistola metrica ad Barbatum Sulmonensem (Metr., I 1) (8 Verse)*
 (1) Si mihi seva piam servassent sidera regem ...
Walther, Initia 17796 (Poemata minora, Milano 1831, II 6ff.). ('mihi' fehlt bei Schum, vorhanden bei Walther) Unter den Exzerpten.
9. 135sqq.: *Franciscus Petrarca, Excerpta (ex epistolis)*
10. 141–162v: *Iacobus Publicius, Ars Tulliano more epistolandi*
 (1) Non me fugit illustrissime princeps, quantum et oneris ...
 (E1) acceptum novitate saltem rei te habiturum fero.
Ist das der Schluß des Traktats? - Vgl. Clm 4393, 266v und besonders Praha, MK, M 109 f.38r. Gehören die folgenden Cicero-Briefe nicht dazu?
11. 163–171: *Cicero, Ad familiares (ad Servium Sulpicium, ad M. Tullium Tironem, ad M. Curionem, M. C. Allienum, M. C. Trebatium, M. C. Basilium)*
Sind das die gleichen Briefe wie in Prag, MK, M 109, 38r-42r, oder Augsburg, Oettingen-W., II Lat. 2° 102, 239v-243r?
12. 172v–175v: *Exzerpte aus klassischen Autoren (Cicero off., Terenz, u.a., auch aus Petrarca's Briefen)*
13. 176–189: *Iacobus Publicius, Ars memorativa*
 . Tractatus de arte ornate loquendi et scribendi. (*in der Hs.?*)
 (1) Haud ab re fore arbitror, si pietatis maiorum consuetudinem ...
 (E1) De insigniis: (...) coclee et galerus Iacobi, porcellus lacteus An(tonii).
Bertalot, Initia II 8510. Bis hierher von den beiden in Nr.4 vorkommenden Händen geschrieben, ausgenommen die von verschiedenen Händen geschriebenen Exzerptblätter.
14. 190vsqq.: *Exzerpte aus klassischen Autoren (Cicero off., Terenz, u.a., auch aus Petrarca's Briefen)*
Endet hier der erste Teil der Hs.? Handelt es sich um einen Sammelband?
15. 200–201v: *De vita et gestis Neptanabi astronomii Aegyptii*
 (1) In Egipto reperiuntur optimi astronmi propter aeris puritatem ...
 (E1) ortus et occasus, aquilo mihi fuit et auster.
Handwechsel, sehr eng geschrieben, mit grünen Verzierungen; der Buchschmuck wechselt.
16. 201v: *Versus memoriales de XII libris Aeneidos scripti*
17. 201v: *Epitaphium Terentii (ex Andria extractum)*
 . Terentii poetae epitaphium ex eiusdem comoedia cui Andria inscribitur extractum (*in der Hs.?*).
18. 202r–203v: *Alanus ab Insulis (?), Carmen de virginibus ('Vix nodosum')*
 . Alani carmen de virginibus potius quam mulieribus in matrimonium ducendis. (*in der hs.*)
 . Alani carmen probans virgines et non mulieres ad matrimonium esse ducendas.
 (1) Vix nodosum valeo nodum denodare ...
 (E1) et innupta mulier nuptam antecedit.
Walther, Initia 20763; Vernet, Poésies latines..., 266.

- 19.** 203v–205r: *Carmen de desolatione civitatis Constantinopolitane*
 . Carmen de expugnatione Constantinopolis civitatis per Turcas a.1453 facta compositum.
 (1) Grecorum gens induere cilicio dolenter ...
 (E1) Ne nequam pleni sordibus subsannent nos pagani.
Walther, Initia 7270: Walther, Kleine ma. Dichtungen ..., in FS Degering, S.299 (Text). Auch in: Bern, 506, f.91r und Clm 3586, f.219.
- 20.** 204r–205r: *Alanus ab Insulis (?)*, *Carmen de littera Samia Y*
 . Alanus.(oben rechts)
 (1) Bifurcate littere bivium legentem ...
 (E1) Purgat adhuc veteres sortes sapientem.
ed. Walther, in: FS Degering, S.299–303 Nr.8. Auch in Bern, 506, f.92r–94r.
- 21.** 205r–und205v:
Alanus ab Insulis (Ps.), *Apocalypsis (carmen)* — *Walter Mapes, Apocalypsis Goliae*
 . Alani carmen cui apocalypsis inscribitur. (*in der Hs.?*)
 . Apocalypsis Alani.
 (1) Tauro fervida lampade Cinthii ...
Inc. und Expl. wie in Erfurt, F. 331 Nr.2. f.201v–205v in viel kräftigerer Schrift; Verzierungen grün.
- 22.** 206–207: *Compendium in Anticlaudianum Alani*
 (1) In opere Alani in Anticlaudianum agitur de 4or artificibus ...
 (E1) dicitur Antirufinus quasi contrarius Rufino.
 (?? *delevi*)
- 23.** 207v–210: *Compendium aliud in Anticlaudianum Alani*
 . Aliud in idem carmen compendium.
 (1) Magister Alanus peritus quondam in multis scienciis ...
 (E1) stella Iovis ad omnia salutaris et secundum naturam eius.
Handwechsel, von dem Schreiber, der f.200–201v (Nectanabus) schrieb.
- 24.** 212–226: *Stephanus Fliscus, Synonyma verborum (A–P)*
 . Stephani Flisci de Soncino synonyma.
 (1) Collegi ea que pluribus dicerentur ...
 (2) Abditum, oppertum, verborgen ...
 (E1) prestolatur, expectat, sustinet.
 (E2) Expl. synonyma Stephani Flisci de Soncino.
Handwechsel, dreispaltig. Die deutschen Übersetzungen von der Hand des Knaessen. Fortsetzung in Erfurt, Amplon. Q. 74 Nr.1. - (Vgl. Praha, Metr.Kap., M CIX f.50r Synon. oracionum?)
- 25.** 226v–231v: *Cicero (?)*, *Ad familiares (30 epistolae)*
 . Salutem dicit plurimam. Quamquam tuum in me amorem ...
 (E1) multa erga me beneficia postulant.
 (E2) Et sic est finis harum 39 epistolarum Ciceronis que ut conicio extracte sunt ex familiaribus epistolis Tullii.
Wohl nicht aus Cic. fam.; handelt es sich überhaupt um Briefe?
- 26.** 232: *Carmen de ludo scacorum scriptum*
 (1) Qui cupit egregium scacorum noscere ludum ...
 (E1) et mattum suffert, si nulla via patet.
Walther, Initia 15455 (vgl. 15440).

- 27.** 232v–235: *Gasparinus Barzizius, De compositione (Summa preceptorum)*
 (1) Summa preceptorum ad eam partem compositionis pertinentem (*lies: pertinencium*) ...
 (E1) tibi summo studio pro viribus cumulata restituere. Vale.
Ed. Sonkowski, 32ff. - Vgl. Clm 663, f.162v (Sottili III 473); Prag. Metr.Kap., M CIX f.96r-102v.
- 28.** 238–265: *Expositio vocabulorum legum et canonum*
 (1) Consequenter queritur in aliquibus premissis capitulis sive titulis ...
 (E1) ut in XXX. q. III. Ita dilige.
Handwechsel.
- 29.** 235v: *Ovidius, Ars amatoria (II 279–80)*
 (1) Ipse licet venias musis comitatus Homere
 (E1) Si nil attuleris, ibis Homere foras.
- 30.** 236r: *Carmen de mecho*
 (1) Fornicor in viduis, in virgine perpeto stuprum,
 . Incestum facio consanguineam violando,
 . Alterius violans thorum sic dicor adulter,
 . Sum mechus faciens incestum cum muliere,
 (E1) Raptum committo, si quam rapio violenter.
Walther, Initia 6782 (nur diese Hs.); ed. Walther, FS Degering, S.304.
- 31.** 266–269: *Godofredus (?), Compendium ex Godofredi commentario de arbore consanguinitatis scripto extractum*
 (1) Lectioni arboris vacaturis prius nosse oportet ...
 (E1) quatuor questionibus et quatuor voluntatibus exposita est arbor ista.
 (E) Deo gracias. Et sic est finis collectorum e sententia Goffredi per me Henricum Brun a.1447.
Die beiden letzten Texte von einer Hand, die vorangehenden wohl von mehreren jüngeren Händen.

Schreiber : Iohannes Knaessen de Bercka • magister, collegiatus collegii Porte celi • 1-80, 212-226 • gotische Kursive • vor 1475 • Erfurt • f.80

Schreiber : Henricus Brun de Bercka • 238-269 • 1447 • f.269

Besitzer : Iohannes Knaessen de Bercka • magister (siehe Schreiber) • 1475 • Erfurt • Vorn innen: 'M. Iohannes Knaessen possessor huius 1475; constat 2 fl.'

Erfurt
 Wissenschaftliche Bibliothek der Stadt (WB)
 Amplon. Q. 52

14 — 104ff., perg., 4°

- Provenienz : Frankreich, Italien
 Einband : Holzdeckel mit grünem Lederrücken
 Einträge : Auf Papierzettel vorn außen die Signatur '13 grammaticae' = Cat. Amplon. Gramm. 15 (MBK D II 8, 37-43).
 Typ : grammatische Sammelhs.
 Bemerkung : Die 'Summa magistri Cesaris' wird Petrarca vielleicht nur im Katalog, nicht in der Hs. zugeschrieben.
 Literatur : Schum S.328-9. MBK D II 8,37-43.

Nr. 1 SUMMA DE QUATUOR SPECIEBUS ARTIS GRAMATICE

1. 50r-79v: *Franciscus Petrarca (Ps.), Cesar magister (?), Petrus de Isolella, Summa de quatuor speciebus artis gramatice*
 (1) Ut ad sapienciam per grammaticam pervenire possimus ...
 (E1) hiis dicas nec minus inde modis. Deo omnipotenti gracias semper. Amen.
 V Detur pro penna scriptori pulcra puella.
Vgl. Kristeller, Iter V 485b (Bergamo, BC, Psi VI 5, fasc. 2 [s.XIV]: Petrus Isolella, Grammat. Schrift, inc.: 'Ut ad sapientiam per gramaticam...'). Vgl. Bursill-Hall, p.34. Titel so im Katalog. Zweispaltig in einer Minuskel geschrieben, die wie Pergament und Tinte auf franz. oder ital. Herkunft des Schreibers schließen läßt (Schum). - Walther, Prov. 5527a; Paläogr.1981, ??.

Erfurt
 Wissenschaftliche Bibliothek der Stadt (WB)
 Amplon. Q. 320 *

15/1 — 225ff., perg./pap., 4°

- Provenienz : Italien - Erfurt, Deutschland (Ende 15.Jh.)
 Schrift(-ht) : Italien (?)
 Einband : Papierdeckel mit grünem Leder überzogen.
 Hände : mehrere
 Einträge : Vorn Rezepte und medizinische Notizen (auch Plin. nat.). - Signatur des späteren 15.Jh.: '123. medicinae' (nicht im Catal. Ampl.) - Altes Inhaltverzeichnis.
 Typ : Florilegium der moralis philosophia, eingebunden in eine medizin. Sammelhandschrift (13.-15.Jh.)
 Bemerkung : Die Beschreibung von Schum ist unzureichend; ist das Florileg eine eigenständige Hs. (auf Papier, s.XV/1)?
 Literatur : Schum 553-555. In MBK D II nicht zu finden.

1. 93-170v: *Florilegium*
 . Excerpta ex Senecae libris quibus de remediis fortuituorum, de studiis liberalibus, de moribus, de providentia, de tranquillitate ... Francisci Petrarcae ... ex Francisci Petrarchae libro cui de vita solitaria inscribitur... (usw.)

Vgl. Wroclaw, BU, B 1604. - Die lat. Beschreibung des Florilegs stammt wohl aus der Feder Schums. - MF/Autopsie!

**

Erfurt
Wissenschaftliche Bibliothek der Stadt (WB)
Amplon. Q. 388

14/2 — 190ff., pap./perg., 4°

Provenienz : Deutschland, Erfurt, Paul von Geldern (Petrarca-Text)
Schrift(-ht) : Deutschland, Paul von Geldern
Einband : moderner Pappband
Hände : verschiedene, Iohannes de Wasia, Paul von Geldern
Typ : mittelalterliche Ars poetica
Bemerkung : Vermutlich Sammelband, der jedoch schon vor der Aufzeichnung des Katalog der Sammlung des Amplonius (1410-12) so zusammengebunden war.
Literatur : Schum 650-652.

Nr. 6 GRISELDIS

1. 1–35: *Alanus ab Insulis, De planctu nature*
. — oscula sincopat, in quo cohors ... (*Prosa, Anfang fehlt*)
(1) Illic forma rose picta fideliter ... (*Anf. der Verse*)
(E1) Igitur hymeneo ... x mistice apparicionis dereliquit aspectus. (*Ende der Prosa*)
(E2) Vocis inaudite miracula voce canebant. (*Ende der Verse*)
(E) Explicit Alanus de planctu nature a.d. 1366°. *gelegentlich Interlinear- und kürzere Randglossen. Exempla codd. Ampl. Taf. XLVII.*
2. 36–37v: *Directorium breve in Anticlaudianum <Accessus in Anticlaudianum>*
(1) Anticlaudianus sequens auctor ut discipulos ...
(E1) inquirenda in auctore. Tytulus talis est.
Von derselben Hand wie Nr.1.
3. 38–58v: *Persius (Kommentar zu), Glosule autentice super libris Persii*
(1) De fonte labra. Dividitur in prohemium et in tract. ...
(E1) nec sic faceres.
Von Iohannes von Wasia in flüchtiger Cursive geschrieben.
4. 60–64: *Ovidius (Ps.), De ventre*
. Ovidius de ventre titulus.
(1) Consilium celebrant humani corporis artus ...
(E1) Hoc quoque vult finem habere suum.
(E) Explicit Ovidius de ventre.
Walther, Streitgedicht, S.61 mit Anm.1.
5. 64v–76: *Altercacio Cayn cum Christo*
. In nomine domini questio Christi ad Cayn.
76 (1) Descendit prius ad inferiores ...
(e) ... eternis miseriis et tenebris derelinquid.
76 (2) Quod sibi quisque serit presentis tempore vite / hoc sibi messis erit, dum dicitur:
ite, venite. (*'Nota', am Schluß*)
(3) Si sine spe timor est ...
(E1) spes valet absque timore. (*'Item nota', am Schluß*)
Schlußverse: Walther, Prov. (?) In einer schnörkeligen Schrift des ausgehenden 14.Jh. (Schum).

- 6.** 77–84v: *Franciscus Petrarca, Griseldis*
 . Franciscus Petrarca laureatus poeta ad Iohannem Bocacium de constancia Griseldis (Überschrift)
 (1) Librum tuum quem nostro materno eloquio ...
 (E1) muliercula passa est. amen.
Von Paul von Geldern geschrieben.
- 7.** 85–129: *Kommentar zu Ovids Metamorphosen*
 . Optima quedam super libris Ovidii metamorphoseos (Überschrift, so in MBK D II 14,8f.)
 (1) Subsannabit emulos et stridebit dentibus ... x contemptores (Prolog)
 (2) Auctor iste more poetico ... (Textanfang)
 (E1) Grecorum detestantes dominium.
Handwechsel (einspaltig geschrieben). - Siehe Heatter, Ovid in medieval schooling, (?).
- 8.** 131–147: *De fabulis Ovidii metamorphoseon*
 (1) Principium mundi narrat distincio primi ... x aut recitare.
 (2) Deus in adiutorium intende ...
 (E1) dans rebus, finis sit sine fine michi, amen.
Von der gleichen Hand wie der vorangehende Text (zweispaltig).
- 9.** 148–und148v:
Poetria missa de Flandria cancellario Parisiensi
 (1) Non vendas oleum, pater optime, non decet inquam ...
 (E1) Si non addiderint, quia ludunt arte sermonis.
Handwechsel.
- 10.** 149–155: *Passio sancte Agnetis virginis*
 (1) Agnes sacra sui penam (*lies: 'pennam'*) scriptoris inaret ...
 (E1) virtutum tytulis vendicat agna sibi.
 (E2) Explicit passio sancte Agnetis virginis.
Handwechsel (Mitte 14. Jh., einspaltig, mit weiten Zwischenräumen) - Walther, Initia (?)
- 11.** 155–164: *Glosarius, Glossarium (germanicum) de vocabulis*
 (1) In omnia (!) glosarum magis ista necessariarum ...
 (2) capitellum est capiti cerebrum (hirnen), cerebri domus (hirnschedel) est cerebellum
 ...
 (E1) salmo, sociatur alosa (alruppe).
 (E2) Explicit glosarius.
 (E3) Villas arresco (ansrpeggin) ... x fit coluber raphano perunctus.
Handwechsel.
- 12.** : *Kommentar zu den Disticha Catonis*
 (1) Sciencia moralis est de expulsionem viciorum ... x auctoris pensanda sunt.
 . Incipit prologus Catonis.
 (2) Liber iste cuius lectioni intendimus dicitur ypocriphus idest ignote auctoritatis ...
 x de moribus tractatur.
 (3) Titulus talis est: Incipit ethyca Catonis. Cum animadverterem idest cum in animo
 meo verterem ... x amorem suum perdit.
 . Hic incipit liber primus Catonis: bene dicit ... x caput superior pars corporis.
 (4) Si deus est animus ...
 (E1) doctrina salutis corporis et anime. Miraris verbis ... x fecit coniungere binos.
 (E2) Explicit Cato.
Handwechsel (1. Hälft des 13. Jh., einspaltig, uf Pergament) - Vgl. Bloomfield (?).

13. 173v–189v: *Theodulus (Ps.), Egloga Theoduli (cum commentario)*

- . Incipit egloga Theodoli sive Theodori vel Paradisi
(1) Eglogarum tres ... x delectationem.
(2) Ethiopum terras iam fervida torruit estas ...
(E1) ad vitulos quos Ierobeam rex fecerat ire.
(E2) (Kommentar recht bis zu diesem Vers und endet in der 'Narratio de puericia Thobie').

Auf f.173v von derselben Hand wie der vorangehende Text geschrieben, dann beginnt aber eine zweite Hand auf f.174 von neuem; auf Pergament.

Schreiber : Iohannes de Wasia • 38-58v.

Schreiber : Paulus Fabri de Geldria • 77-84v: Griseldis.

Erfurt
Wissenschaftliche Bibliothek der Stadt (WB)
CE 2° 82 jetzt: Berlin, SPK, Lat. fol. 871

— ff., pap.,

Typ : misc.

Bemerkung : Enthält laut Kristeller 'De remediis' und das 'Secretum' ('De contemptu mundi'); letzteres nicht in der Berliner Handschrift, in der auf 'De remediis' Innocentius III, 'De miseria humane cond.' folgt.

Literatur : Kristeller, Iter III 385b (The Codices Erfurtenses are described in a card file, in 3 vols. bound.).

(Nr. 417)

Erfurt
Wissenschaftliche Bibliothek der Stadt (WB)
CE 2° 83 jetzt: Berlin, SPK, Lat. fol. 708

— ff., pap.,

Typ : Sammelhandschrift
Literatur : Kristeller, Iter III 385b

Freiberg
Bibliothek der Oberschule (OS)
* Cl. XII fol. 43

15/2 — ff., pap.,

Provenienz : Deutschland

Bemerkung : Drucke sind in die Hs. eingebunden.

Literatur : Kristeller, Iter III 386 (Hecht, Programm, Freiberg 1804, p.6; Programm 1805, p.4).

Nr. 1   ARS PUNCTANDI

1. 38v: *Franciscus Petrarca (Ps.), Ars punctandi*

Greifswald
 Universitätsbibliothek (UB)
 cod. 682 (lat. fol. 16)

14/2 (?), 15/1 — 137ff., perg., fol.

- Provenienz : Italien - Deutschland (?)
 Schrift(-ht) : Italien, Florenz (?)
 Einband : Leder auf Pappdeckeln; Deck- und Vorsatzblätter neuzeitlich.
 Hände : eine
 Einträge : f.1r ein (bischöfliches) Wappen auf dem unteren Blattrand (zweiteilig: links schwarz/rot, rechts: grüne Wiese mit rotem Hintergrund, Lamm Christi).
 Typ : reine Petrarca-Handschrift (Sammlung der Invectiven)
 Bemerkung : Glossen vom Textschreiber geschrieben und deswegen wahrscheinlich aus der Vorlage übernommen.
 Literatur : Piur, Sine Nomine, Nr.26 (Lit.). Vattasso, p.210 n.2. Kristeller, Iter III 403. - Verschwistert mit Vat. lat. 4257 [a.1405, Florenz] (Piur, Nr.25, Vattasso Nr.42).

- Nr. 2 DE SUI IPSIUS ET MULTORUM IGNORANTIA
 Nr. 3 INVECTIVE CONTRA MEDICUM (II-IV)
 Nr. 4 EPISTOLA AD CLEMENTEM SEXTUM (FAM., V 19)
 Nr. 5 INVECTIVA CONTRA GALLUM
 Nr. 6 INVECTIVA CONTRA QUENDAM MAGNI STATUS HOMINEM
 Nr. 7 EPISTOLA AD IOHANNEM BOCCACIUM (SEN., II 1)
 Nr. 8 AFRICA (MAGO, VI 885-918)
 Nr. 9 SINE NOMINE
 Nr. 11 EPISTOLA AD ITALIAM (METR., III 24)

1. 1r–8r: *Festus, Breviarium*
 . Pio perpetuo domino Ualentiniانو imperatori et semper Augusto Rufus Festus u. c.
 (1) Brevem fieri clemencia tua precepit, parebo libens preceptis, quippe cui desit facultas lacius eloquendi ...
 (E1) sicut de Gothis etiam Babilonie tibi palma pacis accedat.
 (E2) Explicit Breviarium Rufi Festi V. C.
2. 8r–36r: *Franciscus Petrarca, De sui ipsius et multorum ignorantia*
 . Clarissimi viri Francisci petrarce de Florencia liber de ignorancia sua et aliorum Incipit feliciter. (rot)
 8v (1) Numquamne igitur quiescemus. semper conflictabitur hic calamus. Nulle enim erunt ferie ...
 9v (2) Veniunt ad me amici de more ... ('me amici' umgestellt)
 13r (3) Quid vero nunc dicimus, Donate fidissime, et te alloquor ...
 15r (4) Redeo ad censores meos, de quibus et multa dixi et nil te lateat ...
 17r (5) Sed ad Aristotilem revertamur, cuius splendore lippos atque infirmos prestringente oculos ...
 25v G Quantum prodest philosophia moralis Aristotilis ad bene vivendum. (Glosse)
 26r G De philosophia morali Ciceronis, Senece, Flacci et aliorum. - Laus Oracii Flacci. (Glossen)
 29r (6) Nimis iam post ignoranciam vagor et animo et calamo nimis indulgeo. Redeundum est ...
 31v (7) Ego autem amice ne quid nescias et ut noris, unde et quo animo hec tibi scribo ...
 (E1) denique si amici nomen pre virtutis inopia non meremur, at saltem ut benivolum et amantem ament.
 (E2) Deo Gracias.

Vat. lat. 4527, Nr.3. f.8v: 'Contra Invidiam'; f.10r 'Augustinus de Ambrosio', 'Cicero de Epicuro' u.a.; 17v 'Cicero deos derisit', 18r 'de deo Cicero'.

3. 36r–64r: *Franciscus Petrarca, Invective contra medicum (II-IV)*
 . Clarissimi viri Francisci petrarche de Florencia in obiurgantem medicum liber primus Incipit.
 (1) Habes unde michi perpetuo gracias agas ('et' gestrichen), de muto et elingui argatulus (!) et facetulus factus es, disertissime Ypocras ...
 37r (2) Prima quidem libri tui pars de teipso agit ... (Kapitelanfang)
 38r (3) Secunda apologetici tui pars de me erat ... (Kapitelanfang)
 45r (e) ... quod si sepe in litteris sacris est, semel in hiis scriptum tollerabitur ab obiectis inquam stercoribus et colorem et odorem traxeris et saporem.
 . Clarissimi viri Francisci petrarche de Florencia laureati liber primus in obiurgantem medicum Explicit. Incipit Secundus. (rot)
 (4) Aut ego fallor, Ypocras et Aristotiles secunde, aut in hoc certamine quod tecum tuis conviciis cogentibus suscepi ...
 56r (e) ... Quem locum non intelligens, qui ignorancium mos est, non sine meo et multorum risu responsionem supervacua diffinisti.
 . Clarissimi viri Francisci petrarche de Florencia laureati in obiurgantem medicum liber tercius incipit. (rot)
 (5) Sciens gratissimam michi partem maledictorum tuorum ad ultimum reservavi ...
 62r (e) ... ut aliquid in diem proximum reservemus. - (eine Zeile leer)
 (6) Tibi autem, lector quisquis es ocio habundans in has forte licterulas incidisti, pauc dicturus ... (Kapitelanfang)
 (E1) alienis finibus non inveniens quod querebat, revertatur ad proprias febres. Tu laccessito faveas et lacescentem (!) oderis et valeas precor.
 (E2) Clarissimi viri Francisci Petrarche de Florencia laureati in obiurgantem medicum invectivarum liber quartus et ultimus explicit.

Buch I fehlt, die Bücher II-IV sind fälschlich als I-III, nur im Explicit f.64r ist Buch IV richtig gezählt. - Vat. lat.4527 [im folgenden: V], Nr.1. Glossen z.B. f.43r 'Que sit vera philosophia', f.45v: 'Catholicorum studium poeticum', f.46r 'De utilitate poesis', f.57r: 'Solitudinem non obesse studiis, sed prodesse.' u.a.

4. 64r–65r: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Clementem Sextum (Fam., V 19)*
 . Epistola Francisci Petrarche ad Clementem papam Sextum fugiendam medicorum turbam de qua <in fehlt> invectivis fit mencio et ex qua orta est medici obiurgacio. (rot)
 (1) Febris tue nuncius beatissime pater tremorem membris meis et horrorem actulit. Nec idcirco blandiloquens ...
 (E1) Si te, si nos omnes, si tecum egrotantem ecclesiam salvam cupis. Vale quarto Idus Marcii.
 V Nr.2.

5. 65r–85r: *Franciscus Petrarca, Invectiva contra Gallum*
 . Clarissimi viri Francisci petrarche de florencia poete laureati liber invectivarum contra Gallum innominatum ad Ugucionem de Thiario decretorum doctorem apostolice sedis nuncium Kal. Marcias Incipit. (rot)
 (1) Nuper aliud agenti et iam dudum certaminis huius oblito scolastici nescio cuius epistolam, ymmo librum dicam verius omeliam ingentem ...
 65v (e) ... iustus iudex iudicet. (Schluß der Vorrede)
 (2) Primum quidem miror unde hec nunc quove a demone meridiano ...
 (E1) et quid falsi sit.
 (E2) Iamque vale equisque auribus hinc multiloquium meum, illic streptium galli fer. Patavi Kl. Marcias.

- (E3) Francisci Petrarce viri clarissimi poete laureati Florentini liber invective contra Gallum innominatum ad Ugucionem de Thiario decretorum doctorem apostolice sedis nuncium Kl. Marcias Explicit.
V Nr.5. Mit einigen Glossen von der Hand des Textschreibers, z.B. f.80v: 'De Anticlaudiano et Architrenio poetis Gallicis'.
6. 85v–93r: *Franciscus Petrarca, Invectiva contra quendam magni status hominem*
 . Clarissimi viri Francisci Petrarce de Florentia poete laureati contra quendam Gallum innominatum, sed in dignitate positum invectiva Incipit. (rot)
 (1) Eras fateor non indignus cuius ab homine non insano facile tempni posset insania ...
 (E1) ut hanc tuam non propriis fundamentis innixam, sed externis adminiculis male fultam et casuram nutantemque iam ac ruine proximam magnitudinem perhorrescam.
 (E2) Clarissimi viri Francisci Petrarce de Florentia Poete laureati contra quendam gallum innominatum sed in dignitate positum invectiva Explicit.
V Nr.6. Scholien, z.B. f.92: 'Desero de loco ad locum ferre vel deorsum ferre uel honorem impedere (!)'.
7. 93r–102r: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Iohannem Boccacium (Sen., II 1)*
 . Eiusdem Francisci petrarce ad Iohannem de Certaldo contra ignaros atque invidos reprehensores obiector<um> (!) stilo criminum purgacio Incipit. (rot)
 (1) Aut tacere oportuit aut latere seu verius non nasci ut scilleos evaderem latratus. Non est ludus ...
 (E1) ut cum illo finiam qui talia multa passus est, Ieronimo.
 (E2) Vale Venecii<s> tercio ydus Marcias.
 (E3) Francisci petrarce de Florentia Ad Iohannem de certaldo contra ignaros atque invidos reprehensores obiector (!) stilo criminum purgacio Explicit.
f.93v am Rand: 'Theon quidam maledcus (!) inde theoninus a um: maledicus. Oracius dente theoni circumdatur', weitere Noten.
8. 102r–102v: *Franciscus Petrarca, Africa (Mago, VI 885-918)*
 (1) Hic postquam medio iuvenis stetit equore penus ...
 (E1) Fraternosque suos simul patrieque dolores.
Ohne Überschrift oder Kolophon.
9. 102v–129v: *Franciscus Petrarca, Sine nomine*
 . Clarissimi viri Francisci Petrarce de Florentia poete laureati liber epistolarum sine nomine Incipit feliciter. - Intende lector, quia in hiis epistolis eleganter reprehenduntur certorum prelatorum excessus. (rot)
 (1) Cum semper odiosa fuerit, nunc capitalis est veritas. Crescentibus namque flagiciis hominum crevit veri hodium (!) ...
 103r (2) Quid agis bone vir. Quid agis pater optime ... (I)
 104r (3) Quid hinc humanitatis aut clementie ... (II)
 105v (4) Leve est quod nunc animum premit ... (III)
 106r (5) Apud te quidem invictissime domitorque terrarum popule meus, apud te ... (IV)
 110v (6) Geminus michi parnasus alter in Ytalia est alter in Galliis ... (V)
 111r (7) Si per occupationes licuisset numquam alias tam iusta scribendi ('simul' fehlt) et indignandi ne dicam flendi materia data est ... (VI)
 112r (8) Cum sanctissimum gravissimumque sermonem repeto ... ('Cum': 'Dum' cod.) (VII)
 112v (9) Si quicquid animus meus ... (VIII)
 113v (10) Persecucionum duo sunt genera ... (IX)
 114r (11) Subscriptiones epistolarum mearum miraris ... (X)
 114v (12) Unde nunc ordiar an vero non ordiar, in dubio est ... (XI)
 115v (13) Ve populo tuo Xriste Ihesu ... (XII)
 117r (14) Ut vides eunt res, ymmo vero non eunt ... (XIII)

- 118r (15) Diu distuli expectans et materiam et nuncium uterque simul affuit ... (XIV)
 119v (16) O quam consona sensibus meis concilia (!) tua sint ... (XV)
 120v (17) O si nosses quanto me gaudio complevit abitus, ymmo quidem reditus tuus ...
 (XVI)
 121v (18) Quo te cumque verteris, idem es et pariter me delectas ... (XVII)
 125v (19) Et quid adhuc heres, an non heres, sed teneris ... (XVIII)
 128v (20) Evasisti, erupisti, enatasti, evolasti ...
 (E1) et cum eodem Iob manum meam ponam super os meum et hiis ultra non addam.

Mit Noten, z.B. f.110v: 'Contra pomposum aparatum prelatorum modernorum et de ceteris abusionibus', f.115v 'Devotum soliloquium auctoris'. Rest von f.129v und f.130 leer.

10. 131r–135v: *Petrus Paulus Vergerius, Petrarce vita*

- . De vita, moribus et doctrina Illustris viri Francisci petrarce et eius poemate. (rot)
 (1) Franciscus Petrarca Florentinus origine ex antiqua familia honestisque parentibus fuit ...

134v (e) ... Hos ego libros infrascriptos versibus ita comprehendi, solos tamen principales actingens:

- (2) Illustres celebrare viros medicimina utramque
 . Porrigere in sortem, tranquilla munera vite [*in' nach 'porrigere' nachgetragen*]
 . Dicere Franciscus potuit, tractavit anhelos
 . Ore potens triplici materno stamine amores
 . Carmina pastorum sensus condencia miros
 . Cum caneret, magnum gracili inspiravit avene
 . Affrica deprompsit, fausto rem nomino dignam
 . Multaque preterea vario descripsit ab ore
 . Ultima sacratis studiis dans tempora vite. - (*mit mehreren Rasuren, eine Zeile leer*)

(3) Postremo nunc tandem ad Affricam et librum istum venio ...

(E1) Eorum omnium materiam hiis versibus complexus sum. - (*Die Verse fehlen hier.*)

(E2) Explicit vita Illustris viri Francisci petrarce de Florencia Poete laureati feliciter.
 (rot)

Bertalot, Initia II 7696. ed. Solerti, 294–302.

Tintenwechsel

11. 135v: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Italiam (Metr., III 24)*

. Versus compositi per dominum Franciscum Petrarcam Poetam Laureatum ad laudem Italie.

(1) Salve cara deo tellus sanctissima salve ...

(E1) Salve pulcra parens terrarum gloria salve.

f.136-137 leer.

Halberstadt
Gymnasium (Gymm.)
cod. 146 (verschollen)

15/2 — 537ff., pap., 4°, 21,5x15,5cm

Datierung : 1463 (post quem)
Provenienz : Deutschland, Magdeburg (?)
Schrift(-ht) : Deutschland (?)
Typ : Psalterium, Gebete
Bemerkung : Kristeller (Iter III und Latin Books) zufolge sollen die Hss. der Halbertsädter Gymnasialbibliothek an Halle verlagert worden sein. Dort scheinen sie aber nicht zu sein.
Literatur : G. Schmidt, Die Hass. der Gymnasial-Bibliothek, Programm Nr.190, Halberstadt 1878 (Vorwort ?)

Nr. 15 PSALMI PENITENTIALES

1. ? : *Psalterium*
2. ? : *Centum meditationes passionis Christi*
3. ? : *Beda Venerabilis (Ps.), Orationes ex evangelii dominicalibus*
 . Orationes ex evangelii dominicalibus per totum circulum anni secundum mysticum sensum devote compileate per venerabilem Bedam presbiterum.
4. ? : *Horae canonicae*
5. ? : *Orationes variae*
6. ? : *Eneas Silvius (Pius II), Orationes*
 . Orationes papae Pii traditae tempore magnae pestilentiae anno domini 1463.
 (E1) hec fuerunt dictata tempore pestilentie in Magdeburg anno domini 1463, pro missa et oratione.
Die Orationes stehen unter den obigen Gebeten.
7. ? : *Henricus de Hassia, Orationes de memoria dominicae passionis*
 . Orationes Hinrici de Hassia de memoria dominicae passionis.
8. ? : *Psalterium aureum (Ps. Christi)*
9. ? : *Psalterium beatae virginis Mariae ('Ave porta')*
 (1) Ave porta paradisi / lignum vite quod amisi ...
10. ? : *Explanatio orationis dominicae*
11. ? : *Excerpta de vita S. Udalrici*
12. ? : *Augustinus (?), Orationes*
 . Orationes Augustini.
13. ? : *Augustinus, Soliloquia (Soliloquium)*
 . Soliloquium beati Augustini.

-
14. ? : *Urbanus IV, Bernardus Clarevallensis (redactor), Orationes*
Orationes Urbani papae IV, a beato Bernhardo Clarevallensi ampliatae.
15. ? : *Franciscus Petrarca, Psalmi penitentiales*
VII psalmi Francisci Petrarcae poetae laureati (Überschrift)
(1) Heu michi misero quia iratum ...
16. ? : *Brigitta, S., Orationes*
17. ? : *Bernardus Clarevallensis, Oratio de passione domini*
Oratio b. Bernhardi de passione domini, 'qua meruit in civitate Basiliensi in quadam devota capella in descensu montis ab ecclesia katedrali, ubi ymago crucifixi adhuc habetur, que post sequentem orationem lectam descendit ad ulnas eius de cruce et osculatus est eum dicens: dilecte mi Bernharde, nullas ita michi compatitur sicut tu'.
18. ? : *Bernardus Clarevallensis, Dulciloquia s. Bernhardi*
Dulciloquia s. Bernhardi.
19. ? : *Augustinus, Anselmus, Orationes*
20. ? : *Augustinus, Suspiria*
21. ? : *Augustinus, Manuale de contemplatione Christi*
22. ? : *Psalteria*

Halle
 Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt (ULB)
 Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt: Lat. M No. 2; 1E a/1)

15 — 106ff., perg., 4

Provenienz : Italien; Fliege: F. A.v.Ü.?
 Schrift(-ht) : Italien (Fliege zufolge)
 Einträge : Wappen; Randbordüren
 Typ : Text (Lactantius, cosmographi)
 Literatur : Förstemann S.90; Fliege, masch.Kat.Zentralinventar

Nr. 5 EPISTOLA AD MARCUM TULLIUM CICERONEM (FAM., XXIV 3)
 Nr. 6 EPISTOLA AD MARCUM TULLIUM CICERONEM (FAM., XXIV 4)
 Nr. 7 EPISTOLA AD ANNEUM SENECAM (FAM., XXIV 5)
 Nr. 8 EPISTOLA AD MARCUM VARRONEM (FAM., XXIV 6)
 Nr. 9 EPISTOLA AD TITUM LIVIUM (FAM., XXIV 8)
 Nr. 10 ITINERARIUM
 Nr. 11 EPISTOLA AD LUCHINUM VERMIUM (SEN., IV 1)
 Nr. 12 EPISTOLA AD FRANCISCUM DE CARRARIA (SEN., XIV 1)

1. 2r–2v: *Hieronymus, De Lactantio (ep. 58, 10)*
 (1) Lactantius quasi quidam fluuius eloquencie Tuliane ...
 (E1) a patre interfectus est.
PL 22, 585.
2. 2v–3v: *Lactantius, Institutiones divinae (excerpta)*
 (1) Siquidem sibi quisque ut est libitum proprias ...
 (E1) deus ipse se fecit
3. 4r–24v: *Lactantius, De ira dei*
 (1) Animadverti sepe, Donate, plurimos id existimare quid eciam
 (2) Nam cum sint gradus multi per quos ad domicilium veritatis
 (E1) et numquam vereamur iratum. Explicit Firmiani Lactantii de ira dei liber.
Clavis Nr.88; Ham. Nr. 383, 387, 388.
4. 25r–43v: *Lactantius, De opificio dei*
 (1) Quam minime sum quietus eciam summis ...
 (E1) aliquos homines ab erroribus liberatos ad iter celeste direxerit Amen. Explicit liber
 Firmiani Lactantii de opificio feliciter.
Clavis Nr.87
5. 44r–49v: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Marcum Tullium Ciceronem (Fam., XXIV 3)*
 . Franciscus Ciceroni salutem.
 (1) Epistolas tuas diu multumque perquisitas ...
Initien der weiteren Briefe folgen
6. 44r: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Marcum Tullium Ciceronem (Fam., XXIV 4)*
 . Franciscus Ciceroni suo salutem.
 (1) Si te superior offendit epistola verum est enim ut ipse ...
7. 46r: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Anneum Senecam (Fam., XXIV 5)*
 . Franciscus Anneo Senece salutem.
 (1) Petitam a tanto viro impetratamque ...

8. 48r: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Marcum Varronem (Fam., XXIV 6)*
 . Franciscus Marco Varroni salutem.
 (1) Ut te a me et venerer tua me ...
9. 49r–49: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Titum Livium (Fam., XXIV 8)*
 . Franciscus Tito Livio salutem.
 (1) Optarem si fato datum esset ...
 (E1) illum cernere potuisses. 1350.
10. 49v–60r: *Franciscus Petrarca, Itinerarium*
 . Epistola de itinerario de Janua ad sepulchrum domini (Überschrift)
 (1) Raro ad modum spei nostre rerum exitus respondet sepe premeditata
 (E1) hiis spectaculis et hoc duce doctior nobis ac sacertior (?) remeabis.
 (E2) Finis Itinerarii de Ianua ad sepulchrum domini et loca alia ultra marina Francisci
 Petrarche laureati poete scriptum cuidam amico suo Mediolanensi.
11. 60r–67v: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Luchinum Vermium (Sen., IV 1)*
 (1) Non vereor ne me irrideas ut Hanibal Formionem ...
12. 67v–83r: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Franciscum de Carraria (Sen., XIV 1)*
 (1) Dudum tibi vir clarissime scribere aliquid meditor et tu me interdum ...
 (E1) rege et vale. Arquade IIII° kl. Decembris ad vesperem. Finita feliciter deo gracias
 ad dominum Paduanum.
zweiter Brief der 'Epistolae' dieser Handschrift.
13. 84r–102r: *Cosmographia*
 (1) Lectionum pervigili cura comperimus senatum populumque Romanum tocius mun-
 di dominos ...
 (E1) et cultu et memoria magis celebres habentur. Explicit cosmographia brevis.
Thorndike/Kibre, Sp.384. Geographi Latini minores, ed. Riese S.71.
14. 102r–105v: *Computatio annorum ab origine mundi, Summa de origine mundi*
 (1) Primo die deus condidit lucem. Secundo firmamentum celi ...
 (E1) que pater possit in sua potestate. explicit summa de origine mundi VIm DCXXVI.

(Nr. 425)

Halle
Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt (ULB)
* Stolb.-Wernig. Za 70 (deperditus?)

15 — ff., pap.,

Provenienz : Deutschland (?)
Literatur : Förstemann, S.94. Kristeller, Iter III 407.

Halle
Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt (ULB)
Stolb.-Wernig. Za 71 = Binghamton, uncatolog.

15 — ff., pap.,

Literatur :

(Nr. 427)

Halle
 Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt (ULB)
 Stolb.-Wernig. Za 72

15/1 — 164ff., perg., fol., 36,5x28cm

Datierung : 1417
 Provenienz : Italien; Stolberg-Wernig.
 Schrift(-ht) : Italien
 Einträge : Bl.3r Wappen; Buchschmuck: Initialen
 Typ : reine Petrarca-Handschrift
 Literatur : Förstemann S.94. Kristeller, Iter III 407; Herricht, 28. Hier benützt ist: J.Fliege, unge-
 dr.Manuskript, Halle, Stolb.-Wernig. S.1-2.

Nr. 1 DE REMEDIIS UTRIUSQUE FORTUNE
 Nr. 2 SECRETUM
 Nr. 3 PSALMI PENITENTIALES [*Rec. 'adversus me iratum'*]

1. 1ra–139rb: *Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune*
 . (*f.1ra–2vb:*) Tabula rubricarum
 (1) Cum res fortunasque hominum cogito incertos ...
 (2) Etas florida est multum superest vite ...
 (E1) age res tuas curam hanc linque viventibus. Deo gracias. Amen. laus sit sancte trinitati.
 (E2) De remediis adverse fortune liber explicit. et sic est finis tocuis libri editi et ad finem perducti a laureato poeta Francisco Petrarca Ticini sub anno domini M^o CCC^o LXVI° IIII° Nonas Novembris. Scripti atque completi sub anno domini M^o CCCC^o XVII° in profesto sancti Gregorii pape et confessoris (*Schreibername und Ort getilgt*).

2. 139va–162rb:
Franciscus Petrarca, Secretum
 (1) Attonito michi quidem et sepissime cogitanti qualiter in hanc vitam intrasse(m?)
 ...
 (E1) sileat mundus et fortuna non obstrepat. Deo gracias.
 (E) Petrarche laureati de secreto conflictu curarum suarum liber tercius explicit scriptus per manus antedicti laus sit sancte trinitati. Amen.

3. 162va–164ra:
Franciscus Petrarca, Psalmi penitentiales [*Rec. 'adversus me iratum'*]
 (1) Heu michi misero quia adversus me iratum constitui ...
 (E1) Sicut erat in principio et nunc et semper et in secula seculorum.
 (E) Amen. amen. amen. Expliciunt psalmi. deo gracias.

Schreiber : Name f.139rb getilgt • 1417 • Ortsangabe f.139rb getilgt

Halle
 Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt (ULB)
 cod. Quedlinburg 86

15/2 (Teil VI) — 302ff., pap., 4°, 21,5x14,5cm

- Datierung : 1465-1470
 Provenienz : (1) Deutschland, Universität Erfurt - (2) Kloster St. Wiperti bei Quedlinburg
 Schrift(-ht) : Deutschland, Universität Erfurt
 Einband : Pergament (?) über Holzdeckel, mit Stempeln (Lilie u.a.)
 Hände : mehrere
 Einträge : Auf dem Vorderdeckel Schildchen mit Inhaltsangaben. - Auf dem hinteren Spiegel ein Fragment der Thebais von Statius (11. Jh.).
 Typ : (Teil VI:) Ars dictandi, Rhetorik, Metrik, Briefmuster
 Bemerkung : Sammelband von sechs Hss., die wohl noch im 15. Jh. zusammengebunden wurden. Teil I ist um 1386 (laut Wasserzeichen) geschrieben.
 Literatur : J. Fliege, Die Hss. der ehem. Stifts- und Gymnasialbibl. Quedlinburg in Halle, Halle 1982, 74-83.

Nr. 17 ARS PUNCTANDI

1. 1-102: *T e i l I*
Um 1386 (laut Wasserzeichen) geschrieben [Fliege]. Besitzvermerk f.1r
2. 2ra-99va: *Hugo Ripelin de Argentina, Compendium theologiae veritatis*
 . Incipit compendium theologiae veritatis.
 (1) Veritatis theologiae sublimitas cum superni sit splendoris ... (prol.)
 2va (2) Quod deus est, deum esse multis modis ostenditur ... (Buch 1)
 (E1) quisque beatus secundum merita incipietur sine fine deo Amen.
*Genaue Verzeichnung der Bücher I-VII bei Fliege S.74-75. Jedes Buch hat ein eigenes Kapitelverzeichnis. - GW 596-611. Stegmüller, RB 368. VL (1.A.) 3,1080; 5,983. Kaep-
 peli, Nr.1982.*
3. 100ra-101rb:
(Notizen, Exzerpte)
 (1) Nota rationem: quare bonosemper generatur malum, malum aliquando non generatur ...
 101ra (2) Nota: Licet nullus possit scire ...
 (E1) pauci vero electi.
Hier nur die erste und letzte Notiz; detaillierte Angaben bei Fliege S.75.
4. 103-129: *T e i l II*
Von zwei Schreibern geschrieben (zweite Hand f.126va-129r.
5. 103ra-126va:
Robertus Holkot, Opus quaestionum super libros sententiarum
Genaue Angaben bei Fliege S.76-78. - Die vorliegende Textgestalt stimmt mit keiner der bekannten Hss. überein.
6. 126v-129r: *Henricus de Hassia, Henricus Totting de Oyta, Notabile de corpore Christi*
 . Reverende domine Rudolfe.
 (1) Questio vestra prima est quomodo intelligendum sit, quod in persona domini Ihesu Xristi est verus deus et homo ...
 (E1) Sed neque me ipsum iudico, qui autem iudicat me dominus est [1 Cor. 4,4].
 (E2) Sic finitur determinatio magistri Hinrici de Hassia pie memorie.
Fliege S.78; Roth, Zur Bibliographie des Henricus Hembuche de Hassia..., 1888 21. A.Lang, Heinrich Totting..., 1937, 104-8 (BGPhTh d.MA 33, H.4-5). Tríska, 108-110.

7. 130–157: *T e i l III*
Besitzeintrag f.157v: Otto de uslara.
8. 130ra–157vb:
Opus penitenciarü (Kommentar zu 'Peniteas cito')
 (1) Vadam ad montem mirre (*Cant. 4,6*).
 (2) Hec propositio pro themate assumpta scribitur originaliter ...
 (e) ... quod vobis concedat qui sine fine regnat in sempiterna secula seculorum. Amen.
Sequitur Peniteas. (prologus)
 (3) Iste libellus cuius subiectum est penitencia seu modus penitendi ...
 (E1) et tandem festinatio sive ascensio ad dominum et eterna vita per gloriam suam nobis concedat qui benedictus est in secula seculorum. amen.
 156ra (E2) Registrum omnium capitulorum dubiorum principalium in isto libello positorum circa initium videndum est. primo que serventur circa scienciam huius libelli ...
 157vb (E3) De excusatione finali et sic est finis istius libelli deo laus.
 (E4) Explicit opus penitenciarü bonum et utile.
Walther, Initia 13564; Bloomfield 615 und 1065 (Kommentar); Fliege nennt Hss. mit gleichem Kommentar (Berlin, theol. lat. fol. 129, theol. lat. octav. 37; Gdansk, Mar. Q 151 u.a.)
9. 157v: (*Verse, mnd. Glossar*)
 (1) Hospicium vile surbeer grofbrot lange myle / Sunt in Westphalia si non vis credere lauf da etc.
 (2) Affradita: de morgen sterne ... Anterca (!): rosen saet ...
 (E1) profundere: vorgeten.
Um den Schriftspiegel Verse (1: Walther, Prov. 11211, vgl. auch 6322) und lat.-mittelniederdt. Glossar (2).
10. 158–181: *T e i l IV*
158r und 158v: Akrosticha mit dem Namen des Autors Albertus Nichtman und Albertus de Lippia; f.178v Schreibervermerk von 1457.
11. 158r–178v: *Albertus Nichtmann de Lippia, Ars metrificandi*
 158r (1) De rithmis metricis si littera prima notetur / Albertus Nichtmann de Lip que pia retinetur. (*Vers zu den Akrosticha*)
 (2) Ad quot doctrinas famulentur metra sciendas / Longus librorum docet hoc usus variorum ...
 (3) Ex quo igitur ut praetactum est ars metrificandi ... (*Kommentar*)
 (E1) pro cuius finali conclusionem dicamus metrice: Alme gubernator celi mundique creator ...
 (E2) Illud milleno factum domini fuit anno / Addas bis duo C simul L septem quoque iunge. Anno domini M^o CCCC^o LVII° fuit iste tractatus collectus in alma universitate Erfordensi.
 178v (E3) Gramina prima notes metrorum nomina serves. (Vers am Ende)
Zu A.Nichtmann: Student in Erfurt 1451 (Matr.Erf. I 226), als magister artium ebenda 1455 (Kleineidam 1, S.372); Walther, Initia 430 nennt nur diese Hs. Kristeller, Iter, V 50a (Basel, UB, F VI 49).
12. 182–231: *T e i l V*
 182r . (Federprobe:) Omnes studentes (?) lipsienses Que doctrinarum splendor claro lumine illustrissimo socio ac fautori suo praedilecto N studenti ('coloniensi' durchstrichen) ibi vel ibi praelibatis singulis quibus future (?) dilicetionis fla... (?) tua (?) validius roboratur. Item notande sunt novem nominalia necessitatis (?) articulo incumbente me pro aliquibus mihi oportunis (?) pecuniis (?) libros ponere oportebat.
f.182 war altes Umschlagblatt; darauf 182r Federproben.

- 13.** 183r–231r: *Cyrrillus (Ps.), Quadripartitus — Boniohannes de Messina, Quadripartitus moralium*
 183r . (Register) Quadripartiti Cirilli sequuntur distinctiones libri I de virtute Prudentia... x Reliquum pertransitis XII foliis reperies. (196r) Expl. distinctiones seu capitula librorum Quadripartiti Cirilli de IV virt. cardinalibus.
 . In nomine domini Amen. Secundum Aristotelis sententiam in probleumatibus ...
 (e) (expl. prol. :) per sompnum feriamus.
 . Liber primus.
 (2) Semper disce et in extremis horis sapientie magis stude. De vlpe et corvo.
 (3) Vulpes decrepita ardens cupidine ... ('Wlpes' cod.)
 (E1) Et hiis digestis quieuit.
 (E2) Et sic est finis huius quadripartiti Cirilli.
Zur Verf.-Frage: Powitz zu StUB Frankfurt/M Ms. Praed. 60 f,32va-40rb (Powitz 146-7); Trška, (?) 14-18; Vidmanová, Quadripartitus, 41-65. Initien der Bücher 2-4 bei Fliege.
- 14.** 232–302: *T e i l V I*
- 15.** 232r–298v: *Vincentius Gruner, Ars rhetorica*
 (1) Veni creator spiritus. Incipit compendium rethorice scientie secundum quosdam articulos rethorice extracitum (!) appellatum per quendam magistrum nomine Vincentius (!) Groners ex diversis codicibus themate secluso laboriose collectum.
 . Sequitur propositio introductoria. Artis rethorice fundamentum ...
 . Sequitur Pars executiva. Pro huius autem aggressu est Notandum Quamvis rethorica ...
 (E1) genitrici virgini Marie et alme Xristi nympe ac rosifere Dorothee cano laudamina incessanter. Amen.
Vgl. Fliege 80-81. Koehler, 1787, 82-85; Fabian, Mitt. d. Altertumsvereins für Zwickau..., 11 (1914) 13-23; Kadlec, Hist. Univ. Carol. Prag. 7 (1966) 106-7; Trška 128 (Prag, MK 119 f.62a). NB: Ist das Expl. korrekt? Mit Nicol. de Dybin 'Oratio de beata Dorothea' zu vergleichen! Vgl. auch Gdańsk, Mar. Q. 8, f.149r ('Ars rethorice fundamenta ad exercitandum animos...').
- 16.** 299r–199v: *Nicolaus de Dybin (?), Tractatus de rigmis*
 (1) Unde videndo de rigmis primo sciendum est quod Rigmus est consonancia dictionum in oratione positarum ...
 (E1) latuit in luctu quem praevaluit ponitur rigmus quadrimembris 8to sillabarum.
Zu Nicolaus de Dybin siehe Fliege (mit Lit.; ähnlich einem gleichnamigen Traktat des Nicol. Dyb.). Siehe jetzt die versch. Arbeiten von H. Szklenar.
- 17.** 300r–300v: *Franciscus Petrarca (Ps.), Ars punctandi*
 . Franciscus Petarcha laureatus poeta ad virum Salutatum de modo punctuandi hanc epistolam scripsit.
 (1) Quesisti vir egregie quid senciam de ratione punctuandi ...
 (E1) Et haec de ratione punctuandi habeas vir insignis. Vale.
Drucke: Hain 12830, Günther 1144; abweichend Reichling 1317. Hss.: Bertalot I (1975) 225 Anm.2. - Ed. Novati, Di un' 'Ars punctandi'..., 116-18.
- 18.** 300v: *Eneas Silvius, Brief an Iohannes Anach*
 . Eneas Silvius poeta s.d.p. E(neas) S(ilvius) P(oeta) S D P. N.
 (1) Quod tibi non scribo sepius ...
 (E1) si facultas praeberetur.
Hier gekürzte Fassung. Wolkan I Nr.85. - Offensichtlich, wie die folgenden Briefe, als Muster verwendet. In Brief 1-4 ohne Adresse, in Brief 1-6 ohne Ort und Datum.

- 19.** 300v: *Eneas Silvius, Brief an Francesco Quadranzio*
 . E(neas) S(ilvius) P(oeta) S D P. N.
 (1) Quereris mi N. quod mihi pluries dederis litteras ...
 (E1) et tibi cupio bene esse.
Wolkan I 1, 192 Nr.79.
- 20.** 301r: *Eneas Silvius, Epistola ad Leonhardum Laming*
 . E(neas) S(ilvius) P(oeta) S D P. N. episcopo.
 (1) Quod me tuo conspectui non sepius offero ...
 (E1) quia et sum et esse volo semper tuus. Vale.
Wolkan I Nr.52.
- 21.** 301r–301v: *Eneas Silvius, Brief an Antonio Tedeschi*
 . Eneas Silvius poeta Nepoti suo N.
 (1) Retulit mihi pater tuus te dum puer ...
 (E1) cras dicas incipiam. Vale.
Wolkan I 1, 112–14 Nr.37.
- 22.** 301r–302r: *Eneas Silvius, Brief an Iohannes von Eych*
 . Reverendissimo in Xristo patri et illustri principi domino Iohanni de Aich episcopo
 Eichstettensi domino suo primori Eneas Silvius poeta imperialis secretarius s.d.p.
 (1) Sublimitacionem (!) tuam cum accepissem ...
 (E1) tuus ut cancellarius scribat. Vale.
Wolkan (Band 67) Nr.1.
- 23.** 300v: *Eneas Silvius, Brief an Iohannes Lupfen*
 . Eneas Silvius poeta imperialis secretarius magnifico et generoso domino domino
 Henrico (!) comiti de Lupphen domino suo s.d.p.
 (1) In scriptis veterum tria invenio ...
 (E1) mihique uti mancipio impera.
*Wolkan (Bd. 61) Nr.135. - In der Glosse ist der Tod des Eneas (1464) noch nicht erwähnt.
 301v am Rand: 'Eneas Silvius poeta. Legatus Cesaris. Senensis episcopus. anno dni 1457
 cardinalis creatus. post obitum Calixti tertii in papam electus a.1458. Pius nomine vocatus.'*

Besitzer : Henricus Wychman de Uslaria • Student der Universität Erfurt 1438 (Matr. Erfurt 1, S.173)
 • Erfurt • (Teil I) f.1r: 'Henricus Wychman de Uslara est possessor huius libri et constat ... (*Rest unleserlich*)'. - Vermerk ist durchstrichen.

Besitzer : Paul Wychman • Erfurt (?) • (Teil I) f.1r: Paul Wychman est possessor huius libri (durchstrichen).

Besitzer : Iohannes de Tremonia OSAE • Student in Erfurt 1464 (Mat. Erfurt I S.305) • Erfurt • (Teil I) f.1r: 'Item Iohannes de Tremonia est possessor huius libri et constat solidi 12.'

Besitzer : Otto de Uzlaria • Student der Universität Erfurt 1410 (Matr. Erfurt I, 92). • (Teil III) f.157v: 'Otto de uslara.'

Jena
 Universitätsbibliothek (UB)
 cod. Buder q. 105

15/1 - 15/2 — 231ff., pap., 4°, 20,2x14,3cm

Datierung : 1428, 1450-1475
 Provenienz : Italien, Universität Pavia - Deutschland
 Schrift(-ht) : Italien und Deutschland
 Hände : mind. 14 versch. Schreiber
 Typ : humanistisches Studienheft, z.T. moralisch
 Literatur : Bertalot, Humanistisches Studienheft, in: (ders.) Studien I 83-161. Kristeller, Iter III 411.

Nr. 41   **EPISTOLA AD GERARDUM FRATREM (FAM., X 3)** [*Inc. 'Subiit'*]

1. 6r-18r: *(Pamphilus), Pamphilus de amore*
 (1)   Vulneror et clausum porto sub pectore telum ...
 (E1)   fine votorum iam compos uterque suorum / per me felices este mei memores.
 (E2)   Finis. deo gracias.
TEIL I: Nr.1-6 Mittelalterliche Schulbücher. Nr.2-6 in Berlin, lat. 8° 151, Riccard. 630.
- Cohen II (1931) 194-223.
2. 19-25r: *Bonvicinus de Ripa, Liber de quinque clavibus sapientie*
 .   Rudium doctrina .Yhesus.
 (1)   Utilis est rudibus presentis cura libelli / Et facilem pueri prebet in arte viam ...
 (E1)   Constituere simul doctores artis ut ipsum / Suscipiant pueri discipulique rudes.
 V   Expleto libro gratias refferamus domino / Yhesu Xristo amen.
 V   Facto fine pia laudetur virgo Maria.
 V   Finito libro referamus gracias Cristo.
Walther, Initia, Prov. (?) - Ed. Vidmanová, ... Vgl. Avesani, Quattro miscellane..., 34.
3. 25v-32:   *Theodulus (Ps.), Egloga Theoduli*
 (1)   Ethiopum terras iam fervida torruit estas / In cancro solis dum volvitur aureus
 axis ...
 (E1)   qui sit laus semper virtus pax gloria perpes / ponitur hic finis oerfecto carmine
 litis.
 (E2)   Deo gratias amen. Explicit liber Theodri.
4. 32v-39:   *Bernardus Clarevallensis (Ps.), Cartula*
 .   Incipit cartula beati Bernardi abbatis.
 (1)   Cartula nostra tibi mittit Rainalde salutem
 .   Plura videbis si non hec dona refutes ...
 (E1)   et cuicumque datur sine fine beatificatur / Hoc tibi <det> munus qui regnat trinus
 et unus.
 (E)   Deo gratias amen.
*Kleinere erste Hälfte der 'Cartula': Migne, PL 184, 1307-1314. Vgl. Hauréau, Des Poèmes
 attribués à S. Bernard, Paris 1890, 1-30; vgl. Avesani, Quattro miscellane, 30-32 Nr.1,
 41 Nr.3.*
5. 32v: *(Vermerk der Zusatzschreibers)*
 .   Explicit eva columba. (*unter der Überschrift 'Incipit cartula...'*)
 (1)   Qui scripsit scribat semper cum domino vivat / Vivat celis semper cum domino
 felis (!) / Meum (statt: 'Nomen'?, Bertalot) non pono quia me laudare non volo /
 Si tamen vultis scire Gilius de juvenalibus fuit ille / Facto fine pia laudetur virgo
 Maria / DER GRBTIBS BMEM <'Deo gratias amen'>.

6. 39v–44: *Theobaldus, Physiologus*
 . Liber Theobaldi .Xristus.
 (1) Tres leo naturas, tres habet inde figuras / Quas ego Xriste tibi triceno carmine scripsi ...
 (E1) Quos cum defendat qui secula per omnia regnat.
 V Carmine finito sit laus et gloria Xristo. / Cui si non aliis placeant hec metra Thebaldi. / Deo gracias amen.
 (E) Explicit liber thebaldi qui Incipit: Tres leo naturas.
PL 171, 1217-1224.
7. 44v–47: *Prudentius, Dittochaeon [Eva columba]*
 (1) Eva columba fuit tunc candida nigra / deinde facta per anguineum male suasa fraude venenum ...
 (E1) Cede cruentatum laudat qui solvere librum / Et septem potuit signacula pandere solus.
 (E2) Deo. Gracias. Amen.
 V Finito libro sit laus et gloria Xristo.
 (E) Amen. M^o CCCC^o XXVIII Ianuarii XVII. Xpus. Xpus. Xpus. Xpus.
8. 48r–TEILII:
Caesar, Epistola ad Ciceronem (Ad Att. IX 16, 2)
 . Cesar imperator Ciceroni suo s.d.
 (1) Recte de me auguraris Cicero ...
 (E1) et ea in me est benivolentia.
Einlage in Ciceros Ep. ad Atticum IX 16. - Es beginnt Teil II: Epistole diverse
9. 48r: *Gasparinus Barzizius, Brief an Petrus Bernardus*
 . Gasparinus per. petro bernardo s. d. (Überschrift, Adresse)
 (1) Cupio ex te scire quo animo feras ...
 (E1) animi atque consilii cerciorem feceris. Vale.
Vgl. Bertalot, Paralleüberlieferung.
10. 48r: *Gasparinus Barzizius, Brief an Facinus Ventraria*
 (1) Cupio maxime si Iohannes noster convaluit ...
 (E1) prudens potes facile iudicare. Vale.
Vgl. Bertalot, Paralleüberlieferung.
11. 48v–49r: *Drohbrief an einen betrügerischen Entleiher von codicilli et quaterniones (Stilübung?)*
 (1) Non satis intelligo ex tuis proximis litteris, quid (quin cod.) superioribus meis litteris respondeas. Ita enim perplexe loqueris ...
 (E1) Non plura, nunc meam sententiam tenes. Vale, si de le meritis es quod valeas.
Ed. Bertalot.
12. 49r: *Nicolaus, Brief an Augustinus*
 . Nicolaus Augustino s. d.
 (1) Reddite sunt mihi littere his diebus, cum in templo magno Spoletano ad deum preces facerem ...
 (E1) cum hucusque haud rectam captaverim valitudinem. Vale.
Ed. Bertalot.
13. 49v–50r: *Hieronymus Guarinus, Brief an Petrus Andreas Bassus*
 . Ieronimus Guarinus nobili viro Petro Andree Basso s. d. p.
 (1) Non me fugit, vir optime, si agricultori fulgentem thoracem manibus et arte cyclopum conflatum uti traditur in fabulis ...
 (E1) te citius forte deseret et aufugiet. Vale, tui memor Hyeronimi.
Ed. Bertalot.

- 14. 50r–52r:** *Leonardus de Cassia, Apotheose des Niccolò Fortebraccio*
 (1) Cum ea die nefaria, que in nostros stragem illam repentinam peperit ...
 (e) (expl. Abschnitt 1) ... Quocirca tu ipse nobiscum hac eadem triumphali palma fruere.
 . Ad Cesarem responsio Nicolai sequitur seriatim.
 (2) Quid dicam ad te, o dive Cesar, quid ad vos quoque, clarissimi viri, pro tanta in me laude tantoque laude exhibito, cum existimem me imparem ...
 (E1) aliqua in re fuisse vera concesserim.
 (E2) Leonardus de Cassia composuit.
Ed. Bertalot.
- 15. 52v:** *Antonius Astesanus, Brief an Conradinus de Vicomercato*
 . Antonius Astesanus d. Conradino Vicomercato ducali senatori salutem.
 (1) Orationem mea, quam ad me misit gnatus tuus, adolescens ...
 (E1) congratulari videar. Vale et me commendatum habe. Ex Papia, VIII° kalendas decembres. Raptim.
Ed. Bertalot.
- 16. 53r:** *Antonius Astesanus, Brief an Christophorus Vellate*
 . Antonius Astesanus d. Cristoforo Vellate iureconsulto salutem.
 (1) Litteras tuas et amicissimas et suavissimas accepi, Cristofore clarissime ...
 (E1) refectus evadat. Vale et me ut cepisti perseveranter maa. Ex Papia Idibus Decembribus.
Ed. Bertalot.
- 17. 53r:** *Antonius Astesanus, Brief an Mafheus Muzanus*
 . Antonius Astesanus d. Mafeo Muzano ducali senatori salutem.
 (1) Audivi nuper ab humanissimo Sillano nostro ...
 (E1) et tibi persuade me tam totum tuum esse quam grandis sum. Ex Papia, die solis. Cursim.
Ed. Bertalot.
- 18. 54r:** *Antonius Astesanus, Brief an Iohannes Antonius de Vicomercato*
 . Antonius Astesanus Iohanni Antonio Vicomercato salutem.
 (1) Cum ad te scribere vehementer cuperem, Iohannes suavissime, opportune se mihi optulit Silanus noster iocundissimus ...
 (E1) Festum Pompeim scribi facere memor esto. Vale et me totum genitori tuo viro prestantissimo dede. Ex Papia, II Kalendas Ianuarias [1434]. Manu festina.
Ed. Bertalot.
- 19. 54v:** *Antonius Astesanus, Brief an Christophorus Vellate*
 . Antonius Astesanus ducali senatori d. Cristoforo Vellate iureconsulto salutem.
 (1) Etsi littere tue lepidissime non tam necessario verborum quam operis responsum ...
 (E1) et ad lecturam quam petit idoneus sit. Vale et me in ipso Sillano commendatum habe. Ex, III Kalendas Ianuarias [1434]. Cursim.
Ed. Bertalot.
- 20. 54v–55:** *Antonius Astesanus, Brief an Eneas Silvius*
 . Antonius Astesanus Aenee Silvio Senensi salutem.
 (1) Carmina tua et amicissima et accuratissima mihi iam dudum reddita fuerunt ...
 (E1) quam possim verbis exponere. Ex Ticino (Ticionio cod., VI Idus Marcias [1434]. Cursissime.
Ed. Bertalot.

- 21. 55v:** *Antonius Astesanus, Brief an Iohannes Campisius*
 . Antonius Astesanus Iohanni Campisio salutem.
 (1) Cogunt me virtutes tue, Campisi dulcissime, ut et te vehementer diligam ...
 (E1) Patere igitur me nunc exorare. Vale et divo pontifici me totum dede. Ex Papia VIIIdus Marcias [1434]. Raptissime.
Ed. Bertalot.
- 22. 56r:** *Antonius Astesanus, Brief an Antonius Mirolius*
 (1) Epistole tue mihi iocundissime fuerunt, Antoni dulcissime ...
 (E1) solet benefacere. Vale denuo. Ex Papia Idibus Marcii.
Ed. Bertalot.
- 23. 56v–57r:** *Antonius Astesanus, Brief an Secondinus Nata*
 . Antonius Astesanus d. Secondino Nate iureconsulto salutem.
 (1) Miraberis forsitan, Secondine clarissime, quod ego ...
 (E1) divo presuli nostro commenda. Ex Papia XII Kalendas Apriles.
Ed. Bertalot.
- 24. 57–58r:** *Antonius Astesanus, Brief an Antonius Alivernus*
 . Antonius Astesanus Antonio Aliverno conterraneo suo salutem.
 (1) Etsi magno cum desiderio te, qui ut intellego ...
 (E1) id lecturum esse. Vale et huc extemplo veni, immo si fas est vola. Ex Papia Idibus Aprilibus [1436]. Raptissime.
- 25. 58r:** *Antonius Astesanus, Epitaphium magistri Antonii Ferrarri de Villanova Astensi*
 (1) Hac requiescit humo, qui lux erat ordinis huius / et decus et patrie gloria magna sue ...
 (E1) dignus honore fuit. (1 weiteres Distichon folgt in der Jenenser Hs.)
 (E2) pressa dolore manus scribere plura nequit.
Teil des vorangehenden Briefes.
- 26. 58–59:** *Antonius Astesanus, Brief an einen Iohannes adolescens*
 (1) Nisi interdum ad te scriberem, Iohannes lepidissime ...
 (E1) quam primum significa. Ex Papia VIII Kalendas Maias.
- 27. 59v:** *Antonius Astesanus, Brief an Conradinus de Vicemercato*
 . Antonius Astesanus d. Conradino Vicomercato ducali senatori s.p.d.
 (1) Quantum eloquentie discat tuus apud me gnatus ...
 (E1) et eloquentia sua vehementer amo. Ex Papia V Nonas Maias.
Ed. Bertalot, Nr.25.
- 28. 60r:** *Antonius Astesanus, Brief an Mapheus Muzanus*
 . Antonius Astesanus d. Mafeo Muzano ducali senatori salutem.
 (1) Quanquam ego et meis studiis occupor et scio te te negotiis et arduis et multis utilibus ...
 (E1) nec aliter tecum loquerer. Vale et me ut soles ama. Ex Papia V Nonas Maias.
Ed. Bertalot Nr. 26.
- 29. 60v:** *Antonius Astesanus, Brief an Iohannes Troia*
 . Antonius Astesanus Iohanni Troie sal. p. d.
 (1) Ego quidem per hosce annos sedulo percunctatus sum, an mee littere ullo pacto ad te perferri possent ...
 (E1) benivolentia complecteris. Val et me de statu tuo quam primum certum effice.
Ed. Bertalot, Nr.27.

- 30. 61r:** *Antonius Astesanus, Brief an Blasius Azeretus*
 (1) Quia scio te poematum presertim novorum lectione delectari admodum ...
 (E1) Vale et me ut soles ama. Poeta noster Veggius se tibi deditissimum facit. Ex Papia VI Kal. quintiles [1434].
Ed. Bertalot, Nr. 28.
- 31. 61v:** *Antonius Astesanus, Brief an Laurentius Valla*
 (1) Ad te quidem, Valla humanissime, pro meo erga te amore singulari ...
 (E1) mei perpetuo meminisse. Ex Papia VI Kal. quintiles [1434].
Bertalot, Initia II 701. Ed. Bertalot, Nr.29.
- 32. 62–63r:** *Antonius Astesanus, Epistola ad Bartholomaeum Guascum*
 (1) Si mihi ut optabam tabellarii potestas data esset ...
 (E1) et observo vehementissime. Ex Papia Kal. quintilibus [1434].
Ed. Bertalot, Nr.30.
- 33. 63:** *Antonius Astesanus, Brief an Antonius Mirolius*
 (1) Epistolas tuas et amicas et suaves et, ut paucis multa complectar, te dignas ...
 (E1) quod optamus consequeris. Vale et me de harum receptione certum effice. Ex Papia quarto Nonas quintiles. Cursissime.
Ed. Bertalot, Nr.31.
- 34. 63v–64r:** *Antonius Astesanus, Brief an Antonius Raudensis*
 (1) Carmen, de quo mecum sermonem habuisti ...
 (E1) diffidere videar. Vale et veniam ... concedendam puta. Ex Papia XII Kal. Sextiles. Ad multam noctem.
Ed. Bertalot, Nr.32.
- 35. 64:** *Antonius Astesanus, Brief an Blasius Azeretus*
 (1) Epistolas tuas et humanissimas et elegantissimas multo post quam a te scripte ferunt et accepi et legi ...
 (E1) non patiaris eum id abs te frustra petere. Ex Villanova Astensi decimo Kal. Septembres [1434].
Ed. Bertalot, Nr.33.
- 36. 65r:** *Antonius Astesanus, Brief an Laurentius Valla*
 (1) Nuper cum essem Papie, mihi reddite fuerunt ornatissime littere tue ...
 (E1) Gratulor huic etati. Vale feliciter.
Ed. Bertalot, Nr. 34.
- 37. 66:** *Leonardus Brunus Aretinus (?), Petrus de Rodo, Prohemium zu der Komödie 'Dolos'*
 . Leonardus Aretinus in principio commedie sue hoc edidit prohemium.
 (1) Solebant olim veteres nostri atque ii maxime ...
 (E1) eloquens magis longe michi videri soleo.
 (E2) (*Abschnitt aus der letzten Szene:*) Ubi te scire expedit petre ... quam ex eo gravidam factam credit.
Bertalot, Nr. 35; vgl. Studien II 456 Nachtrag zu I 123–125 (Edition nach Vat. lat. 5245 f.175).
- 38. 67:** *Leonardus Brunus Aretinus, Dialogus ad Petrum Histrum (lib. I praef.)*
 . Leonardi Aretini ad P. Histrum.
 (1) Vetus est cuiusdam sapientis sententia ...
 (E1) re profecerimus tuum erit iudicium. Vale.
Ed. Garin, Prosatori, 44-46. Bertalot, Nr.36.

- 39.** 67v–70r: *Leonardus Brunus Aretinus, Epistola ad Nicolaum de Niccolis*
 . Doctissimo viro Nicalao Nicoli Leonardus Aretius: Nicolao suo sal.
 (1) Sacerdos fidelis (*'Sacuebs fides' cod.*) Ciceronis epistolas ...
 (E1) quo celerius poteris mittere curato. Iterum vale.
Ed. Baron, 109-112. Bertalot, Nr.37.
- 40.** 70–72: *Leonardus Brunus Aretinus, Dialogus ad Petrum Histrum (Oratio Coluccii)*
 (1) Haud sane dici posset, iuvenes ...
 (E1) facilius eo quo cupitis pervenire possitis.
Bertalot, Initia II 8533. Bertalot, Nr.38. Garin, Prosatori, 46-52. Clm 14134, 208v-209r (anon.).
- 41.** 73–82r: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Gerardum fratrem (Fam., X 3) [Inc. 'Subiit']*
 . Incipit epistola domini Francisci Petrarce ad dominum Girardum suum de ordine Cartusinensium apud montem rivum.
 (1) Subiit animum luce mihi carior ...
 (E1) memor. VII Kal. Octobris ex opido Campensi (!).
 (E2) Resignacio. Religioso viro fratri Girardo Petrarchii monacho Cartusiensi michi sanguine et Cristi caritate coniunctissimo.
Bertalot, Nr.39.
- 42.** 82v–84r: *Iohannes de Madiis (?), Epistola*
 . (?)Am Seneca viriles effeminans animos ...
 (E1) felicitatem proferendam esse. Vale. Iohannes de Madiis.
Bertalot Nr.40. Hier in verderbter Überlieferung.
- 43.** 84r: *Laurentius Valla, Epistola ad Luchinum Belbellum ('In dies')*
 . Laurencius Valla Luchino Bel. salutem.
 (1) In dies atque adeo in horas, mi Luchine ...
 (E1) laudati assenciuntur. Vale spes magna.
Bertalot, Initia 9408. Bertalot, Nr.41. Wien 5089, f.240.
- 44.** 84v: *Laurentius Valla, Epistola ad Luchinum Belbellum ('Mirum in modum')*
 . Laurencius Valla Luchino Bel. salutem.
 (1) Mirum in modum, mi Luchine ...
 (E1) iudicaberis. Vale post hac ad te lacius scribam.
Bertalot, Nr.42. Wien 5089, f.240. Die beiden Briefe ediert Sabbadini nach einem Ferraresr Codex.
- 45.** 84v–85r: *Mapheus Vegius, Epistola ad Luchinum Belbellum*
 . Maf. Veg. Luchino Bel. salutem.
 (1) Legi perlibenter litteras tuas, mi Belbelle ...
 (E1) Vale. Illustri d. Ludo. dede me.
Bertalot, Nr.43
- 46.** 85–109v: *Guarinus Veronensis, Epistolae*
Bertalot, Nr.44-68.
- 47.** 97v–98r: *Guarinus Veronensis, Epistola ad Leonellum Estensem*
 (1) Solent hii qui de aliqua re bene gesta ...
 (E1) vale feliciter flos principum Ferrarie.
Bertalot, Nr.53.

- 48. 98:** *Marrasius Siculus, Epistola ad Antonium Panormitam*
 (1) Marasius Siciliensis Ant. Panor.
 (2) Vellem abs te intelligere quid illud est ...
 (E1) me committas vale et me ama finis.
Bertalot, Nr.54. Ed. Sabbadini, Rivista Etna I (1893) 53.
- 49. 100:** *Paulus Veronensis de Maffeis, Guarinus Veronensis (Ps.), Epistola ad Antonium Reginum*
 (1) Si quando tua de virtute mihi persuaserim ...
 (E1) quod ut alteri denegari posset. Vale.
Bertalot, Nr. 60. Pseudepigrapher Brief Guarins.
- 50. 110–119r:** *Epistole diverse familiaritatis salvi conductus etc.*
Zusammenstellung von Urkunden derKanzlie des Herzogs von Mailand zu Formularzwecken. Bertalot, Nr.69.
- 51. 119v:** *Brief an einen Franciscus*
 (1) Existimo satis atque satis te intellexisse ...
 (E1) perhenniter obnoxiozem feceris. Vale.
- 52. 120r:** *(Deutsche Studenten der Diözese Mainz in Pavia), Petition an Herzog Franciscus Sforza*
 . Illustrissimo atque invictissimo principi Francisco Sfortie vicecomiti potentissimo Insubrium duci Papie Anglerieque comiti domino suo observandissimo.
 (1) Vestra nobis swadet iusticia dux ...
 (E1) servare dignetur. Ticini XII Kalendas Februarias. N.
Bertalot, Nr. 71.
- 53. 121r:** *Genuesischer Paß für Lorenz Schaller und einen Ungenannten*
 . Littere salviconductus.
 (1) Petrus de Campofregoso dei gratia ...
 (E1) mentionem specialem. Datum Janue M^o CCC^o LV die XVII Maii.
Bertalot, Nr. 72.
- 54. 122r–129r:** *Isotta Nogarola, Epistolae*
 . Epistole Ysote plurime.
Bertalot, Nr.74-84. Abel Nr. 22, 37, 39, 41, 47, 30, 34, 45, 44, 35, 46, 33.
- 55. 129v–130r:** *Caspar Schmidhauser, Brief an Laurentius Schaller*
 (1) Quia vales, ego quoque valeo. Nuper accessit ad me Georgius quidam ...
 (E1) Bene vale ceptoque in nostro perge amore. Ferrarie quarto Kal.Octobres. Anno LX. Caspar Schmidhauser.
Ed. Bertalot, Nr.85. Hier über Schmidhauser.
- 56. 130:** *Iohannes Herrgott, Brief an Laurentius Schaller*
 (1) Es, mi Laurenti, quod apud Vergilium Eneas inquit, fama super ethera notus ...
 (E1) Vale et [ut] stili ruditati negligentieque erga te indulgeas. Quam raptim. Ex Thaurino sexta Aprilis anno etc. LIIII°. Iohannes Hergott, ecclesie Argentinensis summissarius.
Ed. Bertalot, Nr.86.

- 57. 131:** *Petrus Ridler, Brief an Laurentius Schaller*
 . Petrus Ridler Laurentio Schaller summo suo non sine magna cum commendatione salutem dicit.
 (1) Non puto mihi opus esse precibus, cum ..
 (E1) ex voto fortunent. Tu vale et quam primum rescribe. Ex Ticinio (!) quinta Septembris [1460]. P.R. supradictus etc.
Ed. Bertalot, Nr.87.
- 58. 134–138r:** *Vera doctrina de aspernando coniugio et uxore contemnenda (Gedicht gegen die Ehe)*
 (1) Sit laus deo et benedictio / Iohanni pariter Petro et Laurencio ...
 (E1) Iphis retrahentibus me de incendio / Respondi breviter vobis consencio.
Bertalot, Nr.88. Walther, Initia (?). 53 vierzeilige Strophen. Bertalot verzeichnet die ihm bekannte Überlieferung.
- 59. 138r:** *Versus ('Qui capit uxorem')*
 (1) Qui capit uxorem, litem capit atque dolorem / (...?) / Dalida Samsonem vicit David et (et: rex cod.) Salomonem / Non es Samsone maior David nec Salomone.
Vgl. Walther, Prov. (?) Anhang zum vorangehenden Gedicht.
- 60. 138v:** *Carmen ('Iudicabit iudices iudex')*
 . Ieronymus: Memorare novissima tua et in eternum non peccabis.
 (2) Iudicabit iudices iudex generalis / Ibi nihil proderit dignitas papalis ...
 (E1) ut in celi arce stetis in quiete.
 (E2) (*Hierauf folgt der Schlußsatz von Boethius Consolatio philosophie und eine Stelle aus Seneca.*)
Bertalot, Nr.89.
- 61. 139r:** *Flavianus (?), De Grecorum gestis (excerptum de urbe Romana)*
 . Hec Flavianus recitat in Grecorum gestis de urbe Romana (Überschrift)
 (1) Roma urbs maxima et venerabilis quattuor portas habebat iuxta quattuor celi et orbis partes ...
 (2) Caritas castitas compassio refrigescunt ...
 (E1) Virtus vigor et valor evanuerunt.
Bertalot, Nr.90. - Vgl. Smalley, Friars ...
- 62. 140:** *Richardus Venusinus, Comedia de Paulino et Polla (excerptum, 36 Verse)*
 (1) Femine ligwa non aspis seviror unquam ...
 (E1) femina cum ligwa littigiosa ferit.
Bertalot, Nr.91.
- 63. 140v–142:** *Misogyne Exzerpte*
 . Basilius ad Leoninum epistola: Cave a facie mulieris ...
 . Salomon in proverbiiis (21,19).
 . (*Gellius I 6,2. Hieronymus adv. Iovinianum I 47 (Migne, PL 23, 289-90).*)
 . Augustinus in sermone de Adam et Eva: Quid est femina, fratres, agnoscite: Mulsipulum anime ...
Bertalot, Nr.92.
- 64. 152–166:** *Antonius Panormita, Epistolae (6)*
Bertalot, Nr.93-98.

65. 152–166: *Bonacursius de Montemagno, Leonardus Brunus Aretinus (Ps.), Controversia de nobilitate*
 . Contencio de nobilitate.
 (1) Apud maiores nostros sepe ...
 (E1) sententia relinquitur.
Bertalot, Initia II 891. Bertalot, Studien I 142-44 Nr.99 (mit Parallelüberlieferung und Klärung der Verfasserfrage).
66. 167–173: *Iohannes Boccacius, Leonardus Brunus Aretinus (interpr.), De Tancredo principe Salernitano*
 . Hystoria de Trancredo principe Salernitano ac eius filia Sigismunda. (Überschrift)
 (1) Cum sepius mecum egisses ut fabulam ...
 (E1) sepeliri ambos fecit. Finis est.
Bertalot, Nr. 100. - Übersetzung von Decam. IV 4. Brief an Bindaccio: Bertalot, Initia II 3977.
67. 174: *Richardus Venusinus, Comedia de Paulino et Polla (excerptum, v.903-944)*
 (1) Sed quia feci versus de rusticitate / Ausculta quid sit rusticus aure pia ...
 (E1) Numquam vialnus novit habere fidem.
Bertalot, Nr. 101.
68. 174v–175: *Carmen adversus rusticos*
 (1) Si quis scire vult naturam / maledictam et obscuram / rusticorum ...
 (E1) pravi vero compellendi / in infernali populo.
 (E2) Vos scilicet rustici cumprole impia / ad rectam viam reducat virgo Maria. [Zusatz im Jenensis]
Ed. Bertalot, Nr.102 (Verona 1398 [68], f.112-4; Vat.Ross. 729 [ed.Suttina, SM N.S. I 1920, 168-72], Marcianus lat.I 66 [ed. Novati, Carm. mediü aevi, 34-37].
69. 176–177r: *Iohannes Pirckheimer Iunior, Brief an Petrus lector*
 . Iohannes Pirckheymer religioso atque doctissimo viro domino Petro lectori in ordine s. Dominici s.p.d.
 (1) Legimus nonnullos exarsisse in puellas, quas nunquam viderunt, aliquos incanduisse contra illos, quos notos habebant minime ...
 (E1) ut alia scribendi detur occasio. Vale igitur felix et me quoque ama. Datum Patavii XII Kal.Marcii [1464].
Ed. Bertalot, Nr.103.
70. 177: *Iohannes Pirckheimer Iunior, Brief an Wilhelm Reichenauer*
 . Iohannes Pirckheymer iuris utriusque scholaris reverendissimo in Christo patri et domino domino Gwillhelmo Reichenawer electo Eystetensi iuris pontificii doctori s. p. d.
 (1) Simulac innotuit mors predecessoris t. r. p., omnes qui et tuam fortunam ...
 (E1) frater obscurior. Valeat t.r.p. meque habeat commendatum. Datum Patavii VII Kal. Marcii [1464].
Bertalot, Nr. 104.
71. 177–185: (?)
72. 185–202: *Historia Apollonii*
 (1) Fuit quidam rex in civitate Antiochia ...
 (E1) bibliotece sue recondidit exposuit.
Bertalot, Nr. 105.

- 73.** 209–212r: *Balthasar Rasinus, Epistola ad Franciscum de Beccaria*
 . Miracula sancti Bernhardini.
 . Baltasar Rasinus legum doctor et Miles Francisco de Becaria equiti clarissimo s.p.d.
 (1) Crebris abs te sum commonefactus ...
 (E1) Vale Ticini nono Kal. Aprilis.
Bertalot, Nr. 106.
- 74.** 213r: *Balthasar Rasinus, Epistola super Ciceronis prima epistola familiarium*
 . Epistola Baltasaris super prima epistola Tullii suarum familiarium (Überschrift)
 (1) Meam cum in mentem officia se recipiunt, frater insignis ...
 (E1) examen quantum decet ex amussim contrutinarint. Vale.
Ed. Bertalot, Nr. 107.
- 75.** 213v: *Epistola super clausula nam cum in sermone (? unverständlich)*
 (1) Tuas Mantue litteras accepi, intime frater, tuam quibus causam plurimis commen-
 datam (-tum cod.) verbis mihi efficis ...
 (E1) ad benivolentiam pertinere censeatur. Vale.
Ed. Bertalot, Nr. 108: Stilübung.
- 76.** 214r: *Muster eines Redeeingangs*
 (1) Cum memoria repeto huc loci me in presentiarum recepisse, mea mens labat titu-
 batque vehementer animus ...
 (E1) indulgendum mihi existimetis.
Bertalot, Nr. 109.
- 77.** 219r: *Versus*
 (1) Cordis secreta non omnis noscat amicus / Qui non est hodie, est forsitan cras
 inimicus.
*Bertalot, Nr. 110: Trier, 804 f.61v; Berlin, lat. 4° 358 p.112 (Walther, Prov. nur mit
 Hinweis auf die Hs. Jena).*
- 78.** 219r: *Aristoteles (Ps.), Documenta Aristotelis ad Alexandrum Magnum*
 (1) Cela secreta. loquere pauca ...
 (E1) mulieres et pueri id solum celant quod ignorant.
*Bertalot, Nr. 111: Bern 434 f.49v; Eisleben, Kirchenbibl. S. Andreas N.210 f.346; Berlin,
 lat. 2° 49 f.89r.*
- 79.** 219: *Septem curialitates etc. (Priamelartige, Facetiae)*
 (1) Septem curialitates: In privato sobrietas ... x Inter infortunia iocunda liberalitas.
 (2) Septem incurialitates: Loquacitas in convivio ... x Cum necessitas exigit obduratio.
 (3) Septem fatuitates: Qui tantum minatur quod non timetur ... x vel non videtur.
 . Septem turbaciones: Falsus iudex in consistorio ... x detractor in thalamo.
 (5) Decem abusiones seculi: Sapiens sine opibus ... x populus sine lege.
Bertalot, Nr. 112 (mit Parallelüberl.).
- 80.** 219v: *(Schlußteil: Humanistische Phrasen und Exzerpte aus versch. Autoren, bes. aus
 der röm. Komödie; hier nur die poetische Stücke).*
- 81.** 219v: *(anon.), Versus ('Conturbare cave') — Eberhardus Alemannus, Laborintus (I 107-
 8)*
 (1) Conturbare cave, nam est placere suave
 (e) Infamare cave, nam est revocare grave.
 (2) Florent, qui iaculis lingue pervertere causas
 (e) iustas, iniustas iustificare sciunt. (*Laborinth. I 107–8*)
v.1–2: Walther, Proverbia I, 393 n° 3354. v.3–4: Laborint. I 107–8.

- 82. 220v:** *Merlinus, Vaticinium*
 . Merlinus in libro vaticinii ('fat-' cod.) sui.
 (1) Gallorum levitas Germanos iustificabit ...
 (E1) sub quo tunc vana cessabit gloria cleri.
Ed. Holder-Egger, Ital. Prophetien..., NA 33, 1908, 125-126. Walther, Initia 7015 (zahlreiche Hss.).
- 83. 219v:** *Versus*
 (1) Tollere qui cupis festucam de fratris oculo, / que tua conturbat lumina, tolle
 trabem.
Berlin, lat. 4° 469 f.99, theol. 4° 311 f.24v und Padua, UB, 1291, f.64v.
- 84. 219v:** *Versus (12) über die unheilvolle Macht des Geldes*
 (1) Ei quanta bona deflorant aurea dona ...
 (E1) Estimo quod locus est a causa materiali.
- 85. 221r:** *Versus (Der Höfling)*
 (1) Colla iugo subdere, curias sectari / quarum sunt innumere clades, mores rari ...
 (E1) dominis alludere, falsa commentari.
 V Ve vos habent pungere verba que subducuntur / Nulla fides pietasque viris, qui
 castra secuuntur. ((*Lucan. 10, 407-8*)).
Ed. Bertalot (Wien 3244, f.169v; Kremsmünster 149, f.88v). - Nachweise zu den Lucan-Exzerpt.
- 86. 221r:** *Versus*
 (1) Hugo, Hugo, princeps invidie / tu cum prima patebas facie ...
 (E1) Si sis palam pius, / perpere dicere ypocritam te possum verius.
- 87. 225r:** *Henricus de Hassia (?)*, Versus rhythmici de vanitate rerum — *Bernardus Clavallensis (Ps.)*, *Versus de contemptu mundi*
 . Hec Bernhardus.
 (1) Si tibi pulcra domus, si tibi candida mensa / Si tibi sponsa decens, si generosa,
 quid inde? ...
 (E1) Mors est in foribus, que te cito liberat inde.
Bertalot handelt über versch. Fassungen dieses Gedichtes vom 12. bis zum 13. Jh.

Schreiber : Gilius de Iuvenalibus (?) • Zusatzschreiber (s. Bertalot) • Italien • f.32v

Schreiber : Laurentius Schaller • Student in Leipzig WS 1439, 1448-1450 Bologna, 1463-1484 Land-
 schreiber des kaiserl. Landgerichts des Burggrafentums in Nürnberg, + 1497 • f.121r Paß, 129v-131 Briefe
 an Lorenz Schaller

Besitzer : Laurentius Schaller • Vgl. Bertalot.

(Nr. 430)

Leipzig
Universitätsbibliothek (UB)
* Stadtbibl., DCCCXLVI [Rep. II.4.130]

15 — ff., pap.,

Provenienz : Deutschland

Literatur :

Leipzig
Universitätsbibliothek (UB)
* Stadtbibl., DCCCXLVII [Rep. II.fol.71]

15 — ff., pap.,

Provenienz : Deutschland

Literatur :

Leipzig
 Universitätsbibliothek (UB)
 382

15 (Mitte) — 306ff., pap., fol.

- Datierung : 1462
 Provenienz : Deutschland, Leipzig (?)
 Einträge : Auf den beiden ersten Vorsatzblättern ein unvollständiges, nur bis Bl. 114 reichendes Verzeichnis der epistolae in Stück 1, und von anderer Hand eine kurze Inhaltsangabe des ganzen Bandes.
 Typ : Griseldis (mit den Facetiae des Poggio ein Teilstück bildend) in theologischem Kontext (Bernhard, Jacobus Carthusiensis).
 Bemerkung : f.206-242 und 293-306 zweispaltig, das restliche einspaltig. - Datiert f.292 (Griseldis): 1462; f.204v Notiz von anderer Hand, die Jahr 1470 betrifft.
 Literatur : Helssig III, S.592-596.

Nr. 19 GRISELDIS

1. 1–167: *Bernardus Clarevallensis, Epistolae*
Bestand und Abfolge der Briefe verzeichnet der gedruckte Katalog. Mit vielen Randbemerkungen.
2. 40v–50v: *Bernardus Clarevallensis, Tractatus de moribus et officio episcoporum, Ad eundem (Überschrift)*
 40v . gloriari non potest veraciter (*Anfang fehlt*)
 50v (E1) servare nescierim.
Als Überschrift steht auf f.49 über dem Anfang von Kap.9: 'Titulum non scripsi quia in exemplari non reperi.' - Der Text in die obengenannten Briefe eingeschoben.
3. 53v: *Bernardus Clarevallensis (Ps.), Epistola*
 53v (1) Amicorum honesta vota curare optime frugis indicium est presertim cum indigens aliquis ex caritate iuvatur ...
Unechter Brief, auch in Cod. 372, Nr.9 c.51.
4. 167r–189r: *Bernardus Clarevallensis, De duodecim gradibus humilitatis et superbiae*
 167r (1) In hoc opusculo ... x (f.167v:) intimare curavi. (*Einleitungsbrief*)
 . Commentum Bernardi abbatis de XII gradibus.
 (2) Rogasti me frater G. quatinus ea que de gradibus ... x superbire non posse.
 168v (3) Locuturus autem de gradibus humilitatis ...
 (E1) codice legas.
PL 182, 939 und 940 unten, 941-972.
5. 167v: *Beantwortung zweier Quaestiones*
zwischen Einleitungsbrief und den anschließenden Gradus ascendendi eingeschoben. Nicht von Bernhard.
6. 189–198: *Bernardus Clarevallensis (Ps.), Tractatus de tribus virtutibus*
 (1) Tres sunt virtutes que quamvis omni etati omnique ordini apte sint tamen prius et adolescentibus magis congruunt verecundia taciturnitas obediencia . ...
 (E1) ex nimio dolore.
Ohne Über- und Unterschrift, im wesentlichen cap.2-10 des Ps.Bernh. Tract. de ordine vitae et morum institutione (Migne 184, 561ff.), denen einige Sätze aus cap.1 vorangestellt sind.

7. 200: *Eneas Silvius (Pius II), Brief an die Erzherzogin Mechthildis von Österreich Handwechsel. - Sinnacher IV 283, V 520; Voigt II 412.*
8. 200v–201: *Eneas Silvius (Pius II), Brief an die Clarissinnen aus Brixen*
 . Abbatisse et sororibus Sancte Clare de Brixina expulsis (Überschrift)
 . Dilecte in Christo filie ... Intelleximus ea que per Sigismundum ...
Sinnacher IV 282. - f.201v-203 leer.
9. 203v–204: *Protokoll einer Verhandlung vor Bischof Antonius von Bamberg (4.4.1454)*
Über die Aufrechterhaltung der Privilegien der Mendikanten-Klöster in Bamberg.
10. 204v: *Notiz über die Praepositur von St.Peter extra muros in Mainz 1470*
f.205-205v leer.
11. 206–209: *Iacobus Cartusienensis, Sermo de sanctificatione sabati circa molendina*
 (1) Quoniam circa observanciam divinorum preceptorum ...
 (E1) non preiudicans sanius sencienti.
 (E2) Et sic est finis.
Handwechsel - Verfasser angegeben in Göttingen, theol. 129, theol. 134 und theol. 119; Leipzig, UB 621, f.305. - Zu Iacobus vgl. Mertens (!).
12. 209v–211: *Iacobus Cartusienensis, Addiciones de inchoacione festorum et de viatoribus vectoribus*
 (1) Cum animadverterem inter quosdam opinionum varietatem ...
 (E1) ad illa ibidem latius pertractata.
 (E2) Anno domini 1451 autorizante sanctissimo domino nostro Nicolao papa V^o.
Leipzig, UB, 612 f.308 unter dem Titel: Alius tractatus eiusdem iterum de sanctificatione sabati.
13. 211v–212v: *Iacobus Cartusienensis, De religiosis*
 (1) Ad succurrendum conscienciis timoratis presertim religiosorum quo ad celebrationem festivitatum ...
 (E1) formam hanc esse observandam.
Fijalek, II 301.
14. 212v–226: *Iacobus Cartusienensis, De erroribus et moribus Christianorum*
 (1) Spiritus sanctus per organum domini prophete Ieremie ...
 (E1) fiamus omnes docibiles dei. Quod nobis omnibus largiri dignetur ... Ihesus Christus Marie filius sit per secula benedictus. Amen et sic est finis.
Fijalek, II 171 Nr.6, 260 Nr.3. Leipzig, UB, 606 Nr.4.
15. 226–228: *Iacobus Cartusienensis, Planctus super errores multorum Christianorum*
 . Planctus super errores multorum Cristianorum ad precedentia pertinens.
 (1) Manucente nos infallibili ...
 (E1) et perversitate sua se compescant. Amen.
Fijalek, II 178, 260.
16. 228–231v: *Iacobus Cartusienensis, Planctus super errores religiosorum*
 (1) Quis etiam sufficienter deplangere aut lacrimis scribere valet cecitatem ...
 (E1) ingredi mereatur. Quod nobis prestare dignetur idem sponsus ecclesie Christus Ihesus per secula benedictus. Amen.
17. 232–242: *Iacobus Cartusienensis, De cogitacionibus et earum qualitate*
 (1) Dum quodam tempore tumultibus actionum manualium ...
 (E1) ut perficere potuit Christus Ihesus et homo per secula benedictus. Amen.
Fijalek, II 181, 268. Leipzig, UB, 608, Nr.8. - f.242v leer.

18. 243–284: *Poggius Florentinus, Facetiae*
 . Facetissimi viri Poggii Florentini facetissime facetie. Prologus ne emuli carpant opus propter eloquencie tenuitatem, quia non liceat in rebus familiaribus explicandis verborum curiositate nimia vel continuitate peruti.
 (1) Multos futuros esse arbitror ...
 (e) ... exercitium scribit. (*Ende des Prologs*)
 243v (2) Uxoris pudiciciam nullo commodo comparandum nec ullo precio esse venalem. Caietani qui ... (erstes Stück)
 (E1) Pasquinus Senensis ... x castigavit.
 (E2) Et sic est finis etc. LXIIa facetiarum Poggi eloquentissimi.
Handwechsel (?) - einspaltig, 37 Zeilen.
19. 284v–292: *Franciscus Petrarca, Griseldis*
 . De obedientia ac fide uxoria mythologia.
 (1) Est ad Ytalie latus occiduum Vesulus ...
 (E1) quod pro suo mortali coniuge hec muliercula passa est.
 (E) Deo laus in evum. LXII°.
Datiert 1462. Einspaltig, 37 Zeilen, dürfte daher mit Poggio eine Einheit bilden. - f.292v leer.
20. 293–306: *Bernardus Clarevallensis, De praecepto et dispensatione*
Handwechsel, zweisepaltig. - Anfang und Schluß wie in Leipzig, UB, 372, Nr.8; 33 Nr.6; 381 Nr.3. - f.306v leer.

Leipzig
 Universitätsbibliothek (UB)
 1259

14/2 - 15/1 — 141ff., perg., fol.

Datierung : 1400 (Ansatz)
 Provenienz : Deutschland
 Schrift(-ht) : Italien ('De vita solit.') (?) — Deutschland ('De remediis') (?) - gotische Minuskel
 Hände : eine (vielleicht mehrere [bei 'De remediis'])
 Typ : reine Petrarca-Handschrift ('De vita solitaria', De remediis')
 Bemerkung : Zweispaltig.
 Literatur : Kristeller, Iter III 422b (Feller, p.294 Nr.20). Nicht bei Mann, IMU XIV (1971) 67.

Nr. 2 DE VITA SOLITARIA [*Rec. 'Credo ego generosum'*]

Nr. 4 DE REMEDIIS UTRIUSQUE FORTUNE

1. 1ra–1va: *Kapitelverzeichnis zu 'De vita solitaria'*
- . Qualiter dives surgit nocte media Cap. 1m. Qualiter solitarius surgit. De exercicio utriusque adveniente luce ...
  - 1ra . Incipit secundus tractatus de diversitate hominum status et de agricolis. IX. ...
  - . Tractatus quartus de diversis sententiis multorum qui dicunt solitudinem esse inimicam virtutum. Capitulum XXIII. (*rot*)
  - 1ra . Incipit tractatus quintus de tedio vulgarium. Capitulum XXIX.
  - 1rb (e) ... sicut boni reges regna. XXXIII.
  - . Expliciunt capitula libri primi. Sequuntur capitula libri secundi de vita solitaria. (*rot*)
  - . Capitulum primum tractatus primi de multis exemplis solitariorum patrum heremitarum. (*rot*)
  - . Secundus tractatus de patriarchis capitulum II. De prophetis III ...
  - (E1) Solucio argumentorum contra solitudinem. / Qualiter solitarius dicitur vivere wlgar(is) no(ta).
  - Fünf Zeilen leer.*
2. 1vb–29va: *Franciscus Petrarca, De vita solitaria* [*Rec. 'Credo ego generosum'*]
- (1) Paucos homines novi quibus opusculorum meorum tanta dignacio tantusque sit amor quantus tibi fidentissime, non videtur esse, sed est dixerim ...
  - 2rb (e) ... totam frontem serene tranquilleque mentis aspicias.
  - (2) Credo ego generosum animum preter deum ubi finis est noster preter seipsum et archanas curas suas aut preter aliquem multa similitudine sibi coniunctum animum nusquam acquiescere ...
  - 2va (e) ... nichil denique nisi suiipsius testimonium querit et tacitus dicit ita est.
  - (3) Scio quidem sanctos (quosdam *am Rand später eingefügt*) viros multa hinc scripsisse, nominatim vero magnus ille Basilius librum parvum de solitarie vite laudibus inscripsit ...
  - 2vb (e) ... curiam fugis, (ubi *am Rand später eingefügt*) non mediocrem forte hodie sortireris gaudium si quantum solitudo tibi semper angelica, tantum tumultus ille tartareus placuisset.
  - (4) Visus autem sum michi facillime felicitatem solitudinis ostensurus si simul frequentie dolores miseriasque narravero ...
  - (e) ... et quid in illis vides in cunctis existima.
  - . De modo surgendi potentum seu divitum capitulum primum. (*rot*)
  - (5) Surgit occupatus infelix inhabitator urbium nocte media sompno vel suis curis vel clientum vocibus interrupto ...
  - 3ra (e) ... qua sese atque alios involvat.

- . De modo surgendi solitariorum. (*rot*)
- (6) Surgit solitarius atque ociosus felix, modica quiete recreatus sompnoque brevi non fracto, sed expleto, et interdum pernoctantis philomene cantibus experrectus thoroque vir (dum *am Rand später eingefügt*) leniter excussus ...
- 13va (e) ... de quo tam multa disserui ut iam verear ne fastidio tibi sim ne ve ipsis urbibus solitudo tibi loquacior videatur.
- . Explicit primus liber Francisci Petrarche de vita solitaria. Incipit secundus liber de vita solitaria et de multis exemplis solitariorum. Tractatus primus. Capitulum primum.
- (7) Sencio tamen adhuc aliquid deesse et video nunc eciam quid expo(n)es (!): Rem suapte natura validam exemplis armari longa est historia ...
- (E1) ut omnis impulsarum vento frondium fragor et omnis circa nascencium sonitus aquarum hoc unum dicere videantur: Bene suades recte consulis verum dicis.
- (E) Explicit liber Francisci Petrarche poete laureati de vita solitaria.
- Mit vereinzeltten Korrekturen am Rand. f.28va zu 'ipsi rerum humanarum scopulis allidamur' am Rand: 'ipsi rerum humanrum fluctibus obruamur'. Am Anfang eine Versalie. - Die Namen der 'solitarii' im zweiten Buch rot geschrieben.*
- 3. 29va–30vb:** *Kapitelverzeichnis zu 'De remediis utriusque fortune'*
- . Incipiunt capitula libri eiusdem de remediis utriusque fortune et primo prospere. Capitulum (*rot*)
- . De etate florida capitulum I. De forma corporis eximia et pulcra II ...
- 30rb (e) ... De spe pacis animi CXXIII. De spe vite eterne. CXXIII.
- . Incipiunt capitula secundi libri eiusdem de remediis utriusque fortune adverse. Capitulum. (*rot*)
- . De difformitate naturali corporis I. De imbecillitate corporis II ...
- (E1) De moriente qui metuit insepultus abici CXXX.
- (E2) Expliciunt capitulorum tituli duorum librorum de remediis utriusque fortune. (*rot*)
- 4. 31ra–141rb:** *Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune*
- . Incipit liber Francisci Petrarche de remediis utriusque fortune. et premittitur hic prologus primi libri. (*rot*)
- (1) Cum res fortunasque hominum cogito incertosque et subitos rerum motus, nichil ferme fragilius mortalium vita, nichil inquietius invenio ...
- 32va (e) ... Nichil est enim sine mensura ac parcium proporcione formosum. (*rot:*) Explicit prologus.
- 32vb . Incipit tractatus de etate florida. Gaudium. Capitulum primum. (*rot*)
- (2) Etas florida est multum superest vite. Racio. .N. prima mortalium vana spes ...
- . (*Anfang Buch II?*)
- (E1) Age res tuas curam hanc linque viventibus.
- (E2) Explicit liber secundus Francisci Petrarche de remediis fortune adverse.
- Autopsie: Anfang Buch II. - Deckel.*

Leipzig
 Universitätsbibliothek (UB)
 1260

15 (Mitte) — 269ff., pap., fol.

Datierung : 1460
 Provenienz : Deutschland
 Hände : eine
 Bemerkung : Zweispaltig. - Eng verwandt mit Gdańsk, PAN, 1947.
 Literatur : Kristeller, Iter III 422b (Feller, p.294 Nr.21). Nicht bei Mann, IMU XIV (1971) 67.

Nr. 2 DE REMEDIIS UTRIUSQUE FORTUNE
 Nr. 3 SECRETUM
 Nr. 4 EPISTOLA AD CLEMENTEM SEXTUM (FAM., V 19)
 Nr. 5 SINE NOMINE
 Nr. 6 SINE NOMINE (EPIST. 1)
 Nr. 7 SINE NOMINE (EPIST. 2)
 Nr. 8 SINE NOMINE (EPIST. 3)
 Nr. 9 SINE NOMINE (EPIST. 4)
 Nr. 10 SINE NOMINE (EPIST. 11)
 Nr. 11 SINE NOMINE (EPIST. 12)
 Nr. 12 SINE NOMINE (EPIST. 13)
 Nr. 13 SINE NOMINE (EPIST. 14)
 Nr. 14 SINE NOMINE (EPIST. 15)
 Nr. 15 SINE NOMINE (EPIST. 16)
 Nr. 16 SINE NOMINE (EPIST. 19)
 Nr. 17 INVECTIVA CONTRA GALLUM
 Nr. 18 EPISTOLA AD SAGRAMORUM DE POMERIIS (SEN., X 1)
 Nr. 19 RECOMMENDATIO CELLE ET HEREMI
 Nr. 20 EPISTOLA AD NICOLAUM DE AZZAIOLIS (FAM., XII 2)
 Nr. 21 DE VITA SOLITARIA (II 15)
 Nr. 22 DE VITA SOLITARIA [*Rec. 'Credo ego generosum'*]

1. 2ra-3rb: *Kapitelverzeichnis zu 'De remediis'*
 . Registrum Francisci Petrarce de utriusque remediis fortune. (*rot*)
 . De etate florida et spe vite longioris. I. De forma corporis eximia 2. ...
 2va (e) ... De spe vite eterne. 122.
 . Secundi libri registrum incipit. (*rot*)
 . De formitate (!) corporis. 1. De imbecillitate 2. De adversa valitudine 3. ...
 (E1) De moriente qui metuit inseputus abici. 131. (!)
f.1 leer. (?) - Rest der Spalte 3rb leer.
2. 3va-169ra: *Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune*
 (1) Cum res fortunasque hominum cogito incertos et subitos motus rerum Nichil ferme fragilius mortalium vita, nichil inquietius invenio ...
 6ra (e) ... Nichil est enim (sine *fehlt*) mensura ac parcium proporcione formosum.
 . De etate florida et spe vite longioris. (*rot*)
 (2) Etas florida est multum superest vite. R(acio): En prima mortalium vana spes ...
 . (*Anfang Buch II?*)
 (E1) Age res tuas curam hanc linque viventibus.
 (E) Explicit liber Francisci Petrarce laureati poete de remediis utriusque fortune. (ro)
Mit Korrekturen (am Anfang). Rest von f.169r und 169v leer.

3. 170ra–195rb:

Franciscus Petrarca, Secretum

Secretum Francisci peth'e.

(1) Attonito michi quidem et sepissime cogitanti qualiter in hanc vitam intrassem qualiterve forem egressurus contigit nuper ...

170vb (e) ... At ne longius vager, hiis ille me primum verbis aggressus est.

(2) Quid agis homuncio, quid sompnias, quid expectas. An non te mortalem meministi ...

(E1) ut et duce deo integer ex tot anfractibus evadam et dum vocantem sequor non excitem pulverem in oculos meos subsideantque fluctus animi, sileat mundus et fortuna non obstruget (!). Amen.

(E) Explicit liber domini Francisci Petrarche sic per eum intitulatus De secreto conflictu curarum mearum. etc.

4. 195rb–195vb:

Franciscus Petrarca, Epistola ad Clementem Sextum (Fam., V 19)

Epistola Francisci Petrarche ad Clementem papam sextum fugiendum medicorum turbam de qua invectivis (!) sit invencio (!) et ex qua orta est medici obiurgacio.

(1) Febris tue nuncius beatissime pater tremorem membris et horrorem attulit ...

(E1) si tecum egrotantem ecclesiam salvam cupis. Vale IIII° idus Marcii.

ff. 195v–204r 'Sine nomine' (Auswahl)

5. 195vb–196rb:

Franciscus Petrarca, Sine nomine

(1) Cum semper odiosa fuerit, nunc capitalis est veritas. Crescentibus namque flagiciis hominum crevit veri odium ...

(E1) sed cum veritate certamen deo iudice mundo teste.

6. 196rb–196va:

Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 1)

(1) Quid agis bone vir, quid agis pater optime, quid agis oro te; quem cogitas, quem rebus exitum ...

(E1) ibi silentium optatum et portus michi quietissimus videtur. hinc (!) animum intende et vale.

7. 196va–197rb:

Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 2)

(1) Quid hinc humanitatis aut clemencie seu quid omnino iusticie sperare possis ...

(E1) et servi tui ulcio latebit sub rei publice vindicta. Vale et perface quod cepisti.

8. 197rb–197vb:

Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 3)

(1) Leve est quod nunc animum premit. Egerendum tamen ne neglectum stomacho absit (!) plus enim quam pro quantitate bilem excitat ... ('Leve': 'Bene' cod.)

(E1) et rem publicam fortiter lib<er>atam feliciter rogas (!) opto. V(a)l(e).

9. 197vb–199va:

Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 4)

(1) Aput te quidem invictissime domitorque terrarum Popule meus, aput te clam paucis res magna tractanda est ...

(E1) civem nunc vestrum ab indignis carceribus liberate. etc.

10. 199vb–200rb:

Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 11)

- (1) Unde nunc ordior (!) aut vero non ordior, in dubio est ...
 (E1) Huic epistole neque manum meam neque annulum neque locum neque tempus apposui, scis ubi sim et vocem loquentis agnoscis.

11. 200rb–201rb:

Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 12)

- (1) Ve populo tuo Xriste Ihesu, ve populo tuo Xriste ... ('Ve': 'Ut' cod.?)
 (E1) ad felices animas perferamus.

12. 201rb–201va:

Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 13)

- (1) Ut vides eunt res, ymmo non eunt, sed trahuntur; nichil est presidii in virtute ...
 (E1) an illius impudencia an paciencia nostra fit turpior.

13. 201va–202va:

Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 14)

- (1) Diu distuli expectans et materiam et nuncium ...
 (E1) ne videas Babilonem neque descendas in eternum vivens.

14. 202va–202vb:

Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 15)

- (1) O quam consona sensibus meis consilia tua sint breviter dici nequit ...
 (E1) nisi deus cupiat quis emergat.

15. 202vb–203rb:

Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 16)

- (1) O si nosset quanta me gaudio complevit obitus (!), ymmo quidem reditus. Namque ire in patriam redire est ...
 (E1) et longevi ludibrii finis adest quem cum videro satis vixero.

16. 203rb–204ra:

Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 19)

- (1) Evasisti erupisti enatasti evolasti, bene est, timebam fateor, tibi timebam ...
 (E1) et cum eodem Iob manum meam ponam super os meum et his ultra non addam.

17. 204rb–207ra:

Franciscus Petrarca, Invectiva contra Gallum

- Carissimi (!) viri Francisci Petrarce de Florencia poete laureati libe(r) invectivaru(m) contra gallum innominatum ad Ugucionem de Thiario decretorum doctorem Apostolice sedis nuncium Kl. Marcius (!) incipit.
 (1) Nuper aliud agenti et iam dudum certaminis huius oblito scolastici nescio cuius epistolam, ymmo librum dicam, verius omeliam ingentem pariter atque ineptam ... ('Nuper': 'Super' cod.)
 (e) ... quicumque iustus iudex iudicet. etc.
 (2) Primo quidem miror unde hec nunc ...
 206ra (e) ... si successerit dignitas parta mendacio.
 (3) Hiis omissis ad id ve(ni)o ...
 206va (e) ... lex civilis. Quam hic fortasse despiciet quia non animo ne per prothonotarios pape nec est dicta Parisius per magistros scilicet per lamenti (!).
 (4) Sed quid illi facies ineptie querit enim curiose ...
 (E1) erudentissime (!) protestatur. post hec autem anno - (*Abbruch*)
Nur eine Initiale kennzeichnet den Beginn des folgenden Briefes. Keine Leerzeilen.

18. 207ra–211va:

Franciscus Petrarca, Epistola ad Sagramorum de Pomeriis (Sen., X 1)

- (1) Semper et vivis vocibus tuis et litteris delectatus sum. Tu michi es testis olim in mundo carissime, <nunc> in Xristo longe carior amice ...
- (E1) In quo ut quod ipse novit ultima ymo unica spes est mea. Vive nostre memor amicitie et vale. Veneciis XV Kl. Aprilis Deo gracias.
- (E2) Explicit epistola domini Francisci Petrarche poete laureati ad quendam monachum ordinis Cisterciensis olim socium suum scripta.

19. 211va–213rb:

Franciscus Petrarca (Ps.), Recommendatio celle et heremi — Petrus Damiani, Liber qui dicitur Dominus vobiscum (cap. XIX)

- (1) Libet de singularis vite illius (!) pauca perstringere et quid de tante vite culmine sentiam laudabo potius quam disputabo ...
- (E1) de habitaculo carnis egressus ad edificacionem perveniet, demum (!) videlicet non manu factam, eternam in celis, ad quam nos perducatur Ihesus Xristus. Amen. Deo gracias.
- (E2) Explicit Franciscus Petrarcha de recommendacione celle et heremi.

20. 213rb–216ra:

Franciscus Petrarca, Epistola ad Nicolaum de Azzaiolis (Fam., XII 2)

- (1) Iam tandem vir clarissime perfidiam fides avariciam largitas superbiam vicit humilitas ...
- (E1) velocior ad sedes etereas (!) pervolabit, vale patrie decus ac nostrum. Deo gracias.
- (E2) Explicit epistola domini Francisci Petrarche quam scripsit domino Nicholle de Azzaiolis magistro senescallio regis Ludwici.

21. 216ra:

Franciscus Petrarca, De vita solitaria (II 15)

- (1) Permite divitibus nummos suos numerare et in hoc arismetrice presidio uti; nos divicias nostras sine studio, sine arte numerabimus. Nichil est quod illis invidiamus, nisi nunc etiam quod absit pueri sumus quos ficta adumbrata suscendant, demum faleras equis venalibus vetus est cautela. Nemo sanus puellam deformem quamquam bene vestitam in coniugium optavit ...
- (E1) sic tamen dicendi sunt habere quibus serviunt, ipsi mox a vilissimis habebuntur et a quibus inquieti etc.

Derselbe Text in Gdańsk, PAN.1947, f.219r-v.

22. 216ra–262va:

Franciscus Petrarca, De vita solitaria [Rec. 'Credo ego generosum']

Et (!) liber vite solitarie Francisci Petrarche incipit.

- (1) Paucos homines novi quibus opusculorum meorum tanta dignatio tantusque sit amor quantus tibi fidentissime, non videtur esse, sed est dixerim ...
- 217ra (e) ... prodeuntibus in publicum seu domi sedentibus apparendum est.
- (2) Quid vero nunc prius ex me speres quam quod et in ore et in corde semper habui ...
- (3) Credo ego generosum animum preter deum ubi finis est noster, preter seipsum et archanas curas suas aut preter aliquem multa similitudine sibi coniunctum animum nusquam acquiescere ...
- (4) Scio quidem sanctos quosdam multa viros (*Wortstellung zu 'quosdam viros multa' verb.*) hinc scripsisse, nominatim vero magnus ille Basilius ...
- 218ra (5) Visus autem sum michi facillime felicitatem solitudinis ostensurus ...
- (6) Surgat occupatus infelix habitator urbium media nocte somno vel suis curis vel clientum vocibus interrupto ... (*Die weiteren Kapitelanfänge sind nicht verzeichnet.*)
- (E1) omnis circa nascencium sontius aquarum hoc unum dicere viderentur: bene suades recte consulis verum dicis.

- (E2) Francisci Petrarche laureati vite solitarie liber secundus finit.
Kein MF von f.221-259.

23. 262va–263vb:

- Lucianus, Iohannes Aurispa (interpr.), Necricus (dial. mort. 10)*
Dyalogus Luciani per Arispam de greco in latinum translatus de Carone inferorum nauta.
(1) Sepe ac multum ea mente cogitandi ...
(e) ... ipsum Lucianum sic dicentem. - Dyalogus Caron nauta inferorum loquitur.
(2) Audite quo quidem pacto nostra se negocia haebeant ...
(E1) atque vitam cuiusque examinare necesse est.
(E2) Luciani opusculum per Arispam de greco in latinum translatum finitur.
Bertalot, Initia II 1623. Lockwood, Harvard Studies in Classical Philology 24 (1913) p.59, 95, 98 [Inventar Leipzig].

24. 263vb–265ra:

- Lucianus, Iohannes Aurispa (interpr.), Scipio*
Alexandri Macedonis, Hanibalis Cartaginensis, Scipionis Affricani maioris, trium summorum ducum de artis imperatorie presidencia contencio apud inferos sub Mynone iudice ex Lukiano autore greco per Iohannem Arispam in latinum conversa feliciter incipit. (*'Alexander Macedonis ...' cod.*)
(1) Alexander: Me o Libice preponi decet, melior equidem (*'equodem' cod.*) sum ... *'Alexander' cod.*)
(E1) et tercius si videtur Hanibal neque hic quidem spernendus est.
Bertalot, Initia II 11776.

25. 265ra–268vb:

- Lucianus, Rinutius Aretinus (interpr.), Charon*
Luciani dyalogus qui inscribitur Caron pe Raynuncium virum clarum denuo factus ad Rev(erendissimu)m patrem dominum cardinalem Mormensem incipit.
(1) Seraphius Urbinas vir utriusque iuris interpres nostri temporis primarius ...
265rb (e) ... loquitur cum Carone. Dyalogi argumentum Caron incipit:
(2) Demon illo nomine Caron qui (ut poete dicunt) mortuorum animas per Achieronto (!) flumen transfert ...
(e) ... sic inquires. Incipit Dyalogus. Mercurius Caron interlocutores.
(3) Quid rides, o Caron. Et quid ad superos relicta cimba venisti, qui ...
(E1) ac reliquos mortalium actus qui postremo cum ad me devenient omnes ante obitum, tamen verbum (*'verum' cod.*) de Carone faciunt nullum. Explicit.
f.269 leer.

Leipzig
Universitätsbibliothek (UB)
* Ms 1269 (Krist. 423a)

15 — ff., pap.,

Provenienz : Deutschland
Literatur :

Leipzig
Universitätsbibliothek (UB)
* Ms 1279 (Krist. 418b)

15 — ff., pap.,

Provenienz : Deutschland
Bemerkung : (Leipz. Äsop + Griseldis)
Literatur :

Leipzig
Universitätsbibliothek (UB)
* Ms 1327 (excerpta) (Krist. 418a)

15 — ff., pap.,

Provenienz : Deutschland
Literatur :

Meißen
 Stadtarchiv (StArch.)
 Bücherei H 3

15/2 — 327ff., pap., 4°, 21,3x15,5cm

- Datierung : 1472–1480/1
 Provenienz : Deutschland, Iohannes Fabri de Donauwerdt, Leipzig, Berlin
 Schrift(-ht) : Deutschland, Leipzig, Berlin (gotische Kursive)
 Einband : Holzdeckel mit Leder, Ornamente in Blindpressung, Schließen. Alte Signatur: 'F 609'.
 Hände : eine, Iohannes Fabri
 Einträge : Altes Inhaltsverzeichnis vorn innen. Auf dem Schnitt: 'Pogius et quaedam alia opuscula' (15.Jh.). Vorderes Deckblatt: 'Bibliotheca Afrana'.
 Typ : Schul-, Universitätshandschrift
 Bemerkung : Aus dem Besitz des Iohannes Fabri (von Donauwörth): VL² II Sp.691–698; K.Manitius, 313. Worstbrock, Karoch, 84 Anm.7. - Paginiert.
 Literatur : Kristeller III 426. K.Manitius, Eine Sammelhandschrift des 15.Jh. aus der Bibliothek der ehemaligen Fürstenschule St.Afra in Meissen, in: Forschungen und Fortschritte 36, 1962, 313–317.

Nr. 15   EPISTOLA AD NICOLAUM DE AZZAIOLIS (FAM., XII 2)

1. Vorn innen: *Besitzvermerke und Inhaltsverzeichnis*
 . Hunc libellum comparavit Magister Iohannes Fabri de Werdea.
 . In quo continentur subscripta opuscula ... (*nur die umfanglicheren Texte sind aufgezählt. Darunter von späterer Hand:*)
 . hunc librum Policarpus Bawer ex testamento venerabilis viri domini doctoris de Werdea obtinuit, quorum anime requiescant in pace.
2. p.3–119: *Poggius Florentinus, Facetiae*
 . Registrum super faceciis Pogii. (*alphabetisch geordnet*)
 12 . Poggii Florentini oratoris eloquentissimi ac secretarii apostolici faceciarum liber incipit feliciter. Prefatio:
 (1) Multos futuros esse arbitror ...
 (e) ... ad ingenii exercicium scripsit.
 . Fabula prima cuiusdam Caietani pauperis naucleri.
 (2) Caietani qui de plebe sunt ...
 (E1) iocandi confabulandique consuetudo sublata.
 (E) Poggii Florentini secretarii apostolici faceciarum liber absolutus est anno incarnationis 1476 tercio Ydus Marcias in Berlin per me Iohannem Fabri de Donauwerd.
Mit Inhaltsverzeichnis p.3-12.
3. p.121–135: *Salomon et Marcolphus*
 (1) Cum rex Salomon sederet super solium David ...
 (e) ... Tunica eius erat pilosa nimisque perforata et turpissima facie apparebat. (*Prologus*)
 (2) Rex vero Salomon cum eos inspexisset, sic exosus ait ...
 (E1) Et cum non possent invenire arborem, quam M eligeret, ipsum vivum dimiserunt.
 (E) Altricatio (!) inter Salomonem et Markolfum finit faeliciter.
Fabris Text mit Berlin, lat. qu. 361 (a.1424) und Breslau, IV Q. 16, s.XV, nahe verwandt; in Berlin, Lat. fol. 319, s.XV, abweichender Text, aber mit Poggios Facetiae (Manitius).

4. p.136–144: *Grammatellus*
 . Gramatellus de artificiali eloquentia seu oris facundia incipit.
 (1) Nudius tercius dum gramatellos in artificiali eloquentia revera non parum deficientes compassionis oculo intuerer ...
 (E1) Quid pintrum, pantrum, quid antrum, tharatantrum, quid pirus, quid pargus, pariter dic, quid sit allutum.
 (E) De artificiali eloquentia Gramatellus calce obstructus est Anno incarn. LXXX in Lipcensi gymnasio per Iohannem Fabri de Donauwerdt.
Vgl. Henkel, Schultexte, 257–258; Worstbrock, VL² 3, Sp.219f. (Hss. und Inkunabeln), Manitius: 'Mit vielen Rand- und Interlinearglossen (letzte meist Worterklärungen, die am Ende auch deutsch gegeben werden), vielleicht von Joh. Fabri selbst verfaßt. - Ausgesprochene Buchschrift'. Daher vermutlich Abschrift aus Druck.
5. p.147–176: *Thomas a Kempis, De imitatione Christi (liber I)*
 . Incipiunt ammoniciones ad vitam spiritualem valde utiles. - Tabula capitulorum ...
 . De imitatione Christi et contemptu omnium vanitatum mundi.
 (1) Qui sequitur me non ambulat in tenebris ...
 (E1) Tantum proficies, quantum tibi ipsi vim intuleris.
Bloomfield 4633. Vollständiger Text des ersten Buches von 'De imitatione Christi'. Seit 1473 sehr oft gedruckt (Manitius).
6. p.177–197: *Petrus de Alliaco, Tractatus de reformatione ecclesie*
 (1) De reformatione ecclesie plura dudum per me scripta nunc compendiosius recolligere ...
 (E1) Quod ipse prestare dignetur, qui ecclesiam suam precioso filii sui sanguine redimere dignatus est. Amen.
 (E2) Finit presens materia Anno inc. 1475 per se nonas septembres.
Ed. in: Iohannis Gersonii opera ed. E. Du Pin, Antwerpiae 1706, II 903–916.
7. p.199–211: *Versus memoriales (lat. und dt.)*
 . Versus de decem preceptis, de quinque sensibus, de septem viciis mortalibus, de septem donis spiritus sancti, de septem sacramentis ...
 . Peccata cordis, oris, operis ...
Merkverse und Aufzählungen für den Unterricht.
8. p.214–215: *De quatuor sensibus sacre scripture*
Tabellenartige Notizen zum vierfachen 'sensus sacre scripture'.
9. p.216–217: *Thomas de Aquino, De modo studendi (excerpta)*
 . Epistola b. THome de modo adipiscendi scienciam per continuum studium.
 (1) Quia quesisti a me qualiter oporteat ...
vgl. M. Grabmann, Die echten Schriften des hl. Thomas von Aquin, BGPhMA XXII, 1–2 (1920) S.236f. Hier nur ein Stück aus dem Anfang, dann Auszüge und Zitate.
10. p.218–226: *De virtutibus cardinalibus*
 . (Übersicht über die Arten der 'virtutes' und der Beziehungen zwischen 'virtutes' und 'vicia'.)
 (1) Ad habendum autem in generali omnium virtutum noticiam in hac virtutum figura contentarum ... ('Adhibendum...' cod.?)
 (E1) ad similitudinem primi cardinalis eciam ad similitudinem secundi.
 (E2) Et tantum de virtutibus cardinalibus.
 (E) Finit hoc opusculum de virtutibus fauster.
Danach einige zum Thema gehörige Notizen.

11. p.227–236: *Ars sermocinativa*
 . Incipit Ars sermocinativa fauster.
 (1) Circa sermones faciendos sunt aliqua generalia attendenda ...
 236 (e) qui est fructus animarum et finis sermonis divini.
 (2) In collacionibus non moralibus idem modus est tenendus ...
 (E) (*Schlußabschnitt, darunter:*).
 (E1) Finit ars sermocinativa. In achademia Lipczensi 1473.
Homiletik, die der Predigt thematis assumpcio, inductio, divisio, divisionis probacio, thematis subdivisio, subdivisionis probacio, probacionis dilatatio zugrunde legt. p.237–8 einige pädagogische und moralische Erörterungen.
- Foliiert 1–32
12. p.242–306: HUGO DE SANCTO VICTORE (Ps.), *Albertus Magnus* (Ps.), *Paradisus anime*
 . (*Verzeichnis der Kapitel mit Blattziffern*)
 (1) Sunt quedam vicia que ut frequenter speciem virtutis assumunt ...
 (e) ... Et primo de karitate que est mater et ornamentum omnium virtutum dicamus.
 (2) Caritas ad deum vera et perfecta est ...
 306 (e) ... quia negligens fuit in custodia oculorum suorum.
 . (*Am Schluß ein Gebet:*)
 (3) Conqueror tibi domine deus omnipotens ...
 (E1) quia omnes untie sunt in dei gracia, qui solo verbulo condidit universa. Ihesus Christus qui est benedictus cum deo patre et spiritu sancto in seculorum secula. Amen.
 (E) Paradisus anime Hugonis de sancto Victore finit anno domini 1475 In Berlin fauster.
Bloomfield 5875. Auch anderen Autoren zugeschrieben (Bonaventura, Iohannes Peckham, Henricus de Mulhusen).
13. p.307–349: *Innocentius III* (*Lotharius Card.*), *De miseria humane condicionis*
 . Domino patri carissimo P. Portuensi episcopo Lotharius indignus ...
 (e) ... ac per illud humilis exaltetur.
 . De miseria humane condicionis. Cap. 1.
 (1) Quare de volva matris mee egressus sum ...
 (E1) A quo nos custodire dignetur, qui cum patre et spiritu sancto vivit in seculorum secula. Amen.
 (E2) Tractatus Lotarii de humana miseria finit Anno domini 1475 in Berlin per me Iohannem Fabri de Donawerdt octavo Kalendas Septembres.
PL 217,701–746. Hier einige Kapitel ausgelassen, Schlupabschnitt nicht bei Migne.
14. p.350–370: *Volcwinus abbas Sichemensis, Sermo*
 (1) In illo tempore dixit Ihesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est regnum celorum homini qui seminavit semen bonum in agro suo. Et reliqua omelie venerabilis Volcwini abbatis.
 (2) Dominus magister noster Ihesus Christus doctrinam suam more humane discipline ...
 (E1) dignetur verus pastor et summus Ihesus Christus, qui cum deo patre et spiritu sancto vivit et regnat unus deus gloriosus in seculorum secula. Amen.
 (E2) Finit omelia venerabilis viri Volcwini abbatis Sichemensis per me Iohannem Fabri de Donawerd Anno inc. 1475 pridie kalendas septembres In opido Berlinensi faeliciter.
Predigt über Matth. 13,24ff. Volkwin war erster Abt von Sittichenbach (Sichem), Diözese Halberstadt. Vgl. Fabricius, III 595f.

15. p.371–379: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Nicolaum de Azzaiolis (Fam., XII 2)*
 (1) Iam tandem vir clarissime perfidiam fides avariciam largitas ...
 (E1) velocior ad sedes ethereas pervolabit. Vale, patrie decus et nostrum.
 (E) Epistola domini Francisci Petrarche ad dominum Nicholle de Azarolis magistrum senescalcum regis Lodowici finit fauster Anno domini 1475 in Berlinensi opido pridie (? , 'per se' Manitius) Kalendas Septembres.
16. p.391–412: *Bernardus Clarevallensis (Ps.), Cartula*
 (1) Cartula nostra tibi mandat dilecte salutes / Plura videbis ibi, si non mea dicta refutes ...
 (e) Menti sincere possint haec verba placere, / Haec iter ostendunt, hortantur, non reprehendunt. (*Schluß des Prologus*)
 (2) Vox divina sonat quod nemo spem sibi ponat /
 . In rebus mundi, que causam dant pereundi ...
 (E1) Et cuicumque datur, sine fine letificatur
 (E2) Hoc tibi det munus qui regnat trinus et unus.
 (E) Bernhardus de contemptu mundi divinatorumque appetitu explicit feliciter 1472 in vigilia sancti Laurentii In alma univeristate Lipczensi In collegio principis.
Hier 378 Verse. Manitius, LG III 781, 782f. Vgl. Aevsani, Quattro miscellaneae, 30–32 Nr.1, 41 Nr.3. Mit viele Interlinearglossen und Scholien. Ziemlich ausgeprägte Minuskel.
17. p.414–527: *Nigellus Wirecker, Speculum stultorum (Brunellus)*
 . Incipit epistola veteris Vigelli (!) ad Gwilhelmum amicum suum, secretum continens integumentum speculi stultorum ad eundem directi et inferius descripti.
 . Dilecto sibi in Christo et semper diligendo fratri Guilhelmo suus Vigellus (!) salutem in summo et vero salutari ...
 415 (e) ... cauterium id est ferrum quo utuntur infirmi et damnati ad medelam admittunt. - Hec de prologo auctoris. (*Widmungsbrief an Wilhelm von Longchamp*)
 (1) Suscipe pauca tibi veteris Wilhelme Nigelli (*corr. aus 'Vigelli'*)
 . Scripta minus sapido nuper arata stilo ...
 417 (e) Sanius ergo foret alienum non rapuisse, / Quam cum decore non retinere suum. (*Ende des Prologs*)
 (2) Auribus immensis quondam donatus asellus / Institit ut caudam posset habere parem ...
 (E1) Corrigat ipse pie me commendando Marie / Atque pio nato, sit cui laus et honor.
 (E) Brunelli in speculo stultorum finis adest in opido Berlinensi Anno 1475.
Ed. J.H. Mozley / R.R. Raymo, Univ. of California Press, 1960. - Hier Text der Gruppe β (dazu Genaueres K. Manitius). Mit vielen Interlinearglossen, Varianten (α-Gruppe) und erklärenden Scholien am Rande. p.414–415 auf nachträglich eingheftetem Blatt, vielleicht nicht von Fabris Hand.
18. p.527–528: *Studentes universitatis Lipczensis, Iuramenta (2)*
 . Iuramentum studencium universitatis Lipczensis.
 (1) Ego N. iuro vobis rectori et vestris successoribus ...
 (e) ... me deus adiuvet et sancta dei ewnagelia. - B(eata) M(aria):
 (2) Ego N. iuro quod nec actione nec ulcione nec per me nec per alium directe vel indirecte verbo vel facto vel quovis alio modo velim me vindicare ...
 (E1) sic me deus adiuvet et sancta dei evangelia.
 (E2) Alexander quintus confirmavit universitatem nostram et dedit nobis privilegia maxime et precipue. et prius dicebatur Petrus de Cambia vel Candia magnus doctor.

- 19.** p.537–540: *Iohannes Fabri de Donauwerdt, Epitaphia Epitaphium Vergilii*
 . Epitaphia diversa incipiunt.
 . Hieronimi. (20 Zeilen). - Alberti magistri in Colonia - Rockyczani (*ihn als Ketzer verurteilend, am Rand:*) die s. Petri ad vincula (*richtig: 'cathedram'*) 1471. - Gyrzickonis (*d.i. Georg Podiebrad, am Rande:*) die Veneris ante Annunciacionem anno 1471. - Scipionis - Therencii - Senece - Alani - Vergilii: Mantua me genuit ... Cuiusdam comitis - magistri Kunspergk - magistri Thome Bers - ducis Burgundie (*Karls des Kühnen*) - clarę meretricis - magistri Iohannis Hüetters (... apothecarum notissimus arte ...) Margarthę Ylenbergin (*noch nicht zwanzigjährig ermordet 1481*).
Z.T. von Fabri verfaßt.
- 20.** p.547–550: *Regule medicorum (excerpta)*
 (1) Ver estas dextram autumus yemesque sinistram / Deposcunt venas, ut longo tempore vivas ...
Diätetische Ratschläge.
- 21.** p.559–589: *Quaestiones naturales medicinalesque*
 (1) Queritur de passionibus menstruorum ...
 (2) Quare basiliscus hominem quem vidit interficit ...
 (3) Quare radius solis vitrum intemeratum pertunseat (*lies: 'pertranseat'*) ...
 (4) Unde reuma ortum habeat ...
 (5) Que sit causa, ut in speculo ymago obiecti reluceat ...
 (6) Quid exigatur ad generationem iridis ...
 (E1) Utrum stelle habeant lumen a se vel a sole ...
- 22.** 607–627: *Problemata (153)*
 . Problemata diversa.
 (1) Quare homines ut convenienter plus adoptant se esse sagwineos quam colericos ...
 (2) Quare homines in frigida regione habitantes et nati ibidem sunt pulciores et audaciores aliis in calidis regionibus habitantibus vel natis ...
 (e) Quare qui dominari volunt astris montem ascendunt eminentem ...
- 23.** p.631–651: *Excerpta diversa, versus*
Unter den Versen das folgende Gedicht:
- 24.** : *Iohannes Fabri de Donauwerdt (?), Versus de incensione Erfordie (54 vv.)*
 . ... Erofdre (!) ...
Behandelt den großen Brand der Stadt vom 19. Juni 1472.

Schreiber : Iohannes Fabri de Donauwerdt • magister (Universität Leipzig) • 1472-80 • Leipzig, Berlin (Deutschland) • p.119, 144, 236, 349, 379.

Besitzer : Policarpus Bauer • (über ihn konnte Manitius nichts in Erfahrung bringen) • Vorn innen ein Vermerk (s.o.).

Merseburg
Archiv des Domkapitels (Dom)
39

15 (Mitte) — 332ff., pap.,

- Datierung : 1455-60, 1451 (f.209r)
Provenienz : Deutschland
Schrift(-ht) : Basel (Basler Konzil), Konstanz (?), Deutschland
Typ : Petrarca-Codex mit Texten von den Konzilien in Konstanz und Basel - Kirchenkritik, Papsttum/Konzil (Programm)
Bemerkung : Das Programm des Bandes scheint wohlüberlegt zusammengestellt (vgl. f.320r über die verschiedenen Tractatus).
Literatur : Kristeller, Iter III 427 (Archiv VIII 664).

- Nr. 1 DE VITA SOLITARIA [*Rec. 'Credo ego generosum'*]
Nr. 2 BUCOLICUM CARMEN
Nr. 3 SINE NOMINE
Nr. 4 INVECTIVE CONTRA MEDICUM

1. 13r-66v: *Franciscus Petrarca, De vita solitaria* [*Rec. 'Credo ego generosum'*]
(1) Paucos homines novi quibus opusculorum meorum tanta dignacio tantusque sit amor quantus tibi fidentissime ...
13v (e) ... seu domi sedentibus apparendum est. - Sequitur capitulum primum.
14r (2) Quid vero nunc potius ex me speres quam quod in ore et in corde semper habui et ipse qui modo sub oculis est locus hortatur solitarie s. ocioseque vite preconium ...
14v (e) ... velut in speculo tocius animi mei habitum totamque frontem serene tranquilleque mentis inspicias.
(3) Credo ego generosum animum preter deum ubi finis est noster, preter seipsum et archanas curas suas, aut preter aliquem, multa similitudine sibi coniunctum, animum nusquam quiescere ...
15r (4) Scio quidem sanctos quosdam viros multos huic (!) scripsisse, nominatim vero magnus ille Basilius librum parvum de solitarie vite laudibus inscripsit. de quo preter titulum nil teneo (*darüber: 'alias oblitus sum'*) et ...
(5) Visus sum aurem (!) michi facillime ffelicitatem solitudinis ostensurus ...
15v (6) Surgit occupatus infelix habitator urbium nocte media sompno vel suis curis vel clientum vocibus interrupto ...
(7) Surgit solitarius atque ociosus felix modica quiete recreatus sompnoque brevi non fracto, sed expleto ...
. (*Die weiteren Kapitelanfänge nicht verzeichnet.*)
36v (e) ... ne fastidio tibi sim neve ipsis urbibus solitudo tibi loquacior videatur. etc. - (*rot.:*) Incipit secundus liber. - (*am Rand.:*) Capitulum primum.
(8) Sencio tamen adhuc aliquid deesse et video nunc eciam quid expectes: Rem sua pte (!) natura validam exemplis armari ...
65v? . Cuius dicti summa quid tot velim verbis volo solitudinem ... (*am Rand.:*) XIIIum Capitulum.
66v? (E) Tibi pater si te ipsum ... (*Kapitelanfang*)
(E1) ... Sed unum nomen honoris causa huic loco inserendum credidi eorum quos tibi ad solitarie vite solacium sors dedit / (*Abbruch*)
Durchgängig mit Scholien versehen, z.B. f.13r: 'Nota quomodo fictio et mendacium non durant'. Initiale mit gezeichneter Bordüre f.13r. - f.1-12v leer. - Rest von f.66v(?) leer, ferner f.69-80v.

- 2. 81r–101v:** *Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen*
- . Incipit egloge prime titulus Parthenias. Collocutores Silvius et Monicus.
 (1) Monice tranquillo solus tibi conditus antro ...
 82v (e) ... I sospes variosque vie circumspice casus.
 . Secunde Egloge titulus est Argus. Collocutores Ydeus Phytias et Silvius.
 (2) Aureus occasum iam sol spectabat equosque ...
 84r (e) ... Solus ego afflicto merens in litore mansi.
 . Egloge tercię titulus Amor pastoris. Collocutores Stupens et Daue.
 (3) Et quis erit precibus finis mea <cura> fugeque? / Fige pedem ...
 86v (e) ... Nunc vigilasse iuvat dulce <est> meminisse laborum.
 . Quarte Egloge titulus est Dedalus. Collocutores Gallus et Tirrenus.
 (4) Tale quis ingenium tantique muneris usum ...
 87v (e) ... O felix o care deis Thirrene supernis.
 . Egloge quinte titulus est Pietas pastoralis. Collocutores Martinus Apici(us) et Festus.
 (5) Quid genitrix veneranda dolet gravi cu(r)e (*statt: 'germane'*) quid illi / Accidit ...
 89r (e) ... Nunc memini, audieram veteres narrare bubulcos.
 . Sexte Egloge titulus pastorum pathos. Collocutores Pamphilus et Micio.
 (6) Quis nemus omne vagis lacerandum prebuit hircis ...
 92r (e) ... Despiciunt timidos eciam distancia terrent.
 . Septime Egloge titulus grex infectus et suffectus. Collocutores Micius et Epy.
 (7) Dulcior his silvis et gramine dulcior arvi ...
 93r (e) ... Brachia nos nexi molli iaceamus in vlna.
 . Octave Egloge titulus divorcium. Collocutores Ganimedes et Amidas.
 (8) Quo fugis expecta liceat condiscere causas / Discidii ...
 95v (e) ... Silva sed urentes turbabunt oca cure (?).
 . None Egloge titulus Querulus. Collocutores Phylogeus Theophilus.
 (9) Heu lacere fragmenta domus, heu sydus agello / Triste meo ...
 96r (e) ... Tu modo nec labor officiat tibi solus adesto.
 . Decime Egloge titulus est Laurea occidens. Collocutores Socrates et Silvanus.
 (10) Quid Silvane doles tante que causa querele ...
 101v (e) ... Dii faciant precor ecce humilis semperque precabor.
 . Undecime Egloge titulus Galathea. Collocutores Niobe Fusca et Fulgida.
 (11) Duc soror ad tumultum gelidique ad saxa sepulcri ... (*'Duc': 'Que' cod.*)
 102v (e) ... Custodita dolos mulier mendacia servus.
 . Duodecime Egloge titulus Conflictacio. Collocutores Multivolus et Volucer.
 (12) Que nova fers Volu'c (!) quisnam stupor unde vehis te ...
 (E1) I nunc in rebus spem certam pone secundis.
 (E2) Ffrancisci Petrarce laureati poete Bucolicum carmen explicit. Deo laus.
Mit marginalen Noten (meist Sprecherwechsel). - f.101v oben ein Scholion.
- 3. 105r–126v:** *Franciscus Petrarca, Sine nomine*
- . Incipit liber sine nomine Francisci Petrarche.
 (1) Cum semper odiosa fuerit, nunc capitalis est veritas. Crescentibus nempe flagiciis hominum crevit veri odium ...
 105v (2) Quid agis bone vir, quid agis pater optime, quid agis oro te; quid cogitas, quem rebus exitum ... (I)
 106r (3) Quid hinc humanitatis aut clementie ... (II)
 107v (4) Leve est quod nunc animum premit ... (III)
 108r (5) Aput te quidem invictissime domitorque terrarum Popule meus, aput te clam paucis res magna tractanda est ... (IV)
 112v (6) Geminus michi Parnasus alter in Ytalia est alter in Gallis ... (V)
 113r (7) Si per occupationes licuisset numquam alias tam iusta scribendi simul et indignandi ne dicam flendi materia data est ... (VI)
 113v (8) Cum sanctissimum gravissimumque sermonem repeto ... (VII)
 114v (9) Si quicquid animus meus ... (VIII)

- 115r (10) Persecucionum duo sunt genera ... (IX)
 (11) Subscriptiones epistolarum mearum miraris ... (X)
 115v (12) Unde nunc ordiar an vero non ordiar, in dubio est ... (XI)
 116v (13) Ve populo tuo Xriste Ihesu ... (XII)
 117v (14) Ut vides eunt res, ymmo vero non eunt ... (XIII)
 (15) Diu distuli expectans et materiam et nuncium ... (XIV)
 119v (16) O quam consona sensibus meis consilia tua sint ... (XV)
 120r (17) O si nosces (!) quanto me gaudio complevit abitus, ymmo quidem redivit tuus ... (XVI)
 121r (18) Quo te cumque converteris idem es, et pariter me delectas ... (XVII)
 124r (19) Et quid adhuc heres, an non heres, sed teneris ... (XVIII)
 125v? (20) Evasisti, erupisti, enatasti, evolasti ...
 (E1) et cum eodem Iob manum meam ponam super os meum et hiis ultra non addam.
 (E) Ffrancisci Petrarche poete laureati liber sine nomine explicit. Deo laus.
Rest von f.126v leer.
4. 127r–160v: *Franciscus Petrarca, Invective contra medicum*
 . Invectuarium (!) domini Francisci Petrarche de Florencia poete laureati contra rudem ac procacem pape medicum Liber primus.
 (1) Quisquis es qui iacentem calamum et sopitum ut ita dixerim in (!) leonem inportunis latratibus excitasti ...
 133r (e) ... qui antiquam illius gloriam novis erroribus extinxerunt. etc.
 . Explicit liber primus invectivarum. Sequitur 2us.
 (2) Habes unde michi perpetuo gracias agas, de muto et elingui argutulus atque facetulus factus est (!) ...
 142r (e) ... et colorem et colorem (!) traxeris et saporem.
 . Explicit liber 2us. Incipit liber tercius.
 (3) Aut ego fallor, Ypocras et Aristoteles secunde, aut in hoc certamine quod tecum conviciis tuis cogentibus suscepi ...
 153r (e) ... non sine meo et multorum risu responsonem supervacuam diffinisti.
 . Explicit liber tercius. Incipit liber quartus.
 (4) Sciens gratissimam michi partem maledictorum tuorum ad ultimum reservavi ...
 (E1) Tu lacesito faveas, ac lacesentem oderis et valeas precor.
 (E2) Explicit Invectiva contra medicum Francisci Petrarche poete laureati. Deo laus.
Einige Zeilen f.160v unten leer.
5. 161r–194v: *Seneca, De ira*
 (1) Exegisti a me Novate ut scriberem quemadmodum posset ira leniri ...
 168v (2) Primus liber Novate benigniorem (!) habuit materiam ... (II)
 180v (3) Quod maxime desiderasti Novate nunc facere temptabimus, iram excidere animis ... (III)
 (E1) dum respicimus quod aiunt versamusque, immortalitas aderit.
 (E) Explicit liber Seneca de Ira. deo laus.
6. 195r–199r: *Sermo de trinitate*
 . Incipit Sermo de trinitate VIII. Iunii anno 1438 factus Basilee in sacro concilio per unum doctorem de Catalonia.
 (1) Amen amen dico tibi quia Ioh. III°, et in cro(...)o (?) hodierno. Excelsi carminis verticem conatu tam vario conscendere dum nituntur gelidi spiritus viatorum, interminabilibus methadis insudantes hinc inde viribus fluctuantes difformiter debachatis a veritatis tramite dilucescunt. ut inquit Salustius, quia 'non valeam in ibi Amen amen dicere tibi' ...
 (E1) ergo istud promulgans ipsius rei divine optamen. Merito igitur concludam ilico, quia amen amen tibi dico. Huius autem optaminis participes nos faciat in presenti per pergraciam et in futuro per gloriam ipse deus trinus et unus qui vivit et regnat per omnia secula seculorum benedictus.

- (E3) Amen etc. Est finis.
Bertalot, Initia 1089 (Leipzig, UB, 179 f.114-117).
7. 199r–201r: *Manfredus abbas sancti Ambrosii (?), Collatio facta in concilio Constantiensi*
 . Sequitur collatio facta Constan. die XVIII Febr. M^o CCCC^o XV in presencia serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum regis etc. per dominum abbatem sancti Ambrosii Mediolanensis.
 . Serenissime princeps dei gracia Romanorum domine Rex etc. semper Auguste.
 (1) Docet efficax rerum magistra experigencia (!) insinuatque clare scriptura fore debitum ...
 (E1) Iube queso atque impera quidquid vis, omnia me spero que iusseris esse facturum. Recipe me tuum, clementissime domine, quam quidem (?) clemenciam et vestram sacratissimam maiestatem ille feliciter servare dignetur qui est benedictus in secula seculorum. Amen. Et sic est finis huius c(ollacionis).
 (E4) Collatio per Reverendum patrem dominum Manfredum de Lacruce decretorum doctorem et dignissimum Abbatem sancti Ambrosii Mediolanen(sem) unum ex oratoribus Illustrissimi domini ducis Mediolanensis etc. facta Constan(cie) die XVIII Febr. M^o CCCC^o XV in presencia Serenissimi principis domini domini Sigismundi divina favente gracia Regis Romanorum.
8. 201r–203v: *Ianuensis archiepiscopus, Collatio coram Sigismundo*
 (1) Sicut vera narrat historia, serenissime principum domine et invictissime domine, Constantinus adversus Maxencium bellum parans vidit per soporem in celo signum crucis flammeo nitore rutilare et angelos sibi assistentes ac dicentes: Constantine, in hoc vince ...
 (E1) apud illum celestem et omnipotentem regem coronam ac sedem perpetuam habiturus.
 (E2) Explicit collatio coram eodem facta per dominum archiepiscopum Ianuensem in Concilio Constanciensi.
9. 203v–206v: *Ianuensis archiepiscopus, Collatio in conventu ambasiatorum Francie*
 . Sequitur alia Collatio.
 . Reverendissime domine precellendique patres et domini honorandi ac excellentissimi legati.
 (1) Quamvis in honesto genere causa (?), qualis hec est, de qua aliquantisper breve aliquid actingam ...
 (E1) ipse perficiat confirmabit solidabitque. Ipsi gloria et imperium in secula seculorum. Amen.
 (E2) Explicit Collatio Ianuensis archiepiscopi facta Ianue in adventu Ambasiatorum Francie et Parisiensis.
10. 206v–209r: *Andreas Lasscharius, Oratio in concilio Constantiensi*
 . Sequitur alia oratio.
 (1) Dum fabricator mundi, rex glorie, auctor pacis et amator, cuius iudicia abyssus ...
 (E1) Quod sollicito animo et corde religioso prefati principes invictissimi. etc.
 (E2) Explicit Collatio facta per dominum Andream Lasscharii Electum Poznaniensem in Concilio Constanciensi coram Rege Romanorum semper Augusto.
Bertalot, Initia II 3225. Ed. Hardt, II 170-176.
11. 209r–212v: *Collatio facta in exequiis Francisci Zabarella*
 . Sequitur collatio facta in exequiis Reverendissimi domini cardinalis Florentini defuncti Constan(cie) Anno domini 1451 (*lies: '1417'*) die IIa Octobris tempore Concilii Constanciensis.
 . Prestantissimi domini patres almi honore et cultu dignissimi ceterique doctissimi viri.

- (1) Dum veris lacrimis ora rigebam et quid seua factorum (!) series in presenti causa disposuit humanitus criminarer, cum laureato **Petrarcha** celebrius replicans: Dii qualem hominem, quic divite celo terre subtrahitis, breve munus egenti. Extimplo ratio astitit, mestum erexit, lacrimas tersit. Idque apostolicum menti obiecit quod sacer ille Paulus scribit ad Chorinthiam ecclesiam: Absorta est, inquit, mors in victoria ...
- (E1) ut inquit thema Absorpta est mors in victoria. Quam victoriam nobis concedere dignetur ipse dei filius qui vivit in secula seculorum benedictus. Amen.
- (E2) Explicit Collacio.
Bertalot, Initia II 5456 (Ed. Hardt, I 546-552).
- 12. 212v–214v:** *Tractatus conciliorum (excerpta)*
Sequuntur quedam excerpta Basilee ex tractatu cuiusdam sollempnissimi theologie doctoris qui intitulatur tractatus Conciliorum etc.
- (1) Insuper de electoribus Imperii esset tractandum, de quibus in c(odice) venerabilem de elec. dicitur: Et voluit doctores dicere ...
- (E1) binosque consules fecisse. Sic et dictatores et ceteros qui suo regimini secundum tempora videbantur convenire. etc.
- 13. 214v–215v:** *Questio differentialis inter rosam et violam*
Sequitur questio differentialis inter rosam et violam.
- (1) Dum veris inicio tellus gremio gramine pubescente Ad recreacionem spirituum cum quadam comitiva infra purpurei nemoris amena, quod variis et diversis floribus natura vestiverat, delectacionis ocia duceremus circumvagantes undique nostris visibus inter florum varietates violas invenimus copiosius prenitere.
- Responso ad premissa.
- (2) Que vestra michi scripsit excellencia, etsi iocosa sint, profunda tamen meis sensibus videntur et ardua, quia in rebus sensibilibus ...
- (E1) viole rosam sencio preponendam. Vale iocundissima. etc. (?)
- 14. 215v:** *De libertate*
(1) Libertas est virtus ad quam pertinet bene uti rebus huius mundi concessis nobis ad sustentacionem vite ...
- (2) Libertas est circa peccunias quia sunt eius prospera nostra ...
- (3) Actus proprius libertatis est peccunia vel diviciis bene uti ...
- (4) Libertas non est species iusticie ...
- (E1) eo quod utilis est ad multa. etc. etc. etc.
f.216 leer. (?)
- 15. 217r–229r:** *Iulianus Cesarini, Collatio facta Basilee in adventu Bohemorum*
(1) Locuturus pro publica xristiani populi utilitate michi opus esse arbitror, ut personam privatam exuam et induam publicam ...
- (E1) quia meus populus catholicus in gloria est dei patris. Ad quam Ihesus Xristus vos omnes et alios filios meos (?) ubique existentes perducere dignetur. qui vivit cum deo patre et spiritu sancto benedictus in secula. Amen.
- (E2) Explicit Collacio facta per Reverendissimum in Xristo patrem Iulianum de Cesarinis legatum sedis apostolice sancti Angeli dyaconum Cardinalem presidentem Concilii Basiliensis in presencia Bohemorum.
Bertalot, Initia II 11195 (Ed. Mansi 29, 492-512, 679-699; auch in: Praha, NK, III G 18, 21-39). Ferner: Třeboň, SOA, A 19, 109r-119r (Weber, p.196).
- 16. 229r–235r:** *Iohannes abbas Cistercii (?), Collatio in presentia dominorum Bohemorum*
Sequitur alia Collacio Abbatis Cistercii in presencia dominorum Bohemorum.
- (1) Sacrosancta generalis synodus Basiliensis in spiritu sancto legitime congregata.
- (2) Quem in medio tui hominis habes, illum natum Iudeorum quem dudum magi ab oriente venientes fildeliter adoraverunt ...

- (E1) ad gloriam sempiternam quam ipsis et nobis ipsi (?) inventus (?) laus deo rex Iudeorum concedere dignetur. Qui vivit regnat et imperat in secula seculorum. Amen.
- (E) Explicit collatio facta per dominum Io. abbatem Cistercii in Concilio Basi(liensi) in presencia dominorum Bohemorum.
- 17. 235r–235v:** *Iohannes Rokyczana, Collatio in concilio Basiliensi*
 . Sequitur Collatio facta per Ambasiatores Bohemorum in presentia legati presidentis et eam fecerunt in camera eiusdem statim postquam venerunt ad civitatem Basi(liensem).
 (1) Ipse dominus noster Ihesus Kristus Nazarenus, qui est crucifixus, in cordibus omnium nostrum sit habunde fixus.
 . Pater reverende.
 (2) Coram paternitate vestra verbum proponendum iam ori affluens est et istud: Benedictus deus et pater domini nostri ...
 (E1) offerentes manipulos gaudii unionis pacis et quietis. Quod ipse pater misericordiarum et dominus tocius consolacionis donare dignetur. Qui vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.
 (E2) Explicit Collatio facta per magistrum Iohannem de Rockosano ambasiatorem universitatis et civitatis Pragensis in loco ubi supra ad sanctum Leonardum.
- 18. 235v–240r:** *Iohannes Rokyczana, Collatio in concilio Basiliensi*
 . Sequitur Alia collatio per eundem Iohannem ambas... (?)
 236r . In nomine eius feliciter amen.
 (1) Ex cuius potencia constat tocius huius mundi sensibilis confecta harmonia, cuius sapiencia ...
 (E1) ut hic humiliati et tribulati exaltaremur in futura gloria per dominum scienciarum, agnum humilimum (?) ab origine mundi occisum in ligno maledictum. Quem decet laus et Imperium et honor cum patre et spiritu sancto in secula seculorum. Amen.
Třeboň, SOA, A 19, 119r-122v [expl.var.] (Weber, p.197: Mansi 30,262-269; Martène/Durand 8, 254-262; Bartoš, Literární činnost M. Jana Rokycany..., 1928, 27 Nr.9).
- 19. 240r–257r:** *Hieronymus de Praga, Tractatus improbens quattuor articulos Bohemorum*
 . Sequitur Tractatus improbens quattuor articulos Bohemorum scriptus ad dominum priorem domus Carthusiensis Basilee.
 . Amantissimo et merito venerabili in Xristo patri domino Alberto priori domus Carthusie civitatis Basiliensis frater Iheronimus de Praga reclusus heremita sacri (!) heremi Camaldulensis.
 (1) Exegisti a me, pater optime atque suavissime, ut exercii causa improbacionem quattuor articulorum Bohemorum ...
 (E1) arsuras descendere. Qui si vellent ad unitatem sancte matris ecclesie redire, possent secure una nobiscum ad regnum celorum et ad vitam eternam pervenire prestante domio nostro Ihesu Xristo, qui cum patre et spiritu sancto super omnia est benedictus in secula. Amen.
 (E4) Explicit tractatus improbens quattuor articulos Bohemorum quem edidit et compilavit frater Ieronimus de Praga sacre pagine professor Anno domini M^o CCCC^o XXXIII.
Třeboň, SOA, A 19, f.85r–98r (Weber, Soupis rukopisů, p.195: Siehe Bidlo, ČČM 69, 1985, 118ff.). Noten von der Hand dessen, der den letzten Teil des Bandes schrieb: Z.B. f.245r 'Nota de Anglico sacerdote orphanorum.'
- 20. 257r–259v:** *Iohannes de Ragusio, Regule in materia communionis*
 . Sequuntur quedam regule in materia communionis sub utraque specie facte per magistrum Iohannem de Ragusio sacre theologie professorem ordinis fratrum predicatorum, et eas posuit in fine disputationis sue quam fecit contra magistrum

Iohannem de Rockosano theologie doctorem, amabsiatorem regni Bohemie in generali concilio Basiliensi.

- (1) Finalis et pro faciliore solutione quarundam auctoritatum ...
 (E1) argumentationum revulos facile poterit desiccare. Ad laudem omnipotentis dei et exaltationem fidei catholice. Amen.
 (E) Explicit hoc opus. etc.

Canisius, Lectiones antiquae IV, 467ff. Zu Iohannes de Ragusio siehe Kaeppli II p.532–533.

21. 259v–281r: *Tractatus de ecclesiastica potestate*

- . Incipit tractatus de ecclesiastica potestate.
 (1) Christi nomen (!) invocato cui data est ipso teste omnis potestas in celo et in terra, Matth. ultimo, de ecclesiastica potestate ... ('Christi': 'Cristi' cod.)
 (E1) offerens nichilominus ad veritatis elucidationem me illis qui contra premissa opponere voluerint responsurum.
 (E2) Datium et pronunciatum Constan(cie) in Concilio generali Anno domini M^o CCCC^o XVI prima mensis Octobris in ecclesia sancti Pauli Auctoritate reverendissimi patris et domini domini Petri Cardinalis Cameracensis vulgariter nuncupati etc.
 (E) Et sic est finis huius operis. deo laus.

22. 281r–284v: *Questiones*

- . Sequuntur quedam questiones: Utrum papa vel eius legati de necessitate iuris divini teneantur admitti ad presidendum in concilio generali etc.
 (2) Et argumentatur quia sic. prima quia papa est caput totius ecclesie, Ioh. I: dicit dominus Petro: Tu vocaberis cephas ...
 (E1) Et rursus alibi: Sacramentum magnum est coniugii scilicet spiritualis. Ego autem dico in ecclesia que duos sponso non habet. Et ergo proprie ut ait Bernhardus ad Eugenium parany(m)phus (?) sponse et minister.
 (E2) Explicit etc.

23. 284v–295r: *Iohannes patriarcha Antiochenus, Tractatus de potestate concilii generalis*

- . In nomine domini nostri Ihesu Christi Amen.
 (1) Ad ostendendum quod concilium generale in spiritu sancto legitime congregatum sit supra papam ex eo quod universalem ecclesiam representat. Et consequenter quod papa illud dissolvere non posset sine consensu ipsius concilii, possunt sequentia considerare.
 (2) Et primo quia una est fidelium universalis ecclesia ...
 (E1) inferiorem potestatem superiorem dissolvere non posse ipsumque teneri circa adherenciam ipsius concilii et revocationem et dissolutionem eiusdem eidem concilio obedire.
 (E2) Et sic est finis huius disputationis.

24. 295r–295v: *Iohannes patriarcha Antiochenus, Epistola ad concilium Basiliense*

- . Et sequitur: Epistola facta per conditorem eiusdem ad sacrum concilium Basiliense. Cui tamen in principio disputationis locus esset.
 . Sacrosancte generali synodo Basiliensi in spiritu sancto legitime congregate universalem ecclesiam representanti Vester devotus humilis Iohannes patriarcha Antiochenus seipsum ad vestrorum devotissimorum operum efficacem continuationem cum omni devocione reverencia et honore obsequialem.
 (1) Quia nonnulli os suum aperientes in celum potestatem summi pontificis supra potestatem sacrorum generalium conciliorum contra iuris divini et humani veritatem a sanctis patribus alias declaratam exaltare nituntur ...
 (E1) quibus attentis supplico ut circa huius opsuculi defectus sanctitas vestra me dignetur habere supportatum.
 (E2) Et sic est finis.

- (E3) Scriptum vero per prefatum dominum patriarcham Anno domini Millesimo quadringentesimo tricesimo tercio etc.
Rest von f.295v und 296 leer.
- 25. 297r–308v:** *Nicolaus Tudeschi, Propositio coram electoribus imperii facta*
 . Proposicio domini Panormitani archiepiscopi famosissimi doctrois iuris canonici in orbe terrarum facta coram electoribus imperii.
 (1) Mecum tacitus sepenumero cogitavi, patres reverendissimi atque illustrissimi principes, cum hoc dicendi michi onus, reluctari non valenti, repente delatum extitisssem
 ...
 (E1) in hoc seculo gloriam consequemini, sed eciam maximam mercedem in futurum. Quod Xristus intuitu sue dilectissime sponse concedere dignetur. Amen.
 (E2) Et sic est finis huius proposicionis facte in Ffranckfordia per Reverendissimum patrem dominum Nicolaum archiepiscopum Panormitanum in presencia dominorum electorum imperii. pro quo sit benedictus deus et gloriosissima mater * eius. Amen.
Bertalot, Initia II 11799. Rest von f.308v leer.
- 26. 309r–312v:** *Concilium Basiliense, Responsio facta ambasiatoribus pape (16. Juni 1433)*
 . Incipit responsio sacri Basiliensis concilii facta ambasiatoribus pape in generali congregacione XVI Iunii 1433
 (1) Speravit hactenus hec sancta synodus per diuturnam pacienciam suam posse summum pontificem ad ea que rationis et equitatis sunt aliquando deflectere ...
 (E1) Oremus tamen omnipotentem deum ut cor prefati domini Eugenii emolliat ad consenciendum iustis sancte matris ecclesie monicionibus, ne horrendum illud iudicium incurrat, quod dominus scandalizanti unum de pusillis suis minimis comminatur.
 (E3) Et sic est finis huius responsionis. Deo laus.
- 27. 312v–320r:** *Iohannes archiepiscopus Tarentinus, Eugenius IV, Propositio pro iustificacione dissolucionis concilii Basiliensis*
 . Sequitur propositio facta in generali congregacione per dominum Iohannem archiepiscopum Tarentinum oratorem ac ambasiatorem domini Eugenii pape quarti tunc vocati, nunc vero Gabriellis etc. pro iustificacione dissolucionis concilii Basiliensis per eum tamen defacto attemptata et facta.
 (1) Humanissimam ac sanctissimam domini nostri dignissimi summi pontificis domini Eugenii pape quarti intencionem, quam ex iniuncto legacionis officio ... explicaturus sum vobis ...
 319v (e) ... ut integer spiritus vester et anima et corpus sine querela in adventu domini nostri Ihesu Xristi servetur. Amen.
 320r (2) Ego Iacobus Ferricius presbiter Tharentinus publicus apostolica auctoritate notarius et reverendissimi in Xristo patris domini Iohannis archiepiscopi Tharentini prescripte oracionis scriba ...
 (E1) per prefatum dominum archiepiscopum Tharentinum.
 (E) (*Eine Leer leer.*)
 (E2) Explicit propositio que vere nichil concludit nec quidquam magne saltem importancie effectualiter allegat, sed sunt verba per Ephesios ut sic loquar pauca concludencia. Sed videantur tractatus domini patriarche Anthiocheni et Tractatus cardinalis Cameracensis ac responsiones domini legati et omnia facillime soluta existunt.
Rest von f.320 und 320v leer.

ff. 321–332   **Universitätsgutachten (Erfurt, Wien, Köln)**

Schriftwechsel

28. 321r–325v: *Henricus Leubing, Consilium universitatis studii Erfordiensis pro Basiliensi concilio*

Consilium universitatis studii Erfordiensis ad dominum Archiepiscopum Maguntinensem pro sacrosancto Basiliensi concilio transmissum contra olim Eugenium et contra neutralitatem principum electorum ad concilium provinciale in Aschaffenburg nuper in crastino Assumpcionis virginis gloriose inchoatum presenti Anno M CCCC XL. (*verbessert zu 'XLII'?*)

In nomine spiritus sancti paracliti Amen. Reverendissimo in Cristo patri et domino domino Theoderico dei gracia sancte Maguntin. sedis Archiepiscopo sacrique Romani Imperii per Germaniam Archicancellario nedum per orbem, organum venerabilis magistri Heinrici Loubing legum doctoris et in decretis licenciati sui cancellarii. verum eciam per litteras suas de et in facto cuiusdam unionis ex quarundam protestacionum appellacionumque pro bono pacis et concordie inter sacrum Basiliense concilium et olim dominum Eugenium papam quartum per reverendissimos patres et Illustrissimos principes sacri Romani Imperii Ellectores initarum factarum et interpositarum universitas studii Erfordiensis consulta et presertim doctorum Theologie divini Iuris et humani collegium secundum consultatorum ordinem ad duo puncta sue consideracionis oculum convertit.

(1) Quorum primus est an in unione protestacionibus appellacionibus iam dictis sit residendum ...

(E1) ad magnificam in hac vita iocunditatem et perpetuam in vita futura felicitatem quam ipsis et nobis et omni populo Xristiano Xristus ipse pacis auctor concedat, qui cum patre et spiritu sancto perpetue vivit et regnat. Amen.

Einige Zeilen am Ende von f.325v leer.

29. 326r–330v: *Narcissus Hertz de Perching, Tractatus universitatis Wiennensis super neutralitate*

Tractatus Universitatis Wiennensis super neutralitate fundatus super decreto Ffrenquens in Concilio Constanciensi determinato (?).

(1) Circa materiam unionis quam inierunt reverendissimi patres et illustrissimi principes sacri Romani imperii electores, ut dicitur, unacum aliis principibus et prelatibus occasione cuiusdam neutralitatis servande pro bono pacis procurando inter sacrum Concilium et dominum olim dictum Eugenium ...

(E1) in quo et ipsi noscuntur Xristum duces imitari.

(E) Et sic est finis determinacionis seu consilii universitatis Wyennensis, quam vel quod dederunt metropolitano suo archiepiscopo Salzburgensi. Et licet multa hinc inde fuissent per doctores collecta consilia, presertim doctorum facultatis theologie, magis tamen inter cetera placuit hec determinacio in materia et forma, que erat collecta per solempnissimum sacre pagine doctorem magistrum Narciscum (!) Hercz de Perching. Et hoc ideo quia erat in forma et materia solempnior et notabilior. Et sic est finis huius operis.

Rest von f.330v leer.

30. 331r–332v: *Universitas studii Coloniensis, Consilium de concilio generali ad Theodericum archiepiscopum Coloniensem*

Ad requestam (!) Reverendissimi domini domini Theoderici archiepiscopi Coloniensis deputati universitatis studii Coloniensis sicut prima facie potuerant, non auditis particularibus monitis parcium scisma presens inducencium, visum est conveniendum in tribus proposicionibus, quibus super hac requisicione respondendum est.

(1) Ecclesia sinodaliter congregata habet supremam iurisdictionem in terris, cui omne membrum ecclesie cuiuscumque dignitatis fuerit eciam papalis obedire tenetur quam nemo sine ipsius ecclesie consensu sinodalis dissolvere vel transferre potest, patet ex decretis Concilii Constanciensis et Basiliensis. Et prima pars est fundata in ewangelio ...

(E1) rem hanc consilio sapientum divina et ecclesiastica lege peritorum quam humana seculari prudentia tractent. Vitentur eciam simulatores et callidi, qui provocant iram dei.

Rest von f.332v leer.

Mühlhausen
 Stadt- und Kreisarchiv (StArch.)
 10, neuere Bezeichnung 132

15 — ff., pap., fol.

Provenienz : Deutschland
 Einband : Leder, gepreßt
 Hände : eine
 Einträge : Äußerer Titel: 'Franciscus Petrarca de remediis'
 Typ : De remediis-Handschrift
 Literatur : F. Stephan, Neue Stofflieferungen, Heft 2, S.120 (Mühlhausen 1847).

Nr. 1 DE REMEDIIS UTRIUSQUE FORTUNE

1. : *Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune*
 . Incipiunt capitula secundi libri Francisci et tractat de remediis fortune adverse
 (Buch II)
 (E1) Explicit liber primus de remediis prospere fortune editus ab urbanissimo necnon
 laureato poeta Francisco Petrarca.
 (E2) (Buch II:) Deo gracias.
Beschreibung im Katalog ungenau

Rostock
Universitätsbibliothek (UB)
????????? prüfen !

— ff., pap.,

Literatur :

Zeitz
 Domherrenbibliothek (DHB) und Stiftsbibliothek (DS)
 Stift, Cod.13a (Philos. Nr.5)

15/1 — 212ff., pap., fol., 31,5x21cm

Provenienz : Deutschland
 Hände : eine
 Typ : De remediis
 Bemerkung : f.1r Illuminierte Initiale, Bordüre
 Literatur : Wegener, S.7.

Nr. 1 DE REMEDIIS UTRIUSQUE FORTUNE

1. 1r–210r(?): *Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune*
 . Francisci Petrarche de eventibus utriusque fortune liber primus incipit.
 (1) Cum res fortunasque hominum cogito incertosque et subitos rerum motus nichil
 ferme fragilius mortalium (*'vita' fehlt*), nichil inquecius invenio ...
 4v (e) ... ac parcium proporcione formosum.
 . De etate florida et spe vite longioris capitulum primum. Gaudium: (*rot*)
 (2) Etas florida est multum superest vite ...
 . (*Anfang des zweiten Buchs?*)
 (E1) Age res tuas curam hanc linque viventibus.
 (E2) De remediis utriusque fortune liber secundus explicit. (*rot*)
 (E3) Editus et ad finem perductus (*'productus' Wegener*) a laureato poeta Ffrancis-
 co Petrarcha Ticini Anno domini millesimo Trecentesimo sexagesimo IIII° Nonas
 Octobris. (*rot*)
2. 211r–212v: *Kapitelverzeichnis zu 'De remediis utriusque fortune'*
 . Incipiunt tituli capitulorum primi Libri.
 . De etate florida et spe vite longioris ...
 (E1) De moriente qui metuit insepultus abici. C. C.XXX.I.
 (E2) Expliciunt tituli (?). (*rot*)
Zweispaltig.

(Nr. 443)

Zeitz
 Domherrenbibliothek (DHB) und Stiftsbibliothek (DS)
 Stift, Cod.13b (Philos. Nr.6)

15/2 — ?ff., pap., fol., 32x21cm

Datierung : 1467
 Provenienz : Deutschland
 Hände : eine
 Typ : De remediis
 Bemerkung : Zweispaltig.
 Literatur : Wegener, S.7–8.

Nr. 2 DE REMEDIIS UTRIUSQUE FORTUNE [*Epitome 'obiissent'*]

1. Vorsatz I: *Schenkungsvermerk (18. Jh.)*
 . Donum Summe Reverendi et Perillustris Domini de Meding Capitularis et Scolastici ecclesiae Cathedralis Numburgensis, die X Maii Anni MD CC LXXXI bibliothecae huic episcopali exhibitum.
2. 1r-(?): *Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune [Epitome 'obiissent']*
 . Prologus.
 (1) Cum res fortunasque hominum cogito inter totque et tam subitos rerum motus nichil ferme fragilius mortalium vita, nichil iniquiecius invenio. Ita cunctis animantibus naturam ...
 . (*Anfang Buch I?*)
 . (*Anfang Buch II?*)
 (E1) obituri fuerint, si sine filiis obiissent.
 (E) Explicit.
 (E) Hos libros urbanissimi poete domini Ffrancisci petrarche de Lancisa Florentini de remediis utriusque fortune Ego Ludolphus Garlop conscripsi et finivi Anno domini M CCCC LXVII Altera nativitatis Sancti Iohannis Baptiste. (*rot*)
 (E) Laus honor illi et gloria qui regnat in eterna secula Amen.
Rest der Spalte am Schluß leer.
3. (?)-(?): *Register zu 'De remediis'*
 . Registrum.
 . Alchimia 111. / Armatus exercitus 97 ...
 (E1) Venenum ...
4. (?)-(?): *Tabula zu 'De remediis utriusque fortue'*
 . De etate florida et spe vite longioris 1. / De forma corporis eximia 2 ...
 (e) ... De spe vite eterne 121.
 . Tituli secundi libri.
 . De deformitate corporis 1 / De inbellicitate 2 ...
 (E1) De moriente sine filiis 131.
 (E2) Laus deo. - Explicit tabula et registrum. (*rot*)

Schreiber : Ludolphus Garlop • gotische Kursive • 1467 • Datierung siehe oben.

Besitzer : de Meding (?) • 18. Jh. (1781) • Schenkungsvermerk auf dem vorderen Deckblatt (s.o.).

Zeitz
 Domherrenbibliothek (DHB) und Stiftsbibliothek (DS)
 Stift, Cod.82 (Philos. Nr.10)

15/2 — 93ff., pap., 4°, 22x14,5cm

Provenienz : Deutschland (?), Italien (?)
 Schrift(-ht) : Humanistische Minuksel
 Hände : eine
 Einträge : Vorn ist eine Pergamenturkunde eingehftet.
 Bemerkung : Vielleicht Abschrift einer Inkunabel.
 Literatur : Wegener, S.8–9.

Nr. 2 LIBER AUGUSTALIS

1. 1r–71v: *Poggius Florentinus, Facetiae*
 (1) Multos futuros esse arbitramur has nostras confabulaciones tum ut res leves et viro gravi indignas reprehendant ...
 1v (e) ... exercicium scripsit.
 (2) Gaietani qui et plebe sunt ut plurimum navigio victum qerunt ...
 (E1) hiis dictis cadaver recuba(...?) ...
 (E2) Explicit.
Bertalot, Initia II 12448 (ohne diese Hs.) Rest von f.71v leer.
2. 72r–93v: *Franciscus Petrarca (Ps.), Benevenuto de Imola, Liber Augustalis*
 . Liber qui dicitur Augustalis continens sub compendio brevem descripcionem omnium Augustorum editus per laurencium (?) poetam dominum Franciscum Petrarcam de Lancisa Florentinum.
 (1) Optas illustris princeps heroycarum cultor virtutum posse faciliter et cito principum Romanorum ut utrorumque fine notato caucior fias, eminente speculo exemplorum. parebo libens et et calculantis more, rem magnam brevi racione summabo.
 (2) Quia non modicum confert comoditatis ad agnicionem rerum gestarum ...
 72v (e) ... posteris curaverunt. (*Sottili zufolge Fragment eines Briefes an Niccolò d'Este ['Quia...curaverunt']*)
 (3) Primus igitur qui Romanum arripuit Imperium fuit Iulius cesar lucii filius valentissimus omnium principum, qui in vigore animi non habuit parem ...
 93r (E1) Karolus quartus de Luxemburgo nepos suprascripti magni Henrici ...
 (E2) Wencislaus (!) suprascripti Karoli filius vivente adhuc patre electus Imperator. Hic iuvenis robustus venator ...
 (E3) nunc prohdolor (!) nichil possideat nisi modicum occidentis.
 (E) Finitus libellus Augustalis domini Francisci Petrarce Deo gracias.
f.73 am oberen Rand ein auf dem Film nicht lesbarer Vermerk. - Rest von f.93v leer.

Zeitz
 Domherrenbibliothek (DHB) und Stiftsbibliothek (DS)
 Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28

15/1 — 235ff., pap., 4°, 21x14,5cm

Datierung : 1404, 1410
 Provenienz : Deutschland, Sachsen (Dresden, *Penczk*, Meißen)
 Schrift(-ht) : Deutsche Kanzleischrift
 Einband : Deckel vorn lose
 Hände : eine, vielleicht zwei
 Typ : moralis philosophia - contemptus mundi - geistlich, klerikal (Weltklerus)
 Bemerkung : Die ersten zwei Blätter sind vermodert, der größte Teil der Handschrift ist am unteren Rand wasserfleckig und vermodert.
 Literatur : Kristeller, *Iter* 436b. Wegener, S.9–10 *Philos.* Nr.12.

Nr. 3 DE VITA SOLITARIA [*Rec.* 'Credo ego generosum']

Nr. 6 BUCOLICUM CARMEN

Nr. 12 PSALMI CONFSSIONALES [*Rec.* 'effluunt']

1. 1r–33v: *Bonaventura, Soliloquium*
 (E1) esuriat anima mea, siciat ('sicut' cod.?) caro mea, donec intrem in gaudium dei mei. Qui est trinus et unus benedictus in secula seculorum. Amen.
Opera, VIII 28–67. Bloomfield 2150. Rest von f.33v leer.
2. 34r–55r: *Bernardus Clarevallensis (Ps.), De formula vite*
 . Incipit liber Bernhadri de formula vite. (rot)
 (1) Petis a me frater mi carissime quod numquam et nusquam a suo provitore audivi aliquem petivisse. Verumtamen ...
 (E1) Ergo si domini gracia largiente bonum opus peregeris et ea que tue beatitudini, tue scripsi, cuncta perfeceris, non tuis viribus hoc tribuas, sed illi qui in te operatur et vellere et perficere pro bona voluntate. Cui est honor potestas et imperium per infinita secula seculorum. Amen. etc.
Bloomfield 3897. Das Explicit weicht von anderen Hss. ab.
3. 55r–87r: *Franciscus Petrarca, De vita solitaria* [*Rec.* 'Credo ego generosum']
 . Incipit liber de vita solitaria magistri Francisci Petrarche laureati poete. - Liber optimus de mille bonis (rot)
 (1) Paucos homines novi quibus opusculorum meorum tanta dignacio tantusque sit amor quantus tibi fidentissime, non videtur esse. Sed est, dixerim ...
 56v (2) Quid vero nunc prius ex me speres quam quod <et> in ore et in corde semper habui ...
 57v (3) Credo ego generosum animum preter deum ubi finis est noster, preter seipsum et archanas curas suas aut preter aliquem multa similitudine sibi coniunctum animum (?) et (!) ('numquam' über der Zeile) acquiescere ...
 (E1) ne ve ipsis urbibus solitudo tibi loquacior videatur. etc.
Einige marginale Noten, Korrekturen. f.64v zwei umfangreichere Scholien. Anfang des zweiten Buchs nicht hervorgehoben??
4. 87v–91v: *Seneca (Ps.), De formula honestae vitae*
 (1) Quatuor virtutum species cardinalium sapientum sententiis philosophorum diffinitae. Quibus humanus animus comptus ...
 (E1) aut reverencie compos devitet infamiam aut deficientem contempnet (!) ignominiam.

5. 91v–95r: *Auctoritates morales*
 . Pitagoras.
 (1) Loqui ignorat qui tacere nescit.
 (2) Divicie liberalitate perduntur et parcite putrescunt.
 (3) Qui multum loquitur, signum est quod parum cognoscit ...
 G (*Autoritäten sind am Rand notiert: 'Ypocras', 'Democritus', 'Dyogenes', 'Plato', 'Aristoteles', 'Tulius', 'Galenus', 'Boecius de consolacione', 'Perses', 'Socrates', 'Oracius', 'Plato', 'Thobias' usw.*)
 (E1) In tantum deus avaricie maledixit, ut sui sequaces nec presentem gloriam habeant nec futuram. Pater vel mater sapiens semper studuit aliquid congregare, ex quo possit privatim filiis subvenire. Ineffrenata iuventus suis debet excessibus facilius promereri veniam.
Text? Rest von f.95r und 96–97v leer.
6. 98r–138r: *Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen*
 . Francisci Petrarche laureati poete Bucolicum carmen incipit. Egloge prime titulus Parthenias. Collocutores Silvius et Monicus. (*rot*) - (*am Rand:*) in quo materie disertissime continentur et sentenciose.
 (1) Monice tranquillo solus tibi conditus antro / Et gregis et ruris potuisti spernere curas ...
 100v (e) ... I hospes variosque vie circumspice casus.
 . Secunde egloge titulus est Argus. Collocutores Ydeus, Phicias et Silvius. (*rot*)
 (2) Aureus occasum iam sol spectabat equosque Pronum iter urgebat facili transmittere cursu ...
 103r (e) ... Solus ego afflicto merens in littore mansi.
 . Egloge tercię titulus amor pastorius. Collo(cuto)res Stupeus et Dane.
 (3) Et quis erit finis precibus mea cura fugeque ...
 106v (e) ... Nunc vigilasse iuvat dulce est meminisse laborum.
 . Quarte egloge titulus est Dedalus. Collocutores Gallus et Tyrenus. (*rot*)
 (4) Tale quis ingenium tanti quis muneris usum ...
 108r (e) ... O felix o care dei Thirrene supernis.
 . Quid (!) egloge titulus est pietas pastoralis. Collocutores Martius Apicius et Festinus. (*rot*)
 (5) Quid genitrix veneranda dolet, germane, quid illi / (*f.108v:*) Accidit hoc dignum gemitu quorsum ne (!) recentes Mesta pluet lacrimas ...
 111v (e) ... Nunc memini, audieram veteres narrare bobulcos (!).
 . Sexte egloge titulus pastorum pathos. Collocutores Pamphilus et Micio. (*rot*)
 (6) Quis nemus omne vagis lacerandum prebuit hircis ...
 116r (e) ... Despiciunt timidos eciam distancia terrent.
 . Septime egloge titulus Grex infectus et suffectus. Collo(cuto)res Micio et Epy. (*rot*)
 (7) Dulcior hiis silvis et gramine dulcior arvi ...
 119r (e) ... Brachia nos nexi molli iaceamus in ulua (!).
 . Octave egloge titulus Divorcium. Collocutores Ganimedes et Amiclas. (*rot*)
 (8) Quo fugias (!) expecta liceat condiscere causas / Discidii ...
 122r (e) ... Silva sed urentes turbabunt ocia cure (?).
 . None Egloge titulus Querulus. Collocutores Philogeus et Theophilus. (*rot*)
 (9) Heu lacere fragmenta domus, heu sydus agello / Triste meo ...
 124r (e) ... Tu modo nec labor officiat tibi solus adesto.
 . Decime egloge titulus est Laurea occidens. Collocutores Socrates et Silvanus. (*rot*)
 (10) Quid Silvane doles Tanteque causa querele ...
 132v (e) ... Dii faciant precor ecce humilis semperque precabor.
 . Undecime egloge titulus Galathea. Collocutores Niobe Fusca et Fulgida. (*rot*)
 (11) Duc soror ad tumultum gelidique ad saxa sepulcri ...
 134v (e) ... Custodita dolos mulier, mendacia servus.
 . Duodecime egloge titulus Confficcacio. Collocutores Multivolis (!) et Volucer. (*rot*)
 135r (12) Que nova fers Voluc(er) quisnam stupor unde vehis te ...

- (E1) I nunc in rebus spem certam pone secundis.
 (E) Explicit.
 (E) Finitus est liber anno domini Millesimo quadringentesimo quarto in Vigilia Ascensionis domini per manus Henrici Kerner de Altenhofen.
Ecl. II mit Interlinearglossen. Rest von f.138r und 138v leer.

Schriftwechsel

7. 139r–198r: *Cyrrillus (Ps.), Quadripartitus — Boniohannes de Messina, Quadripartitus moralium*
 (1) Secundum Aristotelis sententiam in probleumatibus suis Quamquam in addiscendo gaudeant omnes ...
 139v (e) ... per sompnum feriamus.
 (2) Wlpes decrepita ardens cupidine plus sciendi ...
 (E1) quanto letalius qui se perdit. Ex (!) hiis digestis quieuit.
 (E2) Explicit.
Ed. Grässe, Fabelbücher. Kaeppli 699. - Verf.-Frage: Powitz, 146–7 zu StUB Frankfurt/M, Praed. 60, 32va; Vidmanová, Quadripartitus, 41–65. Ohne Überschrift oder Kolophon.
8. 198r–199v: *Bernardus Clarevallensis (Ps.), De cura rei familiaris*
 . Epistola Bernhardi de sacra (!) valle de cura rei familiaris. (rot)
 . Generoso militi et famoso domino Io(hanni) Castri Ambrosii Bernhardus de sacra (!) valle in senium ductus Salutem.
 (1) Doceri petis ('a nobis' fehlt) de cura rei familiaris utilius gubernande et quomodo paterfamilias debet se habere ...
 (E1) Ad quem eam perducant merita sue dampnibilis senectutis.
Eine Zeile leer.
9. 199v: *Seneca, Excerptum*
 . Seneca: Fortunatus est homo qui consumit omne tempus suum in studio sapientie.
10. 200r–202v: *Salomon, Proverbia (exc., cap. I,5–X)*
 . Salomonis proverbia. (Überschrift) - Ca. 1°. - Salomon in proverbiiis:
 (1) Audiens sapiens sapiencior erit et intelligens, gubernacula possidebit, animadvertet parabolam ...
 (E1) (Ende des Textes aufgrund des Wasserschadens nicht lesbar.)
11. 203r–212r: *Iohannes Berlin, Epistola ad Sigismundum regem Hungarie*
 . Serenissimo ac gloriosissimo principi et domino domino Sigismundo Hungarie Dalmacie Croacie etc. Regi Sacrique Romani Imperii Generali vicario atque Regni Bohemie heredi et Gubernatori, karissimo (?) domino meo graciousissimo.
 (1) Verbum michi singulare ad te est, Serenissime princeps et domine mi graciousissime, verbum inquam verum bonum, utinam in oculis tue maiestatis acceptum ...
 (E1) ut inter tuos felices eciam valeam numerari. Ave salve chere et vale perpetue decus meum.
 (E2) Inter notarios serenitatis vestre minimus [P] Iohannes Berlin.
Třška, Repert., S.220 (kennt nur Wroclaw, Kapit., 151, f.148v–153v).
12. 212r–215v: *Franciscus Petrarca (Ps.), Psalmi confessionales [Rec. 'effluunt']*
 (1) Dies affluunt et labuntur anni, sed infelix ego nil cogito de peccatis meis. Quid faciam domine ... ('affluunt' durch über die Zeile geschriebenes 'ef' zu 'effluunt' korrigiert)
 213r (2) Superbum me fecisti (!) domine et mea superbia est immensa ...
 (3) Ubi tenacissima avaricia mea, ubi prodigalitas ineffanda; ffrugalitatem abhominatus sum et habui semper odio largitatem ...

- 213v (4) Quotpheria (!) quotque modis lumbis meis abusus sum, confitebor (*zu 'confundor' verbessert*) domine dum recorder ...
- 214r (5) Invidia michi amica fuit et caritas inimica, numquam ...
- 214v (6) Odi temperanciam et amavi gulam ...
- (7) Abhorruī pacienciam et dilexi iram, nec casus suberat et irascebar ...
- 215r (8) Colui accidiam tamquam matrem, fuit ocium michi frater et desidia soror mea ...
- 215v (9) Miserias meas tibi domine decantavi et si quid aliud feci domine non tacebo ...
- (E1) adiuva me domine et miserere mei, da veniam delinquenti et confitentem tibi domine ne repellas.

Anonym.

13. 216r–222v: *Tractatus de tribus hominum ordinibus*

- (1) Nisi te a laboribus conwertis abstractum et a curis quidem cottidianis supportatum agnoscerem, libenter te super hiis que michi peregrina videntur, domestica saltem questione pulsarem, libet in favorem et complacentiam tuam labores quantumlibet onerosos subducere animumque meum curis pungentibus aggravatum inoptatam quietem resolvere, ut tua in hoc possim desideria percomplere. Postquam deus omnipotens ad regimen et erudicionem humani generis Moysi servo suo in monte Syon precepta decalogi digito suo conscripta tradidit et eadem ab hominibus observari mandavit ...
- ... tribus hominum ordinibus tria tantummodo dedit mandata dei, ut videlicet clericus supplex orare, miles miles pupillos protegere, rusticus vero laborare deberet ...
- (E1) inter letifera temptacionum iacula nos protegas ab inimicorum insidiis et defendas in nostris cordibus intelligencie lumine illumines et omni auxilio tue virtutis circumdes, ut qui es restitutor salutis in primo parente, perditus sis conservator in nobis eiusdem per gratiam restitute.

In der Hs. ist am Anfang 'Mi te...' zu 'Nisi te...' verbessert. Anonym.

14. 222v–233v: *Historia de clerico et milite*

- (1) Temporibus Berengarii huius nominis primi, qui post Ludovicum tercium Romanum rexit imperium, erant duo germani fratres, quorum unus clericus et alter fuit milicie cingulo decoratus. Hii prefati regis extantes in curia tantis insudare studerunt virtutibus tantaque probitate fulgebant, ut ipsius gratiam, principum benivolenciam et per consequens et officialium tocius curie promerentur amicciam et favorem. Horum pater qui similiter miles exitit in tam adultam etatem processerat, ut pre dierum longitudine ipsius membra rigescerent, oculi caligarent et eius vigor corporeus pre nimia thabesceret senectute. factum est autem, ut cuiusdam rector ecclesie, cuius presentacio ad regem predictum ex nomine imperii pertinebat, rebus eximeretur humanis. Qui dum viveret utpote providus paterfamilias hospitalitati domus prefuit, et post mortem suam plena promptuaria ex hoc in illud eructancia pro suis successoribus dereliquit. Multi igitur comites, multi petiere nobiles volentes ad ipsam ecclesiam suos consanguineos promovere. Sed rex qui dictorum fratrum obsequia diligenti pensabat examine, licet eorum non fuerit precibus stimulatus, ad ecclesiam ipsam prefatum clericum presentavit ipsumque fecit ut moris est per loci ordinarium confirmare ...
- (E1) Heu heu frater quare non possum impetrare aput deum, ut tibi oculos cordis aperiat et lectum calamitatis tue in quo iaces videre permittat. Certe si manifeste conspiceres, quam propinqua est mors, que nunc tibi posttergum in insidiis latitat, absque mora relinqueres, quidquid tibi mundus arrident (!), quidquid tibi deceptrix hec vita demulcet. Obsecro tamen denuo, ut animarum medicus omnipotens deus hunc mei sermonis absintheum tibi in dulcedinem vertat et quidquid in te frigidum, quidquid obscurum flamma sui spiritus mirificus illustrator accendat. Amen.

Anonym. Teil des voranstehenden Traktats?

15. 233v–235r: *Salomon, Ecclesiastes (exc., 1,2–12,13)*

- . Ecclesiastes: Vanitas vanitatum et omnia vanitas. quid habet amplius homo de universo labore suo quo laborat, sub sole generacio preterit et generacio aderit ...
 (E1) Auffer iram de corde tuo et maliciam a carne tua. Adolescencia enim et voluntas vana sunt (11,10). finem loquendi omnes pariter audiamus (12, 13).

16. 235v: *Lutholdus Torgau, Tauschgeschäft für ein Vikariat*

- (1) Anno domini millesimo Quadringentesimo decimo feria Quarta in octava Penthecosten hora vesperorum factum est in ecclesia cathedrali Ego Lutholdus Torgau altarista in Penczk permutavi altare meum omnium sanctorum in Dresden situm in Capella sancte Crucis pro vicaria in Mysna sancti Bartholomei.

Von der Hand des Hauptschreibers. - Am Rand: 'Nota'. Zahlreiche leere Blätter folgen.

Schreiber : Henricus Kerner de Altenhofen • f.138r.

Schreiber : Lutholdus Torgau • 1410 • f.235v. Ob der Eintrag von Lutholdus selbst geschrieben ist, ist nicht sicher.

Zeitz
 Domherrenbibliothek (DHB) und Stiftsbibliothek (DS)
 DHB, cod. 7 (LXXXVI)

15/2 — 269ff., pap., fol., 31,5x21,5cm

Datierung : 1457, 1470 und später
 Provenienz : Deutschland, Universität Leipzig - Texte von der Universität Padua, deutscher Student in Italien
 Hände : mehrere (?), vielleicht nur eine
 Typ : Universitätshandschrift - moralis philosophia, ars epistolandi (Briefmustersammlung), ars poetica, Dichtung
 Bemerkung : Der Schreiber scheint sich im Lauf der Jahre um Erlernung der griechischen Buchstaben und der humanistischen Minuskel bemüht zu haben.
 Literatur : Bech, S.22–24.

Nr. 56 GRISELDIS

1. 1r–20r: *Sallustius, Catilina (mit Kommentar) — (anon.), Accessus ad Sallustium*
 (1) Omnis homines qui sese natura student Prestare ceteris animalibus summa ope niti decet ne vitam transeant silentio ...
 (2) Ad expediendum viros (*lies: 'terminos'*) rei publice Romani miserunt tres consules Bestiam Albinum et Metellum contra Iugartam regem Affricae qui ... (*Beginn des Kommentars, anderswo lautet das Initium:*)
 (3) Sed ad experiendos terminos rei publice ...
 (E1) luctus atque gaudia agitabantur.
 (E2) Finitus est liber Anno domini M^o CCCC^o LXVII feria quarta post festum conversionis sancti Pauli in universitate Lipczensis studii.
Mit marginalem Kommentar und Interlinearglossen. Der Anfang von Reden und Briefen ist hervorgehoben. - Rest von f.26r und 26v leer.

Schriftwechsel

2. 27r–28v: *Seneca (Ps.), De formula honestae vitae*
 (1) Quatuor virtutum species multorum sapientum sententii diffinite sunt ...
 (E1) compos sui devitet insaniam aut deficientem contempnat ignaviam.
 (E2) Explicit tractatus de virtutibus Senece feria 4a 29 die mensis Augusti Anno LXX°.
 3. 29ra–32v: *Albertus Magnus, Tractatus de plantationibus arborum*
 (1) Rogatu fratrum tractatum brevem ad utilitatem eorum in nomine domini aggrediamur precantes humiliter ... (*Vorrede, ihr folgt ein Kapitelverzeichnis.*)
 29ra (2) Arbores dicimus utiles esse secundum fructum ....
 (E1) Et similiter harum arborum fructus vermes non corrodunt.
 (E2) Explicit tractatus ab Alberto Coloniensi compositus de plantationibus arborum.
 V Ne fiat raptus, Liber plantantibus aptus, Observetur ne cui nequam tribuetur.
Vgl. ZfdA 9 (??) 141. Zweispaltig. - Rest von f.32v leer.

Schriftwechsel

4. 33r–56r: *Augustinus Datus, Elegantiolae*
 (1) Credimus iam dudum a plerisque viris eciam (*'disertissimis' fehlt*) persuasum, demum quempiam artem ...
 (E1) atque que in dies assequeris ad exercitacionem accomoda. Vale.
 (E2) Augustinus feliciter finit.
Rest von f.56r und 56v leer.

- ff. 57r–94v   Briefsammlung**
- 5.** 57r–58v: *Eneas Silvius, Brief an Iohannes Campisius*
 .   Salutem plurimam dicit Iohanni Compano (!) insigni philosopho et amico singulari.
 (1)   Vellem tibi paer (!) singulos dies aliquid scribere, nae (!) mihi ...
 (E1)   tu vale et Arestotilem cum tempus fuerit mittito nulla peccuniarum anxietate
                   perturbatus.
- 6.** 58v–59r: *Eneas Silvius, Brief an Iohannes Peregallus*
 .   Iohanni Peregallo scriptori apostolico.
 (1)   Rem longe maiorem quam possum prestare ex me petis ...
 (E1)   non habui. Vale et me quando id reciprocum est ama.
                   Mit Glossen.
- 7.** 59r–59v: *Eneas Silvius, Brief an Pietro da Noceto ('Satis ad te')*
 .   Petro de Noxetano scriptori apostolico et fratri amantissimo.
 (1)   Satis ad te superioribus diebus scripsi, tum de mea erga te voluntate ...
 (E1)   ut aliquanda teutunicus Eneas fiat ytalicus. Vale.
- 8.** 59v: *Iulianus Cesarini, Brief an Eneas Silvius*
 .   Iulianus cardinalis Sancti Angeli eet apostolice sedis legatus doctissimo viro Enee
                   Silvio de Senis (?) amico carissimo regis Romanorum secretario salutem dicit.
 .   Amantissime Enea. Gaudeo te esse apud serenissimum dominum regem in loco
                   Romanorum in loco honorabili et te digno, licet ut ...
 (E1)   quemadmodum in rebus bohemicis olim me fervere conspexisti. Vale.
                   Bertalot, Initia II 7940. Wolkan I 1, 127.
- 9.** 59v–60v: *Eneas Silvius, Brief an Iulianus Cesarini ('Non cogit me')*
 .   Reverendissimo in Xristo patri domino Iuliano cardinali Sancti Angeli apostolice
                   sedis legato.
 (1)   Non cogit me necessitas sed amor scribere ...
 (E1)   fiant universa. Valet optime diuque me commendatum habete, ut mea fert opinio.
- 10.** 60v–61r: *Eneas Silvius, Brief an Antonio Tedeschi*
 .   Nepoti suo Anthonio. (*am Rand.:*) Suasu inducit nepotem ad studia litterarum.
 (1)   Retulit mihi Iohannes pater tuus, te dum puer adhuc fores miro litterarum amore
                   fuisse incensum ...
 (E1)   cras dicas incipiam. Vale.
                   Am Anfang: 'Epistola ta (?) ad N. non vacantem studiis'.
- 11.** 61r–62r: *Eneas Silvius, Brief an Giovanni Tolomei*
 .   Ptholomeo patruo suo. - (*rot.:*) Laudat vitam rusticam.
 (1)   Elegisti ut audio senectuti tue convenientissimam vitam ...
 (E1)   quibus nec pluvia nocet nec estus. Vale.
                   Bertalot, Initia II 7940. Wolkan I 1, 127.
- 12.** 62r–63r: *Eneas Silvius, Brief an Nicolaus Lundau*
 .   Reverendissimo iurisconsulto Nicolao Lundaw (?).
 (1)   Si numerum epistolarum ultro citroque pensamus, nihil est quod tibi ...
 (E1)   salvum dicito. Tu vale et amicitie nostre tanto tenacior esto quanto simus remo-
                   ciores.
- 13.** 63r–63v: *Eneas Silvius, Epistola ad Leonhardum Laming*
 .   Reverendissimo in Xristo patri domino Leonardo Pataviensi episcopo s.p.d.
 (1)   Quod me tuo conspectui non sepius offero quodque tuas edes non visito ... (*'Quod':*
                   'Idem' cod.)
 (E1)   quia et sum et esse volo semper tuus. Vale.
                   Wolkan I Nr.52.

14. 63v–64r: *Eneas Silvius, Brief an Lupus Valasci de Portugallia*
 . Lupo (über der Zeile: 'Valasci') de Portugallio (!) legum doctori fratri optimo. -
 Eximie amiceque carissime.
 (1) Litteris tuis quas Basilee suscepi (iam annus est) non potui tunc respondere ...
 (E1) non mandatorii, sed mandantis culpe asscribendum erit.
 (E2) Vale tam mei magis memor quam a me remotior, ego pro veteri familiaritate te
 colo observoque.
Bertalot, Initia II 11172. Wolkan I 1, 176–177.
15. 64r–65v: *Eneas Silvius, Brief an Silvio Piccolomini*
 . Genitori suo ('Silvio' eine Zeile tiefer) s.p.d.
 (1) Leteris an doleas mi pater, quod michi sobulem (cod.) dominus dederit ...
 (E1) filiolum suscipe et quidquid egeris mihi rescribe. Vale.
Bertalot, Initia II 10309. Ed. Wolkan I 1, 188–191.
16. 65v–66r: *Eneas Silvius, Brief an Georgius iurisconsultus*
 . Georgio iurisconsulto fratri suo.
 (1) Venit ad me hac hora lator presencium ...
 (E1) quid petat ut ego nosti finge te esse me, et quid tu velles facito. Vale optime.
 (E2) Ex Sancto Vito in Corinthea die XX Ianuarii 1444.
17. 66r: *Eneas Silvius, Brief an Iohannes Anach*
 . Iohanni Oman (über korr. zu: 'Anancti') canonico Tudentino et confratri suo.
 (1) Quod tibi non scribo sepius, causa est tua in rebus meis (über der Zeile:) dilgencia
 ...
 (E1) si facultas preberetur (?), tu si scis emolimenta aliquo honori voluptati beneplacito
 tibi me esse posse, iniuriam feceris amico ni (?) commonueris. Vale.
 (E2) Ex Wyenna die XI Octobris 1443.
Wolkan I Nr.85.
18. 66r–67v: *Eneas Silvius, Brief an Gaspare Caccia*
 . Caspari adolescenti primario s.p.d.
 (1) Oblectant me semper littere tue quas mihi familiariter et ornate scribis. Hee vero
 novissime ...
 (E1) plura scribere non sunt. Cardinali me recommenda et Iacobum salvum dicito. Vale.
Wolkan I 1, 196–98.
19. 67v: *Eneas Silvius, Brief an Adam de Moleyns ('Quo in statu')*
 . Domino Ade de mole anglico apostolice sedis protonotario patri ac amico optimo.
 (1) Quo in statu sit res public Xristianorum vides, lacerata ecclesia est ...
 (E1) mihi non rescribas.
20. 68r: *Eneas Silvius, Brief an Richardus de Valencia*
 . Imperialis secretarius s. p. viro optimo et fratri suo amantissimo Richardo de Va-
 lencia scriptori apostolico.
 (1) Ex plurimis litteris quas ad te mitto une tantum ita felices ut te conveniant ... ('Ex
 plurimis': 'E pluribus' cod.)
 (E1) nisi morem tue voluntati gerere michi note. Vale.
Bertalot, Initia II 7011. Wolkan I 1, 167–168.
21. 68r–68v: *Eneas Silvius, Epistola ad Hieronymum concivem*
 . Domino Geronimo concivi et amico percaro.
 (1) Antique sunt apud me Geronime littere tue ...
 (E1) satis te nosse desiderium meum. Vale.
Bertalot, Initia II 1324. Wolkan I 1, 168–169. Explicit variiert (?).

- 22.** 68v–69r: *Eneas Silvius, Brief an Guiniforte Barzizza*
 . Domino Guiniforto iurisconsulto et domini ducis Mediolani secretario.
 (1) Ex Lepanciis <h>ac preterita hieme ...
Bertalot, Initia II 6884 ('Leponciis'). Wolkan I 1, 171.
- 23.** 69r–80r: *Eneas Silvius, Briefsammlung*
Nicht verzeichnet.
- 24.** 80r–85r: *Eneas Silvius, Brief an den Kanzler der Sophia, Königin von Polen*
 . Venerabili cancellario serenissimo (!) principe Sophie regine Pollonie in Xristo patri.
 (1) Nescio quis tu, numquam te vidi nec qui te intus et in cute noscat inveni adhuc aliquem ...
 (E1) et Indorum. Vale et te si placet emenda.
Rest von f.85r leer.
- 25.** 85v: *Ladislau Postumus, Oratio ad Nicolaum V*
 . Oratio Ladislai regis ac pueri ad Beatissimum papam Pium II (!).
 (1) Maxima est michi hodie pater beatissime voluptas ...
 (E1) prosequi postquam omnia interim quod (!) in humanis subsistam ad dei laudem ecclesieque katholice gloriam et honorem.
Bertalot, Initia II 11681.
- 26.** 86r: *Eneas Silvius, Wenceslaus de Bochow, Epistola ad Iohannem de Bochow*
 . Oratio (!) Wenceslai scriba (!) regine.
 (1) Wenceslaus regine (!) cancellarie scriba Salutem plurimam dicit Iohanni de Rochau (!) fratri Carissimo.
 (2) Pulsas me crebris litteris ...
 (E1) Vale vale et desine me amplius lacesere iniuriis.
Wolkan I 2, 97-99. Rest von f.86v leer.
- 27.** 86v–87v: *Eneas Silvius, Epistola ad Wilhelmum de Lapide*
 . Incipit epistola egregia Enee Silvii Poete contra Leonardum (?) de recommendacione poesis.
 . Eneas S. p. domino Wilhelmo de Lapide militi litterato et strennuo S.p.d.
 (1) Venit ad me hodie tuus Michael meus ymmo noster ...
 (E1) ne litterarum studia contemnat. Iterum atque iterum vale.
 (E2) Ex Wyenna 1 Klas. Iunii Anno M^o CCCC^o XLIIII°.
Wolkan I 1, 326-31.
- 28.** 87v–90v: *Eneas Silvius, Brief an Prokop von Rabenstein (Somnium), Somnium de fortuna*
 . Incipit Somnium Enee Silvii poete lauriati (!) de fortuna.
 . E. S. p. S.p.d. domino Prokopio de Rabenstain militi litterato et prestanti.
 (1) Noctu preterita priusquam me quieti committerem ...
 (E1) Iterum vale mel meum olus Epicuri ac Pitagore ligumen (!).
 (E2) Ex Wienna VI Klas. Iunii Anno M^o CCCC^o XLIIII°.
 (E3) Explicit somnium Enee Silvii poete de fortuna.
Wolkan I 1, 343-353.
- 29.** 91r–94r: *Matteolus Perusinus, Universitätsrede ('Dicturus hoc loco')*
 . Oratio in anniversario studiorum Patavi habita Mathiolus Perusinus absolvit pretore urbis domino Matheo Victurio Patricio Veneto illustri et disciplinarum amantissime et anno Xristi Ihesu I et L et CCCC et M ac eciam V klas. Novembris. Lege feliciter.
 (1) Dicturus hoc loco de divine sapiencie muneribus, donatorem illius invoco ...
 (E1) et nostra ad bonas artes incepta secundet eique sunt laudes infinte. etc.
Bertalot, Initia II 4885.

- 30.** 94r–94v: *Leonellus Estensis, Oratio ad Sigismundum imp. (1432)*
 . Oratio Leonelli Estensis marchionis Ferrariensis ad Sigismundum imperatorem.
 (1) Cum tui celeberrimi nominis splendor atque gloria, serenissime cesar ... ('tui: 'tibi'
 cod.)
 (E1) verum eciam cordis et animi claves suppliciter offert et in manibus collocat tuis.
Bertalot, Initia II 4165.
- 31.** (?): *Troilo Boncompagno, Hochzeitsrede für Nicolò III d'Este und Rizzarda di Saluzzo*
 . Epithalamium domini Troyli in desponsacione Richarde Inclito Nicolao marchione
 (!) Esten(su).
 (1) Quam maximum quamve amplissimum munus hodierno die infirmis humeris desump-
 sisse intelligam ...
 (E1) fiant de prole parentes.
Auch im Clm 78, f.121r–122 (von der Hand des Iohannes Bernh. de Vallibus); ferner in
Basel, UB, F V 27, 130v; Würzburg, UB, M. ch. f. 59, 336r und Zeitz, DS, DHB, cod. 7.
- 32.** 96v–97r: *Gasparinus Barzizius, Oratio ad regem Cypri*
 (1) Si recte a nostris maioribus, illustris rex et princeps serenissime, olim coopertum
 (!) fuit nullam rem esse quam magis sequi oporteat quam ...
 (E1) atque in totam denique domum meam quam gratissimus esse videar.
- 33.** 97r–97v: *Oratio ad dominum Mantuanum*
 (1) Cum dignitatem atque amplitudinem tuam summe esse existimarem ...
 (E1) eadem nos humanitate benivolentiaque prosequaris.
Bertalot, Initia II 3090 (Basel, F V 27, f.130 und 133v–134). Rest von f.97v leer.
- 34.** 98r–99r: *Guarinus Veronensis, Oratio in receptione pretoris Marini (?) Laurini*
 (1) Scio amplissimi patres plerosque maiores mirari, quod in tanto nobilissimorum
 hominum conventu ...
 (E1) oppetere non dubitabo. Vale.
 (E2) Ffinit oracio Guarini Veren(sis (!) dicta Vincene (!) in recepcione pretoris Marini
 lauriani.
- 35.** 99r–99v: *Guarinus Veronensis, Oratio ('Vetus amor noster')*
 (1) Vetus amor noster eo iam evectus est ut neque litteris incendi neque ulla scribendi
 intermissione minui possit ...
 (E1) semper vivere patiaris, Ego vero me tibi commendo. Vale.
 (E2) Finit oratio Guarini.
- 36.** 99v–200v: *Martino Rizzoni, Guarinus Veronensis (Ps.), Hochzeitsrede für Federico Castel-
 barco und Elisabetta Fracastoro*
 (1) Magnum ac singulare munus hodierno die suscipisse (!) me viri clarissimi ac cives
 egregii sentio ...
 (2) Magnum et singulare mundus hodierno die suscepisse me ... (so das Initium bei
 Bertalot)
 (E1) hunc diem carminibus ludis ac coreis concelebritate (!). dixi.
 (E2) Ffinit oracio Guarini (!) Nuptialis.
Bertalot, Initia II 11488 (darunter: Basel, F V 27, f.135v–136).
- 37.** 100v–101r: *Guarinus Veronensis, Oratio ad Nicolaum III (1430)*
 (1) Maximum me diu tenuit desiderium princeps illustris et excelse domine, ut aliqua
 sese occasio ...
 (E1) constancia reliquos mortales superare contendas.
 (E) Guarinus Veronensis dixit penes Ferrariam in pulcri florum regia XVI Kl. May M
 CCCC XXX etc.
Bertalot, Initia II 11756 (auch in Basel, F. V. 27, f.136v–137).

- 38.** 101r–103v: *Leonardus Brunus Aretinus, Oratio in hypocritas*
 . Disertissimi Leonardi Aretini in ypocritas invectiva.
 (1) Ex omni genere hominum quos variis dampnabilibusque viciis ingeniosa et ad malum prona conquinavit improbitas ...
 (E1) In vicia autem aliena curiosus ne sis, sed in tua. Finis.
 (E2) Deo pientissimo laudes.
Bertalot, Initia II 6994. Rest von f.1003v leer.
- 39.** 104r–104v: *Rodericus Santius de Arevalo, Epistola ad Bessarionem*
 . Epistola lacrimosa ac consolatoria Roderici Santii ad Bessarionem patriarcham de miserabili insule Nigropontis diruptione a perfidis Turcis illata.
 . Incipit epistola lugubris ac mestis (!) simul et consolatoria de infelice expugnatione ac misera irreptione et invasione Insule Euboye dicte Nigropontis a perfido crucis Christi hoste Turcorum impiissimo principe et tyranno nuper inflictata. Ad reverendissimum ... Bessarionem ... Cardinalem Sabinum et patriarcham Constantinopolitanum Edita a Roderico Santii episcopo Palentino Hispano pro sanctitate domini Pauli secundi pontificis maximi in Castro suo sancti Angeli de urbe Castellano.
 . Reverendissimo in Cristo patri ac clarissimo et sapientissimo viro domino domino Bessarioni ... Rodericus Santii utriusque iuris doctor et arcium professor Episcopus Palentinus Hispanus ...
 (1) Audivi et conturbatus est venter meus, a voce gemitus mei contremuerunt labia mea ... (*Habacuc 3,16 'audivi et conturbatus est venter meus ad vocem contremuerunt labia mea...'*)
 (E1) Ceterum piissime pater, quo pacto ego in hac pa... (*endet unvollständig*)
Bertalot, Initia II 1654. Zwei Blätter fehlen.
- Schriftwechsel (Humanistica)*
- 40.** 105r–107v: *Nicolaus Siculus OESA, Oratio in funere Prosperi Columnae card. (1463)*
 . Oratio funebris pro domino reverendissimo cardinalis de Columnna.
 (1) Celebratur hodierna die funus preclarissimi domini deque me optimi meriti cardinalis Columnpensis ...
 (E1) commissam habere velitis. Finis.
Bertalot, Initia II 2099.
- 41.** 107v–108r: *Oratio ('Cogitanti michi sepenumero')*
 (1) Cogitanti michi sepenumero ac memoria vetera repetenti, viri prestabiles ornatissimique, quod parens ille rerum mundique fabricator deus interr (!) omnia gubernat ...
 (E1) pre gaudio clamare liceat: Benedictus qui venit. In nomine domini vivat rex centipolitanus. Vive in eternum.
Bertalot, Initia II 2329. Nach dieser Hs. ed. Wattenbach, Anz.f.Kunde der Dt.Vorzeit 26 (1879) 203–204.
- 42.** 108r–110r: *Udalricus Gossembrot, Brief an Ulrich Riderer*
 . Clarissimo ac spectatissimo viro domino Ulrico Riderer doctori prestanti Frederici cesaris divi augusti Secretario ac oratori famosissimo Udalricus Gossenbrot se humillime plurimumque commendat.
 (1) Pre excellentum virtutum vestrarum, prestantissime domine, crebro et periocundo rumore compulsus perscribere ...
 (E1) consuetudinis vestre racio hortatur atque admonet.
 (E2) Ex alma Roma.
Ed. Wattenbach??

43. 110r–111r: *Sallustius (Ps.), In Marcum Tullium Ciceronem declamatio*
 . Oratio invectiva Sallustii contra Ciceronem.
 (1) Gravi et iniquo animo maledicta tua paterer ...
 (E1) fidem habens.
44. 111r–113r: *Cicero (Ps.), In Gaium Sallustium Crispum controversia*
 . Oratio Invectiva tullii contra Salustium et responsio.
 (1) Ea demum magna voluptas est, Crispe Salusti ...
 (E1) si qua ego honeste effari possim. etc.
45. 113r–115r: *Cicero, Pro rege Deiotaro (1–22)*
 . Oratio Marci tullii pro deiotaro rege.
 (1) Cum in omnibus causis ... (*'in' fehlt?*)
 (E1) Et fratres meos, inquit, quod erant conscii, in vincula deiecit.
46. 115v–117r: *Iordanus Ursinus, Oratio ad Fridericum III*
 . Oratio Iordani Ursini habita pro universitate Pad(uana) ad Fredericum tertium Romanorum imperatorem.
 (1) Si quos decet, invictissime cesar, colere sacratissimum numen inclite maiestatis tue ...
 (E1) ferrea belligera claudentur limina Iani. Finis.
 (E2) Acta Padue Anno M^o CCCC^o LII° Nonas Ianuarii.
47. 117r–117v: *Iordanus Ursinus, Oratio ad Nicolaum V (fragmentum)*
 . Oratio Iordani Ursini ad sanctissimum dominum nostrum papam Nicolaum quintum.
 (1) Cum animadverto beatissime pater Nicolae apud inclitos pedes sanctitatis tue constitutum ...
 (E1) se vidisse sanctam Iherusalem descendentem de celo, multo ante pronuncciat. Cuius menia (*Abbruch*)
Bertalot, Initia II 2967. Rest von f,117v leer. Sieben Blätter herausgerissen.
48. 118r–155v: *Cicero, Ad familiares (I–IV)*
 . M. T. Ciceronis epistolarum (*'familiarium' eingefügt*) liber primus feliciter incipit.
 . Ad Lentulum proconsulem.
 (1) Ego omni officio ac potius pietate erga te ...
 (E1) M.T. Ciceronis epistolarum familiarium liber quartus explicet.
49. 155v–158r: *Cicero (Ps.), Pridie quam in exilium iret*
 . Oratio Marci Tulli Ci. ad equites romanos priusquam in exilium iret.
 (1) Si unquam ante (?) inimicorum impetum propulsare ac propellere me cupistis ...
 (E1) vera virtute conservetis.
 (E2) Oratio M. Tullii Ciceronis explicet feliciter.
ed. Müller, IV 3, 425ff. (?)
50. 158r: *Cicero, Ad familiares (I 6, excerptum)*
 . M.T.C. Publio Lentulo.
 (1) Que geruntur (!) accipies ex Pollione, qui omnibus negociis interfuit ...
 (E1) non fallam opinionem tuam. Vale.
Rest von f.158r und 158v leer.

- 51.** 159r–160v: *Paulus II, Bulla anni iubilaei (1470)*
- . Copia bulle Anni iubilaei.
  - . Paulus episcopus servus servorum dei ad perpetuam rei memoriam.
  - (1) Ineffabilis providencia summi patris qui pro redempcione humani generis ...
  - (E1) se noverit incursum.
  - (E2) Datum Rome apud sanctum Petrum Anno incarnationis dominice Millesimo quadringentesimo septuagesimo terdecimo Kl. May pontificatus nostri Anno sexto.
- Pastor, Geschichte der Päpste., II 385 n. 1. Rest von f.160v und 161 leer.*
- 52.** 162r–171v: *Eneas Silvius, De curialium miseriis*
- . Enee Silvii de curialium miseria tractatus.
  - . Incipit tractatulus de miseria curialium editus per preclarum virum dominum Eneam de Picalominibus (!) Silvium de Senis poetam laureatum ac serenissimi principis domini Frederici V. (!) Romanorum Cesaris semper augusti Secretarium (*am Rand: 'et postea qui (!) summi sacerdotii gradum (!) functus est et Pius 2us appellatus'*) ad reverendum patrem dominum Iohannem de Eych modernum Eystetensem episcopum dignissimum.
  - . Eneas Silvius Poeta s. plurimam dicit domino Iohanni de Eych perspicaci et claro iurisconsulto. Stultus esse qui regibus serviunt vitamque <tum> infelicem tum miserrimam ducere. (*Teil der Adresse*)
  - (2) Curiales vereor ne qui me arguant mihiq; maledicant. Si hac epistola quam tibi sum scripturus ... (*in dieser Gliederung die Hs.*)
  - 164r . Incipit 2a pars de potencia rubrica.
  - (3) Atque iam satis de honore sit datum (!), nunc ad potenciam transeamus ...
  - 164v . Incipit tertia pars de diviciis.
  - (4) Nunc divicias prosequamur ...
  - T . Incipit Quarta pars de voluptatibus que subdividuntur quinque in partes.
  - (5) Ex quibus ni fallor monstratum est stulti operam dare qui propter opes principibus famulatur. Nunc admonet tempus ut de voluptatibus disseramus ...
  - 168r . Incipit Quinta pars principalis.
  - (7) Ceterum cum ab inicio dixerim quosdam esse ...
  - 165r (E) ... hec de diviciis libasse sufficiat.
  - (E1) et stultus. Vale vir nisi ex curialibus unus esses meo iudicio prudens.
  - (E2) Deo gracias. (*z.T. in griechischen Buchstaben*)
- Wolkan I 1, 453–487. Der humanistische Stil der Schrift wich immer mehr und ging in gotische Kursive über.*
- 53.** 172r–188v: *Eneas Silvius, Brief an Ladislaus Postumus (De liberorum educatione)*
- . Serenissimo principi domino Ladislao Pannoniarum ac Bohemie regi et potentis Austrie duci domino suo Eneas episcopus Tergestinus.
  - (1) Si quem virtuti operam dare totumque se bonis prebere artibus oporteat, hunc esse te, Ladislae ...
  - (E1) ut aliarum opusculi parvum cupidissimus videre. Vale.
  - (E2) Vale ex Nova civitate Mense Februarii M CCCC L^o.
  - (E3) EASIK ESAΦINIS.
  - (E4) Ffinit tractatulus Per Eneam Silvium compositus Ad Ladislaum regem Bohemie adhuc in puerili etate contitutum.
  - (E5) DEO GPATIAS.
  - (E6) ENEAS SILVIUS ORATOR INCLITUS PAPA PIUS DICTUS.
- Wolkan II Nr.40. Siehe Worstbrock, VL² II 7, 642–643. Rest von f.188v leer.*

ff. 189–262 Zweispartig**54.** 189r–190v: *Guarinus Veronensis, Oratio in inchoandis Ferrariae studiis*

. Clarissimi viri et Oratoris eloquentissimi Gwarini Veronensis in inchoandis Ferrariae studiis oratio feliciter incipit Regente tunc Marchione estensi Leonello.

(1) Doleo sepenumero magnanime princeps presul et rector observandi doctores et reformatores sapientissimi cives et viri spectabiles adolescentes studiosissimi, doleo inquam ...

(E1) laudesque manebunt. etc. Dixi.

Graeca in griechischer Schrift.

55. 190v–192ra:

Guarinus Veronensis, Oratio pro studio Ferrariae inchoando

. Cl(arissi)mi V(iri) Guarini Veronensis oratio habita pro fausto et felici studio inchoando Regente illustrissimo Leo(nello) M(archione) Es(tensi).

(1) Miraturosque plerosque ac me forsitan accusaturos existimo ... (*var.lect., Bertalot:*)
Miraturos plerosque ac me forsitan accusaturos arbitror ...

(E1) principi autem nostro laudem gloriam immortalitatemque comparabitis etc. Dixi.
Bertalot, Initia II 12040 (Überlieferung!). - Rosmini, Vita e disciplina..., 145 b oratio IV.

56. 192ra–195va:

Franciscus Petrarca, Griseldis

. Fabula Griseldis (!) et Waltheri ex Boccacio per d. v. Franciscum e Materno Eloquio in latinum traducta.

(1) Librum tuum quem nostro materno eloquio ut oppinor olim Iuvenis edidisti o (?)
Nescio quidem unde aut qualiter ad me delatum vidi ...

192va (e) ... hoc est an historiam scripserim an fabulam, Respondebo illud (!): fides penes autorem meum scilicet Iohannem. Hec prefatus incipio. (*Absatz*)

(2) Est ad Itale (!) latus occiduum Vesulus unus ex Apenini iugis mons altissimus et qui vertice nubila superans, liquide sese ingerit etheri ...

(E1) Abunde constantibus viris conscripserim (!), quisquis is fuerit qui pro deo suo sine murmure paciatur, quid pro suo mortali coniuge rusticana hec muliercula passa est etc.

57. 195va–197vb:

Laurus de Palazolis, Oratio facta pro recessu magnifici Matthiae Victoris

. Clarissimi utriusque iuris doctoris domini Lauri de Palazolis oratio facta pro recessu magnifici M. Victoris pretoris melitissimi (!) 2a die May Anno 1450.

(1) Iubent hii cives omnes quos in tanta frequentia vides ...

(E1) et tue magnificentie se humiliter commendatum facit.

(E2) Dixi. deo gracias.

Bertalot, Initia II 10143 (diese Hs. und Berlin, SPK, Lat. fol. 486, f.101v–1904). Rest der Spalte 197vb leer.

Schriftwechsel (Humanistische Minuskel)

58. 198ra: *Guarinus Veronensis, Brief an Martino Rizzoni*

. Guarinus Veronensis amantissimo Martino S.p.d.

(1) Tue ex Bononia littere mirari videntur ...

(E1) ad ins cribendum incita. Vale suavitas mea.

59. 198ra–198rb:

Guarinus Veronensis, Epistola ad Bartholomaeum Peregrinum ('Si tu')

. Guarinus Veronensis Barto. Peregrino S.p.d.

(1) Si tu ac tui valetis, bene est, ego quidem valeo. Hanc vel pestem ...

(E1) fallamus hoc tempore. Vale.

60. 198rb–198va:

Guarinus Veronensis, Epistola ad Bartholomaeum Peregrinum ('Mirum in modum')

- . Guarinus Veronensis Barto. meo Peregrino S.p.d.
 (1) Mirum in modum tue me delectarunt littere. Quandam enim ...
 (E1) procul non sumus. Vale mea suavitas. Ex valle Polivella (!) VII idus Octobris.
Bertalot, Initia II 12084.

61. 198va–198vb:

Guarinus Veronensis, Epistola ad Bartholomaeum Peregrinum ('Quantus sit')

- . Guarinus Veronensis Barto. meo Peregrino S.p.d.
 (1) Quantus sit nostre amicitie cumulus cum aliis permultis, tum hoc uno intelligo ...
 (E1) quando sua virtus immortalitate dignissima est. Vale et me ama. Ex valle Polivella (!).

62. 198va, 200ra–200rb:

Guarinus Veronensis, Brief an Emanuel Chrysolaras

- (1) Unas litteras abs te nuper iocundissime pater litteras accepi suavissimas ...
 . (f.199 enthält die Cicero–Briefe.)
 (E1) et me illo eximio et singulari amore ames. Vale ex Florencia VIII (?) no. oc.

63. 199ra–199vb:

Cicero, Ad familiares (IV 1–4)

- . Incipit quartus ad Servilium Sulpicium M.C. S.D. Servilio Sulpicio.
 (1) Contrebatius familiaris meus ad me scripsit ...
 (2) Ad XVI Kalendas Maias cum in Cumano ...
 199rb (3) Vehementer te sollicitum esse eciam in communibus miseriis ...
 199va (4) Accipio excusacionem tuam, qua usus es ...
Rest der Spalte 199vb leer.

64. 200rb–200vb:

Leonardus Iustinianus, Ad Cypri reginam picture laus

- . PROS THYTHES KUPROU BASILIOS (!) Z(OMEGA) CPTUOSST (!)
 CR(OMEGA) MIOP idest Ad Cypri reginam picture laus etc.
 (1) Mecum nuper cogitabam, quid facerem quod et mei erga maiestatem tuam amoris ...
 (E1) in ipso tibi puerperio ante locare contingerit (!). Vale.
Bertalot, Initia II 11794.

65. 200vb–203va:

Leonardus Brunus Aretinus, De studiis et litteris ad Baptistam de Malatestis

- (1) Compulsus crebro amore (!) admirabilium virtutum tuarum scribo ... ('amore': 'rumore' Bertalot')
 (E1) et currentem ut aiu<n>t ad gloriam cohartari (!). Vale. Finis.
Bertalot, Initia II 2490. Baron, 5–19.

66. 203vb–204ra:

Morbisanus Magnus, Epistola ad Pium II

- . Copia epistole misse per Theucrorum ... domino nostro pape.
 . Marbasianus Heberilesi cum fratribus Carabi et Visdahit Imperatoris organi Collaterales pugiles et in partibus Achaye Dominii domini Magno Sacerdoti Romanorum Iuxta merita dileccionem.
 . Marbasianus herebi Mesi cum fratribus ca et vi.
 (1) Nuper auribus nostris intonuit quod in partibus Ytalie ad preces et postulaciones Venetorum ...

- (E1) circa Croaciam et Dalmaciam visitare.
 (E2) Data anno Machometi VII XLX introitu mensis cel cleu (*über der Zeile: 'caldeni'?*)
Toffanin (ed.), Pio II. Lettera a Maometto, 181–82.

67. 204ra–204vb:

- Bessarion cardinalis (?)*, *Epistola ad Franciscum Foscarum*
 . Epistola missa principi Venetorum ab imperatore Constantinoplit(ano) post eius destructionem.
 . Illustrissime et excellentissime princeps.
 (1) Distuli ante hunc diem infelicem et calamitosam urbem nostram Constantinopolim ...
 (E1) curam solitudinem recusabo. Valeat celsitudo XIII Iunii 1453. Laus Xristo.
Bertalot, Initia II 5041.

68. 204vb–205va:

- Thaddeus Quirinus*, *Oratio pro suo senatu ad Fridericum III (1452)*
 . Oratio pro senatu Venetorum habita ad Fridericum tercium imperatorem serenissimum.
 (1) Cum multa sint gloriosissime cesar auguste, que ab immortalis deo nostra respublica ...
 (E1) non cessisse, sed cum tuis eciam contendisse.
 (E2) Dixi penes Laurentum XIII Klas. Iunias.
Bertalot, Initia II 3671 (Ambr. C 145 inf., f.114v–115). f.204vb Rubrik nicht lesbar.

69. 205va–208rb:

- Bernhardus Iustinianus*, *Oratio pro suo senatu habita ad Fridericum III*
 (1) Etsi nullum fere honoris aut officii genus ...
 (E1) dare poss(it).
Bertalot, Initia II 6538. f.206v Schriftwechsel (gotische Kursive).

70. 208rb–210ra:

- Leo Baptista Albertus*, *Poggius Florentinus (Ps.)*, *De coniuratione Porcaria (1453)*
 . Pogii ad v(?) de Stephano Porcario.
 (1) Etsi ad vos que per hos dies hic apud nos gesta sunt rumoribus esse delata non dubite (!) ...
 (E1) consilia in diem capturus pendeam (?).
 (E2) Vale, datum Rome XIX Klas. Februarii 53.
Bertalot, Initia II 6163.

71. 210ra–211vb:

- Hieronymus de Vallibus*, *Universitätsrede*
 (1) Superiori die, pretores illustres et vos patres prestantissimi ...
 (E1) emolumento esse possitis.
 (E2) Hieronymus de Vallibus Paduanus.

72. 211vb–212rb:

- Laurus de Palazolis*, *Gratiarum actio in studio Perusino*
 . Accio graciarum.
 (1) Discrucior animo prestantissimi patres quom (?) michi nunc Ciceronis sententia de agenda graciis ...
 (E1) dignissima nobis dy memoresque ferant nostri etc.
Bertalot, Initia II 4994.

In humanistischer Minuskel

- 73. 212vb:** *Phrases*
 (1) Deo laudes eterne sint. / A me autem cum paulum ocii nacti erimus, uberiores litteras expectato ...
 (E1) Quid michi iocundius quam ...
 (E2) aut scribere ad te aut quas legere litteras.
Rest von Spalte 212rb leer.

- 74. 212va–212vb:**
Guarinus Veronensis, Epistola ad C. Madium
 (1) Quanta me benivolentia et caritate usque a puero complectaris ...
 (E1) que pretera exornaciones intimarent, eas facile prospicias.

- 75. 213ra:** *Guarinus Veronensis, Oratio in Ciceronem de officiis*
 (1) Antequam ad hunc locum et ornatissimum cetum ...
 (E1) et familiaribus utilitatem leticiamque pariant.
Bertalot, Initia II 1276 ('Antequam ad ...'; Überlieferung).

- 76. 213rb–214rb:**
Guarinus Veronensis, Prooemium statutorum Vincentiae
 (1) Divina sepius opera contemplanti michi hominis ipsius venit in mentem cuius mi(ri)fica figura ...
 (E1) laudesque manebunt.
Bertalot, Initia II 5116. f.213rb Rubrik (?).

- 77. 214rb–215ra:**
Guarinus Veronensis, Oratio pro Paulo Truno
 (1) Memini pretor amplissime viros magnificos insignesque pretores in hoc ornatissimo loco multotociens ...
 (E1) nomenque tuum laudesque manebunt.
Bertalot, Initia II 11840.

- 78. 215ra–226rb:**
Poggius Florentinus, Epistolae
f.219: Epistola ad Antonium Luscum (Bertalot, Initia P10755). f.221–222: Invectiva in Franciscum Philelphum (Bertalot, Initia P9384).

Schriftwechsel, einspaltig

- 79. 227r–230v:** *Eneas Silvius, Brief an Prokop von Rabenstein (Somnium)*
 . Eneas Silvius Poeta Salutem Plurimam dicit P. militi litterato et prestanti.
 (1) Noctu preterita priusquam me quieti committerem ...
 (E1) Iterum vale mel meum olus epicuri ac pitagore ligumen. Ex Vienna VI Klas. Iulias Anno M^o CCCC^o XLIII°.
Wolkan I 1, 343–353. Vgl. oben f.87v. - Rest von f.230v leer. Fünf Blätter ausgerissen.

Schriftwechsel, zweispaltig

- 80. 231ra–245vb:**
Eneas Silvius, Historia de duobus amantibus
 . Eneas Silvius laureti poete de amore.
 . Magnifico ac generoso militi domino Caspari Slick domino Novi Castri cesareo cancellario ac terrarum Egre cibitique (!) capitaneo domino suo precipuo Eneas Silvius poeta Imperialis secretarius S.p.d. et sese reddidit commendatum.
 (1) Marianus Zozinus Senensis conterraneus meus vir tum mitis ingenii ...
 231va (e) ... non latet igneam favillam. Vale et <ut> soles ama.

- . Eneas Silvius poeta Imperialisque secretarius Marino (!) Zozino utriusque iuris interpreti et concivi suo.
- (2) Rem petis haud convenientem (*verbessert aus: 'inconvenientem'*) etati mee, tue vero et adversam et repugnantem ...
- 232ra (e) ... attentus auditor esto.
- (3) Urbem Senam unde tibi et michi origo est intranti Sigismundo Cesare (!) quot honores ...
- (E1) quod longe plus aloes quam mellis habet.
- (E2) Vale ex Vienna etc. Anno 1444.
- V Ffnis adest more (?) vobis iam dico valete.
- ed. Wolkan I 1, 353–393. ed. Morall, 1988. Rest von f.245v leer.*

Humanistische Minuskel, einspaltig

81. 246r–248v: *Salutaris poeta, Ethica*

- (1) Aurea lux oritur pratium pete collige flores ...
- (E1) Floreat huius honor carminis atque decor.
- (E2) Salutaris poeta explicuit.
- Walther, Initia 1798; Henkel, Schultexte, 300–301.*

82. 249r–254vb:

- Iesus poeta (?), Carmen*
- (1) Surrexisse patet viciorum viscera flamma
Arentes humanas que male corda favent
- (E1) Tu solus rex es nutu qui cuncta gubernas
- (E2) Imperium solus gloria lausque tibi.
- (E3) Amen. - Explicit Ihesus poeta.
- Walther, Initia (?) Ab f. 253v zweispaltig. - Rest von Spalte 254vb leer.*

83. 256ra–262rb:

- Accessus ad comoedias Terentii, De narratione poetica*
- (1) Comedia est villanus cantus vel vel villana laus quia tractat de submissis et rusticanis rebus. Dicitur (?) aconias grece quod latine ville sonat, et eda quod est cantus, vel potest dici a comestione, quia post comestionem in theatro audiebantur comedie ...
- (2) Tragedia vero est cantus fetidus turpis et dolorosus. Dicitur (?) atragos grece idest caprinus veö hircinus, non quia poeta de hircis scriberet ...
- (3) Sathira est carmen reprehensorium vel correpcio rehrehensoria ...
- (4) Egloga vero est sermo pastoralis et caprinus ...
- (5) Tria erant loca Rome in quibus fiebant ludi, primum dicebatur circus ...
- 255rb (6) Consueverunt autem comici poete ante comediam ponere succinctum argumentum ...
- (7) Ad introduccionem fabulosam prime comedie accedamus premissis tamen prius nominibus, que in eadem comedia continentur cum eorum aliquali noticia. Persone qui in hac comedia introducuntur quatuordecim sunt dempto Calio pio, qui secundum aliquos in fine cuiuslibet comedie loquitur populum valedicendo. Et quia de Criside et Phania ...
- 255va (8) Simo senex civis Atheniensis fuit multe pericie et eloquencie ...
(*Behandelt werden folgende Komödien: Andria, Eunuchus, 'Heautontimerumnon', 'Hechira', Phormio*)
- (E1) Et in hoc finem peroptatum comedia nanciscitur.
- (E2) Ffinit Phormio ulitma Comedia.

84. 262rb: (*Anhang*)

- (1) Andrum Critonem ruralem dicimus laborem
- (E1) ... petebat etc.
- Rest vom f.262r und 263–265 leer.*

. Carus eras cunctis dexteritate tua.
 . Te pius hoc frater decoravit honore sepulchri
 (E1) Dulcis Otho multis gemitu cum lachrimis.
Lodovico Carbone schrieb die Hs. Oxford, Bodl., D'Orville 146.

90. 266v–267r: *Nicolaus Pragmaticus (?), Epitaphium Georgii Spigel*

. Domini Georgi Spigel Iuris utriusque doctoris celeberrimi Elogium. (rot)
 (1) Pontificum leges: civilia iura tenebam
 . Insignis doctor, sanguine natus eques
 . Ecclesię primos tetigi libicenses honores
 . Praesulis excepto nomine: primus eram.
 . Sic mihi cedebant titulis pro talibus omnes
 . Ut solet aspectis cedere quisque deis.
 . Adde orator eram, quod iudicis imperialis
 . Sedis: doctorum lucida signa ferens.
 . At Misena mihi cum sit provincia tantum
 . Natus sum Grunaw, quę mea terra fuit.
 . Non procul hac distat terra Germania maior
 . Ut posset nomen certius esse loci.
 267r . Sto sanus biduum, sed tunc examine facto
 . post: cito mors nostros abstulit atra dies.
 . Essem quod speculum, me dicit prima Spigellum
 . Aetas, hoc gaudet nomine nostra domus.
 . Leges me docuit sacras moresque Catonis
 . Felsina: me sepelit funere moesta meo
 . Non lachrymas spargat: non tundat pectore Grunaw
 . Cęlestes revocant me super astra dei.
 . Non dicat solitas in numina nostra quęrelas:
 (E1) En mihi num melior quam fuit ante locus.

91. 267r: *Nicolaus Pragmaticus (?), Elogium de morte Georgi Spigel*

. Elogia de morte d. Georgi Iuris utriusque doctoris dignissimi Bononiae mortui
 repente post suum examen. (rot)
 (1) Quid me nunc veteres cogis renovare dolores?
 . Et lugubrem tristi carmine flere modum?
 . Cum dolor hic Caspar iam sit notissimus omni
 . In Latio, et nostras Graunaw bibat lachrymas
 . Quando immature nostrum rapuere sorores
 . Spigellum. et rupit antropos atra colum
 . Quem postquam Elisiis non est revocare potestas
 . Hic velles nostris vivere carminibus
 . At tibi me est est equum semper parere, nec ultra
 . Quę iubeas fas est limina ferre pedem
 . Si quam igitur nostrae lachrymę fecere lituram
 . Languescens animi scito fuisse notas
 . Nam quis te subita consumptum morte Georgi
 . Dicet, et a lachrymis temperet ipse suis
 . Tanta tibi vivo coniunxit gratia amicos
 . Res mira est, omnes tristia fata dolent.
 . Heu numquam supera ad nostras Germania terras
 . Misset te. Sic si rapiendus eras
 267v . Hic simul ac veterum versasti iura Quiritum
 . Et didicit codices optima lingua sacros.
 . Tandem inter nostros placuit sententia patres
 . Ut caperes meritis praemia digna tuis.
 . Ergo tuum solito caput est diademate cinctum,

. Factus et es iuris doctor utroque nitens.
 . Nec mora: fatales tetigerunt stamina Parce
 . Inieritque nigras mors inopina manus
 . Sed licet instabiles aura privaverit artus,
 . Ille tamen Christi dormitat usque sinu.
 . Quem pariter docuit rapuitque Bononia? Civem
 . Ediderat domino Gruna beata suo
 . Verum igitur flavos iam nunc depone capillos
 . Et tua continuis fletibus ora riga,
 . Quos non praesiterant foelicia lumina vivo
 . Fac duplices luctus sentiat esse sibi.
 . Si quae vestra solent praecordia tangere curae
 . Vosque poetarum detinet atra lues,
 . Huc o Pierides redimite tempora vitta,
 . [Hunc Italię gentes Augusti a iudice missum] (am Rand: 'vacat')
 . Dirigite. en vestro decidit ille choro
 . Hunc Italię gentes Augusti a Iudice missum
 . Accipiunt: oculus Caesaris iste fuit
 . Et nunc obscuras Libicis ecclesia vestes
 . Indue: nec tardes orba parente tuo.
 . Tuo vero in terra Caspar lenire dolorem,
 . Incipe: Sat magno est sic placuisse deo.

92. 267v: *Nicolaus Pragmaticus* (?), *Epitaphium Georgi Spigel*

. Nicolaus pragmaticus. (rot)
 (1) His extollit scriptis Nicolaus gloriam tuus
 . Qui tuis praesidiis deditus et studiis
 . En his versiculis suum testatus amorem
 . Nam tanto rerum clumine dignus eras.

Humanistische Minuskel

93. 268r: (anon.), *Versus de sancto Hieronymo* (5, excerptum) — *Franciscus Thebaldus, Versus de Hieronymo*

. Epithaphium beati Hieronimi. (rot)
 (1) Hieronimus doctor lati(i) clarissimus autor / Usibus ecclesie (!) trivit sua tempora vite / ...
 (E1) Nunc te Roma tenet te templo virginis orat.

Lambert, BHM IIIB Nr.935 (30 Verse). - Im 'Hieronymianus' des Iohannes Andreae als Verse des Franc. Thebaldus enthalten (vgl. FS Koch, 1926, S.267) [Göber]. Walther, Initia 8165. Steht nach der Überschrift zur 'Vita Malchi'.

94. 268r–268v: *Hieronymus, Vita Malchi* (mit Epitaph)

. Epistola beati Hieronimi ad monachum captivum. (rot, darunter die Verse des Epitaphs)
 (1) Qui navali prelio dimicaturi sunt, ante et in portu et in tranquillo mari flectunt uib(er)nacula (?) remos ... (Vorrede)
 (2) Maronias triginta ferme milibus ...
 (E1) hominem Xristo deditum posse mori, non posse superari.
 (E2) Explicit feliciter.

Lambert, BHM II Nr.263 (ohne diese Hs.). Mit ausführlicher Glossierung. Als Abschluß des Bandes eine sehr schöne Wahl. - Ist f.269 leer?

Zeitz
Domherrenbibliothek (DHB) und Stiftsbibliothek (DS)
* Stiftsbibl., cod. 51 (LXXVIII) (Petr.????)

15 (?) — ff., pap.,

Provenienz : Deutschland (?)

Literatur :

Zwickau
Ratsschulbibliothek (RB)
BBBB 1

17 — ff., pap.,

Bemerkung : scheidet aus (17.Jh.)

Literatur : Kristeller, Iter III 442b. (440a: Alphabet. Verzeichnis der Hss.: Manuscripta et chartae palantes Bibliothecae Cygnea ...' von Jo. Jerem. Crudelius (1 hssl. Band).

Nr. 1   AFRICA

Nr. 2   EPISTOLAE METRICAE

1. ? :   *Franciscus Petrarca, Africa*

2. ? :   *Franciscus Petrarca, Epistolae metricae*

Zwickau
Ratsschulbibliothek (RB)
XXIV V 10

15/2 — 180ff., pap., Kl.fol.

Provenienz : Deutschland
Einband : Holzdeckel mit Lederbezug (Stempel, Beschläge)
Einträge : Am dem Einband: 'Liber Francisci Petrarche laureati poete de remediis prospere et adverse fortune'. - Vorsatz vorn: Perg.-Doppelblatt (scholastischer Text), hinten Perg.-Fragment (bibl., theol. Text).
Typ : De remediis-Handschrift (Epitome)
Bemerkung : f.1-4 leer. - Zweispaltig.
Literatur : Kristeller, Iter III 442b.

Nr. 1 DE REMEDIIS UTRIUSQUE FORTUNE [*Epitome 'obiissent'*]

1. 4ra-172ra: *Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune [Epitome 'obiissent']*
- (1) Cum res fortunisque hominum cogito inter totque et tam subitos rerum motus nichilque ferme fragilius mortalium vita, nichil inquietius inuenio ...
- (e) ... ac parcium proportione formosa. Explicit prologus. (*rot:*) De etate florida.
- (2) Etas florida. G. Multum superest vite. R.: En prima ...
- 83va (e) ... O felix nisi te spes ista fefellerit.
- . Explicit primus liber Francisci petrarche de remediis prospere fortune. (*Rest der Spalte leer*)
- 84ra (3) Ex omnibus que vel michi lecta placuerunt vel audita ...
- 88ra . De deformitate corporis. (*rot*)
- (4) Egisse mecum nimis illiberaliter naturam queror ...
- (E1) quoniam multi felicius obituri fuerint, si sine filiis obissent.
- (E) Explicit secundus liber Francisci petrarche laureati poete de Remediis adverse fortune.
2. 172v-180v: *Tabula zu 'De remediis utriusque fortune'*
- (1) Adolescencia florida ... Agrum fertilem ...
- Zweispaltig.*

Gotha
 Forschungsbibliothek (FB)
 Chart. A 869

15/2 — 48ff., pap., fol., 28x20cm

- Datierung : 1471
 Provenienz : Deutschland, Freiburg
 Einband : Pappereinband
 Hände : eine
 Einträge : f.1v Anpreisung des Codex von Maugérard (Traube/Ewald 382); Schenkungsvermerk f.25r; Schreibervermerk 9r, 44r. - Zahlreiche Marginal- und Interlinearglossen bis f.44v.
 Typ : Universitätshs., ars poetica
 Bemerkung : MF f.26v-27r. - Der Petrarca-Brief stimmt mit Augsburg, Öttingen-Wallerstein, II Lat. 1 2° 103, 155r (Basel nach 1459) überein; Herkunft beider: Basel/Freiburg; Universität Basel??
 Literatur : Jacobs I 224-25. Schipke, Die Maugérard-Hss., 109-112. Kristeller, Iter III 394. Traube/Ewald S.370. 382.

Nr. 6   EPISTOLA AD GIBERTUM GRAMMATICUM (FAM., VII 17)

1. 1r: *Inhaltsverzeichnis*
 .   ... In isto libro continentur infra (intra Schipke) scripta videlicet Marcii (!) Tullii paradoxa. Moretum Virgilii. Epistula Francisci de Tetrache. Flaccus brevitatis vite. Virgilius de viro bono. Virgilius de est et non. Virgilius de Venere et Bacho. Virgilius de littera pictagorea (?) sive Y. Virgilius de ortulo. Ovidius in Rusticum. Lentulus de statura Christi. Florii epistula de rethoricis discriminibus. Oracii de arte poetica. Marcus Tullius Cicero de senectute.
Außerdem Federproben. - Teilweise geänderte Reihenfolge.
2. 2r-9r: *Cicero, Paradoxa Stoicorum*
 (E1)   Laus cuncti potenti per Georgium Rdetem (!?) anno 1471° In friburgo Marcus Tullius Cicero de paradoxis liber explicit Diis fero peraratis (?).
3. 9v-19r: *Horatius, Ars poetica*
 .   Oracii Flacci de artepoetica liber incipit. (Überschrift)
 (E1)   Oracii flaccii (!) de arte poetica liber explicit.
f.19v-21v leer.
4. 22r-25r: *Vergilius (Ps.), Moretum*
 .   In domini nomine Amen. Moretum Virgilii Publii feliciter incipit.
 (e)   ... finis. (*Von anderer Hand:*) Telos. Abeunt studia in Vitam si (?) tales evadimus quales legimus.
 (E1)   Dem ehrsamen und weisen Hansen Steinmezen regis Curiensis iam Herbipoli monachus (!) monasterio minorum.
5. 25v-26r: *Horatius, Carmen IV 7*
 25r   .   Manrio (!) Torquato de vite humane brevitae per (?) comparacionem temporis hec.
 (1)   Diffugere nives ...

6. 26v–27r: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Gibertum grammaticum (Fam., VII 17)*
 . Pro informandis curandisque iuvenibus utilis doctrina Francisci de Thethrarce (!) adolescentisque cuiusdam recommendacio ad magistrum P(etrum) rethoricum Incipit feliciter.
 (1) Adolescentulum nostrum consilii inopem et etatis agitatam stimulis paterne sollicitudinis ope complectere ...
 26v (E1) a quo prius ipsa contenta (?) est.
 27r (E2) Vale. Patavie septimo Kalendas Octobris propere scripta silencio nocturno intempesto.
 (E) Explicit epistola Francisci.
Textfassung ident. in: Augsburg, Öttingen-W., II Lat. 1 2° 103, 155r. Mit zahlreichen Scholien (Textverlust nach Beschneidung der Ränder); zu 'Hac etate: Secundum Aristotelem primo cap. (?) ethicorum Non parum...'
7. 27r–27v: *Ausonius, Vergilius (Ps.), Est et non*
 . Publii Virgilii Maronis Est et non incipit.
 (1) Est et non cuncti monasilba (!) nota frequentant ...
 (E1) Qualis vita hominum duo quam monosilba versant.
Anth.lat. 645; Walther, Initia 5638. Mit Scholien.
8. 27v–28r: *Ausonius, Vergilius (Ps.), Vir bonus*
 . Publii Virgilii Maronis vir bonus et sapiens incipit.
 (1) Vir bonus et sapiens qualem vix repperit ullum ...
 (E1) Offensus prius dat palmam et praemia rectis.
Anth.lat. 644; Walther, Initia 20390.
9. 28r–28v: *Vergilius (Ps.), Carmen de vino et venere*
 . Publii Virgilii Maronis de Bacho et Venere carmina incipiunt.
 (1) Nec veneris nec tu vini tenearis amore ...
 (E1) Serviat hos fines transsiliisse nocet.
10. 28v: *Vergilius (Ps.), De Y littera (Anth.lat. 662)*
 . Publii Virgilii Maronis de Y littera Pictagore carmina incipiunt.
 (1) Littera Pictagore discrimine secta bicorni ...
 (E1) Turpis inopsque simul miserabile transiget evum.
Anth.lat. 662.
11. 28v–29r: *Vergilius (Ps.), De laude horti*
 . Publii Virgilii Maronis de hortulo incipit.
 (1) Adeste muse maximi proles Iovis ...
 (E1) Tribuit collenti multiforme gaudium.
Anth.lat. 635.
12. 29v: *Ovidius (Ps.), In rusticum*
 . Ovidius in rusticum.
 (1) Rustice lustrivage capripes bimembris ...
 (E1) hirte hirsute biceps niger hispide me fallax.
13. 29v: *Lentulus (Ps.), Epistola ad Senatum Romanum*
 . Lentuli epistula ad senatum Romanum de Iesu Christo.
 (1) Apparuit temporibus istis et adhuc est homo magne virtutis ...
 (E1) in colloquio generis rarus et molestus. Speciosus inter filios hominum.
Ed. Dobschütz, Christusbilder, TU z.Gesch. der altchristl. Lit. N.F. III (1899) S.319**.

- 14.** 30r–30v: *Florus, De rhetoricis discriminibus*
 (1) Aput sapientes sepe numero revocantur in dubium ...
 (E1) et nobis honori et amicis utili<ta>ti et rei publice emolimento esse possitis.
- 15.** 31r–44r: *Cicero, De senectute*
 . Marcus Tullius Cicero ad Titum Actitum Catho maior incipit. (*Überschrift vom Glossator*)
 (E1) Et de senectute sic liber explicit.
 (E) Per G. R. (?) Anno 1471 4ta feria ante festum Francisci.
- 16.** 44v–48r: *Cicero, Somnium Scipionis*
 (E1) Marcii Tullii Ciceronis de somnio Scipionis explicit.
f.48v leer.

Schreiber : Georgius Respondens (Antworter) • Student (?) • die ganze Hs. • 1471 • Freiburg (wahrscheinlich Freiburg im Breisgau) • f.9r: 'per georgium Rdetem (Respondetem?) anno 1471 in fri-burgo', f.44v (s.o.).

Besitzer : Iohannes Steinmetz OFM • monachus minorum (Franziskaner, O.F.M.) • Würzburg • f.25r: 'Dem ersamen und weisen Hansen Steinmezen regis Curiensis [Königshofen] iam Herbipoli monachus monasterii minorum.'

Gotha
Forschungsbibliothek (FB)
Chart. B 1047

15/2 — ff., pap.,

- Provenienz : Deutschland, Albrecht von Eyb
Schrift(-ht) : humanistische Kursive
Bemerkung : MF 44r-47r (irrtümlich). - Nur die den Petrarca-Exzerpten benachbarten Texte verzeichnet. - Die Hand Albrechts ähnelt der in Gotha, FB, A 869, und der in Merseburg, Dom, 39.
Literatur : Jacobs/Ukert III 43–51. Bertalot, Studien I 173ff.; Herrmann, Albrecht von Eyb, 151–154. Kristeller, Iter III 399.

Nr. 2 AFRICA (MAGO, VI 885-918)
Nr. 14 EPISTOLA AD ITALIAM (METR., III 24) (19 Verse)
Nr. 16 EPISTOLA METRICA AD RAINALDUM VERONENSEM

1. 42r: *Germanicus Caesar (?)*, Trax puer — *Germanicus*, Epitaphium de quodam puero submerso (Anth.lat. 709)
(1) Trax puer ...
Anth.lat. 709; Bertalot, Studien I 48 Nr.125 (H 45, L 116). - Walther, Initia (?)
2. 42r: *Franciscus Petrarca, Africa (Mago, VI 885-918)*
. Carmina de morte Magonis edita a Francisco Petrarcha primo in Africa. (Überschrift)
(1) Hic postquam medio iuvenis stetit equore Penus ...
München, BSB, Cod. lat. 7612, 173v. Venedig, Marc.lat. II 40, f19v-20. - Walther, Initia 8065.
3. 42v: *Antonius Panormita (?)*, *De ortu et obitu Hermaphroditi (Pulex)*
. Versus Panormitae al. pulex poete antiqui. (*in der Hs.?*)
(1) Dum mea me genitrix ...
Walther, Initia 4902 (Add. VIII 292).
4. 42v: *Epitaphium*
. Epitaphium aliud.
(1) Supremum munus versus donamus ...
Walther, Initia 18902 (nur diese Hs.)
5. 43r: *Leonardus Brunus Aretinus, Epitaphium Bracci de Montone*
(1) Transivi intrepidus per mille pericula victor ...
Walther, Initia 19366. Bertalot, Initia 6355.
6. 43: *Carolus Marsuppinus Aretinus, Epitaphium Leonardi Bruni Aretini*
(1) Postquam Leonardus e vita migravit, hystoria luget ...
Bozhorn, 47; Mazzuchelli, gli Scrit. d'Ital. T.II 4 p.2201. - Walther, Initia (?)
7. 43: *Epitaphium cuiusdam avari*
(1) Ergo si phisicus pro sirupis era tulisset, / Non foret extinctus Galeatz qui clauditur intus.
Walther, Initia (?)

8. 43: *Epitaphium Clementis abbatis de Malvicis*
 (1) Clauditur hic Clemens ...
Walther, Initia (?)
9. 43: *Epitaphium cuiusdam virginis*
 (1) Hic tegitur pulcri si quid in orbe fuit.
Dübner p.315, Meier nr.1271.
10. 43: *Carmina ad ordinem mensium facta (4 v.)*
 (1) Prima dies mensis est a Kalo dicta Kalendis ...
Walther, Initia (?)
11. 43: *Ad inveniendum quot dies habet mensis (3 Verse)*
 (1) Bis duo sunt menses ...
Walther, Initia (?)
12. 43r: *Carmina ad inveniendum indictiones*
 (1) Si tribus adiunctis ...
Walther, Initia (?)
13. 43v: *Vergilius (Ps.), De Y littera (Anth.lat. 662)*
 . Carmina divina de littera greca y.
 (1) Littera Pitagore discrimine secta bicorni ...
Anth.lat. 662, Walther, Initia 10361.
14. 43v: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Italiam (Metr., III 24) (19 Verse)*
 . Salutatur terram in qua sepeliendus est.
 (1) Salve cara deo tellus sanctissima salve ...
19 Verse. Walther, Initia 17083.
15. 44r–44v: *Reinaldus Veronensis, Epistola metrica ad Franciscum Florentinum*
 . Reinaldus Veronensis Francisco Florentino.
 (1) Est ubi cognatis Athesis se montibus amnis / Abdicat urbs ...
 (E1) Fac veniat, nostrum sic puto pluris erit.
Bertalot, Initia 1582.
16. 44v–47r: *Franciscus Petrarca, Franciscus Florentinus, Epistola metrica ad Rainaldum Veronensem*
 . Responsio Francisci Florentini ad Reinaldum Veronensem.
 (1) Fama quidem nostras iam dudum vexit ad aures / Magnifici titulos et ...
 (E1) Scribere contigerit tu primus hospes eris.
Bertalot, Initia 1690. M. Feo, ...
17. 47r–48: *Mapheus Vegius, Salutatio virginis*
 . Oratio ad gloriosam dei genitricem virginem Mariam deprecatoria. (Überschrift)
 (1) Virgo decus nostrum cuius se credidit alvo ...
Walther, Initia 20941 (Mlat.Jb. IX 343, Chevalier 21760). Ohne Verfasserangabe in der Hs. 25 Distichen
18. 48r: *Iohannes Aurispa, Epistola metrica ad Franciscum de Fretis*
 . Iohannes Aurispa ad Franciscum de Ferretis Anconitanum euntem Constantinopoli Anconam.
 (1) Si precibus divos flecti ventosque rogatu / Crediderim, si fata ...
Bertalot, Initia 5764.

- 19.** 48v–49v: *Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus*
 (1) Arma tuli quondam ... (Q. Gaius Pompeius)
 (2) Qui fuit en patrie ... (Camillus)
 (3) Vir fuit iste ferox ... (Quintus Fabius Maximus)
 (4) Hic nova qui celse ... (Romulus)
 49r (5) Caesareos tot referens ... (Traianus)
 (6) Quid iuvat imperio ... (Marcus Cirenus [!] Dentatus)
 (7) Armorum virtute potens ... (Claudius Nero)
 (8) Inclita Torquate ... (Titus Manilius [!] Torquatus)
 49v (9) Igne callens belli ... (Marcus Cesium [statt: Cassius] Sceva)
 (10) Que michi sancta dedit ... (Octavianus Augustus)
 (11) Tu primus Libicum .... (Marcus Marcellus)
Siehe Bertalot, Studien I 172-187. In dieser Hs. anonym.
- 20.** 50: *Epitaphium Gentilis de Fabriano*
 . Epit. Gentilis de Fabriano nobilissimi pictoris.
 (1) Flectere qui valuit Policleti solus honores ...
Bertalot, Initia 1798.
- 21.** 50: *Epitaphium Raphaelis Cumanii*
 . Raphaelis Cumanii.
 (1) Qui legum ante alios interpretis vixit acutus ...
 (E1) Cumanus Raphael ista sepulchra colit.
Bertalot, Initia 4839. (nach Bertalot ergänzt).
- 22.** 50: *Epitaphium Raphaelis Fulgosi*
 . Epitaphion (!) Raphaelis Fulgosi.
 (1) Emerite predigna gerens cognomina laudis ...
Bertalot, Initia 1480.
- 23.** 50v: *Epigramma super insignia ducis Mediolani*
 (1) Qui decus est Italae gentis qui portus et aura ...
Bertalot, Initia 4797. Hieraus ergänzt.
- 25.** 54: *Versus ad divum Cupidinem*
 (1) Quas Venus abstulerat dedit has Lucidia flammis ...
Bertalot, Initia 4744. (nach B. ergänzt).
- 26.** 54: *Versus precatorii ad Aloysium*
 . Preces ad Aloysium ...
 (1) Mitis Aloisi nostrae spes una salutis ...
Bertalot, Initia 3380.
- 32.** 57r: *Antonius de Camplo, Versus ad Leonardum suum*
 . Antonius de Camplo domino Leonardo suo sal.
 (1) Excepi placida dudum tua carmina fronte ...
Bertalot, Initia, I 1647. Cf. Segarizzi, M. Savonarola, in: RR. II. SS., 39.
- 33.** 57v–58: *Antonius de Camplo, Ecloga ad Antonium Cermisonum*
Eingefügt nach Bertalot. Bertalot, Initia, I 4188. Segarizzi, Antonio Baratella..., 89, 152-53. vgl. Sottili n° 87, 156r-157r.

Schreiber : Albrecht von Eyb • Siehe Bertalot.

Gotha
 Forschungsbibliothek (FB)
 Chart. B 239 [test.]

15 (Mitte) — 199ff., pap.,

Datierung : 1463, 1460
 Provenienz : Italien
 Schrift(-ht) : Italien, Bologna (?)
 Typ : Vita Petrarche
 Bemerkung : Sonst nur lat. Texte enthalten! - scheidet aus vermutlich aus - Provenienz?? (noch im 15.Jh. nach Deutschland gelangt?)
 Literatur : Kristeller, Iter III 398b.

1. 85v–92v: *Publius Candidus Decembrius* (?), *Antonio da Tempo* (Ps.), *Vita di Francesco Petrarca*
 . Al Fili(ppo) Maria (Visconti) duca di Milano ... la vita di Francescho Petrarca ... per Publio Candido (Decembrio) da Vigievano.
 (1) Francescho Petrarca Fiorentino per natione ...
Kristeller, III 398b.

(Nr. 495)

Greifswald
 Universitätsbibliothek (UB)
 8° Ms. 687

15 (Mitte) — 187ff., pap.,

- Datierung : 1453
 Provenienz : Deutschland (?)
 Einträge : Schenkungsvermerk f.11v an die Akademie Greifswald 1698.
 Typ : Terenz-Handschrift - Indirekt kopiert nach dem Codex des Michael von Pfullendorf (Oxford, Bodl., Auct. F VI 27 [Villa Nr.399]).
 Bemerkung : Hinweis der Bibl. auf diesen Codex. Überprüfen der Signatur: 4° Ms. 482.
 Literatur : Cl. Villa, la 'Lectura Terentii', S.284, 338 Nr.192. H. Müller, Verzeichnis der lat. Handschriften..., in: Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekswissenschaft, 1875, 203-204.

Nr. 1 VITA TERENTII

1. 1r-3r: *Franciscus Petrarca, Vita Terentii*
 2. 5r-6r: *Praefatio Monacensis zu Terentius*
 3. 6v-7v: *Accessus zu Terentius (humanistisch)*
 4. 12r-178r: *Terentius, Comoediae*
 (E1)

Datiert auch f.76r.

Terentii comici liber feliciter explicit in Grecz ipso die sancti Achacii 1453, pro tunc imperante invictissimo divo pioque Friderico Romanorum Cesare. Per Lodovicum Scheitz eius imperialis Cancellarie simplicissimum notarium.

5. 179r-185v: *Kommentar zu Terentius (comm. Brunsiano)*
 6. 186r-187v: *Vita Ambrosiana Terentii*
 7. 187v: *Terentius (?), Andria (Alter exitus Andrie)*

Schreiber : Ludovicus Scheitz • Notar der Kanzlei Friedrichs III. (Kreis des Michael von Pfullendorf) • 1453 • Graz • f.76r, 178r (siehe oben).

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Diez. B Sant. 15 *

— ff., pap.,

Literatur : Bertalot, Studien I 44 Nr.108.

Nr. 1   EPISTOLA METRICA AD CLEMENTEM VI (METR., II 5) (excerptum)

1. 63r: *Franciscus Petrarca, Epistola metrica ad Clementem VI (Metr., II 5) (excerptum)*

(1)   Alme puer decus ethereum stirps certa tonantis ...

(E1)   Atque duces validasque urbes regesque superbos.

Bertalot: Poem.min. III S.18; H 28, L 119, Berlin, Lat.fol. 49 f.90r, Lat.qu. 433, f.26v, Krakau 2499 f.1r, Ambros. T 21 sup. f.38r.

Berlin
 Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
 Diez. B Sant. 66 [Zitat]

8 — 326 pp., perg., in fol., 24x21,5 cm

- Provenienz : Deutschland (Aachen, Karl der Große), Italien - Iohannes Victor de Feltro (14. Jhd.),
 Brescia - Monasterium SS. Faustini et Iovitae (18. Jhd.)
 Einband : Perg.-Einband mit Resten lederner Bindschließen; 1971 mit Holzdeckel und Schweinsle-
 dereinband versehen.
 Hände : zwei (deutsche und italienische) in karolingischer Minuskel
 Einträge : Nachträge und Glossen von verschiedenen Händen (10.-14. Jhd.)
 Typ : Mittelalterliche Grammatikhandschrift mit Beispielsexzerpten
 Literatur : Bischoff, Faksimile, 25, Winter, 71-75.

Nr. 9 AFRICA (VII 515)

m2

1. 2: *Optatianus Profyrius, Carmen* — (anon.), *Wirtschaftsaufzeichnungen (13./14. Jhd.)*
Wirtschaftsaufzeichnungen auf Rasur.

m1

2. 3-66: *Petrus Diaconus, Ars grammatica (Bearbeitung von Donatus)*
 (1) De nomine dicit Donatus: Partes orationis ...
 (E1) idest membra et cesa.
 (E2) Explicit Donatus
vgl. Bischoff, 15 und Anhang I.

zwei Hände des 11. Jhds.

3. 66-67: *Excerpta grammaticalia*

ab p.68 m1

4. 67-76: SERVIUS, De littera
 . Incipit liber magistri Servii ...
 (1) Hoc sciendum ...
 (E1) pro simpla x ponere.
5. 76-85: *Maximus Victorinus, De finalibus syllabis*
 (1) Omnis nominativus ...
 (E1) omnibus patent.
6. 85-88: *Pompeius, Excerpta (GL 5, 1118-23)*
 . De syllabis.
 (1) Syllaba est dicta ...
 (E1) si dicta est.
Keil, Grammatici Latini 5, 1118-23. p.86-87 leer.
7. 88-92: *Sergius, In Donatum (excerpta: GL 4, 478f.)*
 . De sillaba.
 (1) Syllaba Grecum est ...
 (E1) de istis rebus longa est.

8. 92–102: *Pompeius, Excerpta (De pedibus) (GL 5, 120, 21-125, 33)*
 . De pedibus.
 (1) Pedes omnes LXX et IIII sunt ...
 (E1) usque ad sex.
Versbeispiele zu 'De pedibus'; auf p.87 zwei nicht identifizierte Beispiele (gleiche Hand).
9. 94: *Franciscus Petrarca, Africa (VII 515)*
p.94 Petrarca und Vergil-Exzerpte (s.u.) als Interlinearglossen.
10. 94: *Vergilius, Bucolica (exc., 3,79)*
11. 102–116: *Isidorus, Etymologiae (exc., De accentibus)*
 . De accentibus.
 (1) Accentus qui Grece prosadia ...
 (E1) quae contra naturam sunt.
- m2 (116-28)*
12. 116–127: *Grammatikalische Notizen (mit Exzerpten), Rhetorische Termini (griech.-lat.)*
 (1) Crucem tuam adoramus ...
13. 127–128: *Rhythmus über Pippins Sieg über die Avaren 796*
MGH Poetae 1,116f.
- m1*
14. 129–217: *DONATUS, Ars grammatica (li.II–III, mit Kommentar)*
 . Incipiunt partes Donati grammatici urbis Romae feliciter.
 (1) Partes oracionis sunt octo ...
15. 217–363: *Grammatikalisch-rhetorische Exzerpte*
 (1) Picus regnavit primus in Italia ...
 (E1) fidelium non regula.
vgl. Bischoff, 17-20.

Schreiber : m1 • pp. 3-116 (z.6); 129-216. • frühe austrasische karolingische Minuskel • 8. Jhd. • Westdeutschland (Aachen?)

Schreiber : m2 • pp. 2; 116 (z.7)-128; 217-363. • ital. karolingische Minuskel • 8. Jhd. • Italien

Besitzer : Iohannes Victor de Feltro • 14. Jhd. • p.1 (Vgl. Bischoff, 25 Anm. 14)

Besitzer : Iohannes Ludovicus Luchi • 18. Jhd. • Brescia, Monasterio SS. Faustini et Iovitae • Innenseite des Vorderdeckels: 'Est monasterii S. Faustini de Brixia ad usum D. Io. Ludovici Luchi'.

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Diez. B Sant. 69

15 — I+117ff., perg., 4² (fol.), 27,5x18,5cm

Provenienz : Italien
Einband : Brauner französischer Halblederband (18.Jh.)
Hände : zwei (?)
Einträge : f.1v italienische Eintragungen des 16.Jh. ('Quando fara quello grolioso gorno (!)' - 'O maria diana i stella che riluce ...').
Typ : Dichtung, ars poetica, Vergil, Bucolica
Bemerkung : scheidet für dt. Rezeption aus - im 16.jh. in Italien, im 18.Jh. in Frankreich.
Literatur : U. Winter, Die Hss. der dt. STAatsbibl. zu Berlin, N.F. 1: Die europ. Hss. der Bibl., Diez Teil 1 und 2, Leipzig 1986, 77-78.

Nr. 8 BUCOLICUM CARMEN

1. 1r-27r: *Vergilius (Ps.), Appendix Vergiliana et Carmina Priapea*
Culex, Dira, Carmina Priapea, Copa, dann folgt:
2. 23r-23v: *Ausonius, Vergilius (Ps.), Est et non*
(1) Est et non cunti (!) monosyllaba nota frequentant ... ('Est': 'Et' cod.?)
Walther, Initia 5658. Anth.Lat. 645. Hier Vergil zugeschrieben.
3. 23v-24r: *Ausonius, Vergilius (Ps.), Vir bonus*
(1) Vir bonus et sapiens qualem vix repperit unum ...
Anth.lat. 644; Walther, Initia 20390. Hier Vergil zugeschrieben.
4. 24r-25r: *Vergilius (Ps.), De rosa*
. Liber rosarum.
(1) Ver erat et blando mordentia frigora sensu ...
Anth.lat. 646; Walther, Initia 20127. Hier Vergil zugeschrieben.
5. 25r-27r: *Vergilius (Ps.), Moretum*
PLM I S.83-89 Vollmer.
6. 27v-43r: *Vergilius, Bucolica*
7. 43r-84r: *Vergilius, Georgica*
Eingeleitet von den ps.-ovidianischen Tetrasticha (Anth.lat. 2). - f.84v leer.
8. 85r-117v: *Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen*
. Francisci Petrarcae laureati poete bucolicum carmen incipit. (Überschrift) Egloga prima est hec cuius titulus Parthemias (!) nominatur. Collocutores sunt Silvius et Monicus tanquam pastores. Silvius activus, Monicus contemplativus.
(1) Monice tranquillo solus tibi conditus antro ...
(E1) I nunc in rebus spem certam pone secundis.
(E2) Deo gracias.
(E) Francisci Petrarcae Florentini poete laureati Bucholicum carmen explicit.
Mann, IMU 20 (1973) 181.
9. 117v: *Distichon als Kolophon zu Petrarcae 'Bucolicum carmen'*
(1) Stix akeron lethes cochitus cum phlegetonte ...
Walther, Initia 18652.

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Diez. B Sant. 99

15/2 — 55ff., pap., 4², 18,8x13,5cm

Datierung : 1500 (um), 1487 (?)
Provenienz : Italien, Padua?, Treviso?
Schrift(-ht) : Italien (1-19: Humanistica cursiva, ab 21 Humanistica antiqua)
Einband : Glatter weißer Pergamenteinband (nicht nach dme 18.Jh.)
Einträge : Wappenexlibris im VD (Henri-Joseph Rega, Mediziner, 1690-1754).
Bemerkung : scheidet für deutsche Rezeption aus
Literatur : Winter, Diez, S.97-98.

Nr. 2 TESTAMENTUM

1. 1r–19r: *Kommentar zum Canzoniere des Petrarca*
(1) Voi cháscoltate. In principio di questa opera si de sapere ...
Unvollständig. - f.19v und 20 leer.
2. 21r–28r: *Franciscus Petrarca, Testamentum*
. Francisci Petrarce laureati testamenti exemplum, quod ne desperiret (!) ego Nicola dundis ab Hordogio (!) huic voluminis asscripsi.
(1) Sepe de eo me animi cogitavi ... (*'Sepe' cod.*)
(E1) aliud fecissem si essem dives ut vulgus insanum putat.
(E2) Ego Franciscus Rholandelus communis Tarvisii cancellarius et tunc clarissimi domini Leonardi Lauredani Padue prætoris dignissimi cancellarius scripsi manu propria supra scriptum testamentum ex libro quondam Sp. D. Nicolle de Dundis ab Horelogio, quod testamentum fuerat scriptum manu dicti domini Nicolę in fine unius sui libri sonetorum D. F. Petrarche in membranis, anno salutis M CCCC² LXXXVII indictionis V die Veneris XII Octobris Padue in cancelaria predicti M. D. pot<entis? *Winter*>.
Hs. nicht bei Mommsen. - Vorlage war eine Perg.-Hs. der Sonette Petrarcas, auf die das Testament folgte.
3. 28r–28v: *Curius Lancilottus Pasius, De vera utilitate vitæ (11 Distichen)*
(1) Quid tibi Clare virum praeludat grata sonoris ...
(E1) Haud linquas merito te mea musa canet.
Curio Lancilotto Pasi, poeta laureatus Ferrariensis, um 1500. - Nicht Bertalot, Initia.
4. 29r–33r: *Petrus de Abano, Testamentum*
. Testamentum quoddam artium et medicinę monarchę et astrologię principis domini magistri Petri de Abano medicinę reconciliatoris præsentatum.
(1) In Christi nomine dei ęterni anno eiusdem nativitatis millesimo trecentesimo quinto decimo ...
(2) Providus et discretus vir magister Petrus de filius quondam d. Constancii de Appano ...
(E1) valere et tenere possit.
(E2) Ego Gerardus quondam D. fineti de abano sacri palatii notarius his interfui et iusu (!) predicti magistri Petri hec scripsi.
Ed. Giambattista Verci, Storia della Marca Trivigiana e Veronese, T.7, Venedig 1787, Documenti S.166-179.

5. 33r–34v: *Petrus de Abano, Instrumentum confessionis et credulitatis orthodoxae fidei*
 . Copia unius instrumenti ... fidei facte (!) per quondam famosissimum artium ac
 medicine ac astrologię monarcham Petrum Abbanno Patavum.
 (1) Discretus vir magister Petrus quondam D. Constantii de Abbanno ... dixit et con-
 fessus quod firmiter credit ...
 (E1) et in hac credulitate fuit et erit usque ad extremum vite exitum.

6. 34v: *Begebenheiten nach dem Tode des Petrus de Abano*
 (1) Et nota quod predictus D. magister Petrus post eius obitum ...
 (E1) ad ipsius inquisitionis pristinum statum reduxit.
Zu Petrus de Abano Thorndike, History, II (1923) Kap.70.

7. 52r–55r Druck:

Iovita Rapitius, Testamentum
Druck Venedig 1552. - f.55v leer.

Schreiber : Nicola de Dundis ab Horelgio • vor 1486 • Padua (?) • f.21r, 28r: Schreiber der Vorlage
 (Petrarcas Sonette)!

Schreiber : Franciscus Rholandelus • communis Travisii cancellarius • Vermutlich handelt es sich auch
 hier um eine Abschrift des Schreibervermerks. • 1487 • Padua • f.28r.

Berlin
 Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
 Ham. 160 [Zitat]

15 — 74ff., perg., 4², 23,5x14,5cm

Provenienz : Italien
 Einband : Neuband engl. 1h. 19.Jh. (Bll. verbunden)
 Einträge : Wappen der Papafava
 Typ : Cicero
 Bemerkung : scheidet aus
 Literatur : Boese S.83.

1. 1r-62r: *Cicero, De officiis*
2. 62r-66r: *Cicero, Somnium Scipionis*
 . Mar. Tul. Ciceronis de somnio Scipionis liber incipit.
 (1) Et nota quod iste (!) est illud modicum, quod de re publica eiusdem reperitur, ut
 asserit Patrarca (!) De remedio utrusque fortune capitulo 118.
 (E1) De somnio Scipionis opusculum explicat quod de re publica reperitur .M.T..C.
3. 66v-74v: *Cicero, Paradoxa Stoicorum*

(Nr. 1844)

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Ham. 254

15/1 — II+124ff., perg., 4², 25x17cm

Datierung : nach 1434 bis nach 1439
Provenienz : Norditalien, Oberitalien
Schrift(-ht) : Italien
Einband : Neueinband engl., 19/1
Hände : verschiedene (italienische): Petrus Donatus, Cyriacus de Ancona
Einträge : f.126r späterer Besitzeintrag 'Iste liber est mei Sacistearii (?) de Ferrarinis.' - f.1r und 126v (bis auf einige Federproben, z.B: 'summi pontificis Pii adest') leer [Eneas Silvius].
Typ : Exzerpt-, Inschriften- und Dokumentensammlung zur römischen Geschichte (im venezianischen Gebiet) des Petrus Donatus und Cyriacus de Ancona
Bemerkung : Scheidet für deutsche Rezeption aus. - Beziehungen des Petrus Donatus und Cyriacus zu Eneas Silvius?
Literatur : Boese S.125-130.

Nr. 17 EPITAPHIUM FRANCISCI PETRARCE (3 Verse)

Nr. 18 AFRICA (VIII 992-97)

Nr. 19 EPISTOLA METRICA AD LUCHINUM VICECOMITEM (METR., II 11) (excerptum, v.47-50)

Nr. 20 EPISTOLA AD ITALIAM (METR., III 24) (18 Verse)

Nr. 21 CARMEN DE MARIA MAGDALENA (SEN., XV 15 APP.)

1. 3r-8v: *Festus, Breviarium* — RUFFUS SEXTUS, Liber rerum populi Romani

(1) Pio perpetuo Valentiniano domino Imperatori ...

(E1) liber explicit.

Randglossen.

2. 9r-18r: *Petrus Diaconus, Note litterarum*

(1) Corando dei gratia Romano ...

(E1) ZEN. Zenobium.

3. 18v-19r: *Grammatikalische und metrische Notizen*

(1) De numero litterarum: E. CCCL ...

(E1) bis mille tenere.

MGH Auct. ant. XII, 379f. teilw. verwandt mit Vat. lat 9152 und Berlin, Dt.SB, Ham. 26, 3v-4 (vgl. Boese, 125f.).

4. 19r-19v: *Benintendi de Ravagnanis, De constructione civitatis Venetiarum (excerptum)*

(1) Athila rex Hunorum de Scitia egressus ...

(E1) metropolis fit nove Venetie.

vgl. Venezia, Marc.lat. XIV, 177, 5v-6r.

Nachtrag unten

5. 18v-20r: *Cassiodorus, Variarum (12,24)*

. Epistola de constructione civ. Venetiarum.

6. 19v-20r: *Valerius Probus, Notae iuris*

vgl. Berlin, Dt.SB, Ham. 26, 2r-3v.

7. 20v: *Gellius (?)*, Ex lege XII tabularum (excerpta)

8. 20v: *Exzerpte aus dem griechischen Recht (lat.)*
9. 21r–22r: *Genealogia familiarum Catonum et Scipionum sive Corneliorum*
10. 22r: *Inscriptiones*
(1) In sigillo Socratis (Platonis, Aristotelis, Senece) scriptum erat ...
11. 22r–22v: *Leo VIII, Bulla (dat. 963)*
. De primatu ecclesie Aquilegiensis.
(1) Si pastores ovium ...
(E1) a deo coronato anno secundo.
12. 23r–23v: *Karlmann, Diploma (dat. 879)*
MGH Dipl. Kar. Ger. I 3, 1934, 316-18 n² 22.
- ff. 23v–26v Carmina**
13. 23v: *Petrus Comestor, Versus de beata virgine (10 Verse)*
(1) Si fieri posset ...
Walther, Initia 17728.
14. 24r–25r: *Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus (Tituli)*
(1) O culmen firmum ... ('*Scipio Afffricanus*', 19 v.)
(2) Dedecus urbis eras ... ('*G. Galicula*' (!), 15 v.)
24v (3) Cesareo splendore nitens ... (*Tiberius Aug.*, 12 v.)
(4) Volve tuos oculos ... (*Iulius Caesar*, 14 v.)
25r (5) Tu decus imperii te condam principe felix / Roma fuit ... Mavortia Iani. (*Octavianus Aug.*, 15 v.)
Siehe Bertalot, Humanistisches in der 'Anthologia Latina'.
15. 25r: *Caesar (Ps.), Epitaphium pro Cinio milite*
(1) O patrie rector ...
Bertalot, Humanist. Anthologie, Nr.126 (Studien I 48).
16. 25r: *Germanicus Caesar (?), Trax puer*
. Eiusdem Caesaris.
(1) Trax puer astricto ...
Anth.lat. 709. Bertalot, Human. Anth. Nr.125 (Studien I 48). 3 Distichen.
17. 25v: *Franciscus Petrarca, Epitaphium Francisci Petrarce (3 Verse)*
. Epitaphium in sepulcro d. Francisci Petrarce in Villa Arquade dioc. Pad'. sepulti.
(1) Frigida Francisci ...
Walther, Initia 6910.
18. 25v: *Franciscus Petrarca, Africa (VIII 992-97)*
. Indem (!) Franciscus de Roma in libro Affrice
(1) Urbs accepta deis caput orbis et uncia mundi / Gloria ...
(E1) hoc fueram.
Bertalot, Human. Anth. Nr. 122 (Studien I 47): Clm 78 f.164v, Clm 716 f.239v; Harley 3716 Nr.42.

19. 25v: *Franciscus Petrarca, Epistola metrica ad Luchinum Vicecomitem (Metr., II 11) (excerptum, v.47-50)*
 . Idem ad Barbatum in epistolis.
 (1) Validoque ingens ...
Bertalot, Hum.Anth., Nr.123: Harley 3716, Nr.43 und Clm 78, 164v (gleiche Überschrift wie Ham.254: 'Idem ad Barbatum...'); Clm 716 f.239v (gleiche Übs. wie Heller: 'Eiusdem ad...').
20. 25v: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Italiam (Metr., III 24) (18 Verse)*
 . De laudibus Ytalie cum reverteretur ex Galliis.
 (1) Salve cara deo tellus sanctissima salve ...
Walther, Initia 17083.
21. 26r: *Franciscus Petrarca, Carmen de Maria Magdalena (Sen., XV 15 app.)*
 . Idem ad beatam Mariam Magdalenam. Eiusque vita et laudatio.
 (1) Dulcis amica dei lacrimis inflectere nostris ...
35 Verse. - Walther, Initia 4790.
22. 26v: *Franciscus de Fiano, Carmen de contemnendis divitiis*
 . Francisci Fiani civis et poete Romani de contemnendis diviciis ...
 (1) Ascendat quicumque velit fastigia felix ...
Ed. R.Weiss, Arch. Ital. per la storia della pietà II, 1959, 205 (nach 5 Hss.). Autor: Plaisant, Rinascimento 2 ser.I (1961) 119-21, Billanovich, IMU 6 (1963) 208ff.
23. 27r-45r: *Frontinus, De aquaeductibus urbis Rome*
24. 45v: *Versus*
 (1) Quatuor a quadro ...
Anth.lat. 484; Walther 15282.
25. 45v: *Versus*
 (1) Horologium dierum mensium XII ...
26. 46r: *Macrobius, Saturnalia (li. III)*
 (1) Marcus Varro in libro rerum humanarum XII ...
 (E1) Macrobius liber IIIus explicit.
27. 47v: *PLUTARCHUS (PS.), Epistola ad Traianum (excerpta)*
 . Plutarchus Traiano sal.
 (1) Modestiam tuam noveram ...
28. 48r: *Cicero, Ad Atticum IX (excerpta)*
29. 48r: *Isocrates, Oratio*
 (1) Hoc solum inest invidie bonum, quod habentibus maximum tormentum est.
30. 48v: *Vergilius (Ps.), De rosa (excerpta)*
 (1) Mirabar celerem ...
31. 48v: *Epitaphium des Exarchen Isaak in Ravenna, S. Vitalis*
 . Ravenne in basilica ...
 (1) Hic iacet Stratigus ...
 (E1) procedens ad orientem.
CIG 9869.

- 32.** 48v–49v: *Franciscus de Fiano, Oratio metrica ad beatam virginem*
 (1) Inclita que radiis illustras sidera, virgo ...
 (E1) miserere tuorum.
Weiss, 203f; Walther, Initia 9225; Bertalot, Initia 2704 (Überl.). Monti, IMU 27, 1988, 155 Nr.5 (Überlieferung).

teilw. Donatus

- 33.** 49v–64v: *Inscriptionensammlung*
zurückgehend auf die Sammlung des Cyriacus de Ancona.

- 34.** 64v–65r: *Epitaphium Claudiae Homoneae*
 (1) Tu qui secreta procedis mente parumper ...
CIL VI, 12652; Bertalot, 52f.; Walther 19512. Vgl. Bertalot, Initia 6403.

- 35.** 65r–80v: *Inscriptionensammlung (Teil A)*

Cyriacus und Donatus

- 36.** 81r–90v: *Cyriacus de Ancona, Inscriptionensammlung (lat. und griech.)*
Mit Zeichnungen, Planetennamen und -zeichen, griech. und lat. Alphabeten.

- 37.** 91r–94r: *Catalogus Romanorum imperatorem*
 (1) Iulius Cesar primus ...
Das Todesdatum Albrechts II (1439) und das Datum der Wahl Friedrichs III (1440) nachgetragen. 94v leer.

- 38.** 95r–101v: *Catalogus Romanorum pontificum*
 (1) Petrus apostolus primus in terris Cristi vicarius ...
 G Anno domini 34.
Regierungszeit und Todesdatum Eugens IV und Wahl Nicolaus' V (1447) nachgetragen. 102r-v leer.

- 39.** 103r–106v: *Urkunden*

- 40.** 107r–108r: *Andreas Chrysoberges de Pera OP (interpr.), Decretum et institutio Constantini de papa Romano*
 (1) Utile iudicavimus esse cum omnibus satrapis nostris ...
Text wurde Juni 1439 aus dem Griechischen übersetzt.

- 41.** 108v–111r: *Kalendarium secundum fastos (Teil 1)*

teilw. Donatus

- 42.** 111v–118r: *Inscriptionensammlung (Teil B)*
Darunter Exzerpte aus Seneca.

- 43.** 118v: *Epitaphium Senecae*
 (1) Cura labor ...

- 44.** 118v: *Epitaphium Helpidis*
 (1) Helpes dicta fui ...
Epitaph auf die Frau des Boethius.

- 45.** 118v: *Ovidius, Epitaphium Ovidii (Vergilii?)*
 (1) Hic ego qui iaceo ...

46. 118v: *Bernhardus de Canaccio, Epitaphium Dantis*
 (1) Iura monarchie ...
Bertalot, Initia 2918.
47. 118v: *Gabrius de Zamoreis, Epitaphium Iohannis Vicecomitis archiepiscopi Mediolani*
 (1) Quam fastus ...
Bertalot, Initia 4653 (Überlieferung).
48. 119v–120r: *Cicero, De legibus (exc., 2, 19-23)*
 (1) Ex leg. XII tabularum. (*in der Hs.?*)
49. 120v–121r: *Index librorum Grecorum*
Schriftstellerkatalog.
- Cyriacus und Donatus*
50. 121v–122r: *Inscriptiones*
51. 122r–122v: *Appianus, De Pompei triumpho*
 (1) Pompeius quinque et triginta annos nactus ...
123r-v leer.
52. 124r–124v: *Begleitschreiben zur Übersendung des Kalendars*
 . R.me domine mi recom.em.
 (1) Iussit vir insignis et clarus Bar. Baldana ...
Textdat. 1439. Kalendar siehe oben f.108v sqq.
53. 125r–125v: *Scismatata que fuerunt in ecclesia*
mit einem Nachtrag zur Absetzung Eugens IV durch das Baseler Konzil.

Schreiber : Cyriacus de Ancona • 81r-90v

Schreiber : Petrus Donatus • 50v, 81r-90r, 111v, 112r unten, 117r unt., 121v, 122r oben, 124 unten

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Ham. 258

15/2 — 51ff., pap., 4², 22x15cm

Provenienz : Italien (Norditalien)
Schrift(-ht) : Italien
Einband : modern (19.Jh.)
Typ : Inschriftensammlung
Bemerkung : Stehen Petrarca-Texte auch in anderen Hss. der Sylloga? - scheidet sonst wohl aus.
Literatur : Boese S.130-132.

Nr. 4 EPITAPHIUM FRANCISCI PETRARCE

1. 1r-42r: *Felix Felicianus, Sylloga inscriptionum*
Foelix Felicianus Veronensis epigrammaton ex vetustissimis lapidibus ad Andream
celleberrimum pictorem nec non amicum incomparabilem feliciter ac bonis auspiciis
incipit.
(1) In exteriori aspectu portę Bursariorum ...
(E1) *Endet f.42r mit dem 'Epitaphium D<omitii> Calderini des Phosphorum [d.i. Lucio
Fazzini] und dem selbstverfaßten 'Epitaphium Feliciani Veronensis'.*
*Pratilli, L.: F.Feliciano alla luce dei suoi cidici, Atti del R.Ist. Veneto 99,2,1939/40,
33-105; R.Mitchell, Proceed. of the Brit.Acad. 47, 1961, 197-222.*
2. 33r: *Epitaphium Dantis*
(1) Exigua tumuli ...
Unter den Inschriften aus Ravenna.
3. 33r: *Bernhardus de Canaccio, Epitaphium Dantis*
(1) Iura monarchie ...
*Bertalot, Initia 2918. Enciclopedia dantesca II, 711; Marchi, Per l'attribuzione a Rinaldo
da Villafranca dell'epitafion di Dante 'Iura monarchie', in: Vestigia. FS Billanovich II,
1984, 417-28.*
4. 41r: *Franciscus Petrarca, Epitaphium Francisci Petrarce*
Epitaphium domini Francisci Petrarche p. laur.
(1) Frigida Francisci ...
Unter verschiedenen Nachträgen zu den Inschriften. - f.40v, 42v leer.
5. 44v: *Gellius, Trium poetarum illustrium epigrammata (Noct. Att. 1,24)*
f.46r-50r leer.
6. 50v: *Epitaphium Dindimi et Alconis*
(1) Dindimus hoc tegitur tumulo puer et puer Alcon /Exitus et vitae sors quibus una
fuit ...
(E1) Una etiam merito flebilis urna fuit.
Ed. Boese S.131 (6 Distichen).

(Nr. 1846)

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Ham. 493

14/2 — II+40ff., perg., 4², 16,5x11cm

Provenienz : Italien, Autograph Petrarca
Einband : modern (19.Jh.)
Hände : Petrarca
Einträge : f.1r-2r
Typ : reine Petrarca-Hs. (größtenteils Autograph)
Literatur : Boese S.233-4.

Nr. 2 EPISTOLA AD DONATUM APENNINIGENAM (SEN., XIII 5)

Nr. 3 DE SUI IPSIUS ET MULTORUM IGNORANTIA

- 1. 1r:** *Besitzeinträge (Anfang 16.Jh.)*
 . Lectori possessor.
 (1) Possidet hoc vatis lector quicumque Petrarce / Perbreve sed lautum Bartholomeus opus.
 . Dominus Detentori. (*Überschrift?*)
 (2) Non opus hoc lector vi tollens possidet ullus / Iura obstant dis(...) detinet ille Magis.
f.1v leer. - f.1 und f.2: ein später eingefügtes Doppelblatt.
- 2. 2r:** *Franciscus Petrarca, Epistola ad Donatum Apenninigenam (Sen., XIII 5), De sui ipsius et multorum ignorantia (praef.)*
 (1) Habes en amice ...
 (E1) et vale.
 (E2) Patavi idibus Ianuariis mei doloris in lectulo hora noctis XI.a .F.
Von anderer Hand geschrieben als das übrige. Der Widmungsbrief fehlt auch in Vat. lat. 3359. - f.2v leer.
- 3. 3r-42v:** *Franciscus Petrarca, De sui ipsius et multorum ignorantia*
 . Francisci Petrarce laureati de sui ipsius et multorum ignorantia liber incipit ad Donatum Apenninigenam Grammaticum.
 (1) Numquamne quiescemus ...
 (E1) et amantem ament. Explicit.
Mit zahlreichen Korrekturen, Ergänzungen, Nachträgen von der Hand Petrarca (so Rayna).

Schreiber : Franciscus Petrarca • Siehe Boese, Rayna.

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Ham. 494 [ital.]

15 — 182ff., perg., 4²

Provenienz : Italien, S.Michael de Murano (cod.152)
Schrift(-ht) : Italien
Bemerkung : scheidet aus
Literatur : Boese S.234, Lemm S.89.

1. 1–182: *Titus Vespasianus Stroza, Übersetzung von Petrarca's 'De vita solitaria' (ital.)*
. Libro della vita solitaria, traducto de latino in vulgare per Tito degli Strozzi ad instantia e nome del magnifico conte Lorenzo suo fratello.

(Nr. 1848)

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Ham. 495

15 (Mitte) — 158ff., pap., 4², 21,5x15,5cm

Datierung : 1452
Provenienz : Italien, Hof der Este, Iohannes Carpensis - Ferrara, 18.Jh.
Schrift(-ht) : Italien, Hof der Este, Iohannes Carpensis
Einband : modern (19.Jh.)
Hände : eine
Typ : Canzoniere, lat. humanistische Anthologie
Bemerkung : scheidet aus
Literatur : Boese S.234-236.

Nr. 1 RIME (Canzoniere)

1. 2r–143v: *Franciscus Petrarca, Rime (Canzoniere)*
(E1) Explicit die 29 martii hora tertia noctis 152 tempore et anno quo Luc<retiam>
Bo<nisiam> Lo. abstu<lit> Ko. No. tametsi mea erit suusque ego.
f.144v-158r weitere ital. Sonette versch. Dichter; vgl. Appel. - f.144r und 146 leer.
2. 150r–158v: *Humanistische Anthologie*
- (1) Nocte pluit tota ... (*Anth.lat.* 256)
(2) Hos ego versiculos ... (*Anth.lat.* 257)
(3) Rumpitur invidia ... (*Martial.* IX 97)
150v (4) Mantua me genuit ... (*Anth.lat. ed. Meyer, 1835, Nr.98*)
(5) Tityron ac segetes ... (*Anth.lat.* 507–18)
151r (6) Sicanius vates ... (*Anth.lat.* 563–66, 555–62)
152v (7) Virgilius magno ... (*Anth.lat.* 1)
(8) Temporibus letis ... (*Anth.lat.* 242)
(9) Iusserat hec rapidis ... (*Anth.lat.* 653 App.)
153r (10) Ergo ne supremis ... (*Anth.lat.* 672)
153v (11) Monte sub hoc ... (*Anth.lat.* 261)
154r (12) In Macedum campos ... (*Anth.lat.* 855)
(13) Ille ego sum ... (Epigramma Publii Scipionis Affricani) (*Anth.lat.* 842)
(14) Tanta est Maronis gloria ... (*Macrob. sat.* 1,24,8)
(15) Littera Pythagore ... (*Anth.lat.* 662)
154v (16) Tota simul facili ... (*Hesiod. op. et dies Guarino interpr., 287-292; ed. Pascal, Misc. Ceriani, 1910, 64; Bertalot, Initia 6547*)
(17) Si natura dedit ... (*Guarino ed. Sabbadini, La scuola..., 1896, 227*)
(18) Si superasse viros cantu si equasse Camenas ... (*Barth. Caseotus*)
155r (19) Grata domus genitor ... (*Bertalot, RhM 1911, 62 n.1, ed. Bibliofilia 26, 1924, 64; XXX, 1928, 60*)
(20) Salve magne pater ... (*Anth.lat.* 811)
(21) Clio gesta canens ... (*Anth.lat.* 664)
155v (22) Nereides pelago versantur, fonte Napee ... (*cod. Bevilacqua, f.184v*)
(23) Adde quod nulla est uxoris electio ... (*Hier.c.Iov., PL 23, 277A*)
156r (24) Intantum amor pecunie omnem animam fatigat ... (*Ioh. Chrisost. in libro de eo quod nemo leditur nisi a semetipso*)
(25) Ex quo litterarum scientia ... languit ... Nam rex illiteratus est sicut asinus coronatus. (*Ioh. Saresb. Policr. IV 6; Grundmann, Litteratus, S.50ff.*)
156v (26) Si qua tenet pietas ... (*Epitaphium dni Grassie per Berthol. Caseotum*)
(27) Defleat alma suum lacrimis Ferraria civem ... (*Epitaphium dni Ludovici de Senis per d. B. Caseotum*)

- (28) Hic humatus est Lodovicus Sardus ... (*Guarino*)
157r (29) Qui patrie vivens famam super astra tulisti ... (*Guarino*)
158r (30) Bonisia o Veneta salve Lucretia supplex ... (*Ioh. Carpensis?*)
158v (31) Quisquis Dircaeo sumis de fonte liquores ... (*Ioh. Carpensis?*)

Nur die Initien verzeichnet; vgl. die detaillierte Beschreibung bei Boese. Vom gleichen Schreiber: cod. Bevilacqua (Modena, B.Est., αJ 5, 19) und Laur. 39,9.

Schreiber : Iohannes Carpensis • die ganze Hs. • 1452 • Ferrara, Hof der Este • f.143v (vgl. die Literaturangaben Boeses).

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Ham. 497

16 — I+190ff., perg., 4², 19,5x13cm

Datierung : 1589
Provenienz : Italien
Schrift(-ht) : Italien, Andreas Baccius (f.187v)
Einband : modern (ital., 18.Jh.)
Typ : Canzoniere
Bemerkung : f.182v-187v inhaltsgleich mit Cornell University, Bd. Petrarch P P49 R513 [Dutschke Nr.56], f.1r-6v (15.Jh. Mitte, Nordostitalien, Venedig?)
Literatur : Boese S.236-237.

Nr. 1 RIME (Canzoniere)
Nr. 2 NOTA DE LAURA
Nr. 3 EPISTOLA AD IACOBUM DE COLUMNA (FAM., II 9) (excerptum)
Nr. 4 DE VALLE CLAUSA (METR. VAR., 7; FAM., XI 4 ADD.)

1. 1r–173r: *Franciscus Petrarca, Rime (Canzoniere)*
f.174r-180v: Verzeichnis der Stücke.
2. 182r–182v: *Franciscus Petrarca, Nota de Laura*
. Quaedam de Laura manu propria Francisci Petrarcae scripta in quodam codice Virgilio in Papiensi bibliotheca reperta:
(1) Propriis virtutibus ...
(E1) ac viriliter cogitanti.
3. 182v: *Franciscus Petrarca, Epistola ad Iacobum de Columna (Fam., II 9) (excerptum)*
. Fragmentum cuiusdam epistolae eiusdem Francisci Petrarcae ad Iacobum de Columna Lomboriensem episcopum.
(1) Quid ergo ais finxisse ...
(E1) notus est.
4. 182v–183r: *Franciscus Petrarca, De Valle clausa (Metr. var., 7; Fam., XI 4 add.)*
(1) Valle locus clausa ...
5. 183r–187v: *Antonio da Tempo (Ps.), Vita di Francesco Petrarca*
(E1) Andreas Baccius MDXXCIX Mensis Iunii Finis.
Ed. Solerti, 329-338.

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Ham. 498 = Wellesley, Wellesley College, Plimpton 485 [ital.]

— ff., pap.,

Literatur : Dutschke n² 120.

(Nr. 1851)

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Ham. 499 [ital.]

15 — ff., perg., 8²

Provenienz : Italien
Typ : Rime
Bemerkung : scheidet aus
Literatur : Boese S.237. Lemm S.90.

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Ham. 500 [ital.]

15 — 261ff., perg., fol.

Provenienz : Italien
Typ : Rime
Bemerkung : scheidet aus
Literatur : Boese S.237. Lemm S.90.

5. 68r–73v: *Huguccio, Derivationes (excerpta)*
 . In nomine dei amen. Infra scripta sunt hec certa vocabula difficilia in hoc significato extracta ab Ugiucione hic per alphabetum denotata.
 (1) Hoc auctorium, -rii illud quod superadditur rei mensurate ...
 (E1) hec zeta, -e i.e. camera conclavis.
Zweispaltig.
6. 74r–74v: *Verzeichnis der 'Rubrice epistolarum (metricarum)'*
f.75r und 75v (bis auf einige (griech. und hebräische Fremd-)Wörter (aus Huguccio?) leer. - Ende von Handschrift I.
- ff. 76v–112r **Codex II: Franciscus Petrarca, De sui ipsius et multorum ignoantia**
7. 76r–76v: FRANCISCUS PETRARCA, *Epistola ad Donatum Apenninigenam (Sen., XIII 5), De sui ipsius et multorum ignorantia (praef.)*
 . Epistola auctoris ad magistrum Donatum.
 (1) Habes en amice ...
 (E1) Patavi ydibus Ianuariis. Mei doloris in lectulo. Hora noctis XIa. Franciscus Petrarca. Magistro Donato de Casentino.
vgl. Berlin, Ham. 493, 2r.
8. 77r–112r: FRANCISCUS PETRARCA, De sui ipsius et multorum ignorantia
 . Francisci Petrarce laureati De sui ipsius et multorum ignorancia liber incipit ad Donatum
 (E) Explicit liber compositus a Franciscus Petrarca, poeta laureato, De ignorancia sui ipsius et multorum, ad Donatum Apeninigenam gramaticum. Deo gracias amen. Patavi ydibus Ianuariis. Mei doloris in lectulo. Hora noctis XIa. Franciscus Petrarca. Magistro Donato de Casentino.
 V Hic liber est scriptus, qui scripsit sit benedictus.
 V Explicit hic liber, qui scripsit sit crimine liber.
 (E1) Carte sunt 36.
Abschrift von Berlin, Ham. 493 (hier Glossen in den Text aufgenommen.

Schreiber : Bartholomaeus de Carsis • f.2-64 (ist Bartholomeus tatsächlich der Schreiber?) • Italien • f.64v.

Besitzer : Bartholomaeus de Carsis • Italien • 1r: 'Iste liber est mei de Carsis Bartholomei'. (vgl. 64v)

(Nr. 1854)

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Phil. 1926 *

— ff., pap.,

Provenienz : Frankreich
Bemerkung : Miniaturen zu Petrarca.
Literatur : Meermann, Frz. Hss., Cod. Phil. Nr.21.

(Nr. 1855)

Berlin
Deutsche Staatsbibliothek (Dt.SB)
Ms. Magdeb. 31

15 (Mitte) — 414ff., pap.,

Datierung : 1451 (?)
Provenienz : Deutschland, Magdeburg
Einband : modern
Bemerkung : Dittmar fehlt, P-Exzerpt?
Literatur : Kristeller, Iter III 369a. Dittmar (!?). H.G. Senger, Thomas Hirschhorn, Ein Magdeburger Gelehrter des 15.Jh., in: Hist.Jb 100, 1980, hier 231-22.

Nr. 2 EPISTOLA (excerptum) (?)

1. 1r–88v: *Hugo de Sancto Victore (Ps.), Diversae sententiae*
2. : *Franciscus Petrarca (?), Epistola (excerptum) (?)*
Kristeller: 'Exzerpt from a letter from Petrarch'.
3. 89r–90r: *Lactantius (Ps.), Carmen de ave Phoenice*
4. 90v–92v: *(Fortsetzung von f.407v)*
5. 93r–165r: *De principio medio et termino*
6. 166r–166v: *(Fortsetzung von f.92v)*
f.167r-170v leer.
7. 171r–188v: *Scriptum autenticum et notabile super magnificat*
f.189r-204v leer.
8. 205–285v: *Alphabetum sacre scripture*
Alphabetum sacre scripture valde notabile.
f.286r-287v leer.
9. 288r–307r: *Tractatulus expositionis officii missae et ministeriorum eius qui in canone geruntur*
f.307v leer.
10. 308r–318v: *Tractatus de horis dicendis, de septem sacramentis et de viciis et officiis etc.*
f.319r-323v leer.
11. 324r–407v: *Honorius Augustodunensis, Anselmus Cantuariensis (Ps.), Elucidarium*
Elucidarius Anselmi Cantuariensis.
12. 408r–412r: *Nicolaus de Cusa, Decreta (1451, Juni, Magdeburg)*
f.412v-414v leer.

Schreiber : Thomas Hirschhorn (de Cornucervino) • Mediziner (s. Senger) • 90v-92v, 166rv, 288r-297r, 358v-407v

Schreiber : Wulfhard von Bielefeld • Siehe Senger.

Besitzer : Thomas Hirschhorn (de Cornucervino) • Perg.-Vorsatz: 'Liber thome de cornucervino phisici'.

Autorenverzeichnis zu Codices aus der ehemaligen DDR

- (anon.)
- Accessus ad Sallustium **446-1**
 Accessus ad comoedias Terentii **446-83**
 Accessus zu Terentius (humanistisch) **495-3**
 Ad inveniendum quot dies habet mensis (3 Verse) **491-11**
 Alphabetum sacre scripture **1855-8**
 Altercacio Cayn cum Christo **415-5**
 Ars sermocinativa **438-11**
 Auctoritates morales **445-5**
 Beantwortung zweier Quaestiones **432-5**
 Begebenheiten nach dem Tode des Petrus de Abano **1842-6**
 Begleitschreiben zur Übersendung des Kalendars **1844-52**
 Besitzeinträge (Anfang 16.Jh.) **1846-1**
 Besitzvermerke und Inhaltsverzeichnis **438-1**
 Brief an einen Franciscus **429-51**
 Carmen ('Iudicabit iudices iudex') **429-60**
 Carmen adversus rusticos **429-68**
 Carmen de desolatione civitatis Constantinopolitane **412-19**
 Carmen de ludo scacorum scriptum **412-26**
 Carmen de mecho **412-30**
 Carmina ad inveniendum indictiones **491-12**
 Carmina ad ordinem mensium facta (4 v.) **491-10**
 Catalogus Romanorum imperatorem **1844-37**
 Catalogus Romanorum pontificum **1844-38**
 Centum meditationes passionis Christi **423-2**
 Collatio facta in exequiis Francisci Zabarella **439-11**
 Commentarius in Somnium Scipionis Ciceronis **400-3**
 Compendium aliud in Anticlaudianum Alani **412-23**
 Compendium in Anticlaudianum Alani **412-22**
 Computatio annorum ab origine mundi **424-14**
 Coplas espanolas, alia multoque recentiore manu adiectae **402-3**
 Cosmographia **424-13**
 De consecratione ecclesiarum et missarum celebratione secundum Decretum Gratiani **400-24**
 De fabulis Ovidii metamorphoseon **415-8**
 De hiis qui filios occidunt secundum decretum Gratiani **400-17**
 De humilitate secundum sacram scripturam et auctoritates patrum **400-11**
 De libertate **439-14**
 De matrimonio [Florilegium ex sacra scriptura et decreto Gratiani] (Titel nicht in der Hs.) **400-12**
 De morte [sermo de capite ieiunii] **400-29**
 De narratione poetica **446-83**
 De principio medio et termino **1855-5**
 De quatuor sensibus sacre scripture **438-8**
 De ratione punctuandi secundum modernos **400-6**
 De sollicitudine [fragment. Text] **400-10**
 De virutibus cardinalibus **438-10**
- De vita et gestis Neptanabi astronomii Aegyptii **412-15**
 Directorium breve in Anticlaudianum <Accessus in Anticlaudianum> **415-2**
 Distichon als Kolophon zu Petrarca's 'Bucolicum carmen' **1841-9**
 Drohbrief an einen betrügerischen Entleiher von codicilli et quaterniones (Stilübung?) **429-11**
 Epigramma super insignia ducis Mediolani **491-23**
 Epistola super clausula nam cum in sermone (? unverständlich) **429-75**
 Epistole diverse familiaritatis salvi conductus etc. **429-50**
 Epitaphium **491-4**
 Epitaphium Claudiae Homoneae **1844-34**
 Epitaphium Clementis abbatis de Malvicis **491-8**
 Epitaphium Dantis **1845-2**
 Epitaphium Dindimi et Alconis **1845-6**
 Epitaphium Gentilis de Fabriano **491-20**
 Epitaphium Helpidis **1844-44**
 Epitaphium Raphaelis Cumani **491-21**
 Epitaphium Raphaelis Fulgosi **491-22**
 Epitaphium Senecae **1844-43**
 Epitaphium Terentii (ex Andria extractum) **412-17**
 Epitaphium Vergilii **438-19**
 Epitaphium cuiusdam avari **491-7**
 Epitaphium cuiusdam virginis **491-9**
 Epitaphium des Exarchen Isaak in Ravenna, S. Vitalis **1844-31**
 Excerpta de vita S. Udalrici **423-11**
 Excerpta diversa, versus **438-23**
 Excerpta ex officio [Expositio missae] **400-22**
 Excerpta grammaticalia **1840-3**
 Explanatio orationis dominicae **423-10**
 Expositio vocabulorum legum et canonum **412-28**
 Exzerpte aus dem griechischen Recht (lat.) **1844-8**
 Exzerpte aus klassischen Autoren (Cicero off., Terrenz, u.a., auch aus Petrarca's Briefen) **412-7 412-12 412-14**
 Florilegium **414-1**
 Gedicht (8 Zeilen, ital.) **1853-1**
 Genealogia familiarum Catonum et Scipionum sive Corneliorum **1844-9**
 Genuesischer Paß für Lorenz Schaller und einen Ungenannten **429-53**
 Glossarius **415-11**
 Glossarium (germanicum) de vocabulis **415-11**
 Grammatellus **438-4**
 Grammatikalisch-rhetorische Exzerpte **1840-15**
 Grammatikalische Notizen (mit Exzerpten) **1840-12**
 Grammatikalische und metrische Notizen **1844-3**
 Historia Apollonii **429-72**
 Historia de clerico et milite **445-14**
 Horae canonicae **423-4**
 Humanistische Anthologie **1848-2**

- In nupciis matrimonialibus ista sunt attendenda [Überschrift] **400-15**
- Index librorum Grecorum **1844-49**
- Indulgentie papales **400-33**
- Inschriftensammlung **1844-33**
- Inschriftensammlung (Teil A) **1844-35**
- Inschriftensammlung (Teil B) **1844-42**
- Inscriptiones **1844-10 1844-50**
- Kalendarium secundum fastos (Teil 1) **1844-41**
- Kapitelverzeichnis zu 'De remediis utriusque fortune' **433-3 442-2**
- Kapitelverzeichnis zu 'De remediis' **434-1**
- Kapitelverzeichnis zu 'De vita solitaria' **433-1**
- Kommentar zu Ovids Metamorphosen **415-7**
- Kommentar zu Terentius (comm. Brunziano) **495-5**
- Kommentar zu den Disticha Catonis **415-12**
- Kommentar zum Canzoniere des Petrarca **1842-1**
- Miraculum notabile factum in civitate Stettin a.d. 1437 **400-34**
- Misogyne Exzerpte **429-63**
- Muster eines Redeeingangs **429-76**
- Nota de mortalitate hominum **400-21**
- Notae de mensuris **400-5**
- Notae de rebus theologicis (Titel nicht in der Hs.) **400-9**
- Notae variae **400-8**
- Notae variae et de sacramentis darunter die beiden Verse: **400-1**
- Notiz über die Praepositor von St.Peter extra muros in Mainz 1470 **432-10**
- Opus penitenciarum (Kommentar zu 'Peniteas cito') **428-8**
- Oratio ('Cogitanti michi sepe numero') **446-41**
- Oratio ad dominum Mantuanum **446-33**
- Orationes variae **423-5**
- Passio sancte Agnetis virginis **415-10**
- Phrases **446-73**
- Poetria missa de Flandria cancellario Parisiensi **415-9**
- Praefatio Monacensis zu Terentius **495-2**
- Problemata (153) **438-22**
- Protokoll einer Verhandlung vor Bischof Antonius von Bamberg (4.4.1454) **432-9**
- Psalteria **423-22**
- Psalterium **423-1**
- Psalterium aureum (Ps. Christi) **423-8**
- Psalterium beatae virginis Mariae ('Ave porta') **423-9**
- Quaestiones naturales medicinalesque **438-21**
- Questio differentialis inter rosam et violam **439-13**
- Questiones **439-22**
- Register zu 'De remediis' **443-3**
- Regule medicorum (excerpta) **438-20**
- Rhetorische Termini (griech.-lat.) **1840-12**
- Rhythmus über Pippins Sieg über die Avaren 796 **1840-13**
- Salomon et Marcolphus **438-3**
- Schenkungsvermerk (18.Jh.) **443-1**
- Scismatata que fuerunt in ecclesia **1844-53**
- Scriptum autenticum et notabile super magnificat **1855-7**
- Septem curialitates etc. (Priamelartiges, Facetiae) **429-79**
- Sermo (Dom.II post trin.) [Titel nicht in der Hs.] **400-23**
- Sermo de trinitate **439-6**
- Sermo in die s.Iohannis Baptiste **400-25**
- Sermones II **400-28 400-30**
- Sermones II de adventu domini (Dom.III adv., Dom. IV adv.) (Titel nicht in de Hs.) **400-20**
- Sermones de sanctis, notae variae (Titel nicht in der Hs.) **400-35**
- Sermones dominicales super evangelia (Dom. in septuagesima - Dom. II post trin.) **400-18**
- Sermones varii (Titel nicht in der Hs.) **400-31**
- Summa de origine mundi **424-14**
- Tabula de premissis (de remediis utriusque fortune) **411-2**
- Tabula zu 'De remediis utriusque fortunae' **443-4**
- Tabula zu 'De remediis utriusque fortunae' **449-2**
- Tractatulus expositionis officii missae et ministeriorum eius qui in canone geruntur **1855-9**
- Tractatus conciliorum (excerpta) **439-12**
- Tractatus de ecclesiastica potestate **439-21**
- Tractatus de horis dicendis, de septem sacramentis et de vicis et officiis etc. **1855-10**
- Tractatus de sacramentis ex diversis compilatus **400-19**
- Tractatus de tribus hominum ordinibus **445-13**
- Urkunden **1844-39**
- Uxor eius verso ad quedam tribuitur (?) ipsi viro [Überschrift] **400-14**
- Vera doctrina de aspernando coniugio et uxore contemnenda (Gedicht gegen die Ehe) **429-58**
- Versus (12) über die unheilvolle Macht des Geldes **429-84**
- Versus (Der Höfling) **429-85**
- Versus ('Conturbare cave') **429-81**
- Versus ('Qui capit uxorem') **429-59**
- Versus **429-77 429-83 429-86 1844-24 1844-25**
- Versus ad divum Cupidinem **491-25**
- Versus de sancto Hieronymo (5, excerptum) **446-93**
- Versus memoriales (lat. und dt.) **438-7**
- Versus memoriales de XII libris Aeneidos scripti **412-16**
- Versus precatorii ad Aloysium **491-26**
- Verzeichnis der 'Rubrice epistolarum (metricarum)' **1853-6**
- Vir tenetur uxori ad quedam [De matrimonio] **400-13**
- Vita Ambrosiana Terentii **495-6**
- Vivere volens iuste servare debet quasdam condiciones [Überschrift] **400-16**
- Wirtschaftsaufzeichnungen (13./14. Jhd.) **1840-1**
- (Deutsche Studenten der Diözese Mainz in Pavia)
Petition an Herzog Franciscus Sforza **429-52**
- (Pamphilus)
Pamphilus de amore **429-1**
- Aeneas Silvius Piccolomini *siehe*: Eneas Silvius
- Alanus ab Insulis
De planctu nature **415-1**
- Alanus ab Insulis (?)
Carmen de littera Samia Y **412-20**
Carmen de virginibus ('Vix nodosum') **412-18**
- Alanus ab Insulis (Ps.)
Apocalypsis (carmen) **412-21**
- Alberti *siehe*: Leo Baptista Albertus

- Albertus Magnus
Tractatus de plantationibus arborum **446-3**
- Albertus Magnus (Ps.)
Paradisus anime **438-12**
- Albertus Nichtmann de Lippia
Ars metrificandi **428-11**
- Andreas Chrysoberges de Pera OP (interpr.)
Decretum et institutio Constantini de papa Romano **1844-40**
- Andreas Lasscharius
Oratio in concilio Constantiensi **439-10**
- Andreas de Escobar (?)
Lumen confessorum (excerptum) **400-27**
- Andreas de Escobar O.S.B. *siehe*: Andreas de Escobar
- Anselmus
Orationes **423-19**
- Anselmus Cantuariensis (Ps.)
Elucidarium **1855-11**
- Antonio da Tempo (Ps.)
Vita di Francesco Petrarca **492-1 1849-5**
- Antonius Astesanus
Brief an Antonius Alivernus **429-24**
Brief an Antonius Mirolius **429-22 429-33**
Brief an Antonius Raudensis **429-34**
Brief an Blasius Azeretus **429-30 429-35**
Brief an Christophorus Vellate **429-16 429-19**
Brief an Conradinus de Vicemercato **429-15 429-27**
Brief an Eneas Silvius **429-20**
Brief an Iohannes Antonius de Vicomercato **429-18**
Brief an Iohannes Campisius **429-21**
Brief an Iohannes Troia **429-29**
Brief an Laurentius Valla **429-31 429-36**
Brief an Mapheus Muzanus **429-17 429-28**
Brief an Secundinus Nata **429-23**
Brief an einen Iohannes adolescens **429-26**
Epistola ad Bartholomaeum Guascum **429-32**
Epitaphium magistri Antonii Ferrarri de Villanova Astensi **429-25**
- Antonius Faventinus
Epitaphium Georgii Spigel **446-85**
- Antonius Panormita
Epistolae (6) **429-64**
- Antonius Panormita (?)
De ortu et obitu Hermaphroditi (Pulex) **491-3**
- Antonius de Camplo
Ecloga ad Antonium Cermisonum **491-33**
Versus ad Leonardum suum **491-32**
- Appianus
De Pompei triumpho **1844-51**
- Aretino da Castiglione *siehe*: Rinutius Aretinus
- Aristeas
De LXX interpretibus **402-1**
- Aristoteles
Excerpta **400-4**
- Aristoteles (Ps.)
Documenta Aristotelis ad Alexandrum Magnum **429-78**
- Astesanus *siehe*: Antonius Astesanus
- Augustinus
Excerpta **400-4**
Manuale de contemplatione Christi **423-21**
Orationes **423-19**
Soliloquia (Soliloquium) **423-13**
Suspiria **423-20**
- Augustinus (?)
Orationes **423-12**
- Augustinus Datus
Elegantiolae **446-4**
- Aurispa *siehe*: Iohannes Aurispa
- Ausonius
Est et non **490-7 1841-2**
Vir bonus **490-8 1841-3**
- Balthasar Rasinus
Epistola ad Franciscum de Beccaria **429-73**
Epistola super Ciceronis prima epistola familiarium **429-74**
- Bartholomaeus Cancellus
Epitaphium Georgii Spigel **446-87**
- Barzizza *siehe*: Gasparinus Barzizius
- Beda Venerabilis (Ps.)
Orationes ex evangeliiis dominicalibus **423-3**
- Beneventus de Imola
Commentaria imperatorum Romanorum **402-2**
Liber Augustalis **444-2**
- Benintendi de Ravagnanis
De constructione civitatis Venetiarum (excerptum) **1844-4**
- Bernardus Clarevallensis
Ad eundem (Überschrift) **432-2**
De duodecim gradibus humilitatis et superbiae **432-4**
De praecepto et dispensatione **432-20**
Dulciloquia s. Bernhards **423-18**
Epistolae **432-1**
Oratio de passione domini **423-17**
Tractatus de moribus et officio episcoporum **432-2**
- Bernardus Clarevallensis (Ps.)
Cartula **429-4 438-16**
De cura rei familiaris **445-8**
De formula vite **445-2**
Epistola **432-3**
Tractatus de tribus virtutibus **432-6**
Versus de contemptu mundi **429-87**
- Bernardus Clarevallensis (redactor)
Orationes **423-14**
- Bernhardus Clarevallensis *siehe*: Bernardus Clarevallensis
- Bernhardus Iustinianus
Oratio pro suo senatu habita ad Fridericum III **446-69**

- Bernhardus de Canaccio
Epitaphium Dantis **1844-46 1845-3**
- Bessarion cardinalis (?)
Epistola ad Franciscum Foscarum **446-67**
- Boccaccio *siehe:* Iohannes Boccacius
- Bochow *siehe:* Wenceslaus de Bochow
- Boethius
Excerpta **400-4**
- Bonacursius de Montemagno
Controversia de nobilitate **429-65**
- Bonaventura
Soliloquium **445-1**
- Boniohannes de Messina
Quadripartitus moralium **428-13 445-7**
- Bonvicinus de Ripa
Liber de quinque clavibus sapientie **429-2**
- Bracciolini *siehe:* Poggius Florentinus
- Brigitta, S.
Orationes **423-16**
- Buonaccorso da Montemagno iunior *siehe:* Bonacursius de Montemagno
- Caesar
Epistola ad Ciceronem (Ad Att. IX 16, 2) **429-8**
- Caesar (Ps.)
Epitaphium pro Cinio milite **1844-15**
- Camplo *siehe:* Antonius de Camplo
- Carolus Marsuppinus Aretinus
Epitaphium Leonardi Bruni Aretini **491-6**
- Caspar Schmidhauser
Brief an Laurentius Schaller **429-55**
- Casparinus Pergamensis *siehe:* Gasparinus Barzizius
- Cassiodorus
Variae (12,24) **1844-5**
- Cesar magister (?)
Summa de quatuor speciebus artis gramatice **413-1**
- Cesarini *siehe:* Iulianus Cesarini
- Cicero
Ad Atticum IX (excerpta) **1844-28**
Ad familiares (ad Servium Sulpicium, ad M.Tullium Tironem, ad M.Curionem, M.C. Allienum, M.C. Trebatium, M.C. Basilium) **412-11**
Ad familiares (I 6, excerptum) **446-50**
Ad familiares (I-IV) **446-48**
Ad familiares (IV 1-4) **446-63**
De legibus (exc., 2, 19-23) **1844-48**
De officiis **1843-1**
De senectute **490-15**
Excerpta **400-4**
Paradoxa Stoicorum **490-2 1843-3**
Pro Marcello **412-5**
Pro rege Deiotaro (1-22) **446-45**
Somnium Scipionis **490-16 1843-2**
Somnium Scipionis (cum commentario) **400-2**
- Cicero (?)
Ad familiares (30 epistolae) **412-25**
- Cicero (Ps.)
In Gaium Sallustium Crispum controversia **446-44**
Pridie quam in exilium iret **446-49**
- Coluccius Salutatus
Epistola ad Iacobum de Massa Alidosiorum (Epist. X 12) **1853-4**
- Concilium Basiliense
Responsio facta ambasiatoribus pape (16. Juni 1433) **439-26**
- Curius Lancilottus Pasius
De vera utilitate vitae (11 Distichen) **1842-3**
- Cusanus *siehe:* Nicolaus de Cusa
- Cyriacus de Ancona
Inscriptensammlung (lat. und griech.) **1844-36**
- Cyrillus (Ps.)
Quadripartitus **428-13 445-7**
- Damiani *siehe:* Petrus Damiani
- Damianus *siehe:* Petrus Damiani
- Dati *siehe:* Augustinus Datus
- Donatus
Ars grammatica (li.II-III, mit Kommentar) **1840-14**
- Eberhard von Bremen *siehe:* Eberhardus Alemannus
- Eberhardus Alemannus
Laborintus (I 107-8) **429-81**
- Eneas Silvius
Brief an Adam de Moleyns ('Quo in statu') **446-19**
Brief an Antonio Tedeschi **428-21 446-10**
Brief an Francesco Quadranzio **428-19**
Brief an Gaspare Caccia **446-18**
Brief an Georgius iuriconsultus **446-16**
Brief an Giovanni Tolomei **446-11**
Brief an Guiniforte Barzizza **446-22**
Brief an Iohannes Anach **428-18 446-17**
Brief an Iohannes Campisius **446-5**
Brief an Iohannes Lupfen **428-23**
Brief an Iohannes Peregallus **446-6**
Brief an Iohannes von Eych **428-22**
Brief an Iulianus Cesarini ('Non cogit me') **446-9**
Brief an Ladislaus Postumus (De liberorum educatione) **446-53**
Brief an Lupus Valasci de Portugallia **446-14**
Brief an Nicolaus Lundau **446-12**
Brief an Pietro da Noceto ('Satis ad te') **446-7**
Brief an Prokop von Rabenstein (Somnium) **446-28 446-79**
Brief an Richardus de Valencia **446-20**
Brief an Silvio Piccolomini **446-15**
Brief an den Kanzler der Sophia, Königin von Polen **446-24**
Briefsammlung **446-23**
De curialium miseris **446-52**
Epistola ad Hieronymum concivem **446-21**
Epistola ad Iohannem de Bochow **446-26**
Epistola ad Leonhardum Laming **428-20 446-13**
Epistola ad Wilhelmum de Lapide **446-27**
Historia de duobus amantibus **446-80**
Somnium de fortuna **446-28**

- Eneas Silvius (Pius II)
 Brief an die Clarissinnen aus Brixen **432-8**
 Brief an die Erzherzogin Mechthildis von Österreich **432-7**
 Orationes **423-6**
- Eugenius IV
 Proposicio pro iustificacione dissolutionis concilii Basiliensis **439-27**
- Fabri de Donauwerdt *siehe*: Iohannes Fabri de Donauwerdt
- Felix Felicianus
 Sylloga inscriptionum **1845-1**
- Festus
 Breviarium **421-1 1844-1**
- Flavianus (?)
 De Grecorum gestis (excerptum de urbe Romana) **429-61**
- Florus
 De rhetoricis discriminibus **490-14**
- Franciscus Florentinus
 Epistola metrica ad Rainaldum Veronensem **491-16**
- Franciscus Petrarca
 Africa (Mago, VI 885-918) **421-8 491-2**
 Africa **448-1**
 Africa (VII 515) **1840-9**
 Africa (VIII 992-97) **1844-18**
 Bucolicum carmen **439-2 445-6 1841-8**
 Carmen de Maria Magdalena (Sen., XV 15 app.) **1844-21**
 De Valle clausa (Metr. var., 7; Fam., XI 4 add.) **1849-4**
 De otio religioso **410-2**
 De remediis utriusque fortune (franz.) **408-1**
 De remediis utriusque fortune **411-1 427-1 433-4 434-2 440-1 442-1 443-2 449-1**
 De sui ipsius et multorum ignorantia (prae.) **1846-2 1853-7**
 De sui ipsius et multorum ignorantia **421-2 1846-3 1853-8**
 De sui ipsius et multorum ignorantia (excerpta) **410-5**
 De vita solitaria (II 15) **434-21**
 De vita solitaria **410-6 433-2 434-22 439-1 445-3**
 Epistola ad Anneum Senecam (Fam., XXIV 5) **424-7**
 Epistola ad Clementem Sextum (Fam., V 19) **421-4 434-4**
 Epistola ad Donatum Apenninigenam (Sen., XIII 5) **1846-2 1853-7**
 Epistola ad Franciscum de Carraria (Sen., XIV 1) **424-12**
 Epistola ad Gerardum fratrem (Fam., X 3) **429-41**
 Epistola ad Gibertum grammaticum (Fam., VII 17) **490-6**
 Epistola ad Iacobum de Columna (Fam., II 9) (excerptum) **1849-3**
 Epistola ad Iohannem Boccacium (Sen., II 1) **421-7**
 Epistola ad Italiam (Metr., III 24) **421-11**
 Epistola ad Italiam (Metr., III 24) (18 Verse) **1844-20**
 Epistola ad Italiam (Metr., III 24) (19 Verse) **491-14**
 Epistola ad Luchinum Vermium (Sen., IV 1) **424-11**
 Epistola ad Marcum Tullium Ciceronem (Fam., XXIV 3) **424-5**
 Epistola ad Marcum Tullium Ciceronem (Fam., XXIV 4) **424-6**
 Epistola ad Marcum Varronem (Fam., XXIV 6) **424-8**
 Epistola ad Nicolaum de Azzaiolis (Fam., XII 2) **434-20 438-15**
 Epistola ad Sagramorum de Pomeriis (Sen., X 1) **434-18**
 Epistola ad Titum Livium (Fam., XXIV 8) **424-9**
 Epistola metrica ad Barbatum Sulmonensem (Metr., I 1) (8 Verse) **412-8**
 Epistola metrica ad Clementem VI (Metr., II 5) (excerptum) **1839-1**
 Epistola metrica ad Luchinum Vicecomitem (Metr., II 11) (excerptum, v.47-50) **1844-19**
 Epistola metrica ad Rainaldum Veronensem **491-16**
 Epistolae metricae **448-2 1853-2**
 Epitaphium Francisci Petrarce **1845-4**
 Epitaphium Francisci Petrarce (3 Verse) **1844-17**
 Excerpta (ex epistolis) **412-9**
 Griseldis **415-6 432-19 446-56**
 Griseldis (excerpta) **410-5**
 Invectiva contra Gallum **421-5 434-17**
 Invectiva contra quendam magni status hominem **421-6**
 Invective contra medicum **439-4**
 Invective contra medicum (II-IV) **421-3**
 Itinerarium **424-10**
 Nota de Laura **1849-2**
 Psalmi penitentiales **410-4 423-15 427-3**
 Rerum familiarium libri I-IV **401-1**
 Rime (Canzoniere) **1848-1 1849-1**
 Secretum **410-3 427-2 434-3**
 Sine nomine (epist. 1) **434-6**
 Sine nomine (epist. 11) **434-10**
 Sine nomine (epist. 12) **434-11**
 Sine nomine (epist. 13) **434-12**
 Sine nomine (epist. 14) **434-13**
 Sine nomine (epist. 15) **434-14**
 Sine nomine (epist. 16) **434-15**
 Sine nomine (epist. 19) **434-16**
 Sine nomine (epist. 2) **434-7**
 Sine nomine (epist. 3) **434-8**
 Sine nomine (epist. 4) **434-9**
 Sine nomine **421-9 434-5 439-3**
 Sine nomine (excerpta) **410-5**
 Testamentum **1842-2**
 Trionfi **404-1 405-1**
 Trionfi (3 vv.) **10014-2**
 Vita Terentii **495-1**
- Franciscus Petrarca (?)
 Epistola (excerptum) (?) **1855-2**
- Franciscus Petrarca (Ps.)
 Ars punctandi **400-7 418-1 428-17**
 Liber Augustalis **444-2**
 Liber Augustalis (?) **402-2**
 Psalmi confessionales **445-12**
 Recommendatio celle et heremi **434-19**

- Summa de quatuor speciebus artis gramatice **413-1**
- Franciscus Thebaldus
Versus de Hieronymo **446-93**
- Franciscus de Fiano
Carmen de contemnendis divitiis **1844-22**
Carmina de viris illustribus **491-19**
Carmina de viris illustribus (Tituli) **1844-14**
Oratio metrica ad beatam virginem **1844-32**
- Frontinus
De aquaeductibus urbis Rome **1844-23**
- Fulgentius
Excerpta **400-4**
- Gabrius de Zamoreis
Epitaphium Iohannis Vicecomitis archiepiscopi Mediolani **1844-47**
- Gasparinus Barizizius *siehe*: Gasparinus Barzizius
- Gasparinus Barzizius
Brief an Facinus Ventraria **429-10**
Brief an Petrus Bernardus **429-9**
De compositione (Summa preceptorum) **412-27**
Oratio ad regem Cypri **446-32**
- Gellius
Trium poetarum illustrium epigrammata (Noct. Att. 1,24) **1845-5**
- Gellius (?)
Ex lege XII tabularum (excerpta) **1844-7**
- Germanicus
Epitaphium de quodam puero submerso (Anth.lat. 709) **491-1**
- Germanicus Caesar (?)
Trax puer **491-1 1844-16**
- Gerson *siehe*: Iohannes Gerson
- Giovita Rapicio *siehe*: Iovita Rapitius
- Godofredus (?)
Compendium ex Godofredi commentario de arbore consanguinitatis scripto extractum **412-31**
- Gossembrot *siehe*: Udalricus Gossembrot
- Gruner *siehe*: Vincentius Gruner
- Guarinus *siehe*: Hieronymus Guarinus
- Guarinus Veronensis
Brief an Emanuel Chrysolaras **446-62**
Brief an Martino Rizzoni **446-58**
Epistola ad Bartholomaeum Peregrinum ('Mirum in modum') **446-60**
Epistola ad Bartholomaeum Peregrinum ('Quantus sit') **446-61**
Epistola ad Bartholomaeum Peregrinum ('Si tu') **446-59**
Epistola ad C. Madium **446-74**
Epistola ad Leonellum Estensem **429-47**
Epistolae **429-46**
Oratio ('Vetus amor noster') **446-35**
Oratio ad Nicolaum III (1430) **446-37**
Oratio in Ciceronem de officiis **446-75**
Oratio in inchoandis Ferrarie studiis **446-54**
- Oratio in receptione pretoris Marini (?) Laurini **446-34**
- Oratio pro Paulo Truno **446-77**
- Oratio pro studio Ferrarie inchoando **446-55**
- Prooemium statutorum Vincentiae **446-76**
- Guarinus Veronensis (Ps.)
Epistola ad Antonium Reginum **429-49**
Hochzeitsrede für Federico Castelbarco und Elisabetta Fracastoro **446-36**
- Henricus Leubing
Consilium universitatis studii Erfordiensis pro Babilensi concilio **439-28**
- Henricus Totting de Oyta
Notabile de corpore Christi **428-6**
- Henricus de Hassia
Notabile de corpore Christi **428-6**
Orationes de memoria dominicae passionis **423-7**
- Henricus de Hassia (?)
Versus rhythimici de vanitate rerum **429-87**
- Herrgott *siehe*: Iohannes Herrgott
- Hieronymus
De Lactantio (ep. 58, 10) **424-1**
Vita Malchi (mit Epitaph) **446-94**
- Hieronymus Guarinus
Brief an Petrus Andreas Bassus **429-13**
- Hieronymus de Praga
Tractatus improbens quattuor articulos Bohemorum **439-19**
- Hieronymus de Vallibus
Universitätsrede **446-71**
- Honorius Augustodunensis
Elucidarium **1855-11**
- Horatius
Ars poetica **490-3**
Carmen IV 7 **490-5**
- Hugo Ripelin de Argentina
Compendium theologicae veritatis **428-2**
- Hugo de Sancto Victore (Ps.)
Diversae sententiae **1855-1**
Paradisus anime **438-12**
- Huguccio
Derivationes (excerpta) **1853-5**
- Iacobus Cartusiensis
Addiciones de inchoacione festorum et de viatoribus vectoribus **432-12**
De cogitationibus et earum qualitate **432-17**
De erroribus et moribus Christianorum **432-14**
De religiosis **432-13**
Planctus super errores multorum Christianorum **432-15**
Planctus super errores religiosorum **432-16**
Sermo de sanctificatione sabati circa molendina **432-11**
- Iacobus Publicius
Ars Tulliano more epistolandi **412-10**
Ars distinguendi **412-3**
Ars memorativa **412-13**
Oratorie artis epitome **412-4**

- Ianuensis archiepiscopus
Collatio coram Sigismundo **439-8**
Collatio in conventu ambasiatorum Francie **439-9**
- Iesus poeta (?)
Carmen **446-82**
- Innocentius III (Lotharius Card.)
De miseria humane condicionis **438-13**
- Iohannes Aurispa
Epistola metrica ad Franciscum de Fretis **491-18**
- Iohannes Aurispa (interpr.)
Necricus (dial. mort. 10) **434-23**
Scipio **434-24**
- Iohannes Berlin
Epistola ad Sigismundum regem Hungarie **445-11**
- Iohannes Boccacius
De Tancredo principe Salernitano **429-66**
- Iohannes Fabri de Donauwerdt
Epitaphia **438-19**
- Iohannes Fabri de Donauwerdt (?)
Versus de incensione Erfordie (54 vv.) **438-24**
- Iohannes Gerson
De arte moriendi **400-26**
De informatione infirmorum in confessione **400-26**
- Iohannes Herrgott
Brief an Laurentius Schaller **429-56**
- Iohannes Knaessen de Bercka (?)
Commentarius in epistolas Senecae **412-1**
- Iohannes Marrasius Siculus *siehe*: Marrasius Siculus
- Iohannes Mundinus
Epitaphium Georgii Spigel **446-86**
- Iohannes Pirckheimer Junior
Brief an Petrus lector **429-69**
Brief an Wilhelm Reichenauer **429-70**
- Iohannes Rokyczana
Collatio in concilio Basiliensi **439-17 439-18**
- Iohannes abbas Cistercii (?)
Collatio in presentia dominorum Bohemorum **439-16**
- Iohannes archiepiscopus Tarentinus
Proposicio pro iustificacione dissolutionis concilii Basiliensis **439-27**
- Iohannes de Capistrano (?)
Themata vel gesta evangeliorum dominicalium per circulum anni et de sanctis fratris Capistrani **400-32**
- Iohannes de Madiis (?)
Epistola **429-42**
- Iohannes de Ragusio
Regule in materia communionis **439-20**
- Iohannes patriarcha Antiochenus
Epistola ad concilium Basiliense **439-24**
Tractatus de potestate concilii generalis **439-23**
- Iordanus Ursinus
Oratio ad Fridericum III **446-46**
Oratio ad Nicolaum V (fragmentum) **446-47**
- Iovita Rapitius
Testamentum **1842-7**
- Isidorus
Etymologiae (exc., De accentibus) **1840-11**
- Isocrates
Oratio **1844-29**
- Isotta Nogarola
Epistolae **429-54**
- Iulianus Cesarini
Brief an Eneas Silvius **446-8**
Collatio facta Basilee in adventu Bohemorum **439-15**
- Iulius Caesar *siehe*: Germanicus Caesar
- Iustinianus *siehe*: Bernhardus Iustinianus
- Jakob von Jüterbog *siehe*: Iacobus Cartusiensis
- Jüterbog *siehe*: Iacobus Cartusiensis
- Karlmann
Diploma (dat. 879) **1844-12**
- Knaessen de Bercka *siehe*: Iohannes Knaessen de Bercka
- Lactantius
De ira dei **424-3**
De opificio dei **424-4**
Institutiones divinae (excerpta) **424-2**
- Lactantius (Ps.)
Carmen de ave Phoenice **1855-3**
- Ladislau Postumus
Oratio ad Nicolaum V **446-25**
- Langenstein *siehe*: Henricus de Hassia
- Laurentius Valla
Epistola ad Luchinum Belbellum ('In dies') **429-43**
Epistola ad Luchinum Belbellum ('Mirum in modum') **429-44**
- Laurus de Palazolis
Gratiarum actio in studio Perusino **446-72**
Oratio facta pro recessu magnifici Matthiae Victoris **446-57**
- Lentulus (Ps.)
Epistola ad Senatam Romanum **490-13**
- Leo Baptista Albertus
De coniuratione Porcaria (1453) **446-70**
- Leo VIII
Bulla (dat. 963) **1844-11**
- Leonardus Brunus Aretinus
De studiis et litteris ad Baptistam de Malatestis **446-65**
Dialogus ad Petrum Histrum (Oratio Coluccii) **429-40**
Dialogus ad Petrum Histrum (lib. I praef.) **429-38**
Epistola ad Nicolaum de Niccolis **429-39**
Epitaphium Bracci de Montone **491-5**
Oratio in hypocritas **446-38**

- Leonardus Brunus Aretinus (?)
Prohemium zu der Komödie 'Dolos' **429-37**
- Leonardus Brunus Aretinus (Ps.)
Controversia de nobilitate **429-65**
- Leonardus Brunus Aretinus (interpr.)
De Tancredo principe Salernitano **429-66**
- Leonardus Iustinianus
Ad Cypri reginam picture laus **446-64**
- Leonardus de Cassia
Apotheose des Niccolò Fortebraccio **429-14**
- Leonellus Estensis
Oratio ad Sigismundum imp. (1432) **446-30**
- Leubing *siehe*: Henricus Leubing
- Lewburg (Lewbing, Loubing) *siehe*: Henricus Leubing
- Lombardo della Seta *siehe*: Lombardus a Serico
- Lombardus a Serico
Epistola ad Franciscum Petrarcam (LAP 71) **1853-3**
- Lucianus
Charon **434-25**
Necricus (dial. mort. 10) **434-23**
Scipio **434-24**
- Ludovicus Carbo
Epitaphium Georgii Spigel **446-89**
- Lutholdus Torgau
Tauschgeschäft für ein Vikariat **445-16**
- Macrobius
Saturnalia (li. III) **1844-26**
- Maffeis *siehe*: Paulus Veronensis de Maffeis
- Manfredus abbas sancti Ambrosii (?)
Collatio facta in concilio Constantiensi **439-7**
- Mapheus Vegius
Epistola ad Luchinum Belbellum **429-45**
Salutatio virginis **491-17**
- Marrasius Siculus
Epistola ad Antonium Panormitam **429-48**
- Marsuppini *siehe*: Carolus Marsuppinus Aretinus
- Martino Rizzoni
Hochzeitsrede für Federico Castelbarco und Elisabetha Fracastoro **446-36**
- Matteolus Perusinus
Universitätsrede ('Dicturus hoc loco') **446-29**
- Mattheus de Palmeriis (interpr.)
De LXX interpretibus **402-1**
- Maximus Victorinus
De finalibus syllabis **1840-5**
- Merlinus
Vaticinium **429-82**
- Morbisanus Magnus
Epistola ad Pium II **446-66**
- Narcissus Hertz de Perching
Tractatus universitatis Wiennensis super neutralitate **439-29**
- Nichtmann *siehe*: Albertus Nichtmann de Lippia
- Nicolaus
Brief an Augustinus **429-12**
- Nicolaus Pragmaticus (?)
Elogium de morte Georgi Spigel **446-91**
Epitaphium Georgi Spigel **446-92**
Epitaphium Georgii Spigel **446-90**
- Nicolaus Siculus OESA
Oratio in funere Prosperi Columnae card. (1463) **446-40**
- Nicolaus Tudeschi
Propositio coram electoribus imperii facta **439-25**
- Nicolaus de Cusa
Decreta (1451, Juni, Magdeburg) **1855-12**
- Nicolaus de Dybin (?)
Tractatus de rigmis **428-16**
- Nigellus Wirecker
Speculum stultorum (Brunellus) **438-17**
- Nogarola *siehe*: Isotta Nogarola
- Optatianus Profyrius
Carmen **1840-1**
- Otto Spigel
Epitaphium Georgii Spigel **446-88**
- Ovidius
Ars amatoria (II 279-80) **412-29**
Epitaphium Ovidii (Vergilii?) **1844-45**
- Ovidius (Ps.)
De ventre **415-4**
In rusticum **490-12**
- Palmieri *siehe*: Mattheus de Palmeriis
- Panormita *siehe*: Antonius Panormita
- Paulus II
Bulla anni iubilei (1470) **446-51**
- Paulus Veronensis de Maffeis
Epistola ad Antonium Reginum **429-49**
- Persius (Kommentar zu)
Glosule autentice super libris Persii **415-3**
- Perugino *siehe*: Matteolus Perusinus
- Petrarca *siehe*: Franciscus Petrarca
- Petrus Comestor
Versus de beata virgine (10 Verse) **1844-13**
- Petrus Damiani
Liber qui dicitur Dominus vobiscum (cap. XIX) **434-19**
- Petrus Diaconus
Ars grammatica (Bearbeitung von Donatus) **1840-2**
Note litterarum **1844-2**
- Petrus Paulus Vergerius
Petrarce vita **421-10**
- Petrus Ridler
Brief an Laurentius Schaller **429-57**

- Petrus de Abano
Instrumentum confessionis et credulitatis orthodoxae fidei **1842-5**
Testamentum **1842-4**
- Petrus de Alliaco
Tractatus de reformatione ecclesie **438-6**
- Petrus de Isolella
Summa de quatuor speciebus artis gramatice **413-1**
- Petrus de Roado
Prohemium zu der Komödie 'Dolos' **429-37**
- Piccolomini *siehe*: Eneas Silvius
- Pier Paolo Vergerio *siehe*: Petrus Paulus Vergerius
- Pirckheimer *siehe*: Iohannes Pirckheimer Junior
- Pius II *siehe*: Eneas Silvius
- Plutarchus (Ps.)
Epistola ad Traianum (excerpta) **1844-27**
- Poggius Florentinus
Epistolae **446-78**
Facetiae **432-18 438-2 444-1**
- Poggius Florentinus (Ps.)
De coniuratione Porcaria (1453) **446-70**
- Pompeius
Excerpta (De pedibus) (GL 5, 120, 21-125, 33) **1840-8**
Excerpta (GL 5, 1118-23) **1840-6**
- Prudentius
Dittochaeon [Eva columba] **429-7**
- Publicius *siehe*: Iacobus Publicius
- Publius Candidus Decembrius (?)
Vita di Francesco Petrarca **492-1**
- Rasinis *siehe*: Balthasar Rasinus
- Ravignani *siehe*: Benintendi de Ravagnanis
- Reinaldus Veronensis
Epistola metrica ad Franciscum Florentinum **491-15**
- Richardus Venusinus
Comedia de Paulino et Polla (excerptum, 36 Verse) **429-62**
Comedia de Paulino et Polla (excerptum, v.903-944) **429-67**
- Rinutius Aretinus (interpr.)
Charon **434-25**
- Robertus Holcot *siehe*: Robertus Holkot
- Robertus Holkot
Opus quaestionum super libros sententiarum **428-5**
- Rodericus Santius de Arevalo
Epistola ad Bessarionem **446-39**
- Rodericus episc. Zamoriensis *siehe*: Rodericus Santius de Arevalo
- Rokycana *siehe*: Iohannes Rokyczana
- Ruffus Sextus
Liber rerum populi Romani **1844-1**
- Sallustius
Catilina **412-2**
Catilina (mit Kommentar) **446-1**
- Sallustius (Ps.)
In Marcum Tullium Ciceronem declamatio **446-43**
- Salomon
Ecclesiastes (*exc.*, 1,2-12,13) **445-15**
Proverbia (*exc.*, cap. I,5-X) **445-10**
- Salutaris poeta
Ethica **446-81**
- Santii de Arevalo *siehe*: Rodericus Santius de Arevalo
- Schmidhauser *siehe*: Caspar Schmidhauser
- Seneca
De ira **439-5**
Excerpta **400-4**
Excerptum **445-9**
- Seneca (Ps.)
De formula honestae vitae **445-4 446-2**
Proverbia Senece **411-3**
- Sergius
In Donatum (excerpta: GL 4, 478f.) **1840-7**
- Servius
De littera **1840-4**
- Socrates
Excerpta **400-4**
- Stephanus Fliscus
Synonyma verborum (A-P) **412-24**
- Strozzi *siehe*: Titus Vespasianus Stroza
- Studentes universitatis Lipczensis
Iuramenta (2) **438-18**
- Suetonius
Vitae Caesarum **10014-1**
- Terentius
Comoediae **495-4**
- Terentius (?)
Andria (Alter exitus Andrie) **495-7**
- Thaddeus Quirinus
Oratio pro suo senatu ad Fridericum III (1452) **446-68**
- Theobaldus
Physiologus **429-6**
- Theodulus (Ps.)
Egloga Theoduli **429-3**
Egloga Theoduli (cum commentario) **415-13**
- Thomas a Kempis
De imitatione Christi (liber I) **438-5**
- Thomas de Aquino
De modo studendi (excerpta) **438-9**
- Titus Vespasianus Stroza
Übersetzung von Petrarca 'De vita solitaria' (ital.) **1847-1**
- Torgau *siehe*: Lutholdus Torgau

- Totting de Oyta *siehe*: Henricus Totting de Oyta
- Troilo Boncompagno
Hochzeitsrede für Nicolò III d'Este und Rizzarda
di Saluzzo **446-31**
- Tudeschi *siehe*: Nicolaus Tudeschi
- Udalricus Gossembrot
Brief an Ulrich Riderer **446-42**
- Universitas studii Coloniensis
Consilium de concilio generali ad Theodericum archiepiscopum Coloniensem **439-30**
- Urbanus IV
Orationes **423-14**
- Valerius Probus
Notae iuris **1844-6**
- Valla *siehe*: Laurentius Valla
- Vallibus *siehe*: Hieronymus de Vallibus
- Vegetius
De re militari **410-1**
- Vegio *siehe*: Mapheus Vegius
- Vergerio *siehe*: Petrus Paulus Vergerius
- Vergilius
Bucolica **1841-6**
Bucolica (exc., 3,79) **1840-10**
Georgica **1841-7**
- Vergilius (Ps.)
Appendix Vergiliana et Carmina Priapea **1841-1**
Carmen de vino et venere **490-9**
De Y littera (Anth.lat. 662) **490-10 491-13**
De laude horti **490-11**
De rosa **1841-4**
De rosa (excerpta) **1844-30**
Est et non **490-7 1841-2**
Moretum **490-4 1841-5**
Vir bonus **490-8 1841-3**
- Vincentius Gruner
Ars rhetorica **428-15**
- Volcwinus abbas Sichemensis
Sermo **438-14**
- Walter Mapes
Apocalypsis Goliae **412-21**
- Wenceslaus de Bochow
Epistola ad Iohannem de Bochow **446-26**
- Zamorei *siehe*: Gabrius de Zamoreis

Handschriftliche Initia

- Abditum, oppertum, verborgen ...
Stephanus Fliscus, Synonyma verborum (A-P)
412–24–2 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 212
- Abeunt studia in Vitam si (?) tales evadimus quales legimus.
Vergilius (Ps.), Moretum
490–4–1 Gotha, FB, Chart. A 869, 22r
- Abhorruī pacienciam et dilexi iram, nec casus suberat et irascebar ...
Franciscus Petrarca (Ps.), Psalmi confessionales
445–12–7 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 212r
- Accentus qui Grece prosadia ...
Isidorus, Etymologiae (exc., De accentibus)
1840–11–1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 66 [Zitat], 102
- Accepit Symeon puerum Ihesum in ulnas suas ... Luce 2 [28–32]. Bernhardus de interna consolacione li.III c. XXVII O dulcissime domine ...
Sermones dominicales super evangelia (Dom. in septuagesima - Dom. II post trin.)
400–18–2 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 24r
- Accidit in Marchia in civitate Stetyn anno domini M² CCCCXXXVII ... fide dignorum didici vero ...
Miraculum notabile factum in civitate Stettin a.d. 1437
400–34–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 211r
- Accipio excusacionem tuam, qua usus es ...
Cicero, Ad familiares (IV 1–4)
446–63–4 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 199ra
- Actus proprius libertatis est peccunia vel diviciis bene uti ...
De libertate
439–14–3 Merseburg, Dom, 39, 215v
- Ad expediendum viros (*lies: 'terminos'*) rei publice Romani miserunt tres consules Bestiam Albinum et Metellum contra Iugartam regem Affricae qui ... (*Beginn des Kommentars, anderswo lautet das Initium:*)
Sallustius, Catilina (mit Kommentar)
446–1–2 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 1r
- Ad habendum autem in generali omnium virtutum noticiam in hac virtutum figura contentarum ... (*'Adhibendum...' cod.?*)
De virtutibus cardinalibus
438–10–1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.218
- Ad introduccionem fabulosam prime comediae accedamus premissis tamen prius nominibus, que in eadem comedia continentur cum eorum aliquali noticia. ...
Accessus ad comoedias Terentii
446–83–7 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 256ra
- Ad ostendendum quod concilium generale in spiritu sancto legitime congregatum sit supra papam ...
Iohannes patriarcha Antiochenus, Tractatus de potestate concilii generalis
439–23–1 Merseburg, Dom, 39, 284v
- Ad quot doctrinas famulentur metra sciendas / Longus librorum docet hoc usus variorum ...
Albertus Nichtmann de Lippia, Ars metricandi
428–11–2 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 158r
- Ad succurrendum conscienciis timoratis presertim religiosorum quo ad celebrationem festivitatum ...
Iacobus Cartusianus, De religiosiis
432–13–1 Leipzig, UB, 382, 211v
- Ad te quidem, Valla humanissime, pro meo erga te amore singulari ...
Antonius Astesanus, Brief an Laurentius Valla
429–31–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 61v
- Ad XVI Kalendas Maias cum in Cumano ...
Cicero, Ad familiares (IV 1–4)
446–63–2 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 199ra
- Adde quod nulla est uxoris electio ... (*Hier.c.Iov., PL 23, 277A*)
Humanistische Anthologie
1848–2–23 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Adeste muse maximi proles Iovis ...
Vergilius (Ps.), De laude horti
490–11–1 Gotha, FB, Chart. A 869, 28v
- Adolescencia florida ... Agrum fertilem ...
Tabula zu 'De remediis utriusque fortune'
449–2–1 Zwickau, RB, XXIV V 10, 172v
- Adolescentulum nostrum consilii inopem et etatis agitatae stimulis paterne sollicitudinis ope complectere ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Gibertum grammaticum (Fam., VII 17)
490–6–1 Gotha, FB, Chart. A 869, 26v
- Affradita: de morgen sterne ... Anterca (!): rosen saet ...
(Verse, mnd. Glossar)
428–9–2 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 157v
- Agnes sacra sui penam (*lies: 'pennam'*) scriptoris in auret ...
Passio sancte Agnetis virginis
415–10–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 149
- Alexander: Me o Libice preponi decet, melior equidem (*'equodem' cod.*) sum ... *'Alexander' cod.*)
Lucianus, Scipio
434–24–1 Leipzig, UB, 1260, 263vb
- Almani natum Castello nomine Grunaw
Bartholomaeus Cancellus, Epitaphium Georgii Spiegel
446–87–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 266r
- Alme puer decus ethereum stirps certa tonantis ...
Franciscus Petrarca, Epistola metrica ad Clementem VI (Metr., II 5) (excerptum)
1839–1–1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 15 *, 63r
- Amen amen dico tibi quia Ioh. III², et in cro(...)o (?) hodierno. ...
Sermo de trinitate
439–6–1 Merseburg, Dom, 39, 195r

- Amen dico vobis inter natus (!) mulierum ... Mathei XI [11]. Pro introduccione beatus Ambrosius in libro sermonum 87 et in c. non osculatur [Decr. Grat. III, d. II, causa V, q. V, c. 3] semper ... Sermo in die s. Iohannis Baptiste
400-25-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 85r
- Amicorum honesta vota curare optime frugis indicium est presertim cum indigens aliquis ex caritate iuvatur ...
Bernardus Clarevallensis (Ps.), Epistola
432-3-1 Leipzig, UB, 382, 53v
- Andrum Critonem ruralem dicimus laborem (Anhang)
446-84-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 262rb
- Animadverti sepe, Donate, plurimos id existimare quid eciam
Lactantius, De ira dei
424-3-1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig, Za 57 (jetzt: Lat. M No. 2; 1E a/1), 4r
- Anno domini millesimo Quadringentesimo decimo feria Quarta in octava Penthecosten hora vespere factum est in ecclesia cathedrali Ego Lutholdus Torgau altarista in Penczk permutavi ... Lutholdus Torgau, Tauschgeschäft für ein Vikariat
445-16-1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag. 72 Nr. 28, 235v
- Antequam ad hunc locum et ornatissimum cetum ... Guarinus Veronensis, Oratio in Ciceronem de officiis
446-75-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 213ra
- Anticlaudianus sequens auctor ut discipulos ... Directorium breve in Anticlaudianum <Accessus in Anticlaudianum>
415-2-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 36
- Antique sunt apud me Geronime littere tue ... Eneas Silvius, Epistola ad Hieronymum concivem
446-21-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 68r
- Antiquis temporibus mos fuit arcium ... Vegetius, De re militari
410-1-1 Erfurt, WB, Amplon. F. 5, 1r
- Apparuit temporibus istis et adhuc est homo magne virtutis ... Lentulus (Ps.), Epistola ad Senatam Romanum
490-13-1 Gotha, FB, Chart. A 869, 29v
- Apud maiores nostros sepe ... Bonacursius de Montemagno, Controversia de nobilitate
429-65-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 152
- Apud te quidem invictissime domitorque terrarum popule meus, apud te ... (IV)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421-9-5 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
- Aput sapientes sepe numero revocantur in dubium ... Florus, De rhetoricis discriminibus
490-14-1 Gotha, FB, Chart. A 869, 30r
- Aput te quidem invictissime domitorque terrarum Popule meus, aput te clam paucis res magna tractanda est ...
Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 4)
434-9-1 Leipzig, UB, 1260, 197vb
- Aput te quidem invictissime domitorque terrarum Popule meus, aput te clam paucis res magna tractanda est ... (IV)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439-3-5 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Arbores dicimus utiles esse secundum fructum ...
Albertus Magnus, Tractatus de plantationibus arborum
446-3-2 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 29ra
- Arma tuli quondam ... (Q. Gaius Pompeius)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus
491-19-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 48v
- Armorum virtute potens ... (Claudius Nero)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus
491-19-7 Gotha, FB, Chart. B 1047, 48v
- Artis rhetorice fundamentum ...
Vincentius Gruner, Ars rhetorica
428-15-2 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 232r
- Ascendat quicumque velit fastigia felix ...
Franciscus de Fiano, Carmen de contemnendis divitiis
1844-22-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 26v
- Athila rex Hunorum de Scitia egressus ...
Benintendi de Ravagnanis, De constructione civitatis Venetiarum (excerptum)
1844-4-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 19r
- Atque iam satis de honore sit datum (!), nunc ad potentiam transeamus ...
Eneas Silvius, De curialium miseriis
446-52-3 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 162r
- Attonito michi quidem et sepissime ... ('mihi' cod.?)
Franciscus Petrarca, Secretum
410-3-1 Erfurt, WB, Amplon. F. 5, 40r
- Attonito michi quidem et sepissime cogitanti qualiter in hanc vitam intrasse(m?) ...
Franciscus Petrarca, Secretum
427-2-1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig, Za 72, 139va
- Attonito michi quidem et sepissime cogitanti qualiter in hanc vitam intrassem qualiterve forem egressurus contigit nuper ...
Franciscus Petrarca, Secretum
434-3-1 Leipzig, UB, 1260, 170ra
- Auctor iste more poetico ... (Textanfäng)
Kommentar zu Ovids Metamorphosen
415-7-2 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 85
- Audiens sapiens sapiencior erit et intelligens, gubernacula possidebit, animadvertet parabolam ...
Salomon, Proverbia (exc., cap. I, 5-X)
445-10-1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag. 72 Nr. 28, 200r
- Audite quo quidem pacto nostra se negocia haebeant ...
Lucianus, Necricus (dial. mort. 10)
434-23-2 Leipzig, UB, 1260, 262va
- Audivi et conturbatus est venter meus, a voce gemitus mei contremuerunt labia mea ... (Habacuc 3, 16 'audivi et conturbatus est venter meus ad vocem contremuerunt labia mea...')
Rodericus Santius de Arevalo, Epistola ad Bessarionem
446-39-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 104r
- Audivi nuper ab humanissimo Sillano nostro ...
Antonius Astesanus, Brief an Mapheus Muzanus
429-17-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 53r
- Aurea lux oritur pratum pete collige flores ...
Salutaris poeta, Ethica
446-81-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 246r

- Aureus occasum iam sol spectabat equosque ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
439–2–2 Merseburg, Dom, 39, 81r
- Aureus occasum iam sol spectabat equosque Pronum
iter urgebat facili transmittere cursu ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
445–6–2 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28,
98r
- Auribus immensis quondam donatus asellus / ...
Nigellus Wirecker, Speculum stultorum (Brunel-
lus)
438–17–2 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.414
- Aut ego fallor, Ypocras et Aristoteles secunde, aut in
hoc certamine quod tecum conviciis tuis cogenti-
bus suscepi ...
Franciscus Petrarca, Invective contra medicum
439–4–3 Merseburg, Dom, 39, 127r
- Aut ego fallor, Ypocras et Aristoteles secunde, aut in
hoc certamine quod tecum tuis conviciis cogenti-
bus suscepi ...
Franciscus Petrarca, Invective contra medicum (II-
IV)
421–3–4 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16),
36r
- Aut tacere oportuit aut latere seu verius non nasci ut
scilleos evaderem latratus. Non est ludus ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Iohannem Boc-
caccium (Sen., II 1)
421–7–1 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16),
93r
- Ave porta paradisi / lignum vite quod amisi ...
Psalterium beatae virginis Mariae ('Ave porta')
423–9–1 Halberstadt, Gymn., cod. 146 (verschol-
len), ?
- Bifurcate littere bivium legentem ...
Alanus ab Insulis (?), Carmen de littera Samia Y
412–20–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 204r
- Bis duo sunt menses ...
Ad inveniendum quot dies habet mensis (3 Verse)
491–11–1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 43
- Bonisia o Veneta salve Lucretia supplex ... (*Ioh. Car-
pensis?*)
Humanistische Anthologie
1848–2–30 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Brevem fieri clemencia tua precepit, parebo libens pre-
ceptis, quippe cui desit facultas lacius eloquendi ...
Festus, Breviarium
421–1–1 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 1r
- Caesareos tot referens ... (Traianus)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus
491–19–5 Gotha, FB, Chart. B 1047, 48v
- Caietani qui de plebe sunt ...
Poggius Florentinus, Facetiae
438–2–2 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.3
- capitellum est capiti cerebrum (hirnen), cerebri domus
(hirnschedel) est cerebellum ...
Glosarius
415–11–2 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 155
- Caritas ad deum vera et perfecta est ...
Hugo de Sancto Victore (Ps.), Paradisus anime
438–12–2 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.242
- Caritas castitas compassio refrigescunt ...
Flavianus (?), De Grecorum gestis (excerptum de
urbe Romana)
429–61–2 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 139r
- Carmen, de quo mecum sermonem habuisti ...
Antonius Astesanus, Brief an Antonius Raudensis
429–34–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 63v
- Carmina tua et amicissima et accuratissima mihi iam
dudum reddita fuerunt ...
Antonius Astesanus, Brief an Eneas Silvius
429–20–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 54v
- Cartula nostra tibi mandat dilecte salutes / ...
Bernardus Clarevallensis (Ps.), Cartula
438–16–1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.391
- Cartula nostra tibi mittit Rainalde salutem
Bernardus Clarevallensis (Ps.), Cartula
429–4–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 32v
- Cautele circa missam primo ut humiliter et devote et
convenienter conveniunt ut dicitur de immunitate
ecclesiarum decet ...
De consecratione ecclesiarum et missarum celebra-
tione secundum Decretum Gratiani
400–24–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schnee-
berg), 84r
- Cave a facie mullieris ...
Misogyne Exzerpte
429–63–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 140v
- Cela secreta. loquere pauca ...
Aristoteles (Ps.), Documenta Aristotelis ad Alex-
andrum Magnum
429–78–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 219r
- Celebratur hodierna die funus preclarissimi domini de-
que me optimi meriti cardinalis Columpnensis ...
Nicolaus Siculus OESA, Oratio in funere Prospero
Columnae card. (1463)
446–40–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 105r
- Cesareo splendore nitens ... (*Tiberius Aug., 12 v.*)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus
(Tituli)
1844–14–3 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 24r
- Ceterum cum ab inicio dixerim quosdam esse ...
Eneas Silvius, De curialium miseris
446–52–7 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 162r
- Christi nomen (!) invocato cui data est ipso teste om-
nis potestas in celo et in terra, Matth. ultimo, de
ecclesiastica potestate ... ..
Tractatus de ecclesiastica potestate
439–21–1 Merseburg, Dom, 39, 259v
- Circa materiam unionis quam inierunt reverendissimi
patres et illustrissimi principes sacri Romani imperii
electores, ut dicitur, unacum aliis principibus ...
Narcissus Hertz de Perching, Tractatus universi-
tatis Wiennensis super neutralitate
439–29–1 Merseburg, Dom, 39, 326r
- Circa sermones faciendos sunt aliqua generalia atten-
denda ...
Ars sermocinativa
438–11–1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.227
- Clauditur hic Clemens ...
Epitaphium Clementis abbatis de Malvicis
491–8–1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 43
- Clio gesta canens ... (*Anth.lat. 664*)
Humanistische Anthologie
1848–2–21 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Cogitanti michi seponumero ac memoria vetera repe-
tenti, viri prestabiles ornatissimique, quod parens
ille rerum mundique fabricator deus interr (!) om-
nia gubernat ...
Oratio ('Cogitanti michi seponumero')
446–41–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 107v

- Cogunt me virtutes tue, Campisi dulcissime, ut et te vehementer diligam ...
Antonius Astesanus, Brief an Iohannes Campisius
429-21-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 55v
- Colla iugo subdere, curias sectari / quarum sunt innu-
mere clades, mores rari ...
Versus (Der Höfling)
429-85-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 221r
- Collegi ea que pluribus dicerentur ...
Stephanus Fliscus, Synonyma verborum (A-P)
412-24-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 212
- Colui accidiam tamquam matrem, fuit ocium michi
frater et desidia soror mea ...
Franciscus Petrarca (Ps.), Psalmi confessionales
445-12-8 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28,
212r
- Coma colus periodus ... apposicio ff
De ratione puntuandi secundum modernos
400-6-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg),
12v
- Comedia est villanus cantus vel vel villana laus quia
tractat de submissis et rusticanis rebus. ...
Accessus ad comoedias Terentii
446-83-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 256ra
- Compulsus crebro amore (!) admirabilium virtutum
tuarum scribo ...
Leonardus Brunus Aretinus, De studiis et litteris
ad Baptistam de Malatestis
446-65-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 200vb
- Conqueror tibi domine deus omnipotens ...
Hugo de Sancto Victore (Ps.), Paradisus anime
438-12-3 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.242
- Consequenter queritur in aliquibus premissis capitulis
sive titulis ...
Expositio vocabulorum legum et canonum
412-28-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 238
- Consilium celebrant humani corporis artus ...
Ovidius (Ps.), De ventre
415-4-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 60
- Consueverunt autem comici poete ante comediam po-
nere succinctum argumentum ...
Accessus ad comoedias Terentii
446-83-6 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 256ra
- Contrebatius familiaris meus ad me scripsit ...
Cicero, Ad familiares (IV 1-4)
446-63-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 199ra
- Conturbare cave, nam est placere suave
Versus ('Conturbare cave')
429-81-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 219v
- Coram paternitate vestra verbum proponendum iam
ori affluens est et istud: Benedictus deus et pater
domini nostri ...
Iohannes Rokyczana, Collatio in concilio Basiliensi
439-17-2 Merseburg, Dom, 39, 235r
- Corando dei gratia Romano ...
Petrus Diaconus, Note litterarum
1844-2-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 9r
- Cordis secreta non omnis noscat amicus / Qui non est
hodie, est forsitan cras inimicus.
Versus
429-77-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 219r
- Crebris abs te sum commonefactus ...
Balthasar Rasinus, Epistola ad Franciscum de Bec-
caria
429-73-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 209
- Credimus iam dudum a plerisque viris eciam (*'disertis-
simis' fehlt*) persuasum, demum quempiam artem
...
Augustinus Datus, Elegantiolae
446-4-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 33r
- Credo ego generosum animum preter deum ubi finis est
noster preter seipsum et archanas curas suas aut
preter aliquem multa similitudine sibi coniunctum
animum nusquam acquiescere ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
433-2-2 Leipzig, UB, 1259, 1vb
- Credo ego generosum animum preter deum ubi finis
est noster, ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
434-22-3 Leipzig, UB, 1260, 216ra
- Credo ego generosum animum preter deum ubi finis
est noster, preter seipsum et archanas curas suas
aut preter aliquem multa similitudine sibi con-
iunctum animum (?) et (!) (*'numquam' über der
Zeile*) acquiescere ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
445-3-3 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28,
55r
- Credo ego generosum animum preter deum ubi finis
est noster, preter seipsum et archanas curas suas,
aut preter aliquem, multa similitudine sibi con-
iunctum, animum nusquam quiescere ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
439-1-3 Merseburg, Dom, 39, 13r
- Crucem tuam adoramus ...
Grammatikalische Notizen (mit Exzerpten)
1840-12-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 66 [Zitat],
116
- Cum ad te scribere vehementer cuperem, Iohannes
suavissime, opportune se mihi optulit Silanus nos-
ter iocundissimus ...
Antonius Astesanus, Brief an Iohannes Antonius
de Vicomercato
429-18-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 54r
- Cum animadverterem inter quosdam opinionum varie-
tatem ...
Iacobus Cartusiensis, Addiciones de inchoacione
festorum et de viatoribus vectoribus
432-12-1 Leipzig, UB, 382, 209v
- Cum animadverto beatissime pater Nicolae apud in-
clitos pedes sanctitatis tue constitutum ...
Iordanus Ursinus, Oratio ad Nicolaum V (frag-
mentum)
446-47-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 117r
- Cum dignitatem atque amplitudinem tuam summe es-
se existimarem ...
Oratio ad dominum Mantuanum
446-33-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 97r
- Cum ea die nefaria, que in nostros stragem illam rep-
entinam peperit ...
Leonardus de Cassia, Apotheose des Niccolò For-
tebraccio
429-14-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 50r
- Cum in affricam Iste est liber de sompno marcii tullii
ciceronis romanorum disertissimi oratoris qui Leo-
nardo Aretino testante princeps latine eloquencie
nominatus est ...
Commentarius in Somnium Scipionis Ciceronis
400-3-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg),
3v

- Cum in affricam venissem anicio manlio consule ad quartam legionem tribunus ...
Cicero, Somnium Scipionis (cum commentario)
400–2–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 3v
- Cum in omnibus causis ... (*'in' fehlt?*)
Cicero, Pro rege Deiotaro (1–22)
446–45–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 113r
- Cum memoria repeto huc loci me in presentiarum recepisse, mea mens labat titubatque vehementer animus ...
Muster eines Redeeingangs
429–76–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 214r
- Cum multa sint gloriosissime cesar auguste, que ab immortalis deo nostra respublica ...
Thaddeus Quirinus, Oratio pro suo senatu ad Fridericum III (1452)
446–68–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 204vb
- Cum res fortunasque hominum cogito ...
Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune
411–1–1 Erfurt, WB, Amplon. F. 373, 1r
- Cum res fortunasque hominum cogito incertos ...
Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune
427–1–1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig, Za 72, 1ra
- Cum res fortunasque hominum cogito incertos et subitotos motus rerum Nichil ferme fragilius mortalium vita, nichil inquecius invenio ...
Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune
434–2–1 Leipzig, UB, 1260, 3va
- Cum res fortunasque hominum cogito incertosque et subitotos motus rerum nichil ferme fragilius mortalium (*'vita' fehlt*), nichil inquecius invenio ...
Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune
442–1–1 Zeitz, DS, Stift, Cod.13a (Philos. Nr.5), 1r
- Cum res fortunasque hominum cogito incertosque et subitotos motus, nichil ferme fragilius mortalium vita, nichil inquecius invenio ...
Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune
433–4–1 Leipzig, UB, 1259, 31ra
- Cum res fortunasque hominum cogito inter totque et tam subitotos rerum motus nichil ferme fragilius mortalium vita, nichil inquecius invenio. Ita cunctis animantibus naturam ...
Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune
443–2–1 Zeitz, DS, Stift, Cod.13b (Philos. Nr.6), 1r
- Cum res fortunasque hominum cogito inter totque et tam subitotos rerum motus nichilque ferme fragilius mortalium vita, nichil inquecius invenio ...
Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune
449–1–1 Zwickau, RB, XXIV V 10, 4ra
- Cum rex Salomon sederet super solium David ...
Salomon et Marcolphus
438–3–1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.121
- Cum sanctissimum gravissimumque sermonem repeto ... (*'Cum': 'Dum' cod.*) (VII)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421–9–8 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
- Cum sanctissimum gravissimumque sermonem repeto ... (VII)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439–3–8 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Cum semper odiosa fuerit, nunc capitalis est veritas. Crescentibus namque flagiciis hominum crevit veri hodium (!) ...
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421–9–1 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
- Cum semper odiosa fuerit, nunc capitalis est veritas. Crescentibus namque flagiciis hominum crevit veri odium ...
Franciscus Petrarca, Sine nomine
434–5–1 Leipzig, UB, 1260, 195vb
- Cum semper odiosa fuerit, nunc capitalis est veritas. Crescentibus nempe flagiciis hominum crevit veri odium ...
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439–3–1 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Cum sepius mecum egisses ut fabulam ...
Iohannes Boccacius, De Tancredo principe Salernitano
429–66–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 167
- Cum tui celeberrimi nominis splendor atque gloria, serenissime cesar ... ..
Leonellus Estensis, Oratio ad Sigismundum imp. (1432)
446–30–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 94r
- Cupio ex te scire quo animo feras ...
Gasparinus Barzizius, Brief an Petrus Bernardus
429–9–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 48r
- Cupio maxime si Iohannes noster convaluit ...
Gasparinus Barzizius, Brief an Facinus Ventraria
429–10–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 48r
- Cura labor ...
Epitaphium Senecae
1844–43–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 118v
- Curiales vereor ne qui me arguant mihi que maledicant. Si hac epistola quam tibi sum scripturus ... ..
Eneas Silvius, De curialium miseriis
446–52–2 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 162r
- De fonte labra. Dividitur in prohemium et in tract. ...
Persius (Kommentar zu), Glosule autentice super libris Persii
415–3–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 38
- De nomine dicit Donatus: Partes orationis ...
Petrus Diaconus, Ars grammatica (Bearbeitung von Donatus)
1840–2–1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 66 [Zitat], 3
- De numero litterarum: E. CCCL ...
Grammatikalische und metrische Notizen
1844–3–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 18v
- De reformatione ecclesie plura dudum per me scripta nunc compendiosius recolligere ...
Petrus de Alliaco, Tractatus de reformatione ecclesie
438–6–1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.177
- De rithmis metricis si littera prima notetur / Albertus Nichtmann de Lip que pia retinetur. (*Vers zu den Akrosticha*)
Albertus Nichtmann de Lippia, Ars metricandi
428–11–1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 158r

- Decem abusiones seculi: Sapiens sine opibus ... x populi sine lege.
Septem curialitates etc. (Priamelartiges, Facetiae)
429-79-5 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 219
- Dedecus urbis eras ... ('G. Galicula' (!), 15 v.)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus (Tituli)
1844-14-2 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 24r
- Defleat alma suum lacrimis Ferraria civem ... (Epitaphium dni Ludovici de Senis per d. B. Caseotum)
Humanistische Anthologie
1848-2-27 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Demon illo nomine Caron qui (ut poete dicunt) mortuorum animas per Achieronto (!) flumen transfert ...
Lucianus, Charon
434-25-2 Leipzig, UB, 1260, 265ra
- Deo laudes eterne sint. / A me autem cum paulum oculi nacti erimus, uberiores litteras expectato ...
Phrases
446-73-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 212vb
- Descendit prius ad inferiores ...
Altercacio Cayn cum Christo
415-5-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 64v
- Deus in adiutorium intende ...
De fabulis Ovidii metamorphoseon
415-8-2 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 131
- Dico vobis nemo virorum illorum ... Luce 14 [24] pro introductione beatus Augustinus in libro de soliloquiis c.17 et in c. octavo ...
Sermones dominicales super evangelia (Dom. in septuagesima - Dom. II post trin.)
400-18-6 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 24r
- Dicturus hoc loco de divine sapiencie muneribus, donatorem illius invoco ...
Matteolus Perusinus, Universitätsrede ('Dicturus hoc loco')
446-29-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 91r
- Dies affluunt et labuntur anni, sed infelix ego nil cogito de peccatis meis. Quid faciam domine ... ('affluunt' durch über die Zeile geschriebenes 'ef' zu 'effluunt' korrigiert)
Franciscus Petrarca (Ps.), Psalmi confessionales
445-12-1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 212r
- Diffugere nives ...
Horatius, Carmen IV 7
490-5-1 Gotha, FB, Chart. A 869, 25v
- Dignum erat o felix Christi familia ut ...
Franciscus Petrarca, De otio religioso
410-2-1 Erfurt, WB, Amplon. F. 5, 28r
- Dindimus hoc tegitur tumulo puer et puer Alcon /Exitus et vitae sors quibus una fuit ...
Epitaphium Dindimi et Alconis
1845-6-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 258, 50v
- Dirigite viam domini Iohannis primo c. [Io.1,13] originaliter Ex quo ista dominica peragitur advewntus ad mortem ...
Sermones II de adventu domini (Dom.III adv., Dom. IV adv.) (Titel nicht in de Hs.)
400-20-2 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 66r
- Discens vesari velud angelus atque frigellus ...
Notae variae
400-8-3 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 13v
- Discretus vir magister Petrus quondam D. Constantii de Abbanno ... dixit et confessus quod firmiter credit ...
Petrus de Abano, Instrumentum confessionis et credulitatis orthodoxae fidei
1842-5-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 99, 33r
- Discrucior animo prestantissimi patres quom (?) michi nunc Ciceronis sententia de agenda graciis ...
Laurus de Palazolus, Gratiarum actio in studio Perusino
446-72-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 211vb
- Distuli ante hunc diem infelicem et calamitosam urbem nostram Constantinopolim ...
Bessarion cardinalis (?), Epistola ad Franciscum Foscarum
446-67-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 204ra
- Diu distuli expectans et materiam et nuncium ...
Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 14)
434-13-1 Leipzig, UB, 1260, 201va
- Diu distuli expectans et materiam et nuncium ... (XIV)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439-3-15 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Diu distuli expectans et materiam et nuncium uterque simul affuit ... (XIV)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421-9-15 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
- Divicie liberalitate perduntur et parcitate putrescunt.
Auctoritates morales
445-5-2 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 91v
- Divina sepius opera contemplanti michi hominis ipsius venit in mentem cuius mi(ri)fica figura ...
Guarinus Veronensis, Prooemium statutorum Vincentiae
446-76-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 213rb
- Doceri petis ('a nobis' fehlt) de cura rei familiaris utilius gubernande et quomodo paterfamilias debet se habere ...
Bernardus Clarevallensis (Ps.), De cura rei familiaris
445-8-1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 198r
- Docet efficax rerum magistra experigencia (!) insinuatque clare scriptura fore debitum ...
Manfredus abbas sancti Ambrosii (?), Collatio facta in concilio Constantiensi
439-7-1 Merseburg, Dom, 39, 199r
- Doleo sepe numero magnanime princeps presul et rector observandi doctores et reformatores sapientissimi cives et viri spectabiles adolescentes studiosissimi, doleo inquam ...
Guarinus Veronensis, Oratio in inchoandis Ferrarie studiis
446-54-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 189r
- Dominus magister noster Ihesus Christus doctrinam suam more humane discipline ...
Volcwinus abbas Sichemensis, Sermo
438-14-2 Meissen, StArch., Bücherei H 3, p.350
- Duc soror ad tumultum gelidique ad saxa sepulcri ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
445-6-11 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 98r

- Duc soror ad tumultum gelidique ad saxa sepulcri ...
(*'Duc': 'Que' cod.*)
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
439-2-11 Merseburg, Dom, 39, 81r
- Dudum tibi vir clarissime scribere aliquid meditor et
tu me interdum ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Franciscum de
Carraria (Sen., XIV 1)
424-12-1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt:
Lat. M No. 2; 1E a/1), 67v
- Dulce iter ...
Franciscus Petrarca, Epistolae metricae
1853-2-2 Berlin, Dt.SB, Ham. 502, 2r
- Dulcior hiis silvis et gramine dulcior arvi ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
445-6-7 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28,
98r
- Dulcior his silvis et gramine dulcior arvi ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
439-2-7 Merseburg, Dom, 39, 81r
- Dulcis amica dei lacrimis inflectere nostris ...
Franciscus Petrarca, Carmen de Maria Magdalena
(Sen., XV 15 app.)
1844-21-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 26r
- Dum fabricator mundi, rex glorie, auctor pacis et ama-
tor, cuius iudicia abyssus ...
Andreas Lasscharius, Oratio in concilio Constan-
tientiensi
439-10-1 Merseburg, Dom, 39, 206v
- Dum mea me genitrix ...
Antonius Panormita (?), De ortu et obitu Herm-
aphroditi (Pulex)
491-3-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 42v
- Dum quodam tempore tumultibus actionum manuali-
um ...
Iacobus Cartusiensis, De cogitationibus et earum
qualitate
432-17-1 Leipzig, UB, 382, 232
- Dum veris inicio tellus gremio gramine pubescente ...
Questio differentialis inter rosam et violam
439-13-1 Merseburg, Dom, 39, 214v
- Dum veris lacrimis ora rigebam et quid seva factorum
(!) series in presenti causa disposuit humanitus cri-
minarer, ...
Collatio facta in exequiis Francisci Zabarella
439-11-1 Merseburg, Dom, 39, 209r
- Ea demum magna voluptas est, Crispe Salusti ...
Cicero (Ps.), In Gaium Sallustium Crispum con-
troversia
446-44-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 111r
- Ecclesia sinodaliter congregata habet supremam iuris-
dictionem in terris, cui omne membrum ecclesie
cuiuscumque dignitatis fuerit eciam papalis obe-
dire tenetur ...
Universitas studii Coloniensis, Consilium de con-
cilio generali ad Theodericum archiepiscopum Co-
loniensem
439-30-1 Merseburg, Dom, 39, 331r
- Egisse mecum nimis illiberaliter naturam queror ...
Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortu-
ne
449-1-4 Zwickau, RB, XXIV V 10, 4ra
- Egloga vero est sermo pastoralis et caprinus ...
Accessus ad comoedias Terentii
446-83-4 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 256ra
- Eglogarum tres ... x delectationem.
Theodulus (Ps.), Egloga Theoduli (cum commen-
tario)
415-13-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 173v
- Ego autem amice ne quid nescias et ut noris, unde et
quo animo hec tibi scribo ...
Franciscus Petrarca, De sui ipsius et multorum
ignorantia
421-2-7 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 8r
- Ego Iacobus Ferricius presbiter Tharentinus publicus
apostolica auctoritate notarius ...
Iohannes archiepiscopus Tarentinus, Proposicio pro
iustificacione dissolutionis concilii Basiliensis
439-27-2 Merseburg, Dom, 39, 312v
- Ego N. iuro quod nec actione nec ulcione ...
Studentes universitatis Lipczensis, Iuramenta (2)
438-18-2 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.527
- Ego N. iuro vobis rectori et vestris successoribus ...
Studentes universitatis Lipczensis, Iuramenta (2)
438-18-1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.527
- Ego omni officio ac pocius pietate erga te ...
Cicero, Ad familiares (I-IV)
446-48-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 118r
- Ego quidem per hosce annos sedulo percunctatus sum,
an mee littere ullo pacto ad te perferri possent ...
Antonius Astesanus, Brief an Iohannes Troia
429-29-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 60v
- Ei quanta bona deflorant aurea dona ...
Versus (12) über die unheilvolle Macht des Geldes
429-84-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 219v
- Elegisti ut audio senectuti tue convenientissimam vit-
am ...
Eneas Silvius, Brief an Giovanni Tolomei
446-11-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 61r
- Emerite predigna gerens cognomina laudis ...
Epitaphium Raphaelis Fulgosi
491-22-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 50
- Epistolas tuas diu multumque perquisitas ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Marcum Tullium
Ciceronem (Fam., XXIV 3)
424-5-1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt:
Lat. M No. 2; 1E a/1), 44r
- Epistolas tuas et amicas et suaves et, ut paucis multa
complectar, te dignas ...
Antonius Astesanus, Brief an Antonius Mirolius
429-33-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 63
- Epistolas tuas et humanissimas et elegantissimas mul-
to post quam a te scripte ferunt et accepi et legi
...
Antonius Astesanus, Brief an Blasius Azeretus
429-35-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 64
- Epistole tue mihi iocundissime fuerunt, Antoni dulcis-
sime ...
Antonius Astesanus, Brief an Antonius Mirolius
429-22-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 56r
- Erant peccatores appropinquantes ad Ihesum ut audi-
rent eum, Luce 15 [1], Augustinus in tractatu [de]
psalmo 33 sermone 2 et in capitulo accesserunt de
consecracione 2 dist. [Decr.Grat.III d.II, c.92 =
CIC 1,135] accedamus inquit ...
Sermo (Dom.II post trin.) [Titel nicht in der Hs.]
400-23-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schnee-
berg), 82r

- Eras fateor non indignus cuius ab homine non insano facile tempni posset insaniam ...
Franciscus Petrarca, *Invectiva contra quendam magni status hominem*
421-6-1 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 85v
- Ergo ne supremis ... (*Anth.lat. 672*)
Humanistische Anthologie
1848-2-10 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Ergo si phisicus pro sirupis era tulisset, / Non foret extinctus Galeatz qui clauditur intus.
Epitaphium cuiusdam avari
491-7-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 43
- Es, mi Laurenti, quod apud Vergilium Eneas inquit, fama super ethera notus ...
Iohannes Herrgott, *Brief an Laurentius Schaller*
429-56-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 130
- Est ad Itale (!) latus occiduuum Vesulus unus ex Apenini iugis mons altissimus et qui vertice nubila superans, liquide sese ingerit etheri ...
Franciscus Petrarca, *Griseldis*
446-56-2 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 192ra
- Est ad Ytalie latus occiduuum Vesulus ...
Franciscus Petrarca, *Griseldis*
432-19-1 Leipzig, UB, 382, 284v
- Est et non cuncti monasilba (!) nota frequentant ...
Ausonius, *Est et non*
490-7-1 Gotha, FB, Chart. A 869, 27r
- Est et non cuncti (!) monosyllaba nota frequentant ... (*'Est': 'Et' cod. ?*)
Ausonius, *Est et non*
1841-2-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 69, 23r
- Est ubi cognatis Athesis se montibus amnis / Abdicat urbs ...
Reinaldus Veronensis, *Epistola metrica ad Franciscum Florentinum*
491-15-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 44r
- Estan linda Giletta
Coplas espanolas, alia multoque recentiore manu adiectae
402-3-1 Dresden, Sä.LB, Db 90, 84v
- Estote misericordes sicut pater vester ... Luce XI <36>.
Beatus Ambrosius in commento super lucam ...
Sermones II
400-28-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 90r
- Et argumentatur quia sic. prima quia papa est caput tocius ecclesie, Ioh. I: dicit dominus Petro: Tu vocaberis cephas ...
Questiones
439-22-2 Merseburg, Dom, 39, 281r
- Et nota quod iste (!) est illud modicum, quod de republica eiusdem reperitur, ut asserit Patrarca (!)
De remedio utrusque fortune capitulo 118.
Cicero, *Somnium Scipionis*
1843-2-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 160 [Zitat], 62r
- Et nota quod predictus D. magister Petrus post eius obitum ...
Begebenheiten nach dem Tode des Petrus de Abano
1842-6-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 99, 34v
- et prelati occasione cuiusdam neutralitatis servande pro bono pacis procurando inter sacrum Concilium et dominum olim dictum Eugenium ...
Narcissus Hertz de Perching, *Tractatus universitatis Wiennensis super neutralitate*
439-29-2 Merseburg, Dom, 39, 326r
- Et primo quia una est fidelium universalis ecclesia ...
Iohannes patriarcha Antiochenus, *Tractatus de potestate concilii generalis*
439-23-2 Merseburg, Dom, 39, 284v
- Et quid adhuc heres, an non heres, sed teneris ... (XVIII)
Franciscus Petrarca, *Sine nomine*
421-9-19 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
Franciscus Petrarca, *Sine nomine*
439-3-19 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Et quis erit finis precibus mea cura fugeque ...
Franciscus Petrarca, *Bucolicum carmen*
445-6-3 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 98r
- Et quis erit precibus finis mea <cura> fugeque? / Fige pedem ...
Franciscus Petrarca, *Bucolicum carmen*
439-2-3 Merseburg, Dom, 39, 81r
- Etas florida est multum superest vite ...
Franciscus Petrarca, *De remediis utriusque fortune*
427-1-2 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 72, 1ra
Franciscus Petrarca, *De remediis utriusque fortune*
442-1-2 Zeitz, DS, Stift, Cod.13a (Philos. Nr.5), 1r
- Etas florida est multum superest vite. R(acio): En prima mortalium vana spes ...
Franciscus Petrarca, *De remediis utriusque fortune*
434-2-2 Leipzig, UB, 1260, 3va
- Etas florida est multum superest vite. Racio. .N. prima mortalium vana spes ...
Franciscus Petrarca, *De remediis utriusque fortune*
433-4-2 Leipzig, UB, 1259, 31ra
- Etas florida. G. Multum superest vite. R.: En prima ...
Franciscus Petrarca, *De remediis utriusque fortune*
449-1-2 Zwickau, RB, XXIV V 10, 4ra
- Ethiopum terras iam fervida torruit estas ...
Theodulus (Ps.), *Egloga Theoduli (cum commentario)*
415-13-2 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 173v
- Ethiopum terras iam fervida torruit estas / In cancro solis dum volvitur aureus axis ...
Theodulus (Ps.), *Egloga Theoduli*
429-3-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 25v
- Etsi ad vos que per hos dies hic apud nos gesta sunt rumoribus esse delata non dubite (!) ...
Leo Baptista Albertus, *De coniuratione Porcaria* (1453)
446-70-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 208rb
- Etsi littere tue lepidissime non tam necessario verborum quam operis responsum ...
Antonius Astesanus, *Brief an Christophorus Velate*
429-19-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 54v
- Etsi magno cum desiderio te, qui ut intellego ...
Antonius Astesanus, *Brief an Antonius Alivernus*
429-24-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 57

- Etsi nullum fere honoris aut officii genus ...
Bernhardus Iustinianus, Oratio pro suo senatu habita ad Fridericum III
446-69-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 205va
- Eva columba fuit tunc candida nigra / deinde facta per anguineum male suasa fraude venenum ...
Prudentius, Dittochaeon [Eva columba]
429-7-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 44v
- Evasisti erupisti enatasti evolasti, bene est, timebam fateor, tibi timebam ...
Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 19)
434-16-1 Leipzig, UB, 1260, 203rb
- Evasisti, erupisti, enatasti, evolasti ...
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421-9-20 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439-3-20 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Ex concilio Taburiensi et in c. in ecclesiastico 13 quia in ecclesiastico namque libro scriptum est mortuo enim prohibeas gratiam sciens quia omnis moriemur. Et item omnia que de terra mortua sunt ...
Nota de mortalitate hominum
400-21-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 73r
- Ex cuius potencia constat tocius huius mundi sensibilis confecta harmonia, cuius sapiencia ...
Iohannes Rokyczana, Collatio in concilio Basiliensi
439-18-1 Merseburg, Dom, 39, 235v
- Ex leg. XII tabularum. (*in der Hs.?*)
Cicero, De legibus (exc., 2, 19-23)
1844-48-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 119v
- Ex Lepanciis <h>ac preterita hieme ...
Eneas Silvius, Brief an Guiniforte Barzizza
446-22-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 68v
- Ex omni genere hominum quos variis dampnabilibusque viciis ingeniosa et ad malum prona conquinavit improbitas ...
Leonardus Brunus Aretinus, Oratio in hypocritas
446-38-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 101r
- Ex omnibus que vel michi lecta placuerunt vel audita ...
Franciscus Petrarca, De remediis utriusque fortune
449-1-3 Zwickau, RB, XXIV V 10, 4ra
- Ex plurimis litteris quas ad te mitto une tantum ita felices ut te conveniant ... (*'Ex plurimis': 'E pluribus' cod.*)
Eneas Silvius, Brief an Richardus de Valencia
446-20-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 68r
- Ex quibus ni fallor monstratum est stulti operam dare qui propter opes principibus famulatur. ...
Eneas Silvius, De curialium miseriis
446-52-5 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 162r
- Ex quo igitur ut praetactum est ars metrificandi ... (*Kommentar*)
Albertus Nichtmann de Lippia, Ars metrificandi
428-11-3 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 158r
- Ex quo litterarum scientia ... languit ... Nam rex illiteratus est sicut asinus coronatus. (*Ioh. Saresb. Policr. IV 6; Grundmann, Litteratus, S.50ff.*)
Humanistische Anthologie
1848-2-25 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Excelsi carminis verticem conatu tam vario conscendere dum nituntur gelidi spiritus viatorum, ...
Sermo de trinitate
439-6-2 Merseburg, Dom, 39, 195r
- Excepi placida dudum tua carmina fronte ...
Antonius de Camplo, Versus ad Leonardum suum
491-32-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 57r
- Exegisti a me Novate ut scriberem quemadmodum posset ira leniri ...
Seneca, De ira
439-5-1 Merseburg, Dom, 39, 161r
- Exegisti a me, pater optime atque suavissime, ut exercitii causa improbacionem quatuor articulorum Bohemorum ...
Hieronimus de Praga, Tractatus improbens quatuor articulos Bohemorum
439-19-1 Merseburg, Dom, 39, 240r
- Exigua tumuli ...
Epitaphium Dantis
1845-2-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 258, 33r
- Existimo satis atque satis te intellexisse ...
Brief an einen Franciscus
429-51-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 119v
- Extemplo ratio astitit, mestum erexit, lacrimas tersit. Idque apostolicum menti obiecit quod sacer ille Paulus scribit ad Chorinthiam ecclesiam: Absorta est, inquiens, mors in victoria ...
Collatio facta in exequiis Francisci Zabarella
439-11-2 Merseburg, Dom, 39, 209r
- Falsus iudex in consistorio ... x detractor in thalamo. Septem curialitates etc. (Priamelartiges, Facetiae)
429-79-4 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 219
- Fama quidem nostras iam dudum vexit ad aures / Magnifici titulos et ...
Franciscus Petrarca, Epistola metrica ad Rainaldum Veronensem
491-16-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 44v
- Febris tue nuncius beatissime pater tremorem membris et horrorem attulit ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Clementem Sextum (Fam., V 19)
434-4-1 Leipzig, UB, 1260, 195rb
- Febris tue nuncius beatissime pater tremorem membris meis et horrorem attulit. Nec idcirco blandiloquens ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Clementem Sextum (Fam., V 19)
421-4-1 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 64r
- Fecit potenciam in brachio suo ... verba sunt precelse virginis Marie in suo cantico ...
Sermones II
400-28-2 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 90r
- Femine ligwa non aspis seivior unquam ...
Richardus Venusinus, Comedia de Paulino et Polla (excerptum, 36 Verse)
429-62-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 140
- Fervet animus te videndi desiderio ...
Lombardus a Serico, Epistola ad Franciscum Petrarcam (LAP 71)
1853-3-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 502, 65r
- Finalis et pro faciliore solucione quarumdam auctoritatum ...
Iohannes de Ragusio, Regule in materia communionis
439-20-1 Merseburg, Dom, 39, 257r

- Flectere qui valuit Policleti solus honores ...
Epitaphium Gentilis de Fabriano
491–20–1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 50
- Florent, qui iaculis lingue pervertere causas
Versus ('Conturbare cave')
429–81–2 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 219v
- forme autem punctorum possunt videri in oracione sequenti ...
De ratione punctuandi secundum modernos
400–6–2 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 12v
- Fornicor in viduis, in virgine perpeto stuprum,
Carmen de mecho
412–30–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 236r
- Forunatus est homo qui consumit omne tempus suum
in studio sapiencie.
Seneca, Excerptum
445–9–1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 199v
- Francescho Petrarca Fiorentino per natione ...
Publius Candidus Decembrius (?), Vita di Francesco Petrarca
492–1–1 Gotha, FB, Chart. B 239 [test.], 85v
- Franciscus Petrarca Florentinus origine ex antiqua familia honestisque parentibus fuit ...
Petrus Paulus Vergerius, Petrarce vita
421–10–1 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 131r
- Frigida Francisci ...
Franciscus Petrarca, Epitaphium Francisci Petrarce (3 Verse)
1844–17–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 25v
Franciscus Petrarca, Epitaphium Francisci Petrarce
1845–4–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 258, 41r
- Fuit quidam rex in civitate Antiochia ...
Historia Apollonii
429–72–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 185
- Gaietani qui et plebe sunt ut plurimum navigio victum querunt ...
Poggius Florentinus, Facetiae
444–1–2 Zeitz, DS, Stift, Cod.82 (Philos. Nr.10), 1r
- Gallorum levitas Germanos iustificabit ...
Merlinus, Vaticanium
429–82–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 220v
- Gaudeo te esse apud serenissimum dominum regem in loco Romanorum in loco honorabili et te digno, licet ut ...
Iulianus Cesarini, Brief an Eneas Silvius
446–8–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 59v
- Geminus michi parnasus alter in Ytalia est alter in Galliis ... (V)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421–9–6 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
- Geminus michi Parnasus alter in Ytalia est alter in Gallis ... (V)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439–3–6 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Grata domus genitor ... (*Bertalot, RhM 1911, 62 n.1, ed. Bibliofilia 26, 1924, 64; XXX, 1928, 60*)
Humanistische Anthologie
1848–2–19 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Gravi et iniquo animo maledicta tua paterer ...
Sallustius (Ps.), In Marcum Tullium Ciceronem declamatio
446–43–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 110r
- Gregorum gens induere cilicio dolenter ...
Carmen de desolatione civitatis Constantinopolitane
412–19–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 203v
- Habes en amice ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Donatum Apeninigenam (Sen., XIII 5)
1846–2–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 493, 2r
Franciscus Petrarca, Epistola ad Donatum Apeninigenam (Sen., XIII 5)
1853–7–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 502, 76r
- Habes unde michi perpetuo gracias agas ('et' *gestrichen*), de muto et elingui argutulus (!) et facetulus factus es, disertissime Ypocras ...
Franciscus Petrarca, Invective contra medicum (II-IV)
421–3–1 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 36r
- Habes unde michi perpetuo gracias agas, de muto et elingui argutulus atque facetulus factus est (!) ...
Franciscus Petrarca, Invective contra medicum
439–4–2 Merseburg, Dom, 39, 127r
- Hac requiescit humo, qui lux erat ordinis huius / et decus et patrie gloria magna sue ...
Antonius Astesanus, Epitaphium magistri Antonii Ferrarrii de Villanova Astensi
429–25–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 58r
- Haud ab re fore arbitror, si pietatis maiorum consuetudinem ...
Iacobus Publicius, Ars memorativa
412–13–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 176
- Haud sane dici posset, iuvenes ...
Leonardus Brunus Aretinus, Dialogus ad Petrum Histrum (Oratio Coluccii)
429–40–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 70
- Hec propositio pro themate assumpta scribitur originaliter ...
Opus penitenciarri (Kommentar zu 'Peniteas cito')
428–8–2 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 130ra
- Helpes dicta fui ...
Epitaphium Helpidis
1844–44–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 118v
- Heu lacere fragmenta domus, heu sydus agello / Triste meo ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
439–2–9 Merseburg, Dom, 39, 81r
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
445–6–9 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 98r
- Heu michi misero quia adversus me iratum constitui ...
Franciscus Petrarca, Psalmi penitentiales
427–3–1 Halle, ULB, Stölb.-Wernig. Za 72, 162va
- Heu michi misero quia iratum ...
Franciscus Petrarca, Psalmi penitentiales
410–4–1 Erfurt, WB, Amplon. F. 5, 73r
Franciscus Petrarca, Psalmi penitentiales
423–15–1 Halberstadt, Gymn., cod. 146 (verschollen), ?
- Hic ego qui iaceo ...
Ovidius, Epitaphium Ovidii (Vergilii?)
1844–45–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 118v

- Hic humatus est Lodovicus Sardus ... (*Guarino*)
Humanistische Anthologie
1848-2-28 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Hic iacet Stratigus ...
Epitaphium des Exarchen Isaak in Ravenna, S. Vitalis
1844-31-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 48v
- Hic nova qui celse ... (Romulus)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus
491-19-4 Gotha, FB, Chart. B 1047, 48v
- Hic nullus intrat nisi prius hec tria narrat ... (2 Zeilen)
Notae variae
400-8-7 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 13v
- Hic postquam medio iuvenis stetit equore Penus ...
Franciscus Petrarca, Africa (Mago, VI 885-918)
491-2-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 42r
- Hic postquam medio iuvenis stetit equore penus ...
Franciscus Petrarca, Africa (Mago, VI 885-918)
421-8-1 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102r
- Hic tegitur pulcri si quid in orbe fuit.
Epitaphium cuiusdam virginis
491-9-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 43
- Hieronimus doctor lati(i) clarissimus autor / Usibus ecclesie (!) trivit sua tempora vite / ...
Versus de sancto Hieronymo (5, excerptum)
446-93-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 268r
- Hiis omissis ad id ve(ni)o ...
Franciscus Petrarca, Invectiva contra Gallum
434-17-3 Leipzig, UB, 1260, 204rb
- His extollit scriptis Nicolaus gloriam tuus
Nicolaus Pragmaticus (?), Epitaphium Georgi Spigel
446-92-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 267v
- Hoc auctorium, -rri illud quod superadditur rei mensurate ...
Huguccio, Derivationes (excerpta)
1853-5-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 502, 68r
- Hoc conclusa loco Speiglis sunt membra Georgi
Antonius Faventinus, Epitaphium Georgii Spigel
446-85-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 266r
- Hoc facite in meam commemoracionem, Luce 22 [18] de consecracione distincio 2 iteratur [Decr.Grat. III dist.II c.71 = CIC I 1341] gloria in memoria mortis mee. Quia secundum beatum Thomam ...
Excerpta ex officio [Expositio missae]
400-22-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 73v
- Hoc receptum est ex tractatu qui dicitur lumen confessorum et est fratris eiusdem.
Andreas de Escobar (?), Lumen confessorum (excerptum)
400-27-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 88r
- Hoc sciendum ...
Servius, De littera
1840-4-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 66 [Zitat], 67
- Hoc solum inest invidie bonum, quod habentibus maximum tormentum est.
Isocrates, Oratio
1844-29-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 48r
- Horologium dierum mensium XII ...
Versus
1844-25-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 45v
- Hos ego versiculos ... (*Anth.lat. 257*)
Humanistische Anthologie
1848-2-2 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Hospicium vile surbeer grofbrot lange myle / Sunt in Westphalia si non vis credere lauf da etc.
(Verse, mnd. Glossar)
428-9-1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 157v
- Hugo, Hugo, princeps invidie / tu cum prima patebas facie ...
Versus
429-86-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 221r
- Humanissimam ac sanctissimam domini nostri dignissimi summi pontificis domini Eugenii pape quarti intencionem, quam ex iniuncto legacionis officio ... explicaturus sum vobis ...
Iohannes archiepiscopus Tarentinus, Proposicio pro iustificacione dissolucionis concilii Basiliensis
439-27-1 Merseburg, Dom, 39, 312v
- Iam tandem vir clarissime perfidiam fides avariciam largitas ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Nicolaum de Azaiolis (Fam., XII 2)
438-15-1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.371
- Iam tandem vir clarissime perfidiam fides avariciam largitas superbiam vicit humilitas ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Nicolaum de Azaiolis (Fam., XII 2)
434-20-1 Leipzig, UB, 1260, 213rb
- Ignis callens belli ... (Marcus Cesium [statt: Cassius] Sceva)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus
491-19-9 Gotha, FB, Chart. B 1047, 48v
- Ille ego sum ... (Epigramma Publii Scipionis Africani) (*Anth.lat. 842*)
Humanistische Anthologie
1848-2-13 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Illic forma rose picta fideliter ... (*Anf. der Verse*)
Alanus ab Insulis, De planctu nature
415-1-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 1
- Illustres celebrare viros medicamina utramque
Petrus Paulus Vergerius, Petrarce vita
421-10-2 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 131r
- In Christi nomine dei eterni anno eiusdem nativitatis millesimo trecentesimo quinto decimo ...
Petrus de Abano, Testamentum
1842-4-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 99, 29r
- In collacionibus non moralibus idem modus est tenendus ...
Ars sermocinativa
438-11-2 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.227
- In dies atque adeo in horas, mi Luchine ...
Laurentius Valla, Epistola ad Luchinum Belbellum ('In dies')
429-43-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 84r
- In Egipto reperiuntur optimi astronmi propter aeris puritatem ...
De vita et gestis Neptanabi astronomii Aegyptii
412-15-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 200
- In exteriori aspectu portę Bursariorum ...
Felix Felicianus, Sylloga inscriptionum
1845-1-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 258, 1r

- In hoc opusculo ... x (f.167v:) intimare curavi. (*Einleitungsbrief*)
Bernardus Clarevallensis, De duodecim gradibus humilitatis et superbiae
432-4-1 Leipzig, UB, 382, 167r
- In illo tempore dixit Ihesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est regnum celorum homini ...
Volcwinus abbas Sichemensis, Sermo
438-14-1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.350
- In Macedum campos ... (*Anth.lat. 855*)
Humanistische Anthologie
1848-2-12 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- In omnia (!) glosarum magis ista necessariarum ...
Glosarius
415-11-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 155
- In opere Alani in Anticlaudianum agitur de 4or artificibus ...
Compendium in Anticlaudianum Alani
412-22-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 206
- In scriptis veterum tria invenio ...
Eneas Silvius, Brief an Iohannes Lupfen
428-23-1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 300v
- In sigillo Socratis (Platonis, Aristotelis, Senece) scriptum erat ...
Inscriptiones
1844-10-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 22r
- In verbis propositis dictantur primo Sollicitudinis divine amabilis providencia ...
Sermones dominicales super evangelia (Dom. in septuagesima - Dom. II post trin.)
400-18-7 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 24r
- In verbis propositis duo describuntur, primo anime fidelis virtuosa preparacio ...
Sermones dominicales super evangelia (Dom. in septuagesima - Dom. II post trin.)
400-18-5 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 24r
- In verbis sanctitas et iusticia huius sancti Symeonis ...
Sermones dominicales super evangelia (Dom. in septuagesima - Dom. II post trin.)
400-18-3 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 24r
- Inclita que radii illustras sidera, virgo ...
Franciscus de Fiano, Oratio metrica ad beatam virginem
1844-32-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 48v
- Inclita Torquate ... (Titus Manilius [!] Torquatus)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus
491-19-8 Gotha, FB, Chart. B 1047, 48v
- Indignatione commotus quod nostrum Virgilium videam reprehendi ...
Coluccius Salutatus, Epistola ad Iacobum de Massa Alidosiorum (Epist. X 12)
1853-4-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 502, 66v
- Ineffabilis providencia summi patris qui pro remissione humane generis ...
Paulus II, Bulla anni iubilei (1470)
446-51-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 159r
- Insuper de electoribus Imperii esset tractandum, de quibus in c(odice) venerabilem de elec. dicitur: Et voluit doctores dicere ...
Tractatus conciliorum (excerpta)
439-12-1 Merseburg, Dom, 39, 212v
- Intantum amor pecunie omnem animam fatigat ...
(Ioh. Chrisost. in libro de eo quod nemo leditur nisi a semetipso)
Humanistische Anthologie
1848-2-24 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Intelleximus ea que per Sigismundum ...
Eneas Silvius (Pius II), Brief an die Clarissinnen aus Brixen
432-8-1 Leipzig, UB, 382, 200v
- Intelligat se sola ... (*Sentenz*)
Notae variae
400-8-8 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 13v
- Invidia michi amica fuit et caritas inimica, numquam ...
Franciscus Petrarca (Ps.), Psalmi confessionales
445-12-5 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 212r
- Ipse dominus noster Ihesus Kristus Nazarenus, qui est crucifixus, in cordibus omnium nostrum sit habundae fixus.
Iohannes Rokyczana, Collatio in concilio Basiliensi
439-17-1 Merseburg, Dom, 39, 235r
- Ipse licet venias musis comitatus Homere
Ovidius, Ars amatoria (II 279-80)
412-29-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 235v
- Iste libellus cuius subiectum est penitencia seu modus penitendi ...
Opus penitenciarum (Kommentar zu 'Peniteas cito')
428-8-3 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 130ra
- Item dicendum est de uno genere primariorum quod genus omnium presbiterorum et sacerdotum secularium et regentium curas animarum ...
Andreas de Escobar (?), Lumen confessorum (excerptum)
400-27-2 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 88r
- Item quatuor digiti faciunt palmam ...
Notae de mensuris
400-5-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 12v
- Item se se te te igitur committitur una figura ... (2 *Zeilen*)
Notae variae
400-8-5 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 13v
- Iubent hii cives omnes quos in tanta frequentia vides ...
Laurus de Palazolis, Oratio facta pro recessu magnifici Matthiae Victoris
446-57-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 195va
- Iudicabit iudices iudex generalis / Ibi nihil proderit dignitas papalis ...
Carmen ('Iudicabit iudices iudex')
429-60-2 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 138v
- Iulius Cesar primus ...
Catalogus Romanorum imperatorem
1844-37-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 91r
- Iura monarchie ...
Bernhardus de Canaccio, Epitaphium Dantis
1844-46-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 118v
Bernhardus de Canaccio, Epitaphium Dantis
1845-3-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 258, 33r
- Iusserat hec rapidis ... (*Anth.lat. 653 App.*)
Humanistische Anthologie
1848-2-9 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r

- Iussit vir insignis et clarus Bar. Baldana ...
Begleitschreiben zur Übersendung des Kalendars
1844-52-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 124r
- Lactantius quasi quidam fluvius eloquencie Tuliane ...
Hieronymus, De Lactantio (ep. 58, 10)
424-1-1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt:
Lat. M No. 2; 1E a/1), 2r
- Lectioni arboris vacaturis prius nosse oportet ...
Godofredus (?), Compendium ex Godofredi com-
mentario de arbore consanguinitatis scripto ex-
tractum
412-31-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 266
- Lectionum pervigili cura comperimus senatum popu-
lumque Romanum tocium mundi dominos ...
Cosmographia
424-13-1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt:
Lat. M No. 2; 1E a/1), 84r
- Legi perlibenter litteras tuas, mi Belbelle ...
Mapheus Vegius, Epistola ad Luchinum Belbellum
429-45-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 84v
- Legimus nonnullos exarsisse in puellas, quas nunquam
viderunt, aliquos incanduisse contra illos, quos no-
tos habebant minime ...
Iohannes Pirckheimer Iunior, Brief an Petrus lec-
tor
429-69-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 176
- Leteris an doleas mi pater, quod michi sobulem (*cod.*)
dominus dederit ...
Eneas Silvius, Brief an Silvio Piccolomini
446-15-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 64r
- Leve est quod nunc animum premit ... (III)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421-9-4 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16),
102v
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439-3-4 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Leve est quod nunc animum premit. Egerendum ta-
men ne neglectum stomacho absit (!) plus enim
quam pro quantitate bilem excitat ... (*'Leve': 'Be-
ne' cod.*)
Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 3)
434-8-1 Leipzig, UB, 1260, 197rb
- Liber iste cuius lectioni intendimus dicitur ypocriphus
idest ignote auctoritatis ... x de moribus tractatur.
Kommentar zu den Disticha Catonis
415-12-2 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388
- Libertas est circa peccunias quia sunt eius prospera
nostra ...
De libertate
439-14-2 Merseburg, Dom, 39, 215v
- Libertas est virtus ad quam pertinet bene uti rebus
huius mundi concessis nobis ad sustentacionem vi-
te ...
De libertate
439-14-1 Merseburg, Dom, 39, 215v
- Libertas non est species iusticie ...
De libertate
439-14-4 Merseburg, Dom, 39, 215v
- Libet de singularis vite illius (!) pauca perstringere et
quid de tante vite culmine sentiam laudabo pocius
quam disputabo ...
Franciscus Petrarca (Ps.), Recommendatio celle et
heremi
434-19-1 Leipzig, UB, 1260, 211va
- Librum tuum quem nostro materno eloquio ...
Franciscus Petrarca, Griseldis
415-6-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 77
- Librum tuum quem nostro materno eloquio ut oppinor
olim Iuvenis edidisti o (?) Nescio quidem unde aut
qualiter ad me delatum vidi ...
Franciscus Petrarca, Griseldis
446-56-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 192ra
- Littera Pictagore discrimine secta bicorni ...
Vergilius (Ps.), De Y littera (Anth.lat. 662)
490-10-1 Gotha, FB, Chart. A 869, 28v
- Littera Pitagore discrimine secta bicorni ...
Vergilius (Ps.), De Y littera (Anth.lat. 662)
491-13-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 43v
- Littera Pythagore ... (*Anth.lat. 662*)
Humanistische Anthologie
1848-2-15 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Litteras tuas et amicissimas et suavissimas accepi, Cri-
stofore clarissime ...
Antonius Astesanus, Brief an Christophorus Vel-
late
429-16-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 53r
- Litteris tuis quas Basilee suscepi (iam annus est) non
potui tunc respondere ...
Eneas Silvius, Brief an Lupus Valasci de Portugal-
lia
446-14-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 63v
- Locuturus autem de gradibus humilitatis ...
Bernardus Clarevallensis, De duodecim gradibus
humilitatis et superbiae
432-4-3 Leipzig, UB, 382, 167r
- Locuturus pro publica xristiani populi utilitate michi
opus esse arbitror, ut personam privatam exuam
et induam publicam ...
Iulianus Cesarini, Collatio facta Basilee in adventu
Bohemorum
439-15-1 Merseburg, Dom, 39, 217r
- Loqui ignorat qui tacere nescit.
Auctoritates morales
445-5-1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28,
91v
- Luna cremento tu carpseris poma memento ... (*2 Zei-
len: Walther, Prov. II 14106*)
Notae variae
400-8-6 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg),
13v
- Magister Alanus peritus quondam in multis scienciis
...
Compendium aliud in Anticlaudianum Alani
412-23-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 207v
- Magnum ac singulare munus hodierno die suscipis
(!) me viri clarissimi ac cives egregii sentio ...
Martino Rizzoni, Hochzeitsrede für Federico Cast-
elbarco und Elisabetta Fracastoro
446-36-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 99v
- Magnum et singulare mundus hodierno die suscepisse
me ... (*so das Initium bei Bertalot*)
Martino Rizzoni, Hochzeitsrede für Federico Cast-
elbarco und Elisabetta Fracastoro
446-36-2 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 99v
- Mantua me genuit ... ...
Iohannes Fabri de Donauwerdt, Epitaphia
438-19-1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.537
- Mantua me genuit ... (*Anth.lat. ed. Meyer, 1835,
Nr.98*)
Humanistische Anthologie
1848-2-4 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r

- Manuducente nos infallibili ...
Iacobus Cartusiensis, Planctus super errores multorum Christianorum
432-15-1 Leipzig, UB, 382, 226
- Marasius Siciliensis Ant. Panor.
Marrasius Siculus, Epistola ad Antonium Panormitam
429-48-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 98
- Marcus Varro in libro rerum humanarum XII ...
Macrobius, Saturnalia (li. III)
1844-26-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 46r
- Marianus Zozinus Senensis conterraneus meus vir tum mitis ingenii ...
Eneas Silvius, Historia de duobus amantibus
446-80-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 231ra
- Maronias triginta ferme milibus ...
Hieronymus, Vita Malchi (mit Epitaph)
446-94-2 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 268r
- Maxima cui virtus recubas hic clare Georgi
Otto Spigel, Epitaphium Georgii Spigel
446-88-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 266r
- Maxima est michi hodie pater beatissime voluptas ...
Ladislau Postumus, Oratio ad Nicolaum V
446-25-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 85v
- Maximum me diu tenuit desiderium princeps illustris et excelse domine, ut aliqua sese occasio ...
Guarinus Veronensis, Oratio ad Nicolaum III (1430)
446-37-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 100v
- Meam cum in mentem officia se recipiunt, frater insignis ...
Balthasar Rasinus, Epistola super Ciceronis prima epistola familiarium
429-74-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 213r
- Mecum nuper cogitabam, quid facerem quod et mei erga maiestatem tuam amoris ...
Leonardus Iustinianus, Ad Cypri reginam picture laus
446-64-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 200rb
- Mecum tacitus sepe numero cogitavi, patres reverendissimi atque illustrissimi principes, cum hoc dicendi michi onus, reluctari non valenti, repente delatum extitisset ...
Nicolaus Tudeschi, Propositio coram electoribus imperii facta
439-25-1 Merseburg, Dom, 39, 297r
- Memini pretor amplissime viros magnificos insignesque pretores in hoc ornatissimo loco multotociens ...
Guarinus Veronensis, Oratio pro Paulo Truno
446-77-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 214rb
- Memorare novissima tua ... Eccli. VII<,40>. Bernhardus in quodam sermone: Quatuor sunt novissima que memorare debemus, scilicet mors jehenna iudicium et gloria ...
De morte [sermo de capite ieiunii]
400-29-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 92v
- Memorare novissima tua et in eternum non peccabis.
Carmen ('Iudicabit iudices iudex')
429-60-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 138v
- Mirabar celorem ...
Vergilius (Ps.), De rosa (excerpta)
1844-30-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 48v
- Miraberis forsitan, Secundine clarissime, quod ego ...
Antonius Astesanus, Brief an Secundinus Nata
429-23-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 56v
- Miratuos plerosque ac me forsan accusatuos arbitror ...
Guarinus Veronensis, Oratio pro studio Ferrarie inchoando
446-55-2 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 190v
- Miratuosque plerosque ac me forsan accusatuos existimo ... (var.lect., Bertalot:) ...
Guarinus Veronensis, Oratio pro studio Ferrarie inchoando
446-55-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 190v
- Mirum in modum tue me delectarunt littere. Quandam enim ...
Guarinus Veronensis, Epistola ad Bartholomaeum Peregrinum ('Mirum in modum')
446-60-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 198rb
- Mirum in modum, mi Luchine ...
Laurentius Valla, Epistola ad Luchinum Belbellum ('Mirum in modum')
429-44-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 84v
- Miserias meas tibi domine decantavi et si quid aliud feci domine non tacebo ...
Franciscus Petrarca (Ps.), Psalmi confessionales
445-12-9 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 212r
- Mitis Aloisi nostrae spes una salutis ...
Versus precatorii ad Aloysium
491-26-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 54
- Modestiam tuam noveram ...
Plutarchus (Ps.), Epistola ad Traianum (excerpta)
1844-27-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 47v
- Monice tranquillo solus tibi conditus antro ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
1841-8-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 69, 85r
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
439-2-1 Merseburg, Dom, 39, 81r
- Monice tranquillo solus tibi conditus antro / Et gregis et ruris potuisti spernere curas ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
445-6-1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 98r
- Monte sub hoc ... (Anth.lat. 261)
Humanistische Anthologie
1848-2-11 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Moysi servo suo in monte Syon precepta decalogi digito suo conscripta tradidit et eadem ab hominibus observari mandavit ...
Tractatus de tribus hominum ordinibus
445-13-2 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 216r
- Multos futuros esse arbitramur has nostras confabulationes tum ut res leves et viro gravi indignas reprehendant ...
Poggius Florentinus, Facetiae
444-1-1 Zeitz, DS, Stift, Cod.82 (Philos. Nr.10), 1r
- Multos futuros esse arbitror ...
Poggius Florentinus, Facetiae
432-18-1 Leipzig, UB, 382, 243
Poggius Florentinus, Facetiae
438-2-1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.3
- Nam cum sint gradus multi per quos ad domicilium veritatis
Lactantius, De ira dei
424-3-2 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt: Lat. M No. 2; 1E a/1), 4r

- Nec veneris nec tu vini tenearis amore ...
Vergilius (Ps.), Carmen de vino et venere
490–9–1 Gotha, FB, Chart. A 869, 28r
- Nereides pelago versantur, fonte Napee ... (*cod. Bevilacqua, f.184v*)
Humanistische Anthologie
1848–2–22 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Nescio quis tu, numquam te vidi nec qui te intus et in cute noscat inveni adhuc aliquem ...
Eneas Silvius, Brief an den Kanzler der Sophia, Königin von Polen
446–24–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 80r
- Nimis iam post ignoranciam vagor et animo et calamo nimis indulgeo. Redeundum est ...
Franciscus Petrarca, De sui ipsius et multorum ignorantia
421–2–6 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 8r
- Nisi interdum ad te scriberem, Iohannes lepidissime ...
Antonius Astesanus, Brief an einen Iohannes adolescens
429–26–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 58
- Nisi te a laboribus conwetis abstractum et a curis quidem cottidianis supportatum agnoscerem, libenter ...
Tractatus de tribus hominum ordinibus
445–13–1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 216r
- Nobilis est diminutum a noscibilis... (*3 Zeilen*)
Notae variae
400–8–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 13v
- Nocte pluit tota ... (*Anth.lat. 256*)
Humanistische Anthologie
1848–2–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Noctu preterita priusquam me quieti committerem ...
Eneas Silvius, Brief an Prokop von Rabenstein (Somnium)
446–79–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 227r
Eneas Silvius, Brief an Prokop von Rabenstein (Somnium)
446–28–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 87v
- Non al suo Amante piu Diana piaque ...
Gedicht (8 Zeilen, ital.)
1853–1–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 502, 1v (Perg.-Vorsatz)
- Non cogit me necessitas sed amor scribere ...
Eneas Silvius, Brief an Iulianus Cesarini ('Non cogit me')
446–9–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 59v
- Non me fugit illustrissime princeps, quantum et oneris ...
Iacobus Publicius, Ars Tulliano more epistolandi
412–10–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 141
- Non me fugit, vir optime, si agricultori fulgentem thoracem manibus et arte cyclopum conflatum uti traditur in fabulis ...
Hieronymus Guarinus, Brief an Petrus Andreas Bassus
429–13–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 49v
- Non opus hoc lector vi tollens possidet ullus / Iura obstant dis(...) detinet ille Magis.
Besitzenträge (Anfang 16.Jh.)
1846–1–2 Berlin, Dt.SB, Ham. 493, 1r
- Non puto mihi opus esse precibus, cum ..
Petrus Ridler, Brief an Laurentius Schaller
429–57–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 131
- Non satis intelligo ex tuis proximis litteris, quid (quin cod.) superioribus meis litteris respondeas. Ita enim perplexa loqueris ...
Drohbrief an einen betrügerischen Entleiher von codicilli et quaterniones (Stilübung?)
429–11–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 48v
- Non vendas oleum, pater optime, non decet inquam ...
Poetria missa de Flandria cancellario Parisiensi
415–9–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 148
- Non vereor ne me irrideas ut Hanibal Formionem ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Luchinum Vermium (Sen., IV 1)
424–11–1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt: Lat. M No. 2; 1E a/1), 60r
- Nota quod si pater vel mater filium scenter debet inducio ut intret aliquod monasterium ...
De hiis qui filios occidunt secundum decretum Gratiani
400–17–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 24r
- Nota rationem: quare bonosemper generatur malum, malum aliquando non generatur ...
(Notizen, Exzerpte)
428–3–1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 100ra
- Nota: Licet nullus possit scire ...
(Notizen, Exzerpte)
428–3–2 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 100ra
- Notulis in subscriptis omnium evangeliorum dominicalium nec non quorundam ferialium una cum ewangeliiis de sanctis continuaciones et gesta iuxta determinationem historie, quam prosequitur magister in speculo historiarum, ...
Iohannes de Capistrano (?), Themata vel gesta evangeliorum dominicalium per circulum anni et de sanctis fratris Capistrani
400–32–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 118r
- Nudius tercius dum gramatellos in artificiali eloquencia revera non parum deficientes compassionis oculo intuerer ...
Grammatellus
438–4–1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.136
- Nullius tantum flumen est ingenii ...
Cicero, Pro Marcello
412–5–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 126
- Numquamne igitur quiescemus. semper conflictabitur hic calamus. Nulle enim erunt ferie ...
Franciscus Petrarca, De sui ipsius et multorum ignorantia
421–2–1 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 8r
- Numquamne quiescemus ...
Franciscus Petrarca, De sui ipsius et multorum ignorantia
1846–3–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 493, 3r
- Nunc admonet tempus ut de voluptatibus disseramus ...
Eneas Silvius, De curialium miseriis
446–52–6 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 162r
- Nunc divicias prosequamur ...
Eneas Silvius, De curialium miseriis
446–52–4 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 162r
- Nupcie facte sunt in chana gallilee ... Iohannis 2[1,1-2] Primo premittitur argumentum vigorosum quo scelus heretice perversionis reprobatur ...
De matrimonio [Florilegium ex sacra scriptura et decreto Gratiani] (Titel nicht in der Hs.)
400–12–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 19v

- Nuper aliud agenti et iam dudum certaminis huius ob-
lito scolastici nescio cuius epistolam, ymmo librum
dicam verius omeliam ingentem ...
Franciscus Petrarca, *Invectiva contra Gallum*
421–5–1 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16),
65r
- Nuper aliud agenti et iam dudum certaminis huius ob-
lito scolastici nescio cuius epistolam, ymmo librum
dicam, verius omeliam ingentem pariter atque in-
eptam ... (*'Nuper': 'Super' cod.*)
Franciscus Petrarca, *Invectiva contra Gallum*
434–17–1 Leipzig, UB, 1260, 204rb
- Nuper auribus nostris intonuit quod in partibus Ytalie
ad preces et postulaciones Venetorum ...
Morbisanus Magnus, *Epistola ad Pium II*
446–66–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 203vb
- Nuper cum essem Papie, mihi reddite fuerunt ornatis-
sime littere tue ...
Antonius Astesanus, *Brief an Laurentius Valla*
429–36–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 65r
- O culmen firmum ... (*'Scipio Africanus', 19 v.*)
Franciscus de Fiano, *Carmina de viris illustribus*
(Tituli)
1844–14–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 24r
- O felix ...
Franciscus Petrarca, *Epistolae metricae*
1853–2–3 Berlin, Dt.SB, Ham. 502, 2r
- O homo quid dicis dives sum et locupletatus et nullo
egeo ... ...
Aristoteles, *Excerpta*
400–4–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg),
9v
- O patrie rector ...
Caesar (Ps.), *Epitaphium pro Cinio milite*
1844–15–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 25r
- O quam consona sensibus meis concilia (!) tua sint ...
(XV)
Franciscus Petrarca, *Sine nomine*
421–9–16 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16),
102v
- O quam consona sensibus meis consilia tua sint ...
(XV)
Franciscus Petrarca, *Sine nomine*
439–3–16 Merseburg, Dom, 39, 105r
- O quam consona sensibus meis consilia tua sint brevi-
ter dici nequit ...
Franciscus Petrarca, *Sine nomine (epist. 15)*
434–14–1 Leipzig, UB, 1260, 202va
- O si nosces (!) quanto me gaudio complevit abitus,
ymmo quidem reditus tuus ... (XVI)
Franciscus Petrarca, *Sine nomine*
439–3–17 Merseburg, Dom, 39, 105r
- O si nosces quanto me gaudio complevit abitus, ymmo
quidem reditus tuus ... (XVI)
Franciscus Petrarca, *Sine nomine*
421–9–17 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16),
102v
- O si nosces quanto me gaudio complevit obitus (!), ym-
mo quidem reditus. Namque ire in patriam redire
est ...
Franciscus Petrarca, *Sine nomine (epist. 16)*
434–15–1 Leipzig, UB, 1260, 202vb
- Oblectant me semper littere tue quas mihi familiariter
et ornate scribis. Hee vero novissime ...
Eneas Silvius, *Brief an Gaspare Caccia*
446–18–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 66r
- Odi temperanciam et amavi gulam ...
Franciscus Petrarca (Ps.), *Psalmi confessionales*
445–12–6 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28,
212r
- Omnis homines qui sese natura student Prestare ce-
teris animalibus summa ope niti decet ne vitam
transeant silentio ...
Sallustius, *Catilina (mit Kommentar)*
446–1–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 1r
- Omnis homines qui sese student prestare ceteris ...
Sallustius, *Catilina*
412–2–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 63
- Omnis nominativus ...
Maximus Victorinus, *De finalibus syllabis*
1840–5–1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 66 [Zitat],
76
- Omnis qui se exaltat ... Luce XIII [Luc.18,14] In ver-
bis istis duo invenitur primo eterne deieccionis ...
De humilitate secundum sacram scripturam et
auctoritates patrum
400–11–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schnee-
berg), 17r
- Optarem si fato datum esset ...
Franciscus Petrarca, *Epistola ad Titum Livium*
(Fam., XXIV 8)
424–9–1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt:
Lat. M No. 2; 1E a/1), 49r
- Optas illustris princeps heroycarum cultor virtutum
posse faciliter et cito ...
Franciscus Petrarca (Ps.), *Liber Augustalis*
444–2–1 Zeitz, DS, Stift, Cod.82 (Philos. Nr.10),
72r
- Orationem mea, quam ad me misit gnatus tuus, ado-
lescens ...
Antonius Astesanus, *Brief an Conradinus de Vice-
mercato*
429–15–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 52v
- Partes oracionis sunt octo ...
Donatus, *Ars grammatica (li.II–III, mit Kommen-
tar)*
1840–14–1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 66 [Zitat],
129
- Paucos homines novi quibus opusculorum ...
Franciscus Petrarca, *De vita solitaria*
410–6–1 Erfurt, WB, Amplon. F. 5, 76r
- Paucos homines novi quibus opusculorum meorum
tanta dignacio ...
Franciscus Petrarca, *De vita solitaria*
434–22–1 Leipzig, UB, 1260, 216ra
- Paucos homines novi quibus opusculorum meorum
tanta dignacio tantusque sit amor quantus tibi fi-
dentissime ...
Franciscus Petrarca, *De vita solitaria*
439–1–1 Merseburg, Dom, 39, 13r
- Paucos homines novi quibus opusculorum meorum
tanta dignacio tantusque sit amor quantus tibi fi-
dentissime, non videtur esse, sed est dixerim ...
Franciscus Petrarca, *De vita solitaria*
433–2–1 Leipzig, UB, 1259, 1vb
- Paucos homines novi quibus opusculorum meorum
tanta dignacio tantusque sit amor quantus tibi fi-
dentissime, non videtur esse. Sed est, dixerim ...
Franciscus Petrarca, *De vita solitaria*
445–3–1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28,
55r

- Pedes omnes LXX et IIII sunt ...
 Pompeius, Excerpta (De pedibus) (GL 5, 120, 21-125, 33)
1840-8-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 66 [Zitat], 92
- Permitte divitibus nummos suos numerare et in hoc arismetrice presidio uti; nos divicias nostras sine studio, sine arte numerabimus. Nichil est quod illis invidiamus, nisi nunc etiam quod absit pueri sumus ...
 Franciscus Petrarca, De vita solitaria (II 15)
434-21-1 Leipzig, UB, 1260, 216ra
- Persecucionum duo sunt genera ... (IX)
 Franciscus Petrarca, Sine nomine
421-9-10 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
 Franciscus Petrarca, Sine nomine
439-3-10 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Petis a me frater mi carissime quod numquam et nusquam a suo provisorio audivi aliquem petivisse. Verumtamen ...
 Bernardus Clarevallensis (Ps.), De formula vite
445-2-1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 34r
- Petitum a tanto viro impetratumque ...
 Franciscus Petrarca, Epistola ad Anneum Senecam (Fam., XXIV 5)
424-7-1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt: Lat. M No. 2; 1E a/1), 46r
- Petrus apostolus primus in terris Cristi vicarius ...
 Catalogus Romanorum pontificum
1844-38-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 95r
- Petrus de Campofregoso dei gratia ...
 Genuesischer Paß für Lorenz Schaller und einen Ungenannten
429-53-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 121r
- Picus regnavit primus in Italia ...
 Grammatikalisch-rhetorische Exzerpte
1840-15-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 66 [Zitat], 217
- Pio perpetuo Valentiniano domino Imperatori ...
 Festus, Breviarium
1844-1-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 3r
- Pompeius quinque et triginta annos nactus ...
 Appianus, De Pompei triumpho
1844-51-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 122r
- Pontificum leges: civilia iura tenebam
 Nicolaus Pragmaticus (?), Epitaphium Georgii Spiegel
446-90-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 266v
- Possidet hoc vatis lector quicumque Petrarce / Perbreve sed lautum Bartholomeus opus.
 Besitzeinträge (Anfang 16.Jh.)
1846-1-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 493, 1r
- Postquam Leonardus e vita migravit, hystoria luget ...
 Carolus Marsuppinus Aretinus, Epitaphium Leonardus Brunus Aretinus
491-6-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 43
- Postremo nunc tandem ad Affricam et librum istum venio ...
 Petrus Paulus Vergerius, Petrarce vita
421-10-3 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 131r
- Pre excellentum virtutum vestrarum, prestantissime domine, crebro et pericundo rumore compulsus prescribere ...
 Udalricus Gossembrot, Brief an Ulrich Riderer
446-42-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 108r
- Preceptor<es?> per totam noctem laborantes ... Luce 5² [5]. Ambrosius super Luce li. 2 c. 4²: Quam multi laquei ...
 Sermones II
400-30-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 94r
- Prima dies mensis est a Kalo dicta Kalendis ...
 Carmina ad ordinem mensium facta (4 v.)
491-10-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 43
- Prima quidem libri tui pars de teipso agit ... (*Kapitelanfang*)
 Franciscus Petrarca, Invective contra medicum (II-IV)
421-3-2 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 36r
- Primo ad eius instructionem 1 Corintorum 14[35]: Mulieres domi viros interrogent. nam mulier que ...
 Vir tenetur uxori ad quedam [De matrimonio]
400-13-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 22r
- Primo ad fidei conservacionem Rom. VII[1]: Iudicabitur adultera Eccli.XXIII[32]: Mulier relinquens virum suum ...
 Uxor eius verso ad quedam tribuitur (?) ipsi viro [Überschrift]
400-14-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 22v
- Primo debet vivere in timore, Deuteronomii 18 [Dt. 28,66]: Eri vita tua pendens ante te ...
 Vivere volens iuste servare debet quasdam condiciones [Überschrift]
400-16-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 23v
- Primo die deus condidit lucem. Secundo firmamentum celi ...
 Computatio annorum ab origine mundi
424-14-1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt: Lat. M No. 2; 1E a/1), 102r
- Primo felicitas, quia statutum est ut propter uxorem homo patrem et matrem relinquat, Gen. 2²[24] ...
 In nupciis matrimonialibus ista sunt attendenda [Überschrift]
400-15-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 23r
- Primo quidem miror unde hec nunc ...
 Franciscus Petrarca, Invectiva contra Gallum
434-17-2 Leipzig, UB, 1260, 204rb
- Primum quidem miror unde hec nunc quove a demone meridiano ...
 Franciscus Petrarca, Invectiva contra Gallum
421-5-2 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 65r
- Primum igitur qui Romanum arripuit Imperium fuit Iulius cesar lucii filius valentissimus omnium principum, qui in vigore animi non habuit parem ...
 Franciscus Petrarca (Ps.), Liber Augustalis
444-2-3 Zeitz, DS, Stift, Cod.82 (Philos. Nr.10), 72r
- Primum liber Novate benigniorem (!) habuit materiam ... (II)
 Seneca, De ira
439-5-2 Merseburg, Dom, 39, 161r

- Principium mundi narrat distincio primi ... x aut recitare.
De fabulis Ovidii metamorphoseon
415–8–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 131
- Pro huius autem aggressu est Notandum ...
Vincentius Gruner, *Ars rhetorica*
428–15–3 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 232r
- Propriis virtutibus ...
Franciscus Petrarca, *Nota de Laura*
1849–2–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 497, 182r
- Providus et discretus vir magister Petrus de filius quondam d. Constancii de Appano ...
Petrus de Abano, *Testamentum*
1842–4–2 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 99, 29r
- Pulsas me crebris litteris ...
Eneas Silvius, *Epistola ad Iohannem de Bochow*
446–26–2 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 86r
- Quam fastus ...
Gabrius de Zamoreis, *Epitaphium Iohannis Vicecomitis archiepiscopi Mediolani*
1844–47–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 118v
- Quam maximum quamve amplissimum munus hodierno die infirmis humeris desumpsisse intelligam ...
Troilo Boncompagno, *Hochzeitsrede für Nicolò III d'Este und Rizzarda di Saluzzo*
446–31–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI)
- Quam minime sum quietus eciam summis ...
Lactantius, *De opificio dei*
424–4–1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt: Lat. M No. 2; 1E a/1), 25r
- Quamquam tuum in me amorem ...
Cicero (?), *Ad familiares (30 epistolae)*
412–25–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 226v
- Quamvis in honesto genere causa (?), qualis hec est, de qua aliquantisper breve aliquid actingam ...
Ianuensis archiepiscopus, *Collatio in conventu ambasiatorum Francie*
439–9–1 Merseburg, Dom, 39, 203v
- Quamvis rethorica ...
Vincentius Gruner, *Ars rhetorica*
428–15–4 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 232r
- Quanquam ego et meis studiis occupor et scio te te negotiis et arduis et multis utilibus ...
Antonius Astesanus, *Brief an Mapheus Muzanus*
429–28–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 60r
- Quanta me benivolentia et caritate usque a puero complectaris ...
Guarinus Veronensis, *Epistola ad C. Madium*
446–74–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 212va
- Quantum eloquentie discat tuus apud me gnatus ...
Antonius Astesanus, *Brief an Conradinus de Vice-mercato*
429–27–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 59v
- Quantus sit nostre amicitie cumulus cum aliis permultis, tum hoc uno intelligo ...
Guarinus Veronensis, *Epistola ad Bartholomaeum Peregrinum ('Quantus sit')*
446–61–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 198va
- Quare basiliscus hominem quem vidit interficit ...
Quaestiones naturales medicinalesque
438–21–2 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.559
- Quare de volva matris mee egressus sum ...
Innocentius III (Lotharius Card.), *De miseria humane conditionis*
438–13–1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.307
- Quare homines in frigida regione habitantes et nati ibidem sunt pulciores et audaciores aliis in calidis regionibus habitantibus vel natis ...
Problemata (153)
438–22–2 Meißen, StArch., Bücherei H 3, 607
- Quare homines ut convenienter plus adoptant se esse sagwineos quam colericos ...
Problemata (153)
438–22–1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, 607
- Quare radius solis vitrum intemeratum pertunseat (*lies: 'pertranseat'*) ...
Quaestiones naturales medicinalesque
438–21–3 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.559
- Quas Venus abstulerat dedit has Lucidia flammas ...
Versus ad divum Cupidinem
491–25–1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 54
- Quatuor a quadro ...
Versus
1844–24–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 45v
- Quatuor virtutum species cardinalium sapientum sententiis philosophorum diffinite. Quibus humanus animus comptus ...
Seneca (Ps.), *De formula honestae vitae*
445–4–1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 87v
- Quatuor virtutum species multorum sapientum sententii diffinite sunt ...
Seneca (Ps.), *De formula honestae vitae*
446–2–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 27r
- Que geruntur (!) accipies ex Pollione, qui omnibus negociis interfuit ...
Cicero, *Ad familiares (I 6, excerptum)*
446–50–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 158r
- Que michi sancta dedit ... (Octavianus Augustus)
Franciscus de Fiano, *Carmina de viris illustribus*
491–19–10 Gotha, FB, Chart. B 1047, 48v
- Que nova fers Volu'c (!) quisnam stupor unde vehis te ...
Franciscus Petrarca, *Bucolicum carmen*
439–2–12 Merseburg, Dom, 39, 81r
- Que nova fers Voluc(er) quisnam stupor unde vehis te ...
Franciscus Petrarca, *Bucolicum carmen*
445–6–12 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 98r
- Que sit causa, ut in speculo ymago obiecti reluceat ...
Quaestiones naturales medicinalesque
438–21–5 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.559
- Que vestra michi scripsit excellencia, etsi iocosa sint, profunda tamen meis sensibus videntur et ardua, quia in rebus sensibilibus ...
Questio differentialis inter rosam et violam
439–13–2 Merseburg, Dom, 39, 214v
- Quem in medio tui hominis habes, illum natum Iudeorum quem dudum magi ab oriente venientes fideliter adoraverunt ...
Iohannes abbas Cistercii (?), *Collatio in presentia dominorum Bohemorum*
439–16–2 Merseburg, Dom, 39, 229r
- Querere mi N. quod mihi pluries dederis litteras ...
Eneas Silvius, *Brief an Francesco Quadrantio*
428–19–1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 300v
- Queritur de passionibus menstruorum ...
Quaestiones naturales medicinalesque
438–21–1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.559

- Quesisti vir egregie quid senciam de racione punctu-
andi ...
Franciscus Petrarca (Ps.), *Ars punctandi*
400–7–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg),
13r
- Quesisti vir egregie quid senciam de ratione punctu-
andi ...
Franciscus Petrarca (Ps.), *Ars punctandi*
428–17–1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 300r
- Questio vestra prima est quomodo intelligendum sit,
quod in persona domini Ihesu Christi est verus deus
et homo ...
Henricus de Hassia, *Notabile de corpore Christi*
428–6–1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 126v
- Qui capit uxorem, litem capit atque dolorem / (...?)
/ Dalida Samsonem vicit David et (et: rex cod.)
Salomonem / Non es Samsone maior David nec
Salomone.
Versus ('Qui capit uxorem')
429–59–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 138r
- Qui cupit egregium scacorum noscere ludum ...
Carmen de ludo scacorum scriptum
412–26–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 232
- Qui de genere Spigel Grunaw dominat(ur) in arte
Iohannes Mundinus, *Epitaphium Georgii Spigel*
446–86–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 266r
- Qui decus est Italiae gentis qui portus et aura ...
Epigramma super insignia ducis Mediolani
491–23–1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 50v
- Qui fuit en patrie ... (Camillus)
Franciscus de Fiano, *Carmina de viris illustribus*
491–19–2 Gotha, FB, Chart. B 1047, 48v
- Qui legum ante alios interpres vixit acutus ...
Epitaphium Raphaelis Cumani
491–21–1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 50
- Qui multum loquitur, signum est quod parum cognos-
cit ...
Auctoritates morales
445–5–3 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28,
91v
- Qui navali prelio dimicaturi sunt, ante et in portu et
in tranquillo mari flectunt uib(er)nacula (?) remos
... ..
Hieronimus, *Vita Malchi* (mit Epitaph)
446–94–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 268r
- Qui patrie vivens famam super astra tulisti ... (*Gua-
rino*)
Humanistische Anthologie
1848–2–29 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Qui regis excessus, rectos primum inope gressus / Ex-
emplo que doce, prius omnia, postea voce etc.
Notae variae et de sacramentis darunter die beiden
Verse:
400–1–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg),
*1r
- Qui scripsit scribat semper cum domino vivat / Vivat
celis semper cum domino felis (!) / Meum (statt:
'Nomen'?, Bertalot) non pono quia me laudare
non volo / Si tamen vultis scire Gilius de juve-
nalibus fuit ille / ...
(Vermerk der Zusatzschreibers)
429–5–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 32v
- Qui sequitur me non ambulat in tenebris ...
Thomas a Kempis, *De imitatione Christi* (liber I)
438–5–1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.147
- Quia non modicum confert comoditatis ad agnitionem
rerum gestarum ...
Franciscus Petrarca (Ps.), *Liber Augustalis*
444–2–2 Zeitz, DS, Stift, Cod.82 (Philos. Nr.10),
72r
- Quia nonnulli os suum aperientes in celum ...
Iohannes patriarcha Antiochenus, *Epistola ad con-
cilium Basiliense*
439–24–1 Merseburg, Dom, 39, 295r
- Quia quesisti a me qualiter oporteat ...
Thomas de Aquino, *De modo studendi* (excerpta)
438–9–1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.216
- Quia scio te poematum presertim novorum lectione
delectari admodum ...
Antonius Astesanus, *Brief an Blasius Azeretus*
429–30–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 61r
- Quia vales, ego quoque valeo. Nuper accessit ad me
Georgius quidam ...
Caspar Schmidhauser, *Brief an Laurentius Schal-
ler*
429–55–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 129v
- Quid agis bone vir, quid agis pater optime, quid agis
oro te; quem cogitas, quem rebus exitum ...
Franciscus Petrarca, *Sine nomine* (epist. 1)
434–6–1 Leipzig, UB, 1260, 196rb
- Quid agis bone vir, quid agis pater optime, quid agis
oro te; quid cogitas, quem rebus exitum ... (I)
Franciscus Petrarca, *Sine nomine*
439–3–2 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Quid agis bone vir. Quid agis pater optime ... (I)
Franciscus Petrarca, *Sine nomine*
421–9–2 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16),
102v
- Quid agis homuncio, quid sompnias, quid expectas. An
non te mortalem meministi ...
Franciscus Petrarca, *Secretum*
434–3–2 Leipzig, UB, 1260, 170ra
- Quid dicam ad te, o dive Cesar, quid ad vos quoque,
clarissimi viri, pro tanta in me laude tantoque lau-
de exhibitio, cum existimem me imparem ...
Leonardus de Cassia, *Apotheose des Niccolò For-
tebraccio*
429–14–2 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 50r
- Quid ergo ais finxisse ...
Franciscus Petrarca, *Epistola ad Iacobum de Co-
lurna* (Fam., II 9) (excerptum)
1849–3–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 497, 182v
- Quid est femina, fratres, agnoscite: Musipulum anime
...
Misogyne Exzerpte
429–63–2 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 140v
- Quid exigatur ad generationem iridis ...
Quaestiones naturales medicinalesque
438–21–6 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.559
- Quid genitrix veneranda dolet gravi cu(r)e (statt: '*ger-
mane*') quid illi / Accidit ...
Franciscus Petrarca, *Bucolicum carmen*
439–2–5 Merseburg, Dom, 39, 81r
- Quid genitrix veneranda dolet, germane, quid illi /
(f.108v:) Accidit hoc dignum gemitu quorsum ne
(!) recentes Mesta pluet lacrimas ...
Franciscus Petrarca, *Bucolicum carmen*
445–6–5 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28,
98r

- Quid hinc humanitatis aut clemencie seu quid omnino iusticie sperare possis ...
Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 2)
434-7-1 Leipzig, UB, 1260, 196va
- Quid hinc humanitatis aut clementie ... (II)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421-9-3 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439-3-3 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Quid iuvat imperio ... (Marcus Cirenus [!] Dentatus)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus
491-19-6 Gotha, FB, Chart. B 1047, 48v
- Quid me nunc veteres cogis renovare dolores?
Nicolaus Pragmaticus (?), Elogium de morte Georgi Spigel
446-91-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 267r
- Quid rides, o Caron. Et quid ad superos relicta cimba venisti, qui ...
Lucianus, Charon
434-25-3 Leipzig, UB, 1260, 265ra
- Quid Silvane doles tante que causa querele ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
439-2-10 Merseburg, Dom, 39, 81r
- Quid Silvane doles Tanteque causa querele ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
445-6-10 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 98r
- Quid statis hic tota die ociosi, Mathei XX[6]. Gregorius papa in suo dialogo ... In verbis propositis sentenciosa questio proponitur ...
Sermones dominicales super evangelia (Dom. in septuagesima - Dom. II post trin.)
400-18-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 24r
- Quid tibi Clare virum praeludat grata sonoris ...
Curius Lancilottus Pasius, De vera utilitate vitae (11 Distichen)
1842-3-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 99, 28r
- Quid vero nunc dicimus, Donate fidissime, et te alloquor ...
Franciscus Petrarca, De sui ipsius et multorum ignorantia
421-2-3 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 8r
- Quid vero nunc pocius ex me speres quam quod in ore et in corde semper habui et ipse qui modo sub oculis est locus hortatur solitarie s. ocioseque vite preconium ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
439-1-2 Merseburg, Dom, 39, 13r
- Quid vero nunc prius ex me speres quam quod <et> in ore et in corde semper habui ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
445-3-2 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 55r
- Quid vero nunc prius ex me speres quam quod et in ore et in corde semper habui ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
434-22-2 Leipzig, UB, 1260, 216ra
- Quis etiam sufficienter deplangere aut lacrimis scribere valet cecitatem ...
Iacobus Cartusiensis, Planctus super errores religiosorum
432-16-1 Leipzig, UB, 382, 228
- Quis nemus omne vagis lacerandum prebuit hircis ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
439-2-6 Merseburg, Dom, 39, 81r
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
445-6-6 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 98r
- Quisquis Dircaeo sumis de fonte liquores ... (*Ioh. Carpensis?*)
Humanistische Anthologie
1848-2-31 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Quisquis es qui iacentem calamum et sopitum ut ita dixerim in (!) leonem inportunis latratibus excitasti ...
Franciscus Petrarca, Invective contra medicum
439-4-1 Merseburg, Dom, 39, 127r
- Quo fugias (!) expecta liceat condiscere causas / Discidii ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
445-6-8 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 98r
- Quo fugis expecta liceat condiscere causas / Discidii ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
439-2-8 Merseburg, Dom, 39, 81r
- Quo in statu sit res public Xristianorum vides, lacerata ecclesia est ...
Eneas Silvius, Brief an Adam de Moleyns ('Quo in statu')
446-19-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 67v
- Quo te cumque converteris idem es, et pariter me delectas ... (XVII)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439-3-18 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Quo te cumque verteris, idem es et pariter me delectas ... (XVII)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421-9-18 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
- Quod deus est, deum esse multis modis ostenditur ... (Buch 1)
Hugo Ripelin de Argentina, Compendium theologiae veritatis
428-2-2 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 2ra
- Quod maxime desiderasti Novate nunc facere temptabimus, iram excidere animis ... (III)
Seneca, De ira
439-5-3 Merseburg, Dom, 39, 161r
- Quod me tuo conspectui non sepius offero ...
Eneas Silvius, Epistola ad Leonhardum Laming
428-20-1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 301r
- Quod me tuo conspectui non sepius offero quodque tuas edes non visito ... ('Quod': 'Idem' cod.)
Eneas Silvius, Epistola ad Leonhardum Laming
446-13-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 63r
- Quod sibi quisque serit presentis tempore vite / hoc sibi messis erit, dum dicitur: ite, venite. ('Nota', am Schluß)
Altercacio Cayn cum Christo
415-5-2 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 64v
- Quod tibi non scribo sepius ...
Eneas Silvius, Brief an Iohannes Anach
428-18-1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 300v
- Quod tibi non scribo sepius, causa est tua in rebus meis (*über der Zeile:*) diligencia ...
Eneas Silvius, Brief an Iohannes Anach
446-17-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 66r

- Quoniam aliqui imperiti opinantes potius quam ...
Iohannes Knaessen de Bercka (?), Commentarius
in epistolas Senecae
412-1-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 1
- Quoniam circa observanciam divinatorum preceptorum ...
Iacobus Cartusiensis, Sermo de sanctificatione sabati circa molendina
432-11-1 Leipzig, UB, 382, 206
- Quoniam humana natura post lapsum considerata aligatione peccati ...
Tractatus de sacramentis ex diversis compilatus
400-19-1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 65r
- Quorum primus est an in unione protestacionibus appellacionibus iam dictis sit residendum ...
Henricus Leubing, Consilium universitatis studii Erfordiensis pro Basiliensi concilio
439-28-1 Merseburg, Dom, 39, 321r
- Quotphera (!) quotque modis lumbis meis abusus sum, confitebor (*zu 'confundor' verbessert*) domine dum recorder ...
Franciscus Petrarca (Ps.), Psalmi confessionales
445-12-4 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 212r
- Raro ad modum spei nostre rerum exitus respondet sepe premeditata
Franciscus Petrarca, Itinerarium
424-10-1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt: Lat. M No. 2; 1E a/1), 49v
- Recte de me auguraris Cicero ...
Caesar, Epistola ad Ciceronem (Ad Att. IX 16, 2)
429-8-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 48r
- Reddite sunt mihi littere his diebus, cum in templo magno Spoletano ad deum preces facerem ...
Nicolaus, Brief an Augustinus
429-12-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 49r
- Redeo ad censores meos, de quibus et multa dixi et nil te lateat ...
Franciscus Petrarca, De sui ipsius et multorum ignorantia
421-2-4 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 8r
- Rem longe maiorem quam possum prestare ex me petis ...
Eneas Silvius, Brief an Iohannes Peregallus
446-6-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 58v
- Rem petis haud convenientem (*verbessert aus: 'inconvenientem'*) etati mee, tue vero et adversam et repugnantem ...
Eneas Silvius, Historia de duobus amantibus
446-80-2 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 231ra
- Retulit mihi Iohannes pater tuus, te dum puer adhuc fores miro litterarum amore fuisse incensum ...
Eneas Silvius, Brief an Antonio Tedeschi
446-10-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 60v
- Retulit mihi pater tuus te dum puer ...
Eneas Silvius, Brief an Antonio Tedeschi
428-21-1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 301r
- Rex vero Salomon cum eos inspexisset, sic exosus ait ...
Salomon et Marcolphus
438-3-2 Meissen, StArch., Bücherei H 3, p.121
- Rogasti me frater G. quatinus ea que de gradibus ... x superbire non posse.
Bernardus Clarevallensis, De duodecim gradibus humilitatis et superbiae
432-4-2 Leipzig, UB, 382, 167r
- Rogatu fratrum tracta<tu>lum brevem ad utilitatem eorum in nomine domini aggrediamur precantes humiliter ... ..
Albertus Magnus, Tractatus de plantationibus arborum
446-3-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 29ra
- Roma urbs maxima et venerabilis quattuor portas habebat iuxta quattuor celi et orbis partes ...
Flavianus (?), De Grecorum gestis (excerptum de urbe Romana)
429-61-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 139r
- Rumpitur invidia ... (*Martial. IX 97*)
Humanistische Anthologie
1848-2-3 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Rustice lustrivage capripes bimembris ...
Ovidius (Ps.), In rusticum
490-12-1 Gotha, FB, Chart. A 869, 29v
- Sacerdos fidelis (*'Sacuebs fides' cod.*) Ciceronis epistolas ...
Leonardus Brunus Aretinus, Epistola ad Nicolaum de Niccolis
429-39-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 67v
- Sacrosancta generalis synodus Basiliensis in spiritu sancto legitime congregata.
Iohannes abbas Cistercii (?), Collatio in presentia dominorum Bohemorum
439-16-1 Merseburg, Dom, 39, 229r
- Salve cara deo tellus sanctissima salve ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Italiam (Metr., III 24) (18 Verse)
1844-20-1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 25v
Franciscus Petrarca, Epistola ad Italiam (Metr., III 24) (19 Verse)
491-14-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 43v
Franciscus Petrarca, Epistola ad Italiam (Metr., III 24)
421-11-1 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 135v
- Salve magne pater ... (*Anth.lat. 811*)
Humanistische Anthologie
1848-2-20 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Sathira est carmen reprehensorium vel correpcio rehrefensoria ...
Accessus ad comoedias Terentii
446-83-3 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 256ra
- Satis ad te superioribus diebus scripsi, tum de mea erga te voluntate ...
Eneas Silvius, Brief an Pietro da Noceto ('Satis ad te')
446-7-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 59r
- Sciencia moralis est de expulsionem viciorum ... x auctoris pensanda sunt.
Kommentar zu den Disticha Catonis
415-12-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388
- Sciens gratissimam michi partem maledictorum tuorum ad ultimum reservavi ...
Franciscus Petrarca, Invective contra medicum (II-IV)
421-3-5 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 36r
Franciscus Petrarca, Invective contra medicum
439-4-4 Merseburg, Dom, 39, 127r
- Scio amplissimi patres plerosque maiores mirari, quod in tanto nobilissimorum hominum conventu ...
Guarinus Veronensis, Oratio in receptione pretoris Marini (?) Laurini
446-34-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 98r

- Scio quidem sanctos (quosdam *am Rand später eingefügt*) viros multa hinc scripsisse, nominatim vero magnus ille Basilius librum parvum de solitarie vite laudibus inscripsit ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
433–2–3 Leipzig, UB, 1259, 1vb
- Scio quidem sanctos quosdam multa viros (*Wortstellung zu 'quosdam viros multa' verb.*) hinc scripsisse, nominatim vero magnus ille Basilius ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
434–22–4 Leipzig, UB, 1260, 216ra
- Scio quidem sanctos quosdam viros multos huic (!) scripsisse, nominatim vero magnus ille Basilius librum parvum de solitarie vite laudibus inscripsit. de quo preter titulum nil teneo (*darüber: 'alias oblitus sum'*) et ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
439–1–4 Merseburg, Dom, 39, 13r
- Secunda apogetici tui pars de me erat ... (*Kapitelanfang*)
Franciscus Petrarca, Invective contra medicum (II–IV)
421–3–3 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 36r
- Secundum Aristotelis sententiam in probleumatibus suis Quamquam in addiscendo gaudeant omnes ...
Cyrillus (Ps.), Quadripartitus
445–7–1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 139r
- Secundum Aristotelis sententiam in probleumatibus ...
Cyrillus (Ps.), Quadripartitus
428–13–1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 183r
- Sed ad Aristotilem revertamur, cuius splendore lippos atque infirmos prestringente oculos ...
Franciscus Petrarca, De sui ipsius et multorum ignorantia
421–2–5 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 8r
- Sed ad experiendos terminos rei publice ...
Sallustius, Catilina (mit Kommentar)
446–1–3 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 1r
- Sed quia feci versus de rusticitate / Ausculta quid sit rusticus aure pia ...
Richardus Venusinus, Comedia de Paulino et Polla (excerptum, v.903–944)
429–67–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 174
- Sed quid illi facies ineptie querit enim curiose ...
Franciscus Petrarca, Invectiva contra Gallum
434–17–4 Leipzig, UB, 1260, 204rb
- Semen quod cecidit in terram ... Luce VIII [8]. Venerabilis Boethius de consolatione philosophie li.III metro primo ...
Sermones dominicales super evangelia (Dom. in septuagesima - Dom. II post trin.)
400–18–4 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 24r
- Semper discite et in extremis horis sapientie magis stude. De wlpe et corvo.
Cyrillus (Ps.), Quadripartitus
428–13–2 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 183r
- Semper et vivis vocibus tuis et litteris delectatus sum. Tu michi es testis olim in mundo carissime, <nunc> in Xristo longe carior amice ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Sagramorum de Pomeris (Sen., X 1)
434–18–1 Leipzig, UB, 1260, 207ra
- Sencio tamen adhuc aliquid deesse et video nunc etiam quid expectes: Rem sua pte (!) natura validam exemplis armari ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
439–1–8 Merseburg, Dom, 39, 13r
- Sencio tamen adhuc aliquid deesse et video nunc etiam quid expo(n)es (!): Rem suapte natura validam exemplis armari longa est historia ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
433–2–7 Leipzig, UB, 1259, 1vb
- Sepe ac multum ea mente cogitandi ...
Lucianus, Necricus (dial. mort. 10)
434–23–1 Leipzig, UB, 1260, 262va
- Sepe de eo me animi cogitavi ... (*'Sepe' cod.*)
Franciscus Petrarca, Testamentum
1842–2–1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 99, 21r
- Sepe viatorem nova non vetus orbita fallit ... (*2 Zeilen Walther II 27350*)
Notae variae
400–8–4 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 13v
- Septem curialitates: In privato sobrietas ... x Inter infortunia iocunda liberalitas.
Septem curialitates etc. (Priamelartiges, Facetiae)
429–79–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 219
- Septem fatuitates: Qui tantum minatur quod non timetur ... x vel non videtur.
Septem curialitates etc. (Priamelartiges, Facetiae)
429–79–3 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 219
- Septem incurialitates: Loquacitas in convivio ... x Cum necessitas exigit obduracio.
Septem curialitates etc. (Priamelartiges, Facetiae)
429–79–2 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 219
- Seraphius Urbinas vir utriusque iuris interpres nostri temporis primarius ...
Lucianus, Charon
434–25–1 Leipzig, UB, 1260, 265ra
- Si deus est animus ...
Kommentar zu den Disticha Catonis
415–12–4 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388
- Si fieri posset ...
Petrus Comestor, Versus de beata virgine (10 Verse)
1844–13–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 23v
- Si michi sepa pium ...
Franciscus Petrarca, Epistolae metricae
1853–2–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 502, 2r
- Si mihi sepa piam servassent sidera regem ...
Franciscus Petrarca, Epistola metrica ad Barbatum Sulmonensem (Metr., I 1) (8 Verse)
412–8–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 135v
- Si mihi ut optabam tabellarii potestas data esset ...
Antonius Astesanus, Epistola ad Bartholomaeum Guasum
429–32–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 62
- Si natura dedit ... (*Guarino ed. Sabbadini, La scuola...*, 1896, 227)
Humanistische Anthologie
1848–2–17 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Si numerum epistolarum ultro citroque pensamus, nihil est quod tibi ...
Eneas Silvius, Brief an Nicolaus Lundau
446–12–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 62r
- Si pastores ovium ...
Leo VIII, Bulla (dat. 963)
1844–11–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 22r

- Si per occupationes licuisset numquam alias tam iusta scribendi simul et indignandi ne dicam flendi materia data est ... (VI)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439–3–7 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Si per occupationes licuisset numquam alias tam iusta scribendi (*'simul' fehlt*) et indignandi ne dicam flendi materia data est ... (VI)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421–9–7 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
- Si precibus divos flecti ventosque rogatu / Crediderim, si fata ...
Iohannes Aurispa, Epistola metrica ad Franciscum de Fretis
491–18–1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 48r
- Si qua tenet pietas ... (*Epitaphium dni Grassie per Berthol. Caseotum*)
Humanistische Anthologie
1848–2–26 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Si quando tua de virtute mihi persuaserim ...
Paulus Veronensis de Maffeis, Epistola ad Antonium Reginum
429–49–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 100
- Si quem virtuti operam dare totumque se bonis prebere artibus oporteat, hunc esse te, Ladislai ...
Eneas Silvius, Brief an Ladislaus Postumus (De liberorum educatione)
446–53–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 172r
- Si quicquid animus meus ... (VIII)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421–9–9 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439–3–9 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Si quis scire vult naturam / maledictam et obscuram / rusticorum ...
Carmen adversus rusticos
429–68–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 174v
- Si quos decet, invictissime cesar, colere sacratissimum numen inclite maiestatis tue ...
Iordanus Ursinus, Oratio ad Fridericum III
446–46–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 115v
- Si recte a nostris maioribus, illustris rex et princeps serenissime, olim coopertum (!) fuit nullam rem esse quam magis sequi oporteat quam ...
Gasparinus Barzizius, Oratio ad regem Cypri
446–32–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 96v
- Si sine spe timor est ...
Altercacio Cayn cum Christo
415–5–3 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 64v
- Si superasse viros cantu si equasse Camenas ... (*Barth. Caseotus*)
Humanistische Anthologie
1848–2–18 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Si te superior offendit epistola verum est enim ut ipse ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Marcum Tullium Ciceronem (Fam., XXIV 4)
424–6–1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt: Lat. M No. 2; 1E a/1), 44r
- Si tibi pulcra domus, si tibi candida mensa / Si tibi sponsa decens, si generosa, quid inde? ...
Henricus de Hassia (?), Versus rhythmici de vanitate rerum
429–87–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 225r
- Si tribus adiunctis ...
Carmina ad inveniendum indictiones
491–12–1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 43r
- Si tu ac tui valetis, bene est, ego quidem valeo. Hanc vel pestem ...
Guarinus Veronensis, Epistola ad Bartholomaeum Peregrinum ('Si tu')
446–59–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 198ra
- Si unquam ante (?) inimicorum impetum propulsare ac propellere me cupistis ...
Cicero (Ps.), Pridie quam in exilium iret
446–49–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 155v
- Si veraces fidelesque amici cuiuspiam egroti curam diligencius agant, pro ipsius vita corporali fragili defectibili conservanda exigunt a nobis ...
Iohannes Gerson, De arte moriendi
400–26–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 87r
- Sicanius vates ... (*Anth.lat. 563–66, 555–62*)
Humanistische Anthologie
1848–2–6 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Sicut vera narrat historia, serenissime principum domine et invictissime domine, Constantinus adversus Maxencium bellum parans ...
Ianuensis archiepiscopus, Collatio coram Sigismundo
439–8–1 Merseburg, Dom, 39, 201r
- Simo senex civis Atheniensis fuit multe pericie et eloquencie ...
Accessus ad comoedias Terentii
446–83–8 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 256ra
- Simulac innotuit mors predecessoris t. r. p., omnes qui et tuam fortunam ...
Iohannes Pirckheimer Iunior, Brief an Wilhelm Reichenauer
429–70–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 177
- Siquidem sibi quisque ut est libitum proprias ...
Lactantius, Institutiones divinae (excerpta)
424–2–1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt: Lat. M No. 2; 1E a/1), 2v
- Sit laus deo et benediccio / Iohanni pariter Petro et Laurencio ...
Vera doctrina de aspernando coniugio et uxore contemnenda (Gedicht gegen die Ehe)
429–58–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 134
- Socraticam Eucratem bene appositeque dicere rethoricam, pontificii civilisque ...
Iacobus Publicius, Oratorie artis epitome
412–4–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 93
- Solebant olim veteres nostri atque ii maxime ...
Leonardus Brunus Aretinus (?), Prohemium zu der Komödie 'Dolos'
429–37–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 66
- Solent hii qui de aliqua re bene gesta ...
Guarinus Veronensis, Epistola ad Leonellum Estensem
429–47–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 97v
- Speravit hactenus hec sancta synodus per diuturnam pacienciam suam posse summum pontificem ad ea que rationis et equitatis sunt aliquando deflectere ...
Concilium Basiliense, Responsio facta ambasiatoribus pape (16. Juni 1433)
439–26–1 Merseburg, Dom, 39, 309r

- Spiritus sanctus per organum domini prophete Ieremie ...
Iacobus Cartusiensis, De erroribus et moribus Christianorum
432-14-1 Leipzig, UB, 382, 212v
- Stix akeron lethos cochitus cum phlegetonte ...
Distichon als Kolophon zu Petrarca's 'Bucolicum carmen'
1841-9-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 69, 117v
- Stultos esse qui regibus serviunt vitamque <tum> infelicem tum miserrimam ducere. (*Teil der Adresse*)
Eneas Silvius, De curialium miseris
446-52-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 162r
- Subiit animum luce mihi carior ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Gerardum fratrem (Fam., X 3)
429-41-1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 73
- Sublimitacionem (!) tuam cum accepissem ...
Eneas Silvius, Brief an Iohannes von Eych
428-22-1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 301r
- Subsannabit emulos et stridebit dentibus ... x contemptores (Prolog)
Kommentar zu Ovids Metamorphosen
415-7-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388, 85
- Subscriptiones epistolarum mearum miraris ... (X)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421-9-11 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439-3-11 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Summa preceptorum ad eam partem compositionis pertinentem (*lies: pertinencium*) ...
Gasparinus Barzizius, De compositione (Summa preceptorum)
412-27-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 232v
- Sunt quedam vicia que ut frequenter speciem virtutis assumunt ...
Hugo de Sancto Victore (Ps.), Paradisus anime
438-12-1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.242
- Superbum me fecisti (!) domine et mea superbia est immensa ...
Franciscus Petrarca (Ps.), Psalmi confessionales
445-12-2 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 212r
- Superiori die, pretores illustres et vos patres prestantissimi ...
Hieronymus de Vallibus, Universitätsrede
446-71-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 210ra
- Supremum munus versus donamus ...
Epitaphium
491-4-1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 42v
- Surgat occupatus infelix habitator urbium media nocte somno vel suis curis vel clientum vocibus interrupto ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
434-22-6 Leipzig, UB, 1260, 216ra
- Surgit occupatus infelix habitator urbium nocte media somno vel suis curis vel clientum vocibus interrupto ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
439-1-6 Merseburg, Dom, 39, 13r
- Surgit occupatus infelix inhabitator urbium nocte media somno vel suis curis vel clientum vocibus interrupto ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
433-2-5 Leipzig, UB, 1259, 1vb
- Surgit solitarius atque ociosus felix modica quiete recreatus sompnoque brevi non fracto, sed expleto ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
439-1-7 Merseburg, Dom, 39, 13r
- Surgit solitarius atque ociosus felix, modica quiete recreatus sompnoque brevi non fracto, sed expleto, ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
433-2-6 Leipzig, UB, 1259, 1vb
- Surrexisse patet viciorum viscera flamma
Iesus poeta (?), Carmen
446-82-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 249r
- Suscipe pauca tibi veteris Wilhelme Nigelli (*corr. aus 'Vigelli'*)
Nigellus Wirecker, Speculum stultorum (Brunellus)
438-17-1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.414
- Syllaba est dicta ...
Pompeius, Excerpta (GL 5, 1118-23)
1840-6-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 66 [Zitat], 85
- Syllaba Grecum est ...
Sergius, In Donatum (excerpta: GL 4, 478f.)
1840-7-1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 66 [Zitat], 88
- Tale quis ingenium tanti quis muneris usum ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
445-6-4 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 98r
- Tale quis ingenium tantique muneris usum ...
Franciscus Petrarca, Bucolicum carmen
439-2-4 Merseburg, Dom, 39, 81r
- Tanta est Maronis gloria ... (*Macrob. sat. 1,24,8*)
Humanistische Anthologie
1848-2-14 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Tauro fervida lampade Cinthii ...
Alanus ab Insulis (Ps.), Apocalypsis (carmen)
412-21-1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 205r
- Te Spiegel hic retinet tumulus germane Georgi
Ludovicus Carbo, Epitaphium Georgii Spiegel
446-89-1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 266v
- Temporibus Berengarii huius nominis primi, qui post Ludovicum tercium Romanum rexit imperium, erant duo germani fratres, quorum unus clericus et alter fuit milicie cingulo decoratus. ...
Historia de clerico et milite
445-14-1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 222v
- Temporibus letis ... (*Anth.lat. 242*)
Humanistische Anthologie
1848-2-8 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Tibi autem, lector quisquis es ocio habundans in has forte licterulas incidisti, pauca dicturus ... (*Kapitelanfang*)
Franciscus Petrarca, Invective contra medicum (II-IV)
421-3-6 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 36r
- Titulus talis est: Incipit ethyca Catonis. Cum animadverterem idest cum in animo meo verterem ... x amorem suum perdit.
Kommentar zu den Disticha Catonis
415-12-3 Erfurt, WB, Amplon. Q. 388

- Tityron ac segetes ... (*Anth.lat.* 507–18)
Humanistische Anthologie
1848–2–5 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Tollere qui cupis festucam de fratris oculo, / que tua conturbat lumina, tolle trabem.
Versus
429–83–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 219v
- Tota simul facili ... (*Hesiod. op. et dies Guarino interpret.*, 287–292; ed. Pascal, *Misc. Ceriani*, 1910, 64; Bertalot, *Initia* 6547)
Humanistische Anthologie
1848–2–16 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Tragedia vero est cantus fetidus turpis et dolorosus.
Dicitur (?) atragos grece idest caprinus veō hircinus, non quia poeta de hircis scriberet ...
Accessus ad comoedias Terentii
446–83–2 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 256ra
- Transivi intrepidus per mille pericula victor ...
Leonardus Brunus Aretinus, Epitaphium Bracci de Montone
491–5–1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 43r
- Trax puer ...
Germanicus Caesar (?), Trax puer
491–1–1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 42r
- Trax puer astricto ...
Germanicus Caesar (?), Trax puer
1844–16–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 25r
- Tres leo naturas, tres habet inde figuras / Quas ego Xriste tibi triceno carmine scripsi ...
Theobaldus, Physiologus
429–6–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 39v
- Tres sunt virtutes que quamvis omni etati omnique ordini apte sint tamen prius et adolescentibus magis congruunt verecundia taciturnitas obediencia . ...
Bernardus Clarevallensis (Ps.), Tractatus de tribus virtutibus
432–6–1 Leipzig, UB, 382, 189
- Tria erant loca Rome in quibus fiebant ludi, primum dicebatur circus ...
Accessus ad comoedias Terentii
446–83–5 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 256ra
- Tu decus imperii te condam principe felix / Roma fuit ... Mavortia Iani. (*Octavianus Aug.*, 15 v.)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus (Tituli)
1844–14–5 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 24r
- Tu es qui venturus es ... Mathei XI [3], Luce 7 [19].
Aristoteles 2² meteorum dicit ...
Sermones II de adventu domini (Dom.III adv., Dom. IV adv.) (Titel nicht in de Hs.)
400–20–1 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 66r
- Tu primus Libicum .... (Marcus Marcellus)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus
491–19–11 Gotha, FB, Chart. B 1047, 48v
- Tu qui segura procedis mente parumper ...
Epitaphium Claudiae Homoneae
1844–34–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 64v
- Tuas Mantue litteras accepi, intime frater, tuam quibus causam plurimis commendatam (-tum cod.) verbis mihi efficis ...
Epistola super clausula nam cum in sermone (? unverständlich)
429–75–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 213v
- Tue ex Bononia littere mirari videntur ...
Guarinus Veronensis, Brief an Martino Rizzoni
446–58–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 198ra
- Ubi tenacissima avaricia mea, ubi prodigalitas ineffanda; frugalitatem abhominatus sum et habui semper odio largitatem ...
Franciscus Petrarca (Ps.), Psalmi confessionales
445–12–3 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 212r
- Unas litteras abs te nuper iocundissime pater litteras accepi suavissimas ...
Guarinus Veronensis, Brief an Emanuel Chrysolaras
446–62–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 198va, 200ra
- Unde nunc ordiar an vero non ordiar, in dubio est ... (XI)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421–9–12 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439–3–12 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Unde nunc ordior (!) aut vero non ordior, in dubio est ...
Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 11)
434–10–1 Leipzig, UB, 1260, 199vb
- Unde reuma ortum habeat ...
Quaestiones naturales medicinalesque
438–21–4 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.559
- Unde videndo de rigmis primo sciendum est quod Rigmus est consonancia dictionum in oratione positarum ...
Nicolaus de Dybin (?), Tractatus de rigmis
428–16–1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 299r
- Urbem Senam unde tibi et michi origo est intranti Sigmundo Cesare (!) quot honores ...
Eneas Silvius, Historia de duobus amantibus
446–80–3 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 231ra
- Urbs accepta deis caput orbis et uncia mundi / Gloria ...
Franciscus Petrarca, Africa (VIII 992-97)
1844–18–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 25v
- Ut ad sapienciam per grammaticam pervenire possimus ...
Franciscus Petrarca (Ps.), Summa de quatuor speciebus artis gramatice
413–1–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 52 , 50r
- Ut te a me et venerer tua me ...
Franciscus Petrarca, Epistola ad Marcum Varro-nem (Fam., XXIV 6)
424–8–1 Halle, ULB, Stolb.-Wernig. Za 57 (jetzt: Lat. M No. 2; 1E a/1), 48r
- Ut vides eunt res, ymmo non eunt, sed trahuntur; nichil est presidii in virtute ...
Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 13)
434–12–1 Leipzig, UB, 1260, 201rb
- Ut vides eunt res, ymmo vero non eunt ... (XIII)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421–9–14 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439–3–14 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Utile iudicavimus esse cum omnibus satrapis nostris ...
Andreas Chrysoberges de Pera OP (interpr.), Decretum et institutio Constantini de papa Romano
1844–40–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 107r

- Utilis est rudibus presentis cura libelli / Et facilem
pueri prebet in arte viam ...
Bonvicinus de Ripa, Liber de quinque clavibus sapientie
429–2–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 19
- Utrum papa vel eius legati de necessitate iuris divini
teneantur admitti ad presidendum in concilio generali etc.
Questiones
439–22–1 Merseburg, Dom, 39, 281r
- Uxor pudiciam nullo commodo comparandum nec ullo
precio esse venalem. Caietani qui ... (erstes Stück)
Poggius Florentinus, Facetiae
432–18–2 Leipzig, UB, 382, 243
- Vadam ad montem mirre (*Cant. 4,6*).
Opus penitenciarum (Kommentar zu 'Peniteas cito')
428–8–1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 130ra
- Vade prius reconciliari fratri ... Mathei 5² [24]. Beatus
Gregorius in registro epistola 223 et in illa prepositorum
XI q.3 [Decr.Grat. II, causa XI, q.3, c.67 = CIC I 662] Illa
prepositorum sollicitudo ...
Sermones II
400–30–2 Dresden, Sä.LB, App. 2293 (Schneeberg), 94r
- Validoque ingens ...
Franciscus Petrarca, Epistola metrica ad Luchinum
Vicecomitem (Metr., II 11) (excerptum, v.47-50)
1844–19–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 25v
- Valle locus clausa ...
Franciscus Petrarca, De Valle clausa (Metr. var., 7;
Fam., XI 4 add.)
1849–4–1 Berlin, Dt.SB, Ham. 497, 182v
- Vanitas vanitatum et omnia vanitas. quid habet
amplius homo de universo labore suo quo laborat, sub
sole generatio preterit et generatio aderit ...
Salomon, Ecclesiastes (*exc., 1,2–12,13*)
445–15–1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 233v
- Ve populo tuo Xriste Ihesu ... (XII)
Franciscus Petrarca, Sine nomine
421–9–13 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 102v
Franciscus Petrarca, Sine nomine
439–3–13 Merseburg, Dom, 39, 105r
- Ve populo tuo Xriste Ihesu, ve populo tuo Xriste ...
(*'Ve': 'Ut' cod.?*)
Franciscus Petrarca, Sine nomine (epist. 12)
434–11–1 Leipzig, UB, 1260, 200rb
- Vehementer te sollicitum esse etiam in communibus
miseriis ...
Cicero, Ad familiares (IV 1–4)
446–63–3 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 199ra
- Vellem abs te intelligere quid illud est ...
Marrasius Siculus, Epistola ad Antonium Panormitam
429–48–2 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 98
- Vellem tibi paer (!) singulos dies aliquid scribere, nae
(!) mihi ...
Eneas Silvius, Brief an Iohannes Campisius
446–5–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 57r
- Veni creator spiritus. Incipit compendium rethorice
scientie secundum quosdam articulos rethorice extracitum
(!) appellatum per quendam magistrum nomine Vincentius
(!) Groners ex diversis codicibus themate secluso
laboriose collectum.
Vincentius Gruner, Ars rethorica
428–15–1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 232r
- Venit ad me hac hora lator presencium ...
Eneas Silvius, Brief an Georgius iurisconsultus
446–16–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 65v
- Venit ad me hodie tuus Michael meus ymmo noster ...
Eneas Silvius, Epistola ad Wilhelmum de Lapide
446–27–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 86v
- Veniunt ad me amici de more ... (*'me amici' umgestellt*)
Franciscus Petrarca, De sui ipsius et multorum
ignorantia
421–2–2 Greifswald, UB, cod. 682 (lat. fol. 16), 8r
- Ver erat et blando mordentia frigora sensu ...
Vergilius (Ps.), De rosa
1841–4–1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 69, 24r
- Ver estas dextram autumus yemesque sinistram / Deposcut
venas, ut longo tempore vivas ...
Regule medicorum (excerpta)
438–20–1 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.547
- Verbum michi singulare ad te est, Serenissime princeps
et domine mi graciousissime, verbum inquam verum
bonum, utinam in oculis tue maiestatis acceptum ...
Iohannes Berlin, Epistola ad Sigismundum regem
Hungarie
445–11–1 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 203r
- Veritatis theoloyce sublimitas cum superni sit splendoris ...
(*prol.*)
Hugo Ripelin de Argentina, Compendium theologicae
veritatis
428–2–1 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 2ra
- Vestra nobis swadet iusticia dux ...
(*Deutsche Studenten der Diözese Mainz in Pavia*),
Petition an Herzog Franciscus Sforza
429–52–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 120r
- Vetus amor noster eo iam evectus est ut neque litteris
incendi neque ulla scribendi intermissione minui
possit ...
Guarinus Veronensis, Oratio (*'Vetus amor noster'*)
446–35–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 99r
- Vetus est cuiusdam sapientis sententia ...
Leonardus Brunus Aretinus, Dialogus ad Petrum
Histrum (lib. I praef.)
429–38–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 67
- Vir bonus et sapiens qualem vix repperit ullum ...
Ausonius, Vir bonus
490–8–1 Gotha, FB, Chart. A 869, 27v
- Vir bonus et sapiens qualem vix repperit unum ...
Ausonius, Vir bonus
1841–3–1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 69, 23v
- Vir fuit iste ferox ... (Quintus Fabius Maximus)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus
491–19–3 Gotha, FB, Chart. B 1047, 48v
- Virgilius magno ... (*Anth.lat. 1*)
Humanistische Anthologie
1848–2–7 Berlin, Dt.SB, Ham. 495, 150r
- Virgo decus nostrum cuius se credidit alvo ...
Mapheus Vegius, Salutatio virginis
491–17–1 Gotha, FB, Chart. B 1047, 47r
- Visus autem sum michi facillime felicitatem solitudinis
ostensurus ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
434–22–5 Leipzig, UB, 1260, 216ra

- Visus autem sum michi facillime felicitatem solitudinis ostensurus si simul frequencie dolores miseriasque narravero ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
433–2–4 Leipzig, UB, 1259, 1vb
- Visus sum aurem (!) michi facillime felicitatem solitudinis ostensurus ...
Franciscus Petrarca, De vita solitaria
439–1–5 Merseburg, Dom, 39, 13r
- Vix nodosum valeo nodum denotare ...
Alanus ab Insulis (?), Carmen de virginibus ('Vix nodosum')
412–18–1 Erfurt, WB, Amplon. Q. 12, 202r
- Voi cháscoltate. In principio di questa opera si de sapere ...
Kommentar zum Canzoniere des Petrarca
1842–1–1 Berlin, Dt.SB, Diez. B Sant. 99, 1r
- Volve tuos oculos ... (*Iulius Caesar, 14 v.*)
Franciscus de Fiano, Carmina de viris illustribus (Tituli)
1844–14–4 Berlin, Dt.SB, Ham. 254, 24r
- Vox divina sonat quod nemo spem sibi ponat /
Bernardus Clarevallensis (Ps.), Cartula
438–16–2 Meißen, StArch., Bücherei H 3, p.391
- Vulneror et clausum porto sub pectore telum ...
(Pamphilus), Pamphilus de amore
429–1–1 Jena, UB, cod. Buder q. 105, 6r
- Vulpes decrepita ardens cupidine ... (*'Wlpes' cod.*)
Cyrillus (Ps.), Quadripartitus
428–13–3 Halle, ULB, cod. Quedlinburg 86, 183r
- Wenceslaus regine (!) cancellarie scriba Salutem plurimam dicit Iohanni de Rochau (!) fratri Carissimo.
Eneas Silvius, Epistola ad Iohannem de Bochow
446–26–1 Zeitz, DS, DHB, cod. 7 (LXXVI), 86r
- Wlpes decrepita ardens cupidine plus sciendi ...
Cyrillus (Ps.), Quadripartitus
445–7–2 Zeitz, DS, Stift, Ms. cat. pag.72 Nr.28, 139r